

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسلہ مباحث

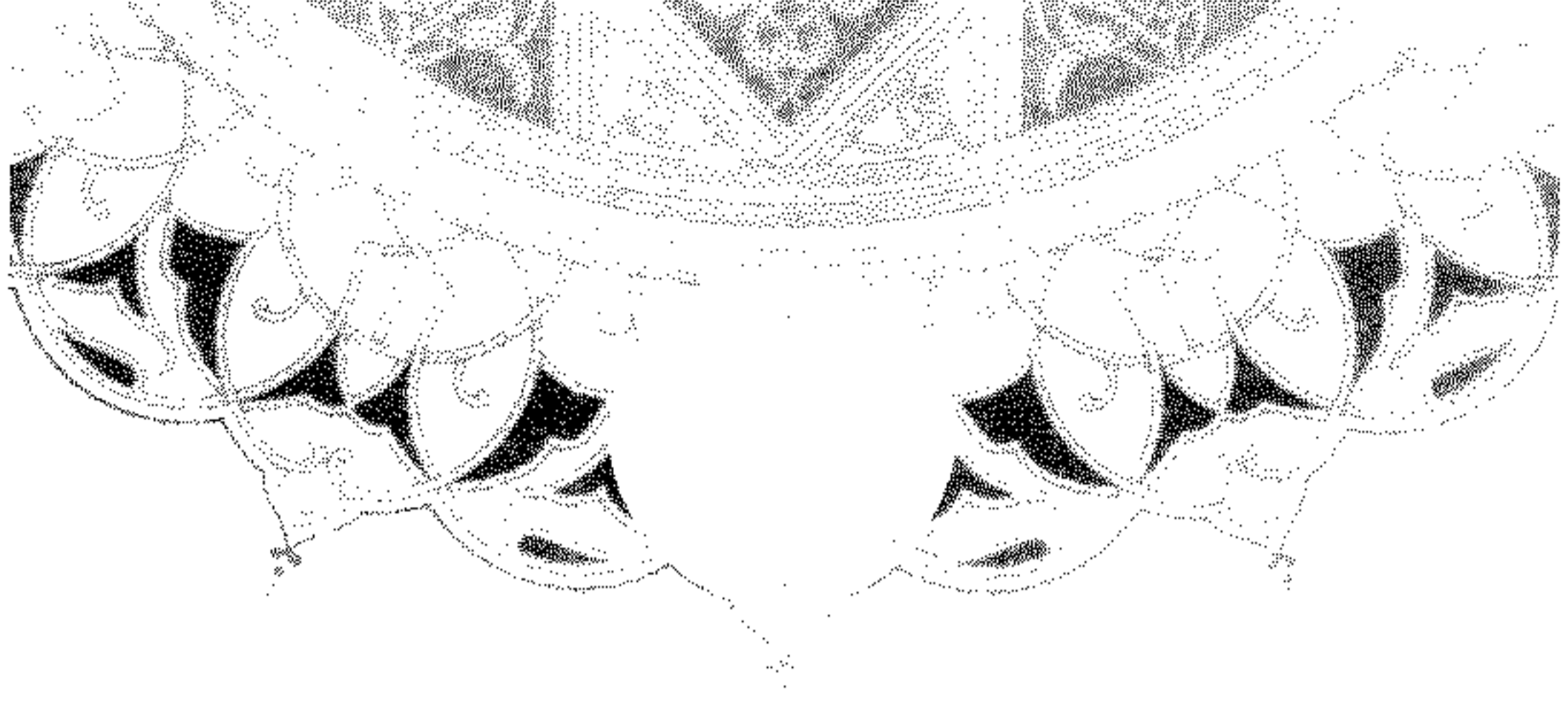
امامت و مہدویت

جلد سوم

حضرت آیتہ العظمیٰ

آقای حاج شیخ لطف اللہ صافی کلیانچی مدظلہ العالی

سلسلہ مباحث

امامت و مہدویت

جلد سوم

حضرت آیتہ اللہ العظمیٰ

آقای حاج شیخ لطف اللہ صافی کلپاگانی مدظلہ العالی

صافی گلپایگانی، لطف اللہ،
امامت و مہدویت / لطف اللہ صافی گلپایگانی . - قم:
واحد بین الملل دفتر حضرت آیت اللہ العظمی صافی گلپایگانی ۱۴۳۳ ق. =
۳ ۱۳۵۱

ISBN: 978 - 600 - 5105 - 04 - 9

س اطلاعات فیپا.

۱. مہدویت. ۲. محمد بن حسن (عج) امام دوازدهم
۲۵۵ ق. - ۳. امامت الف. دفتر حضرت آیت اللہ العظمی صافی گلپایگانی.
واحد بین الملل. ب. عنوان.
۲۹۷/۴۶۲ BP۲۲۴/۴/ص۲

سلسلہ مباحث امامت و مہدویت / ج ۳

- ◀ مؤلف: مرجع عالیقدر حضرت آیت اللہ العظمی صافی گلپایگانی (مد ظلہ الشریف)
- ◀ ناشر: واحد بین الملل دفتر حضرت آیت اللہ صافی گلپایگانی
- ◀ چاپخانہ و شمارگان: ثامن الحجج ع / ۲۰۰۰ دورہ
- ◀ چاپ: پنجم / بہار ۱۳۹۱ ولادت حضرت فاطمہ زہرا ع
- تومان
- ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۱۰۵ -

◀ تلفن و نمابر: ۷۷۱۵۵۱۱-۷۴۷۹-۰۲۵۱
◀ سایت: www.saafi.net www.saafibooks.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

كُنْ لَوْلِيَّكَ الْحُجَّةَ بْنَ
لُحَيْسَانَ صِلُوا تَكَ عَلَيْهِ وَعَلَى
أَبَائِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَفِي
كُلِّ سَاعَةٍ وَلِيًّا وَحَافِظًا
وَقَائِدًا وَنَاصِرًا وَدَلِيلًا وَعَيْنًا
حَتَّى تُسَيِّكَهُ أَرْضُكَ طَوْعًا
وَتَمْتَعَهُ فِيهَا طَوْبًا

نوید امن و امان

پیرامون شخصیت، زندگانی، غیبت و ظهور
حضرت ولی عصر (عج)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه مؤلف

با استعانت از خداوند متعال و در ظل عنایات خاصه حضرت مولی الوری بقیة الله فی الارضین ارواح العالمین له الفداء، تعدادی از مقالات و تألیفات حقیر که پیش از این مکرر چاپ شده، برحسب درخواست علاقمندان تجدید طبع می شود که باز هم ران ملخی از این مور ریزه خوار سفره گسترده احسان آن حضرت به ملازمان درگاه و چاکران پیشگاه سلیمان پناهی آن قطب عالم امکان و صاحب زمان علیه افضل التحیة والسلام باشد.

إِنَّ الْهَدَايَا عَلَى مَقْدَارِ مَهْدِيهَا

اللَّهُمَّ عَجِّلْ فَرَجَهُ وَسَهِّلْ مَخْرَجَهُ وَقَرِّبْ زَمَانَهُ وَاهْلِكْ أَعْدَاءَهُ وَاجْعَلْنَا مِنْ مَقْوِيَةِ سُلْطَانِهِ وَأَنْصَارِهِ وَمِنَ الْمُسْتَشْهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ صَلَوَاتِ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ.

رجب المرجب ۱۴۱۷

لطف الله صافی گلپایگانی

مقدمه

این مجموعه، مطالب و مقالاتی است پیرامون شخصیت و غیبت و ظهور حضرت ولی عصر الحجة بن الحسن - ارواح العالمین له الفداء - که این کمترین خدّام بندگان درگاه آن ولی اعظم براساس مأخذ و مصادر معتبر شیعه و اهل سنت در فرصت‌هایی نگاشته‌ام.

برای اینکه یک جا در دسترس علاقمندان قرار بگیرد پس از تجدید نظر در این کتاب جمع‌آوری کردم.

امید است منظور نظر کیمیا اثر چاکران آستان ولایت مدار و عاکفان عتبه مقدّس آن غوث زمان و قطب جهان - عجل الله تعالی فرجه الشریف - واقع شده و این بضاعت مزجاة و ران ملخ را از این بنده حقیر قبول فرمایند.

فان الهدایا علی مقدار مہدیہا

لطف الله صافی گلپایگانی

۱۵ محرم الحرام ۱۳۸۹ ه.ق

بامداد میلاد

قال الله تعالى:

﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾^۱

بامداد مبارک و فرخنده و پر میمنت روز پانزدهم شعبان سال دویست و پنجاه و پنج هجری طلوع می کرد، در امامت سرای حضرت امام حسن عسکری علیه السلام شور و هیجان و شوق و انتظار شدت می یافت. ملائکه در آنجا بیش از هر وقت دیگر آمد و رفت داشتند. انوار رحمت الهی در تابش و لمعان و فروغ فرّ و شکوه ایزدی درخشان بود.

در ملا اعلی فرشتگان و کروبیان عالم بالا از نوزادی که هم اکنون در خاندان نبوت و شمائل محمدی خود را به عالمیان نشان خواهد داد، در سخن بودند. بهشت را زینت می کردند تا محافل جشن و مجالس انس و ذوق ملکوتی برپا کنند. غریو شادی، نغمه های روح بخش و طرب انگیز حورالعین، بهشتیان را غرق در حظوظ روحانی کرده بود.

از شب نیمه شعبان دقایقی چند بیشتر باقی نمانده بود؛ دقایقی که آرام آرام

---

۱. سوره قصص، آیه ۵.

می‌گذشت و برای آنها که منتظر بودند، به قدر سال‌ها بود.

سرانجام شب به دقیقه‌آخرین رسید و ثانیه شماری شروع شد، ثانیه‌ها هم با کندی، یکی پس از دیگری گذشتند. ناگاه نورانیت و روشنی فوق‌العاده‌ای که بر نور چراغ‌ها غالب شد، همه را از تولد نوزاد بشارت داد. نوزاد به دنیا آمد و آخرین رهبر عالم بشریت - ولی الله الاعظم - با جمال جهان آرای خود گیتی را مزین و روشن ساخت.

نرجس غرق در افتخار و مباهات گشت، بانگ تکبیر و تحمید و تسبیح توأم با فریادهای شادی و تهنیت و هلله طنین انداز گشت.

نوزاد سر به سجده گذاشت و به یگانگی خدا و رسالت پیغمبر ﷺ و امامت پدران بزرگوارش شهادت داد و با صدایی خوش و روح افزا این آیه مبارکه را تلاوت فرمود:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

﴿وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ﴾

نوزاد به دنیا آمد و عنایات الهی بر خاندان رسالت تکمیل شد. آری این افتخار، مخصوص دودمان نبوت است که موعود نجات دهنده بشر از تجاوز و ستم و آن کس که برای تأسیس سازمان جهانی اسلامی و اجرای نظام قرآنی قیام فرماید، از آن خاندان با عظمت است.

پیامبر اسلام ﷺ خوشدل بود که فرزندش مهدی به هدف‌های رسالت و دعوت او جامه عمل می‌پوشاند، و به خاندان خود؛ مخصوصاً علی و فاطمه و حسنین علیهم‌السلام مژده می‌داد که: مهدی؛ همان کسی است که با نهضت بی‌مانند خود، بنیان شرک را ویران و اساس توحید و یکتاپرستی را محکم و استوار می‌سازد و فرمانروای کل جهان می‌گردد، از فرزندان آنها است. اوست همان نابغه بی‌نظیری

که انبیا و اولیا ظهورش را مژده دادند و جهان بشریت را به قیام آن حضرت، برای تشکیل حکومت حق و عدالت اسلام و صلح پایدار و برچیدن بساط بیدادگران نوید دادند و همه را به آینده گیتی امیدوار ساختند.

جهان با همه تحرکی که در ناحیه علوم مادی و پیشرفت صناعی دارد و با اینکه بشر دست به کار تسخیر فضا شده و به قدرت فکر خود می‌بالد، با کمال تأسف! در جنبه انسانیت قدم به جلو نگذاشته و در مدنیت اخلاقی و وجدانی سیر قهقرایی دارد.

ترس، هراس و وحشت همه را ناراحت و در فشار گذارده و قسمت عمده بودجه کشورها، صرف افزایش تسلیحات و قوای هدامه و ویران کننده می‌شود. فساد اخلاق و بی‌عفتی، فحشا و طغیان شهوت و غضب، زن و مرد را به ستوه آورده و به جهنم نکبت‌ها و انحطاط سوق می‌دهد. مطبوعات و مجلات هم بیشتر به این آتش‌ها دامن می‌زنند.

التزام به آداب دینی و شعائر مذهبی ضعیف می‌شود و بدترین مظاهر شرک، که استبعاد بشر و ملل و سلب آزادی انسان‌ها باشد، به صورت‌های گوناگون رایج و ارکان آن محکم و استوار می‌گردد. انسان این عصر به اصطلاح پیشرفته، در برابر پیکره‌های بی‌جان و بی‌روح افرادی مثل خود، نیایش و تواضع می‌کند و پستی و انحطاط فکری و ضعف قوای عقلی خود را آشکار می‌سازد، به بانگ ملکوتی:

﴿مَا هَذِهِ التَّمَائِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ﴾؛^۱

«این مجسمه‌های بی‌روح چیست که عمری بر آن معتکف شده‌اید».

گوش فرا نمی‌دهد. بزرگ‌ترین رهبران دنیای مادی ما، شکستن عهد و پیمان

و نقض تمام قوانین بین المللی و هر تجاوز و ستم را ننگ و عار نمی‌شمارد. و خلاصه: مدنیت منهای انسانیت روز به روز توسعه یافته و گسترش می‌یابد. در این جهان، تنها نوری که نشاط بشر را نگاه می‌دارد و او را امیدوار می‌سازد که سرانجام محکوم به انقراض و فنا، سقوط دائم در ظلمات حیوانیت، تجاوز زورمندان، و جهنم بی‌ایمانی و بدبختی نیست، همان بشارات انبیا و پیشوایان دینی است که همه را به آینده جهان، خوش بین نموده و نور امید را در دل‌ها روشن ساخته است.

همه با اعتماد تمام و قلبی سرشار از نشاط انتظار دارند؛ انتظار کسی را دارند که این ابرهای تیره ظلم و ستم و فساد را، از افق عالم برطرف کرده و در عالم، برادری و آزادی واقعی را برقرار، و احکام عالی آسمانی را اجرا نماید و بشر را به سوی هدف شریف انسانی رهنمایی فرماید.

شیعیان و مؤمنان به این ظهور، شب و روز نیمه شعبان را جشن می‌گیرند و چراغانی می‌کنند و خیابان و بازار و مغازه‌ها و خانه‌ها را زینت می‌نمایند و غرق در شادمانی می‌شوند و به ملل جهان، علاقه خود را به عدل و داد، صلح و برادری جهانی اعلام و روح شکست‌ناپذیر و امیدوار خود را آشکار می‌سازند.

ای ولی عصر! ای مهدی موعود!

همه شیعیان و دوستانت آرزومند و منتظرند که بامداد سعادت آنها و همه مردم جهان طالع شود و با قیام تو، تمام دردهایشان درمان گردد و عوامل محرومیت، ناکامی و بیچارگی در همه جا از میان برود و پرچم توحید و عدل و صلح اسلام در سراسر گیتی به اهتزاز درآید.

﴿وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ﴾^۱

«و این کار اصلاً بر خدا دشوار نیست».

شاد باش ای عارف نیکو سیر	کاین شب هجران سحر گردد سحر
شاد باش ای خسته بار فراق	شاد باش ای غرق بحر اشتیاق
می دمد از لطف حق، صبح ظهور	می شود گیتی پر از وجد و سرور
افکند البسته از رخ، این نقاب	فاش سازد امر حق را، بی حجاب
می کشد از دشمن حق، انتقام	می برد از شرک و از اصنام، نام
اولیا گردند گردش جمله جمع	همچو پروانه به گرد نور شمع
می نشیند بر سریر احتشام	می دهد دنیا سراسر انتظام
از خداوند قدیر بی نظیر	هست این وعده تخلف ناپذیر
تا کنی از صدق دل، تصدیق این	«إِنَّهُ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ» بین
البشارة! ای که داری انتظار	می شود آخر سحر، این شام تار
البشارة! مصلح نیکو سرشت	آید و گیتی کند رشک بهشت
صبر کن صبر، ای به هجران مبتلا	که رسد دوران وصلش بر ملا
شاد زی کآید دگر ره نوبهار	وز گل سوری شود یک سو غبار
البشارة! "صافی" صافی ضمیر	که جوان گردد دگر، این چرخ پیر ^۲

۱. سوره ابراهیم، آیه ۲۰.

۲. اشعار از مرحوم آیت الله والد نویسنده - اعلی الله مقامه - است.

بشارت‌های قرآن و احادیث

به ظهور حضرت صاحب الزمان ارواحنا فداه

بخش نخست

پیرامون بشارت‌های قرآن مجید واحادیث

به ظهور حضرت صاحب الزمان (عجل الله تعالی فرجه)

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾^۱

ایمان به غیب

هسته مرکزی نبوات و ادیان حقه و مابه الامتیاز عمده مکتب انبیا و پیامبران از مکتب‌های دیگر، ایمان به غیب است. انبیا ربط عالم محسوس و شهادت را به عالم معقول و غیب بیان کرده و بشر را با عوالم غیب آشنا می‌سازند. ایمان به غیب؛ یعنی ایمان به امور و چیزهایی که از حواس ظاهری پنهان است. خواه ادراک آن با حواس باطنی و قوه عاقله ممکن باشد، مثل وجود خدا و صفات ثبوتیه و سلبيه او، و معاد و بهشت و دوزخ و فرشتگان؛ و خواه ممکن نباشد، مثل حقیقت ذات و صفات خدا و حقیقت ملائکه و روح. خواه راجع به امور و حوادث گذشته؛ و خواه مربوط به امور آینده باشد.

---

۱. سوره بقره، آیه ۳.

ایمان به خدا، ایمان به ملائکه، ایمان به عالم برزخ، ایمان به بهشت و جهنم و ایمان به وحی و آنچه پیغمبران از عوالم غیب و گذشته و آینده خبر داده‌اند، همه ایمان به غیب است.

ایمان به غیب؛ یا مستند به دلیل عقلی است، یا به دلیل نقلی. و اگر مستند آن، دلیل نقلی باشد، باید آن غیب، چیزی باشد که امتناع وجود یا وقوع آن از راه‌های خردپسند معلوم نشده و عقل وجود و وقوع آن را احتمال بدهد.

وقتی عقل امکان وجود چیزی را تصدیق کرد یا بر اثبات امتناع آن راهی نیافت، با دلیل نقلی معتبر، باور آن جایز؛ بلکه به حکم عقل لازم است.

ادیان آسمانی شرط قبول اعمال صالح را ایمان به غیب می‌دانند و تعدیل اخلاق و تکمیل و تکامل فضایل انسانی را وابسته به آن می‌شمارند. و اصولاً دعوت پیغمبران و رهبران آسمانی در نفوسی تأثیر شایسته دارد که احتمال وجود عالم غیب و امور ماورای این عالم محسوس را بدهند.

ایمان به ظهور مهدی و مصلح آخرالزمان نیز، از جمله مطالب غیبی است که پیامبر گرامی اسلام ﷺ از آن خبر داده و تصدیق او واجب است.

همان‌گونه وقتی پیغمبر ﷺ خبر می‌داد، احدی از مسلمانان در راستی گفتار و درستی اخبار آن حضرت شک و تردید نمی‌کرد و همه، آن را می‌پذیرفتند. اکنون هم مسلمانان و مؤمنان به نبوت آن حضرت، همین باور و ایمان را دارند.

پیغمبر از حوادث عظیم‌تر و شگفت‌انگیزتر از ظهور حضرت مهدی ﷺ خبر داد؛ مثل تکویر شمس، تفجیر دریاها، انکدار، انتشار ستارگان، تسیر کوه‌ها، انشقاق و انفطار آسمان، خروج دابة الارض و معاد و قیامت.

اینها همه خبر از غیب است و در قرآن مجید، پیشگویی و اخبار از حوادث آینده و چیزهای غیب بسیار است و ایمان به نزول وحی بر پیغمبر، با ایمان به این

نوید امن و امان • بشارت‌های قرآن و احادیث به ظهور حضرت صاحب الزمان علیه السلام ■ ۱۹

امور - اگرچه به طور اجمال باشد - انفکاک ندارد.

روزی خواهد آمد که این حوادث و انقلابات عجیبی که پیغمبر و قرآن مجید از آن خبر داده‌اند، واقع می‌شود و روزی هم - چنانچه قرآن مجید خبر داده و پیامبر و اوصیای آن حضرت در ضمن صدها روایات مژده داده‌اند - مصلح آخر الزمان ظهور می‌کند و اسلام جهانگیر خواهد شد.

خبرهای غیبی پیغمبر و ائمه طاهرين علیهم السلام از آینده، از حد تواتر گذشته و معتبرترین مدارک و اسناد تاریخی بر آن دلالت دارد.

امروز از آغاز بعثت پیغمبر اعظم صلی الله علیه و آله، باور کردن خبرهای غیبی آن حضرت آسان‌تر و منطقی‌تر است؛ زیرا در آن موقع، هنوز گذشت زمان، صحت و درستی آن اخبار را تأیید نکرده بود و هرچه ما به سوی عصر پیغمبر برگردیم و تاریخ را به سوی گذشته ورق بزنیم، زمینه این باور کمتر می‌شود. به عکس هرچه جلو بیایم و تاریخ اسلام را از آغاز به سوی آینده آن ورق بزنیم، فکر و وجدان ما برای پذیرفتن این اخبار، آماده‌تر و ایمان ما کامل‌تر می‌گردد.

گذشت زمان و حوادث آینده روشن کرد که پیامبر اسلام، آینده را در روشنایی وحی پیش بینی کرده و می‌دیده و هرچه جلوتر آمدیم، این روشنایی بیشتر شد. آنگاه که این آیه را تلاوت می‌کرد:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۚ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجْرَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ۗ﴾^۱

«اگر شما شک دارید در قرآنی که ما بر بنده خود (محمد) فرستادیم، پس

۱. سوره بقره، آیه ۲۳ و ۲۴.

یک سوره مثل آن را بیاورید، و گواهان خود را به جز خدا بخوانید، اگر راست می‌گویید. و اگر این کار را نکردید که هرگز نمی‌توانید بکنید، طعن به قرآن نزنید و از آتشی که هیزمش مردم بدکار و سنگ‌های خارا و مهیا شده برای کافران است، بترسید».

و آن زمان که می‌خواند:

«لَئِن اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ
وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا»^۱

«اگر جن و انس متفق شوند و با پشتیبانی یکدیگر، کتابی مانند این قرآن بیاورند، هرگز نخواهند توانست».

آن روز که یکصد و چهارده سوره قرآن را یکصد و چهارده معجزه جاودان اعلام می‌کرد و خبر می‌داد: هرگز مانند یکی از این سوره‌ها هم نتوانید بیاورید و جن و انس از آوردن به مانند قرآن ناتوانند.

آن روز که پیغمبر به مسلمانان می‌فرمود: شما کلمه توحید را بگویید و خدای یگانه را بپرستید تا عرب تسلیم شما شود و گنج‌های کسری و قیصر به دست شما افتد و کشورها را فتح کنید.

آن روز که می‌فرمود: زمین برای من جمع شد و خاور تا باخترش را به من نشان دادند و ملک امت من به آنچه برایم جمع گردید، خواهد رسید.

آن روز که از فتح مکه، بیت المقدس، یمن، شام، عراق، مصر و ایران سخن می‌گفت، و آن روز که در مکه به مشرکین می‌فرمود: اجساد شما در «قلیب» افکنده می‌شود و از حال ابوسفیان خبر می‌داد که جنگ احزاب را برپا می‌نماید.

۱. سوره اسراء، آیه ۸۸.

نوید امن و امان • بشارت‌های قرآن و احادیث به ظهور حضرت صاحب الزمان علیه السلام ■ ۲۱

در آن وقتی که از فتح خیبر به دست علی علیه السلام خبر می‌داد و ابوذر را از آینده‌اش باخبر می‌ساخت که تنها زندگی خواهی کرد و تنها از دنیا خواهی رفت. آن زمان که پیش از جنگ بدر، افرادی از سپاه کفار را که در بدر کشته می‌شوند، اطلاع می‌داد و می‌فرمود: در اینجا فلانی کشته می‌شود و در این زمین فلانی، و یکایک کفاری را که در جنگ بدر کشته شدند، نام برد.

در آن زمان که به عمار می‌فرمود: تو را گروه باغی می‌کشند. و به دختر عزیز و گرامی‌اش فاطمه علیها السلام می‌فرمود: تو اول کسی هستی از اهل بیت من که به من ملحق خواهی شد. و به زنان خود می‌گفت: کدام یک از شما است که سگان حوآب بر او بانگ زنند و سوار بر شتر گردد و در اطراف او خلق بسیار کشته شوند، و به عایشه فرمود: نگاه کن تو آن زن نباشی. و طبق روایت بیهقی^۱ به او فرمود: چگونه‌ای ای حمیرا! آن‌گاه که سگان حوآب بر تو بانگ زنند و تو چیزی را طلب می‌کنی که از آن برکناری.

و به زبیر از جنگ جمل و طرفیت او با علی علیه السلام خبر داد.

آن روز که شهادت یافتن علی و حسن و حسین علیهم السلام را صریحاً اعلام می‌فرمود. و در آن زمان که از جنگ علی با ناکثین و قاسطین و مارقین خبر می‌داد و قتل ذوالثدیه خارجی را در جنگ نهروان و خصوصیات و نشانی‌هایش را پیش‌بینی می‌کرد و از فتنه‌های بنی‌امیه و بنی‌الحکم و حکومت آنان، شهادت اهل عذرا (حجر و اصحاب او) مردم را مسبوق می‌ساخت.^۲

۱. المحاسن و المساوی، ج ۱، ص ۷۶.

۲. یکی از خبرهای مسلم پیغمبر صلی الله علیه و آله از غیب، که در کتاب‌هایی که دو سه قرن پیش از وقوع آن تألیف و منتشر شده، ضبط و ثبت گردیده، خبر آن حضرت است از ظهور آتشی در

آن روزها مسلمانان همه این خبرهای غیبی را باور می کردند؛ چون پیغمبر خدا از آن خبر داده بود و چون ایمان به رسالت خبر دهنده داشتند و چون معنی قبول رسالت و نبوت، ایمان به صحت و درستی خبرهای پیامبر از غیب است؛ ولی هرچه اسلام جلوتر آمد و صفحات تاریخ ورق می خورد، این خبرهای غیبی بیشتر توجه مردم را جلب کرد و آنهایی هم که کم باور بودند، باورشان زیاد و ایمانشان محکم و استوار گردید.

خطبا و بلغای عصر رسالت، از آوردن سوره‌های مثل سوره‌های قرآن عاجز شدند و تا زمان ما؛ که بیش از یک هزار و چهارصد سال از آغاز نزول قرآن گذشته و این همه دانشمندان سخنور و ادبا و بلغا و سخندانان مشهور که در این چهارده قرن دنیا به خود دیده و اکنون در جهان از مسیحی‌ها و دشمنان اسلام، از عرب‌های مسیحی و دیگران، سخن‌شناسان و سخنوران و فصحا بسیار هستند، کسی نیست

↔ سرزمین حجاز، به طوری که پرتو آن به شهرهای دور، مانند بصری شام برسد.

پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله از این واقعه خبر داد و جمعی از صحابه آن را روایت کرده‌اند و در کتاب‌هایی که در قرن سوم تألیف و انتشار یافت، ضبط گردید؛ مثل "صحیح بخاری" (متوفی ۲۵۶)، "صحیح مسلم" (متوفی ۲۶۱)، "مسند احمد" (متوفی ۲۴۱)، "مسند حاکم" (متوفی ۴۰۵) و "طبرانی" (متوفی ۳۶۰).

و این آتش با نشانی‌هایی که از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده بود، در شب سوم جمادی الآخر سال ۶۵۴ در نزدیکی شهر مدینه آشکار شد و از مسافت دور و چند روز راه دیده می شد و مدت پنجاه و دو روز باقی ماند و در ۲۷ رجب آن سال پایان پذیرفت. (یعنی نزدیک چهار قرن بعد از مرگ بخاری و مسلم) که شرح آن در کتب تواریخ مذکور است؛ مانند "السیرة النبویة" در حاشیه "السیرة الحلیة" تألیف سید احمد زینی، ج ۳، ص ۲۲۲؛ "التذکرة" قرطبی، ص ۲۵۰؛ "الإذاعة"، ص ۸۴؛ "الإشاعة"، ص ۳۷؛ "تاریخ الخلفاء"، ص ۳۰۹؛ "صحیح مسلم"، ج ۸، ص ۱۸۰؛ "صحیح بخاری"، کتاب فتن، ج ۴، ص ۱۴۲؛ "وفاء الوفاء" تألیف سمهودی، ج ۱، فصل ۱۶، ص ۱۳۹ - ۱۵۲؛ "الفتوحات الاسلامیة"، ج ۲، ص ۶۲ - ۶۷؛ "عمدة الأخبار فی تاریخ مدینه المختار"، ص ۱۲۵ - ۱۲۷؛ و "فصل فی ظهور نار الحجار".

نوید امن و امان • بشارت‌های قرآن و احادیث به ظهور حضرت صاحب الزمان علیه السلام ■ ۲۳

که بتواند حتی یک سوره مانند یکی از سوره‌های سه آیه‌ای قرآن را بیاورد. اعجاز قرآن مجید و صدق این خبر غیبی از زمان پیغمبر صلی الله علیه و آله آشکارتر گشته؛ زیرا اگر امکان داشت با شدت دشمنی و خصومتی که با اسلام دارند، تاکنون صدها کتاب مانند قرآن مجید تألیف شده بود. اگر امکان داشت دستگاه‌های استعماری مسیحی شرق و غرب و مؤسسات تبلیغی آنها و سایر دشمنان اسلام، چنین موضوعی را در مسابقه گذارده و با تعیین میلیاردها جایزه، آن را عملی می‌ساختند.

غزوه بدر پیش آمد و کسانی را که پیغمبر صلی الله علیه و آله نام برده بود، کشته شدند و اجسادشان را در "قلیب" افکندند، جنگ احزاب را ابوسفیان برپا کرد. پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله مکه را فتح کرد و به زودی مسلمانان بیت المقدس، شام، عراق، مصر، ایران و کشورهای دیگر را فتح نمودند. خیبر به دست علی علیه السلام فتح شد. ابوذر در ربنده تنها از دنیا رفت. عمار را سپاه معاویه، که همان فئه باغیه بودند، کشتند. حجر و اصحابش را به امر معاویه در عذرای دمشق شهید کردند. بعد از پیغمبر، اول کس که از خاندان آن حضرت از دنیا رفت و به او ملحق شد، فاطمه زهرا علیها السلام بود. امیرالمؤمنین و حسن و حسین علیهم السلام، به همان تفصیلی که پیغمبر صلی الله علیه و آله خبر داده بود، شهید شدند. علی علیه السلام با ناکثین و قاسطین و مارقین جهاد کرد. و ذوالثدیه در جنگ نهروان کشته شد. عایشه جنگ جمل را برپا کرد و در حوآب، سگان بر او بانگ کردند و خلق بسیاری را به کشتن داد. بنی امیه بر مردم تسلط و بنی الحکم سلطنت یافتند و اسلام روز سرخی را، که پیغمبر اعظم خبر داده بود، از ستم آنها دید.

این خبرهای غیبی و اخبار غیبی بسیار دیگر، به تدریج و مرور زمان واقع شد و علاوه بر اینها، صدها خبر که وصی و جانشین و باب علم آن حضرت، حضرت علی و سایر ائمه علیهم السلام از غیب دادند، مطابق واقع از آب درآمد.

بعد از این مقدمه می‌گوییم: ما می‌بینیم ده‌ها؛ بلکه صدها مورد از مواردی که

پیغمبر از غیب خبر داده، به شهادت معتبرترین مدارک و شواهد تاریخی، یکی پس از دیگری واقع شد که اگر یک شخص عادی هم فرضاً یک دهم یا یک صدم این خبرها را داده بود، در صحت سایر اخبار او تردید نمی‌کردیم و باور می‌نمودیم؛ پس چگونه ممکن است در صحت اخبار آن حضرت از حوادث آخرالزمان و امتحانات شدید و آزمایش‌هایی که این امت در پیش دارد و به ظهور حضرت مهدی علیه السلام منتهی می‌شود، تردید داشته باشیم.

باز هم به خاطر توجه بیشتر خواننده عزیز تکرار می‌کنیم: تعداد خبرهای غیبی آن حضرت به قدری زیاد است که راه یافتن شک در آنها، برای کسی که از عقل و فکر مستقیم با بهره‌برداری عاده محال است و هر کس تواریخ اسلام را، که مضبوط و محفوظ است، مطالعه کند، این ادعا را تصدیق خواهد کرد.

با این وصف، چرا ما در ظهور حضرت مهدی علیه السلام، که پیغمبر اکرم و اوصیای محترم - صلوات الله علیهم - با تأکیدات بلیغ و در ضمن اخبار متواتر از آن خبر داده‌اند، شک و تردید داشته باشیم؟!

ایمان به این ظهور، لازمه ایمان به نبوت پیغمبر و صحت و درستی خبرهای غیبی آن حضرت است و از آن جدا نیست.

آن مسلمانانی که در آغاز بعثت، هنوز وقوع این خبرها را ندیده بودند، در صحت خبرهای پیغمبر از غیب تردید نمی‌کردند، چگونه ما با اینکه وقوع بسیاری از آنها را دیده و یا به نقل یقین‌آور شنیده‌ایم، تردید کنیم؟!

حتی افرادی مانند معاویه و عمرو عاص، درستی این اخبار را نمی‌توانستند انکار کنند، چرا ما، که امروز علاوه بر اخبار پیغمبر صادق مصدق و اوصیای او، این شواهد قطع‌آور را نیز داریم، ایمان نداشته باشیم؟!

مسلمانان صدر اول اسلام در خبر پیغمبر از نزول عیسی و ظهور مهدی علیه السلام

نوید امن و امان • بشارت‌های قرآن و احادیث به ظهور حضرت صاحب الزمان عجل الله فرجه ■ ۲۵

و فتنه‌های آخر الزمان شک نداشتند، و همه معتقد بودند و ایمان داشتند که این اخبار صد در صد مطابق واقع و حقیقت است. و با مرور زمان و گذشت اعصار، آنچه را پیامبر اعظم خبر داده بود، به موقع و در وقت خود نشان داد. در صحت آن قسمتی که باید در آینده‌های دیگر واقع شود، شک و تردید هرگز راه نخواهد یافت. اگر یک نفر به شما اطلاع بدهد که: فردا شخصی از فلان شهر با این علامات و نشانی‌ها خواهد آمد و یک ماه دیگر، ده نفر به این علامات وارد می‌شوند و پنج ماه دیگر، پانصد نفر می‌آیند و یک سال دیگر، هزار نفر می‌رسند و دو سال دیگر، در آن شهر انقلاب می‌شود و حکومت تغییر می‌کند و بیست سال دیگر، در آنجا جنگ روی می‌دهد و پنجاه سال دیگر، زمامدار آنجا را می‌کشند و صد سال بعد... و دویست سال بعد...

شما این خبرها را هرچند تصدیق نمی‌کنید، ردّ هم نمی‌نمایید؛ چون راه نفی احتمال صحت آن بر شما بسته است، تا فردا صبر می‌کنید. اگر آن شخص اول با آن نشانی‌ها و علامات آمد، تعجب می‌کنید و احتمال صحت خبرهای دیگر نزد شما قوت می‌گیرد.

یک ماه بعد که آن ده نفر آمدند، احتمال شما تقریباً مبدل به قطع و یقین به درستی خبرهای او می‌شود.

خبر سوّم که واقع شد، دیگر یقین شما ثابت می‌شود. و بعد از خبر چهارم و پنجم، اگر کسی صحت این اخبار را انکار نماید و وقوع آن را بعید شمارد، او را غیر متعارف و شکاک می‌شناسید. پس هرچه خبرها بیشتر با واقع منطبق شود، در خبر ششم و هفتم و هشتم و نهم و... یقین و ایمان شما قوت و ثباتش بیشتر می‌گردد. اکنون می‌گوییم: پیغمبری که صادق و مصدّق است و پیامبری او به معجزات

و دلایل علمی و عقلی ثابت شده است، پیغمبری که دهها و صدها خبر او از غیب، صورت وقوع یافته و همچنین اوصیای او به خصوص علی بن ابی طالب علیه السلام به نقل کتب معتبر شیعه و اهل سنت، خبرهای بسیاری از غیب دادند و واقع شد. خبر داده‌اند که: اگر از دنیا باقی نماند مگر یک روز، خدا آن روز را آن قدر طولانی سازد تا مهدی ظهور کند و جهان را پر از عدل و داد سازد، پس از آنکه از جور و ستم پر شده باشد. و خصوصیات و نشانه‌های این ظهور را نیز شرح دادند.

حال اگر کسی (پناه بر خدا) بگوید: خبر پیغمبر و اوصیای او با واقع مطابق نیست، یا تردید داشته باشد! چه می‌کند با اقرار و اعتراف به نبوت و پیغمبری او و این همه معجزات و براهین علمی که نبوت آن حضرت را ثابت و محرز ساخته است؟!

چه می‌کند با ایمانی که به نبوت پیامبر خاتم و نبوت سایر انبیا دارد (چون پیغمبران دیگر نیز ظهور مصلح آخرالزمان را بشارت داده‌اند)؟

چه می‌کند با این همه خبرهایی که رسول اکرم صلی الله علیه و آله از غیب داده و به مرور زمان در این چهارده قرن واقع و صحت آن تأیید شده است؟

و اگر بگوید: پیغمبر چنین خبری نداده، دستش را می‌گیریم و به کتابخانه‌های اهل سنت و شیعه می‌بریم و می‌گوییم: مراجعه کنید به این کتاب‌ها و مصادری که از هزار سال پیش تاکنون تألیف شده! ببینید در چند مورد، اخبار و روایات به قدر این مورد رسیده است؟!

آیا چند خبر معتبر برای باور شما کافی است؟

شما که مطالب عمده تاریخی را به نقل یک نفر مورخ قبول می‌کنید و حوادث مهم جهانی را به گفته یک خبرنگار، که صدگونه غرض و مرض دارد، می‌پذیرید. در

نوید امن و امان • بشارت‌های قرآن و احادیث به ظهور حضرت صاحب الزمان عجل الله فرجه ■ ۲۷

این مورد، چند خبر صحیح و معتبر می‌خواهید تا باور کنید؟

اگر شخص منصفی باشید، خواهید گفت: یک حدیث معتبر هم کفایت می‌کند و اگر قدری شکاک و دیرباور باشید، می‌گویید: اگر دو سه حدیث باشد، بیشتر اسباب اطمینان می‌شود.

می‌گوییم: حدیث معتبر از یک و دو و ده و پنجاه و صد، و بلکه هزار هم بیشتر است و در صدها کتاب معتبر حدیث و جوامع اخبار و تاریخ و رجال، ضبط و ثبت است.

پس با توجه و دقت و تأمل در آنچه گفته شد، هیچ‌گونه شبهه و تردیدی باقی نمی‌ماند که در آخر الزمان، برحسب این احادیث و بشارات پیامبر اکرم و اوصیای مکرم او، ظهور مصلح منتظر و مهدی موعود و کسی که دنیا را پر از عدل و داد کند، بعد از آنکه پر از ظلم و جور شده باشد، حتمی و واقع شدنی است.

مصلح جهان^۱

یکی از مسایل و اموری که فِرَق اسلام بر آن اجتماع و اتفاق نموده‌اند، ظهور مهدی اهل بیت حضرت قائم آل محمد - صلوات الله علیهم اجمعین - در آخر الزمان است که همه متفق الکلمه، انتظار یک قیام روحانی جهانی و ظهور مصلحی^۲ را می‌کشند که عدالت اجتماعی و نظام جهان را بر اساس ایمان به خدا و احکام دین اسلام برقرار سازد و دنیا را از چنگال ستمکاران و جباران نجات بخشد و پرچم عزیز اسلام را در تمام نقاط به اهتزاز درآورد.

همه چشم به راهند و انتظار دارند که شایسته‌ترین فرزندان پیغمبر قیام کرده،

---

۱. این مقاله در سالنامه معارف جعفری سال ۸۱ - ۱۳۸۰، ص ۶۰ - ۷۳، چاپ شده است. لازم به تذکر است که قسمتی از این مقاله و بعضی مقالات دیگر، برای اینکه مطالب در این مجموعه تکرار نگردد، حذف شد. مع ذلک چون این مقالات به طور مستقل و در مناسبت‌های مختلف نگارش یافته و تصرف و حذف بیشتر باعث کوتاهی و نارسایی؛ بلکه تغییر اساس مقاله می‌شد از حذف بعضی مطالب مکرر خودداری کردیم.

۲. مخفی‌نماند ملل دیگر و معتقدین به ادیان معروف هم در اصل انتظار ظهور یک شخصیت روحانی برای اصلاح جهان و خاتمه دادن به ظلم و جنگ و فساد و خرابکاری و نجات ضعفا و مظلومین، با مسلمانان همراه و متفق‌اند و بشاراتی که در کتاب‌های آنها است، به حضرت صاحب الزمان عجل الله فرجه منطبق می‌شود که بعضی از فضیلت‌های معاصر آنها را استقصا و استخراج نموده‌اند.

آیین توحید و رسم برادری و مساوات اسلامی را زنده نموده بشر را از نعمت آسایش بهره‌مند سازد و موجبات تفرقه و محرومیت و ناکامی را از میان بردارد. این وعده الهی است و تخلف‌پذیر نیست. دنیا به طرف آن عصر درخشان در حرکت است. سیر زمان، گردش دوران هر دم بشر را به چنین روزگاری نزدیک‌تر می‌سازد.

ایمان به ظهور حضرت مهدی - علیه الصلاة والسلام - و جهانگیر شدن دین اسلام، به آیات متعددی از قرآن مجید و متواترترین روایات و قوی‌ترین اجماعات اتکا و استناد دارد، که هر مسلمان معتقد به قرآن و رسالت پیغمبر اسلام ﷺ باید به این ظهور، ایمان راسخ و ثابت داشته باشد.

اگرچه در این مقاله تفصیل و شرح این مطالب ممکن نیست؛ ولی برای توجه خوانندگان محترم تحت چهار عنوان: ۱- آیات قرآن مجید ۲- اجماع و اتفاق مسلمین ۳- روایات اهل سنت ۴- روایات شیعه، به طور اختصار توضیحاتی می‌دهیم.

۱- آیات قرآن مجید

خداوند در قرآن مجید در آیات کریمه متعددی، تشکیل یک حکومت جهانی اسلامی، بسط دین اسلام، غلبه آن بر کلیه ادیان، زمامداری صلحا و ارباب لیاقت را وعده فرموده است، که از آن جمله این آیات است:

﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾^۱

«با کافران جهاد کنید تا در زمین فتنه و فساد نماند و آیین همه دین خدا گردد».

---

۱. سوره انفال، آیه ۳۹.

«هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ»^۱؛

«او است خدایی که رسول خود را با دین حق به هدایت خلق فرستاد تا او را بر همه ادیان عالم او را تسلط و برتری دهد».

«يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ»^۲؛

«کافران می خواهند نور خدا را با نفس تیره و گفتار جاهلانه خود خاموش کنند؛ ولی خدا نمی گذارد، تا آنکه نور خود را به منتهای ظهور و حد اعلائی کمال برساند».

«يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ»^۳؛

«کافران می خواهند تا نور خدا را با گفتار باطل و طعن مسخره، خاموش کنند؛ البته خدا نور خود را تمام و کامل می کند».

«وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ»^۴؛

«و خدا می خواهد که صدق سخنان حق را ثابت گردانده و ریشه کافران را از بیخ و بن برکند».

«وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا»^۵؛

«بگو حق آمد و باطل را نابود ساخت؛ که باطل خود لایق محو و نابودی است».

«وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ»^۶؛

۱. سوره توبه، آیه ۳۳ و سوره فتح، آیه ۲۸.

۲. سوره توبه، آیه ۳۲.

۳. سوره صف، آیه ۸.

۴. سوره انفال، آیه ۷.

۵. سوره اسراء، آیه ۸۱.

۶. سوره انبیا، آیه ۱۰۵.

«ما بعد از تورات در زیور نوشتیم: البته بندگان نیکوکار من ملک زمین را وارث و متصرف خواهند شد.»

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ ۗ﴾^۱
«خداوند وعده فرموده: به کسانی از شما که نیکوکار گردد، در زمین خلافت دهد.»

﴿وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ۖ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ۖ وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ۖ﴾^۲

«همانا عهد ما درباره بندگان که به رسالت فرستادیم سبقت گرفته است. البته آنها بر کافران فتح و پیروزی یابند و سپاهیان ما بر آنها غالب و پیروزند.»

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ﴾^۳
«ما البته رسولان خود و کسانی را که ایمان آورند، در حیات دنیا نصرت و ظفر می دهیم.»

﴿كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ۖ﴾^۴
«خدا حتم گردانیده: البته من و رسولانم غالب می شویم، که خداوند قوی و مقتدر است.»

و آیات دیگری که تأویل آنها هنگام ظهور حضرت ولی عصر - عجل الله فرجه الشریف - آشکار شود، دلالت دارند بر غلبه اسلام بر سایر ادیان و غلبه اهل حق بر اهل باطل و حتمی بودن غلبه انبیا و اتمام نور خدا، که این معانی به طور مطلق تا

۱. سوره نور، آیه ۵۵.

۲. سوره صافات، آیه ۱۷۱ - ۱۷۳.

۳. سوره غافر، آیه ۵۱.

۴. سوره مجادله، آیه ۲۱.

حال ظاهر نشده و این آیات، تحقق آن را در آخرالزمان بشارت می دهد. خداوند وعده داده که البته پیغمبران را غالب سازد و یاری کند و معلوم است این نصرت و غلبه، فقط نصرت و غلبه در آخرت نیست؛ برای اینکه می فرماید: *وَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا*^۱. و نصرت و غلبه انبیا بر قوم خودشان و پیشرفت کار آنها در عصر خودشان هم نیست؛ زیرا دعوت بسیاری از پیغمبران در قومشان اثر نبخشید؛ بلکه بعضی از آنها کشته شدند.

این نصرت و غلبه، نصرت و غلبه مقصد و هدف و دعوت آنها است که بر طبق ظاهر آیات، مقتد به مرتبه ای نیست؛ بلکه نصرت و غلبه مطلق است. همچنین است اتمام نور؛ معنی اینکه خدا نور خود را در مقابل آنهایی که می خواهند نور او را خاموش کنند و مانع از پیشرفت اسلام شوند، تمام می گرداند. این است که: دین را جلو می برد و بر قلمرو اسلام می افزاید و اتمام آن، وقتی است که اسلام تمام جهان را بگیرد.

چنان که معنی استخلاف و جانشینی مؤمنین در زمین و وارث شدن آنها زمین را نیز، استخلاف در تمام زمین و وارث شدن کره ارض است که برای امام زمان و یاران و اصحاب آن حضرت حاصل می شود.

معنای غلبه حق بر باطل به طور اطلاق هم غیر از این نیست که به تمام معنی حق بر باطل پیروز شود و اگر از جهت حجت و برهان غالب باشد (با اینکه به این معنی همیشه غالب است)؛ ولی در ظاهر غالب نباشد، غلبه مطلق نیست و ظاهر این آیات غلبه مطلق است.

---

۱. سوره غافر، آیه ۵۱.

و اما آیه: «لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ»^۱ که دلالتش بر غلبه اسلام واضح است. و مؤید مستفاد از این آیات است روایاتی که در این خصوص از حضرت رسول ﷺ منقول است، مثل:

«لَيَدْخُلَنَّ هَذَا الدِّينُ عَلَيَّ مَا دَخَلَ عَلَيْهِ اللَّيْلُ»؛

«البته این دین در هر کجا که شب داخل شده باشد، داخل می شود».

و شاید نکته اینکه فرمود: «عَلَيَّ مَا دَخَلَ عَلَيْهِ اللَّيْلُ» و فرمود: «عَلَيَّ مَا دَخَلَ عَلَيْهِ الْيَوْمُ أَوِ الشَّمْسُ»، تشبیه دین به آفتاب باشد؛ همان طور که روز آفتاب در هر کجا که شب رفته باشد، وارد می شود، خورشید عالمتاب اسلام نیز، به تمام اماکن پرتوافکن خواهد شد و تاریکی کفر و شرک و ضلالت را نابود خواهد ساخت، همان طور که آفتاب، تاریکی شب را از میان می برد.

۲- اجماع مسلمین

اگر مقصود از اجماع و اتفاق، شیعه باشد که محتاج به ذکر نیست و همه می دانند یکی از ضروریات مذهب امامیه، ظهور قائم آل محمد فرزند امام حسن عسکری علیه السلام است. و اگر مقصود اتفاق عامه مسلمین (از شیعه و سنی) باشد، برای اثبات آن، عبارت یکی از متبوع ترین علمای اهل سنت، علامه معتزله ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه^۲، کافی است که می گوید:

«قَدْ وَقَعَ اتِّفَاقُ الْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَجْمَعِينَ عَلَيَّ أَنَّ الدُّنْيَا وَالتَّكْلِيفَ لَا يَنْقُضِي إِلَّا عَلَيَّ»؛

«اتفاق سنی و شیعه بر این است که دنیا و تکلیف، منقضی و تمام نشود

۱. سوره توبه، آیه ۳۳ و سوره فتح، آیه ۲۸.

۲. شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۵۳۵ (طبع مصر).

مگر بر آن حضرت (یعنی بعد از ظهور آن حضرت).^۱

کسانی که در تاریخ تتبع دارند، می‌دانند ظهور مصلح منتظر و مهدی آل محمد - علیه الصلاة والسلام - آن‌چنان مورد اتفاق و مسلم نزد تمام مسلمین بوده، که از همان قرن اول هجری تا حال در مقام ردّ ادعای افرادی بوده که ادعای مهدویت کردند، یا این ادعا را به آنها نسبت دادند.

اصل ظهور قائم آل محمد علیه السلام را کسی انکار نکرد؛ زیرا برخلاف اجماع مسلمین و انکار اخبار قطعی صادر از پیغمبر صلی الله علیه و آله بود؛ بلکه در مقام ردّ آنها، به فاقد بودن اوصاف و علاماتی که برای مهدی موعود در اخبار و احادیث مذکور است، استناد می‌جستند.

چنانچه چهار نفر از بزرگان علمای مذاهب چهارگانه اهل سنت: ابن حجر شافعی مؤلف "القول المختصر" و ابوالسرور احمد بن ضیاء حنفی و محمد بن احمد مالکی و یحیی بن محمد حنبلی در جواب استفتایی که از ایشان شده، و در باب سیزدهم از کتاب "البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان" عین فتاوی آنها را نقل کرده، همین روش را انتخاب نموده و به صحت اصل ظهور مهدی در آخر الزمان و اینکه عالم را پر از عدل و داد کند و عیسی به آن حضرت اقتدا نماید و اوصاف دیگر آن حضرت، رسماً فتوای محکم و مستدل و قاطع داده‌اند.

حتی شاعر بنی امیه، "حکیم بن عیاش کلبی"^۲ نیز، در ردّ نسبتی که به جناب زید بن علی، بدون رضایت آن جناب داده شده بود (و او را مهدی خوانده بودند)

۱. سخنان چهار نفر دیگر از علمای معروف اهل سنت را چون در یکی از فصل‌ها و مقالات آینده نیز ذکر شده حذف کردیم، به آن مقاله مراجعه شود.

۲. طبق روایاتی که ابن حجر عسقلانی شافعی در «الاصابه»، ج ۱، ص ۳۹۵ از «فوائد کواکبی» روایت کرده، حکیم بن عیاش به سبب نفرین حضرت صادق علیه السلام به وضع عجیبی هلاک شد.

گفته: «وَلَمْ أُرْ مَهْدِيًّا عَلَى الْجَذَعِ يَضِيبُ».

مقصودش این است: آن مهدی که ظهور می‌کند، مستولی بر ممالک و فاتح کشورها می‌گردد و عدل و داد را بسط می‌دهد، پس چگونه ممکن است جناب زید که مصلوب شد، مهدی باشد؟!

۳- احادیث اهل سنت

محدثین بزرگ اهل سنت، که ذکر اسامی و کتب و مصنفات ایشان در این مقال سخن را طولانی می‌سازد، احادیث راجع به ظهور حضرت مهدی را تخریج نموده‌اند و از جماعتی صحابه^۱ و جمع کثیری از تابعین راجع به ظهور آن حضرت روایات بسیاری نقل کرده‌اند و بعضی از ایشان در تخریج این احادیث کتاب خاص نوشته‌اند و گروه بسیاری از آنان تواتر^۲ این روایات را صریحاً تصدیق کرده‌اند و به آنچه در کلمات بسیاری از ایشان تصریح شده، این است که: اصل ظهور مهدی عجل الله فرجه نه فقط به روایات متواتر از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله ثابت و قطعی است؛ بلکه به تواتر ثابت است که: آن حضرت زمین را پر از عدل و داد کند و عیسی از آسمان نزول کرده، به آن حضرت اقتدا نماید و تمام جهان را فتح کرده و احکام قرآن را نشر دهد.

علاوه بر این، بسیاری از محققین علمای عامه در اشعار و قصاید یا کتب و تصنیفاتشان، ایمان خود را به اینکه حضرت مهدی عجل الله فرجه همان یگانه فرزند امام

---

۱. قسمت‌هایی از این مقاله مانند اسامی صحابه و کتب‌هایی که علمای اهل سنت در این باب تألیف کرده‌اند و نام کسانی که به تواتر این روایات تصریح نموده‌اند، چون در فصل‌های آینده این کتاب مذکور می‌شود، حذف گردید.

۲. حدیث متواتر: حدیثی را گویند که راویان و کسانی که آن را نقل می‌کنند، جمعی باشند که عادة اتفاق و تباہی آنها بر کذب ممکن نباشد.

حسن عسکری علیه السلام است، اظهار داشته‌اند. ما در کتاب "منتخب الاثر"^۱ تصریحات بیش از شصت نفر علمای اهل سنت راجع به ولادت یا غیبت و امامت آن حضرت را ضبط کرده‌ایم و هر منصفی مجموع این اعترافات را ملاحظه کند، برایش جای شبهه باقی نخواهد ماند.

۴- روایت و اخبار شیعه

به طور کلی، احادیثی که از طرق شیعه روایت شده، معتبرترین روایات است؛ زیرا عصر حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله تا به حال کتابت حدیث، ضبط و حفظ روایات در بین ایشان منقطع نشده و هم اکنون بعضی از کتبی که در نیمه اول و دوم هجرت نوشته‌اند، موجود و محل مراجعه است و اولین کتاب ایشان، همان کتابی است که به املائی رسول الله صلی الله علیه و آله و خط امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌باشد. و در اخبار مکرر دیده می‌شود که ائمه علیهم السلام در نقل احادیث و بیان احکام، به آن استناد می‌جستند. روایات شیعه با روایات دیگران، فرق دیگر نیز دارد و آن این است که روایات شیعه از ائمه اهل بیت علیهم السلام، که علم و زهد و تقوی و فضیلت ایشان نزد فریقین مسلم است، اخذ شده و به مقتضای «أَهْلُ الْبَيْتِ أَدْرَى بِمَا فِي الْبَيْتِ» طبعاً نقل آنها محکم‌تر و به دور از اشتباه است.

و بالاخره سومین جهتی که روایات شیعه را در بالاترین درجه اعتبار قرار داده و در حقیقت پشتوانه این روایات است، احادیث متواتر تقلین و احادیث سفینه و احادیث امان و روایات دیگری است که امت را به ائمه معصومین از اهل بیت، که اعدال قرآن مجید هستند، ارجاع نموده و قول ایشان را حجت و اخذ از ایشان را امان از ضلالت معرفی کرده و دلالت بر خالی نبودن زمان از وجود امام معصوم از

۱. منتخب الاثر، فصل سوم، باب اول

اهل بیت دارد.

بنابراین احادیثی که از ائمه طاهرين صادر شده، از راه بنای عقلا بر احتجاج و عمل به خبر واحد در اعلى درجه اعتبار است؛ زیرا اختصاص و ارتباطی را که ائمه طاهرين عليهم السلام با پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله داشته‌اند، احدی از صحابه و تابعین نداشتند. و از طریق حدیث متواتر ثقلین، از ناحیه شرع، نفس اقوال و گفته‌های ایشان مأخذ و مستند است و مراجعه و اخذ از ایشان، که از قرآن جدا نمی‌شوند و معصومند، بر امت فرض و واجب می‌باشد.

پس از بیان این مقدمه کوتاه (در کتابی که در بیان وجوب پیروی از اهل بیت و اخذ علم از ائمه عليهم السلام نگاشته‌ایم، شرح و تفصیل آن را داده‌ایم) می‌گوییم: از طرق شیعه، راجع به ظهور حضرت ولی عصر قائم آل محمد - عجل الله تعالی فرجه - معتبرترین روایات در کتب مشایخ و محدثین ایشان، که از همان قرن اول هجرت تا به حال تألیف شده، موجود است مانند روایات کتب اصولی که پیش از ولادت حضرت قائم تألیف شده، و مثل کتاب مشیخه حسن بن محبوب (متوفی ۲۲۴) و کتاب سلیم بن قیس (متوفی ۷۰ یا ۹۰).

روایاتی که بسیاری از آنها به تنهایی برای اثبات امامت امام زمان، یگانه فرزند عزیز و گرامی امام حسن عسکری علیه السلام کافی و قطع آور است. روایاتی که از لحاظ پیشگویی‌هایی که در آنها شده و وقوع یافته، از معجزات اولیای دین، و اخبار آنان از مغیبات شمرده می‌شود. روایاتی که در آنها، خصوصیات ظهور و شرایط و علامت آن به طور واضح بیان شده است. این روایات، فوق تواتر بوده و احصای آن جز برای اشخاصی که تتبع و احاطه کامل داشته باشند، ممکن نیست.

خوانندگان عزیز! این سخنان حرف و ادعا نیست؛ بلکه بیان حقیقت و روح واقع است، علاوه بر تمام جوامع حدیث، صدها کتاب و مصنفات محدثین بزرگ

ایشان در خصوص موضوع، دلیل و برهان این سخنان است.

مانند کتاب "المهدی" تألیف عیسی بن مهران مستعطف از بزرگان قرن سوم؛ کتاب "قائم" و "غیبت فضل بن شاذان" و "غیبت عبدالله بن جعفر حمیری" از اکابر قرن سوم؛ کتاب "غیبت و ذکر القائم" تألیف ابن ابی طاهر (متوفی ۳۵۸)؛ کتاب "غیبت" محمد بن قاسم بغدادی، معاصر ابن همام (متوفی ۳۳۳)؛ "اخبار القائم" علان رازی کلینی، دایی کلینی معروف (متوفی ۳۳۹)؛ "اخبار المهدی" تألیف جلودی (متوفی ۳۳۲)؛ "غیبت نعمانی" از اعلام قرن چهارم؛ "غیبت" حسن بن حمزه مرعشی (متوفی ۳۵۸)؛ "دلایل خروج القائم" تألیف ابی علی حسن بن محمد صفاری بصری از اعلام قرن سوم؛ کتاب "ذکر القائم من آل محمد علیهم السلام" تألیف احمد بن رمیح مروزی؛ "اخبار القائم" تألیف ابی علی احمد بن محمد جرجانی از قدمای محدثین؛ "الشفاء والجلاء" احمد بن علی رازی؛ "ترتیب الدولة" تألیف احمد بن حسین مهرانی؛ "کمال الدین" و کتاب "غیبت کبیر" تألیف صدوق (متوفی ۳۸۱)؛ "غیبت" ابن جنید (متوفی ۳۸۱)؛ "غیبت" مفید (متوفی ۴۱۳)؛ "غیبت سید مرتضی" (متوفی ۴۳۶)؛ "غیبت شیخ طوسی" (متوفی ۴۶۰)؛ "التاج الشرفی" تألیف اسعدآبادی معاصر سید مرتضی؛ کتاب "ما نزل من القرآن فی صاحب الزمان" تألیف عبدالله بن عیاش (متوفی ۴۰۱)؛ "فرج کبیر" تألیف محمد بن هبة الله طرابلسی، شاگرد شیخ طوسی؛ "برکات القائم"؛ "تکمیل الایمان"؛ "بغیة الطالب"؛ "تبصرة الاولیاء"؛ "کفایة المهدی"؛ "اخبار القائم"؛ "اخبار ظهور المهدی"؛ "الحجة البالغة"؛ "تثبیت الاقران"؛ "حجة الخصام"؛ "الدر المقصود واثبات الحجة"؛ "إتمام الحجة"؛ "إثبات وجود القائم"؛ "مولد القائم"؛ "الحجة فیما نزل فی الحجة"؛ "الذخيرة فی المحشر"؛ "السلطان المفرج عن الایمان"؛ "سرور أهل الایمان"؛ "جنی الجنین"؛ "سيزدهم بحار"؛ "غیبت عوالم" و صدها کتاب دیگر که ذکر نام آنها و اسمای مؤلفین

موجب کمال تطویل خواهد شد.

و فقط بعضی مواردی را که این روایات به تواتر قطعی راجع به اوصاف حضرت مهدی علیه السلام و علایم ظهور آن جناب بر آن دلالت دارد، فهرست وار یادآور می‌شویم و بحث و توضیحات لازم در اطراف هر یک از این موارد را به موقع و فرصت دیگر موکول می‌کنیم.^۱

در خاتمه یادآور می‌شویم: دلایل دیگری از عقل و نقل بر وجود امام عصر - عجل الله تعالی فرجه - نیز اقامه شده که ما در این مقاله در صدد بیان آن نبوده‌ایم و اجمالاً همه آن ادله عقلی و نقلی که در امامت عامه، بر لزوم وجود امام معصوم در تمام اعصار و وجوب معرفت امام دلالت دارند و اینکه زمین خالی از وجود حجت نمی‌ماند:

«لَوْ بَقِيَتْ الْأَرْضُ بِغَيْرِ حُجَّةٍ لَسَاخَتْ بِأَهْلِهَا»؛

«اگر زمین بدون حجت بماند اهل خود را فرو خواهد برد».

بر وجود حضرت صاحب الزمان علیه السلام و امامت آن حضرت نیز دلالت دارند و اگر در مقام استدلال، فقط همان براهین امامت عامه را مستند قرار دهیم، در اثبات امام عصر - ارواحنا فداه - و بقای آن حضرت در پشت پرده غیبت کافی خواهد بود.

---

۱. چون این خصایص در فصل "مشخصات و اوصاف مهدی علیه السلام" بیان شده، برای اینکه تکرار نشود، از این مقاله حذف کردیم و خواننده عزیز را به فصل مذکور رجوع می‌دهیم.

اَئِمَّةِ اثْنِي عَشَرَ (دوازده امام)

چنانچه می دانیم، شیعه وزمامداری دینی و سیاسی را بعد از پیغمبر اعظم، یک مقام الهی و منصب خلیفة اللهی می داند که به امر خداوند متعال، پیغمبر کسی را که شایسته باشد، معرفی و منصوب می نماید و همانگونه که پیغمبر رهبری دینی، روحانی، سیاسی و انتظامی جامعه را عهده دار است، امام که قائم مقام پیامبر و جانشین او است، نیز رهبر جامعه است. با این فرق که بر پیغمبر وحی نازل می شود و بی واسطه احدی از بشر، دین و شریعت را از عالم غیب فرا می گیرد و به امت و جامعه می رساند؛ ولی امام آورنده شریعت و کتاب نیست و مقام نبوت ندارد و از مجرای کتاب و سنت و به واسطه پیغمبر، رهبری اجتماع را انجام می دهد.

معلوم است این روش موافق با عدل و عقل و منطق و صواب بوده و از هر ترتیب دیگر برای اداره امور اجتماع، بیشتر مورد اعتماد و اطمینان است؛ زیرا یقیناً کسی را که پیغمبر از جانب خدا معرفی کند، واجد همه شرایط رهبری و شایسته زعامت و امامت است، چنانچه فیلسوف بزرگ و مفخر حکمای شرق و غرب، شیخ الرئیس ابوعلی سینا گفته است:

«وَالْأَسْتِخْلَافُ بِالنَّصِّ أَصَوَّبُ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يُؤَدِّي إِلَى التَّشْعُبِ
وَالتَّشَاعِبِ وَالْأَخْتِلَافِ»؛

«تعیین جانشین و انتخاب خلیفه به نصّ و نصب (که مذهب شیعه است) صواب‌تر است، برای آنکه منجر به تفرقه و اختلاف و شرّ و فتنه نمی‌شود».

زامداری و رهبری، آن هم رهبری روحانی و دینی و سیاسی که عهده دار آن سخن و کارش برای همه حجت و میزان و حاکم بر امور دین و دنیای مردم باشد، بسیار مقام باعظمت و حساسی است و مقامی از آن بالاتر نیست. اگر در این انتخاب، اندکی اشتباه رخ دهد، فسادهای بزرگ از آن برخواهد خاست و نقض غرض از بعثت انبیا لازم می‌آید.

تعیین زمامدار صالح

شناختن کسی که دارای این صلاحیت است، بالاتر از افق ادراک انسان‌ها و یا بالاتر از حدّ درک اشخاص عادی است.

دارنده این پست و مقام باید از جهت صلاحیت و ملکات عالی انسانی و صفات شریف نفسانی از قبیل: علم، حلم، عفو، اغماض، رحم، عدل، تواضع، احترام به آزادی حقوق انسان‌ها، نوع دوستی، عقل، کفایت، تدبیر، اطلاع بر دقائق امور دینی و روحانی و شرایط دیگر... لایق و برجسته و ممتاز باشد و شناختن واجد این صفات، فقط با هدایت و راهنمایی خداوند متعال امکان دارد.

به این دلیل و دیگر ادلّه عقلی و نقلی، که در کتاب‌های کلام و عقاید ذکر شده است، شیعه عقیده دارد نصب و تعیین امام، مانند پیغمبر با خداوند است و همان‌طور که در آیه شریفه تصریح شده، تعیین امام اکمال دین و اتمام نعمت است و ترک آن، نقض غرض و سهل‌انگاری به امور مهم جامعه و تقریباً اتلاف زحمات انبیا است.

انتخاب بشر مقرون به صواب نیست

شیعه می‌گوید: انتخاب آن کس که کار و گفتار و تقریر و سکوتش میزان کار همه است و حافظ ناموس شرع و مبین احکام است، هرگز به انتخاب بشر به طور صحیح انجام نمی‌شود. انتخاب ولی امر، که به حکم: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ»^۱، اطاعتش واجب است، فقط از جانب خدای تعالی به جا و صحیح است؛ زیرا علمش به جمیع جهات و از مراتب صلاحیت‌های ظاهری، باطنی، روحی، و فکری جمیع افراد آگاه است. نه اغفال می‌شود و نه غفلت در ساحت قدس او راه می‌یابد و نه فریب ریاکاری و سالوسی و ظواهر بی‌حقیقت و عوام فریبی کسی را می‌خورد و نه تحت تأثیر احساسات و عواطف، یا وحشت و رعب و بیم قرار می‌گیرد و نه به اغراض شخصی و ملاحظه منافع خود کسان و فامیل و همشهریانش آلوده می‌شود.

و اگر بنا باشد مردم در این انتخاب مداخله نمایند؛

اولاً: اگر بخواهند صالح را انتخاب کنند، نمی‌توانند او را بشناسند.

ثانیاً: اعمال نفوذ و اشتباه کاری و جار و جنجال و ارباب و تطمیع، آنها را از آزادی تفکر و اظهار رأی مانع می‌شود.

ثالثاً: منافع و اغراض شخصی را ملاحظه می‌کنند، چنانچه در انتخابات عرفی دیده و می‌بینیم در هر انتخاب آزاد و به اصطلاح صحیح و دور از اعمال نفوذ، این اغراض و علل و موانع دخالت دارد و مردم اغراض شخصی را بر مصالح نوعی بیشتر ترجیح می‌دهند؛ لذا تاکنون انتخاب بشر در تعیین زمامداران از همه جهت کامل نبوده و افرادی را که انتخاب کرده‌اند، لایق‌تر از همه نبوده و اشخاصی که

۱. سوره نساء، آیه ۵۹.

صلاحیت بیشتر داشتند، انتخاب نشده‌اند و اگر در بعضی موارد، زمامدار نسبتاً صالحی انتخاب شده، نه به جهت واقع‌بینی و تشخیص و پاکی و طهارت نظر مردم بوده؛ بلکه تصادف و اتفاق و اوضاع و احوال یا یک نوع اضطرارهای سیاسی موجب آن شده است.

و اگر تشخیص مردم، صحیح و پاک و بی غل و غش و بر اساس حقیقت‌بینی و شناخت صلاحیت واقعی بود، باید همیشه انتخاب شوندگان آنها واجد صلاحیت و شایستگی باشند.

پس اینکه می‌بینیم گاهی انتخاب بشر غلط و گاهی بالنسبه و به ندرت صحیح واقع شده، دلیل ناتوانی او از تشخیص صالح و شایسته واقعی است. چنانچه حضرت ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه - در جواب سعد بن عبدالله اشعری قمی که از امام پرسید: چرا مردم نمی‌توانند برای خود امام انتخاب نمایند؟

فرمود: پیشوای مصلح یا مفسد؟

گفت: مصلح.

فرمود: با اینکه هر یک از آنان از باطن دیگری و نیت او ناآگاه است آیا ممکن

است مفسد را انتخاب کنند؟

گفت: بله (ممکن است).

فرمود: «فَهِيَ الْعِلَّةُ»؛^۱ «این است علت آنکه مردم نمی‌توانند امام را خودشان

انتخاب کنند».

پس معلوم شد تعیین و برگزیدن امام که قائم مقام پیغمبر است، باید از سوی

خدا و به نص و تعیین پیغمبر باشد، وگرنه مردم از عهده برنخواهند آمد و مدینه

---

۱. منتخب الاثر، ص ۱۵۱.

فاضله انسانی و نظامی که هدف دین و انبیا است، تشکیل نخواهد شد.

لذا دیدیم در موضوع خلافت، چون بعد از رحلت پیغمبر، از این اصل عدول کردند، نخست عده‌ای گفتند: خلافت هم مثل ریاست جمهوری به انتخاب و اجماع آرا است (که آن هم عملی نشد)؛ چون ابوبکر عمر را به جانشینی خود معین کرد و حق انتخابی را که به قول خودشان حق عموم امت بود، از آنها سلب نمود و مستبدانه عمر را معین کرد، گفتند: خلیفه می‌تواند خلیفه بعد از خود را معین نماید.

جلوتر که آمدند، به عمل و تعیین شورای شش نفری برای انتخاب خلیفه برخوردند که با هیچ روشی از روش‌های حکومتی دنیا منطبق نبود، گفتند: به این شکل هم تعیین خلیفه ممکن است.

پیش‌تر که آمدند، به پادشاهی بنی امیه و شرابخوارها و زناکاران رسیدند، دیدند اگر بخواهند برای اولوالامر یک شرط کوچک هم قائل باشند، باید غیر شرعی بودن آن حکومت‌ها را رسماً اعلان کنند و صاف و پوست‌کنده عقیده شیعه را ترویج نمایند، گفتند: زمامداری اسلامی هم مثل زمامداری‌های دوران ارتجاع و اعصار جاهلیت است و هیچ شرطی ندارد. هر کس با زور سرنیزه به اسم ارث یا هر اسم دیگر سلطنت یافت، اطاعتش واجب و فرمانش بر اموال و نفوس نافذ است.

این سبک فکر و عقیده در انحطاط اخلاق و تشویق ستمگران و جباران و آماده شدن محیط برای پیدایش و ادامه حکومت‌های زور و قلندری بسیار مؤثر شد و باید آن را از علل مهم؛ بلکه علت عمده تسلط بنی امیه و بنی عباس و سایر سلاطین و زمامداران جبار و ستمگر در تاریخ اسلام تا این زمان دانست، که شرح مفاسد و جنایات این حکومتات و صدماتی که از ناحیه آنان بر اسلام وارد شد، خارج از

وضع این مقاله است و خوشبختانه در عصر ما، بعضی از متفکرین نامی اهل سنت نیز به علالت مفاسدی که این روش عقیده دارد، از آن به شدت انتقاد نموده‌اند.

اما عقیده شیعه در تعیین امام بر اساس اصول عقلی و نقلی، در نهایت استحکام است و از آغاز تا کنون، آن عقیده هسته و مایه تفکرات آزادی‌خواهانه و عدالت‌منشی و مبارزه با ظلم و ستم و قیام برای اقامه حق بوده و هست؛ و فقط یکی از علمای شیعه (علامه حلی) در کتاب "الفین"، هزار دلیل بر لزوم تعیین و نصب امام از جانب خدا اقامه کرده است.

از نظر شیعه، تصدی کوچک‌ترین مقامات اجتماعی و مناصب دولتی و دینی بدون صلاحیت علمی و عملی جایز نیست و حکومت باید مظهر عدالت اسلام و تحقق بخش هدف‌ها و مقاصد اسلام و مجری احکام اسلام باشد.

زماندارانی که در دوران خلافت بنی عباس و بنی امیه و دوران‌های دیگر روی کار آمدند، از نظر مذهب شیعه، بیشتر واجد شرط کدخدایی یک‌ده؛ بلکه رُفتگری یک‌کوچه هم نبوده‌اند.

هر کس تعالیم اسلام، روش پیغمبر و امیرالمؤمنین و ائمه طاهرین و وضع معاش و معاشرت آنها را با مردم ملاحظه کند و پس از آن، به تاریخ زمانداران خود سری که در جوامع مسلمین روی کار آمدند، رجوع نماید که چگونه با زور، حکومت مسلمین را قبضه کردند و خود را بر مردم تحمیل نمودند و بیت‌المال مسلمین را صرف عیاشی‌ها و شهوت‌رانی‌ها و تجملات و کاخ‌نشینی خود و خویشاوندان و درباریان خود کرده و با سربازان و سواران مخصوص که موکب آنها را اسکورت می‌کردند، به مردم جاه‌فروشی کرده و مقام و قدرت خود را به رخ آنان می‌کشیدند، تصدیق می‌کند که روش زماندارای آنها با برنامه‌ها و تعالیم آزادی

بخش و عدالت گستر اسلام سازش و ارتباطی نداشت^۱ و همان طور که بعضی از بزرگان می گفتند، مراسمی که معمول می داشتند، مراسم خلافت و زمامداری اسلامی نبود؛ بلکه بدترین رسوم دیکتاتوری و استبداد و بازگشت به عصر جاهلیت و دوران قبل از اسلام بود.

ما اگر در این موضوع وارد شویم، از مقصد خود در این مقاله دور می شویم. غرض این است که عقیده به زمامدار عادل و خداپرست، روحیه شیعه را از ستم و تسجاوز، گریزان و او را از کرنش و احترام و تعظیم در برابر ستمگران متنفر ساخته است.

بنابر آنچه گفته شد، حتماً و قطعاً موضوع جانشینی و رهبری امت مورد توجه پیغمبر اعظم اسلام بوده و امکان ندارد پیغمبری که حتی در بیان مستحبات و مکروهات و مسایلی که دخالت جزئی در سعادت امت داشته، مسامحه فرموده؛ در موضوع خطیر خلافت که فوق العاده اهمیت دارد برنامه و تربیتی نداده باشد.

پس از این مقدمات، این پرسش پیش می آید:

پرسش: پیامبر اعظم چه اشخاصی را به جانشینی خود معرفی فرمود و آیا همان طور که سایر برنامه ها و احکام اسلام از کتاب یا سنت استنباط و استفاده می شود، می توانیم با مراجعه به قرآن مجید و احادیث شریف، رهبران واقعی امت را پس از پیغمبر بشناسیم؟ آیا احادیث و نصوص معتبری که ما را در این موضوع راهنمایی کند، در مآخذ و مصادر اسلامی مورد اعتماد وجود دارد؟

پاسخ: این موضوع، هم در قرآن مجید و هم در احادیث شریفه ذکر شده است و با اینکه سیاست های حکام وقت، نقل و بیان این مدارک و اخبار را ممنوع و به

۱. رجوع فرمایید به کتاب "پرتوی از عظمت حسین (علیه السلام)" تألیف مؤلف، ص ۳۴۹ تا ۳۵۸.

شدت مؤاخذه می نمودند، به قدری که در این موضوع، احادیث و اخبار در مصادر معتبر ضبط است، در کمتر مسأله‌ای از مسایل اسلامی حدیث و خبر داریم. ما از حدیث غدیر خم که تنها در اسناد آن، یک نفر از علما ۲۸ جلد کتاب نوشته و عبا و الغدیر در مجلدات متعدد پیرامون آن نگاشته شده و حفاظی مانند ابن عقده، کتاب مخصوصی راجع به آن تألیف نموده، و مفسران و متکلمان و محدثان و لغت‌شناسان، همه آن را نقل کرده‌اند، سخنی به میان نمی‌آوریم. احادیث ثقلین که متواتر و در معتبرترین کتاب اهل سنت با سندهای صحیح و مورد اعتماد نقل شده؛ احادیث امان؛ احادیث سفینه و صدها احادیثی را که همه بر نص و تعیین امیرالمؤمنین و ائمه علیهم السلام دلالت دارد، در اینجا یادآور نمی‌شویم؛ چون بیشتر این احادیث را شنیده و می‌دانند.

احادیث ائمه اثنی عشر علیهم السلام

فقط در اینجا به یک سلسله احادیث از کتب اهل سنت که دلالت بر عدد امامان و اشخاص و نام‌های ایشان دارد، و همان‌طور که علما و شارحان این احادیث بیان کرده‌اند، از اخبار مبشر به حضرت مهدی علیه السلام نیز هست، اشاره می‌کنیم. این احادیث با هیچ یک از مذاهب مسلمین در گذشته و حال جز مذهب شیعه اثنا عشری انطباق ندارد.

راویان احادیث دوازده امام از صحابه

جمعی از صحابه پیغمبر صلی الله علیه و آله، احادیثی را که دلالت بر ائمه اثنی عشر (دوازده امام) دارد، روایت کرده‌اند. مانند:

۱- جابر بن سمره.

- ۲- عبدالله بن مسعود.
- ۳- ابو جحیفه.
- ۴- ابوسعید خدری.
- ۵- سلمان فارسی.
- ۶- انس بن مالک.
- ۷- ابوهریره.
- ۸- واثله بن اسقع.
- ۹- عمر بن خطاب.
- ۱۰- ابوقتاده.
- ۱۱- ابوالطفیل.
- ۱۲- حضرت علی رضی اللہ عنہ.
- ۱۳- امام حسن رضی اللہ عنہ.
- ۱۴- امام حسین رضی اللہ عنہ.
- ۱۵- شفی اصبحی.
- ۱۶- عبدالله بن عمر.
- ۱۷- عبدالله بن ابی اوفی.
- ۱۸- عمار بن یاسر.
- ۱۹- ابوذر.
- ۲۰- حذیفه بن یمان.
- ۲۱- جابر بن عبدالله انصاری.
- ۲۲- عبدالله بن عباس.
- ۲۳- حذیفه بن اسید.

۲۴- زید بن ارقم.

۲۵- سعد بن مالک.

۲۶- اسعد بن زراره.

۲۷- عمران بن حصین.

۲۸- زید بن ثابت.

۲۹- عایشه.

۳۰- ام سلمه.

۳۱- ابویوب انصاری.

۳۲- فاطمه زهرا علیها السلام.

۳۳- ابوامامه.

۳۴- عثمان بن عفان.

کتاب‌هایی که این احادیث در آنها تخریج شده

احصا و شمارش کتب و جوامع و اصولی که این احادیث در آنها روایت شده، در نهایت صعوبت است؛ اما آنچه اکنون از کتب شیعه و اهل سنت در نظر است، چند کتاب را نام می‌بریم.

از کتب شیعه

۱- الصراط المستقیم إلى مستحقی القدیم، در سه جلد.

۲- اثبات الهداة شیخ حرّ عاملی، اخیراً در هفت جلد چاپ شده.

۳- کفایة الاثر.

۴- مقتضب الاثر.

- ۵- مناقب ابن شهر آشوب.^۱
  - ۶- بحار الانوار.
  - ۷- عوالم.
  - ۸- منتخب الاثر تألیف نگارنده.
- از کتب اهل سنت
- ۱- صحیح بخاری.
  - ۲- صحیح مسلم.
  - ۳- سنن ترمذی.
  - ۴- سنن ابی داود.
  - ۵- مسند احمد.
  - ۶- مسند ابی داود طیالسی.
  - ۷- تاریخ بغداد.
  - ۸- تاریخ ابن عساکر.
  - ۹- مستدرک حاکم.
  - ۱۰- تیسیر الوصول.
  - ۱۱- منتخب کنز العمال.
  - ۱۲- کنز العمال.
  - ۱۳- الجامع الصغیر.
  - ۱۴- تاریخ الخلفاء.

---

۱. ابن شهر آشوب در "متشابه القرآن و مختلفه" ج ۲، ص ۵۵، نیز اسامی جمعی صحابه را که از راویان این حدیث می باشند، ذکر کرده است.

۱۵- مصابیح السنة.

۱۶- الصواعق المحرقة.

۱۷- الجمع بین الصحیحین.

۱۸- المعجم طبرانی.

۱۹- التاج الجامع للأصول.

متن احادیث

ما فقط متن چند حدیث از این روایات را در اینجا ذکر می‌کنیم تا معلوم شود که بنیان مذهب شیعه اثنی عشری بر استوارترین مأخذ و مدارک معتبر مورد قبول فریق مسلمین قرار دارد و نام «اثنی عشری»، نامی است که از زبان وحی و رسالت؛ یعنی کلام معجز نظام، حضرت خاتم الانبیا صلی الله علیه و آله گرفته شده است.

۱- احمد حنبل در مسند؛ که از معتبرترین کتب مسانید و جوامع اهل سنت و معروفترین کتب حدیث مسلمین است، سی و پنج حدیث با سندهایی عالی، از پیغمبر روایت کرده است که همه دلالت دارند بر اینکه جانشینان و رهبران امت بعد از آن حضرت، دوازده نفرند. از جمله سند را به جابر بن سمره، صحابی معروف می‌رساند که گفت: شنیدم پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«يَكُونُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً»^۱

«برای این امت دوازده نفر خلیفه است.»

و چنانچه همه می‌دانند، فقط شیعه اثنی عشری این مذهب را دارند.

۲- ابن عدی در کامل و ابن عساکر از ابن مسعود، از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت

کرده‌اند که فرمود:

---

۱. منتخب الاثر، تألیف نگارنده، ص ۱۲.

«إِنَّ عِدَّةَ الْخُلَفَاءِ بَعْدِي عِدَّةُ نُقَبَاءِ مُوسَى»^۱

«شماره جانشینان من به شماره نقبای موسی عليه السلام است، (که به اتفاق دوازده تن بوده‌اند)».

۳- طبرانی از ابن مسعود روایت کرده که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«يَكُونُ مِنْ بَعْدِي اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ»^۲

«بعد از من دوازده نفر خلیفه‌اند که همه از قریش می‌باشند».

۴- ابن النجار از انس بن مالک روایت کرده که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«لَنْ يَزَالَ هَذَا الدِّينُ قَائِمًا إِلَى اثْنَيْ عَشَرَ مِنْ قُرَيْشٍ، فَإِذَا هَلَكُوا مَاجَتْ
الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا»^۳

«این دین همواره بر سر پا است تا دوازده نفر از قریش، پس وقتی آنها مردند، زمین به اهلش مضطرب می‌شود».

۵- دیلمی در "فردوس الاخبار" از ابوسعید خدری روایت کرده: پیامبر

اعظم صلی الله علیه و آله نماز اولی را با ما به جا آورد، سپس به طرف ما برگشت و فرمود: ای گروه اصحابم! به درستی که مثل اهل بیت من در بین شما، مثل کشتی نوح و باب حطّه بنی اسرائیل است. پس متمسک شوید به اهل بیت من بعد از من، که پیشوایان راشدین از ذریه من هستند. پس به درستی که شما هرگز گمراه نشوید.

«فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَمِ الْأَيْمَةِ بَعْدَكَ؟ قَالَ: اثْنَا عَشَرَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي (أَوْ

۱. الجامع الصغير، ج ۱، ط ۴، ص ۹۱.

۲. کنز العمال، ج ۱، ص ۳۳۸، ج ۶، ص ۲۰۱.

۳. کنز العمال، ج ۶، ص ۲۰۱، ح ۳۴۸۳.

قَالَ (مِنْ عِثْرَتِي)^۱؛

«پرسیده شد: یا رسول الله! امامان بعد از شما چند نفرند؟ فرمود: دوازده تن از اهل بیت من یا فرمود: از عثرت من می باشند».

۶- شارح "غایة الاحکام" به سند خود از ابوقتاده حدیث نموده که گفت: شنیدم پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«الْأئِمَّةُ بَعْدِي اثْنَا عَشَرَ عَدَدُ نُبَّاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَحَوَارِي عِيسَى عليه السلام»^۲.

از این قسم اخبار در کتب اهل سنت بسیار است، برای نمونه همین مقدار کافی است.

۷- فاضل قندوزی از ابوالفضیل عامر بن واثله، از علی علیه السلام، از پیغمبر صلی الله علیه و آله روایت کرده که فرمود: یا علی تو وصی منی، جنگ تو جنگ من و سازش تو سازش من است، و تو امام و پدر امام و پدر یازده امامی که پاک و معصومند و از ایشان است مهدی که زمین را از قسط و داد پر کند.^۳

۸- و نیز قندوزی روایت کرده که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: امامان بعد از من دوازده نفرند. یا علی! اول ایشان تویی و آخر ایشان قائم است که خدا به دستش مشارق و مغارب زمین را می گشاید.^۴

۹- حمویی در "فرائد السمطين" و سید علی همدانی در "مودة القربی" از ابن عباس روایت کرده اند که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«أَنَا سَيِّدُ النَّبِيِّينَ، وَعَلِيٌّ بَنُ أَبِي طَالِبٍ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ، وَأَنَّ أَوْصِيَاءِي

۱. عبقات الانوار، ص ۲۴۶، ج ۲، ص ۱۲.

۲. کشف الاستار، ص ۷۴.

۳. ینابیع المودة، ص ۵.

۴. ینابیع المودة، ص ۴۹۳.

اِثْنَا عَشَرَ أَوْلَهُمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَآخِرُهُمُ الْقَائِمُ؛^۱

«من سید پیامبرانم و علی سید اوصیا است و اوصیای من دوازده نفرند که اول آنها علی و آخرین ایشان قائم است».

۱۰- در "روضه الاحباب" و "فرائد السمطين" از ابن عباس روایت شده که پیغمبر ﷺ فرمود: جانشینان و اوصیای من و حجت‌های خدا بر خلق بعد از من دوازده نفرند که اول ایشان برادر من است و آخر ایشان فرزند من است.

پرسیده شد: یا رسول الله! برادرت کیست؟

فرمود: علی بن ابی طالب.

پرسیده شد: فرزندان کیست؟

فرمود: مهدی است که زمین را از قسط و عدل پر کند، همچنانکه پر از ظلم و جور شده باشد. سوگند به آن کس که به حق مرا بشارت دهنده مبعوث کرد، اگر باقی نماند از دنیا مگر یک روز خدا آن روز را طولانی گرداند تا فرزندم مهدی در آن بیرون آید، پس عیسی بن مریم نزول کند و پشت سر او نماز بخواند و زمین به نورش روشن شود و سلطنتش به مشرق و مغرب برسد.^۲

۱۱- شارح "غایة الاحکام" از امام حسین علیه السلام روایت کرده است که فرمود: از ما است دوازده نفر مهدی اول ایشان علی بن ابی طالب و آخر ایشان قائم علیه السلام است.^۳

۱۲- حمویی و همدانی از ابن عباس روایت کرده‌اند که پیغمبر ﷺ فرمود:

«أَنَا وَعَلِيٌّ وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ وَتِسْعَةٌ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ مُطَهَّرُونَ

۱. ینابیع المودة، ص ۲۵۸ و ۴۴۵؛ کشف الاستار، ص ۷۴.

۲. ینابیع المودة، ص ۴۴۷؛ عبقات، ج ۲، ص ۲۳۷.

۳. کشف الاستار، ص ۷۴؛ عبقات، ج ۲، ص ۲۴۰.

مَعْصُومُونَ^۱؛

«من و علی و حسن و حسین، و نه تن از فرزندان حسین مطهر
و معصومیم».

۱۳- خوارزمی در "مقتل الحسین" و "مناقب" و همدانی در "مودة القربی" از
سلمان روایت کرده‌اند که گفت: وارد شدم بر پیغمبر صلی الله علیه و آله در حالی که حسین بر
زانوی او بود، چشم‌هایش را می‌بوسید و دهانش را می‌بوسید و می‌فرمود: تو آقا،
پسر آقایی. تو امام پسر امام، برادر امام، پدر امامانی، تو حجت خدا، پسر حجت
خدایی و پدر نه حجتی که از صلب تو هستند و نهمین ایشان قائم آنها است.^۲
و مفصل‌تر از اخباری که نقل شد، روایاتی است که در آنها اسامی مبارک
دوازده امام، از حضرت علی رضی الله عنه تا حضرت حجة بن الحسن العسکری، امام
دوازدهم، مهدی منتظر - عجل الله تعالی فرجه - نام برده شده‌اند و شارح روایاتی
می‌باشند که در آنها فقط عدد ائمه ذکر شده است.

این اخبار از طرق شیعه بسیار و متواتر است، و از طرق اهل سنت نیز روایت
شده است و اعتبار آنها به روش اهل سنت با همان روایات مشتمل بر عدد ائمه که
در کتب صحاح تخریج شده، تأیید و تضمین می‌شود.

۱۴- مانند روایت جابر، که در روضة الاحباب و مناقب روایت شده است.^۳

۱۵- و مانند روایت ابوسلمی (راعی ابل^۴ حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله) که

۱. ینابیع المودة، ص ۲۵۸ و ۴۵۵.

۲. مقتل الحسین، ج ۱، ص ۹۴؛ ینابیع المودة، ص ۲۵۸ و ۴۹۲.

۳. عبقات، ج ۲، ص ۲۳۸؛ ینابیع المودة، ص ۴۹۴.

۴. ساریان، شترچران.

خوارزمی و قندوزی روایت کرده‌اند.^۱

۱۶- و مثل روایت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام که خوارزمی روایت کرده است.^۲

۱۷- و روایتی که حافظ ابوالفتح محمد بن احمد بن ابی الفوارس (متوفای س

۴۱۲) به سند خود در "اربعین" خود از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرده و این حدیث چهارم اربعین او است، پس از ذکر نام ائمه، از حضرت امیرالمؤمنین تا امام

هادی علیه السلام، می‌فرماید:

«وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ وَهُوَ مِنَ الْفَائِزِينَ، فَلْيَتَوَلَّ ابْنَهُ الْحَسَنَ
الْعَسْكَرِيَّ. وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ وَقَدْ كَمَلَ إِيمَانُهُ وَحَسَنَ
إِسْلَامُهُ، فَلْيَتَوَلَّ ابْنَهُ الْمُنتَظَرَ مُحَمَّدًا صَاحِبَ الزَّمَانِ الْمَهْدِيَّ. فَهَؤُلَاءِ
مَصَابِيحُ الدُّجَى وَأَيْمَةُ الْهُدَى وَأَعْلَامُ التَّقَى. فَمَنْ أَحَبَّهُمْ وَتَوَلَّاهُمْ، كُنْتُ
ضَامِنًا لَهُ عَلَى الْجَنَّةِ».^۳

این احادیث و روایاتی که نقل کردیم اگر به نام‌های شریف دوازده امام هم تصریح نداشت و فقط به همان عدد دوازده امام اکتفا شده بود، جز بر ائمه اثنی عشر علیهم السلام و مذهب شیعه، بر هیچ یک از مذاهب و پیشوایان آنها انطباق ندارد؛ زیرا فقط شیعه امامیه است که قائل به امامت ائمه اثنی عشر است و این روایت در قوت و اعتبار و تواتر به پایه‌ای است که احدی از اهل سنت در صحت آنها تردید نکرده است، هرچند در تفسیر و توجیه آن، بی جهت دست و پا کرده و خود را به زحمت انداخته‌اند؛ ولی چنانچه در حواشی منتخب الاثر نگاشته‌ایم، نتوانسته‌اند هیچ‌گونه توجیه قابل قبولی برای این احادیث بنمایند. این احادیث مستقیماً اعلان صحت

۱. مقتل الحسين خوارزمی، ج ۱، ص ۹۵؛ ینابیع المودة، ص ۴۸۶؛ فراند السمطين، ج ۲.

۲. مقتل الحسين، ج ۱، ص ۹۴، فصل ۶.

۳. عباقت، ج ۲، ص ۲۵۳ و ۲۵۴؛ کشف الاستار، ص ۲۷ - ۲۹، نسخه خطی اربعین، ج ۴.

مذهب شیعه است و با اخبار و روایاتی که نام‌های شریف امامان را دارد، مؤید و معاضد یکدیگرند.

از این جهت جمعی از علمای عامه مانند علامه کبیر شیخ رحمه الله، مؤلف کتاب نفیس "اظهار الحق"^۱ و کتب دیگر؛ قندوزی صاحب "ینابیع المودة"؛ علامه محمد معین بن محمد امین سندی مؤلف "دراسات اللیب" و "مواهب سید البشر فی حدیث الائمة الاثنی عشر"؛ سید جمال الدین مؤلف "روضه الاحباب"؛ ابن الصباغ مالکی در "الفصول المهمة"؛ سبط ابن الجوزی در "تذکره الخواص"؛ نور الدین عبدالرحمن جامی در "شواهد النبوة"؛ حافظ ابی عبدالله گنجی شافعی مؤلف "کفایة الطالب" و "البيان"؛ کمال الدین محمد بن طلحه شافعی مؤلف "مطالب السؤل"؛ قاضی روزبهان مؤلف "ابطال نهج الباطل" شارح "الشمائل"؛ ابن خشاب مؤلف "موالید الائمة"؛ شیخ سعد الدین حموی؛ خواجه محمد پارسا؛ حافظ ابی الفتح محمد بن ابی الفوارس؛ عبدالحق دهلوی؛ صلاح الدین صفدی؛ جلال الدین رومی؛ شیخ عبدالرحمن صاحب "مرآة الاسرار"؛ قاضی شهاب الدین دولت آبادی صاحب تفسیر "البحر المواج" و "هدایة السعداء"؛ عبدالله بن محمد المطیری مدنی صاحب "الریاض الزاهرة"؛ محمد بن ابراهیم حموینی شافعی صاحب "فرائد السمطین"؛ قاضی بهلول بهجت افندی؛ شمس الدین زرنندی؛ شبرای رئیس دانشگاه الأزهر مؤلف "الاتحاف"؛ شیخ ضیاء الدین احمد کشمخانوی مؤلف "لوامع العقول"؛ و جماعت دیگری که ذکر اسامی آنها موجب اطاله کلام است، صریحاً به امامت ائمه اثنی عشر اعتراف کرده و فضایل و مناقب آن بزرگواران را

نوشته‌اند.^۱

بنابر آنچه گفته شد روایات و احادیث دوازده امام صحت و حقیقت مذهب شیعه اثنی عشری (دوازده امامی) را مانند آفتاب آشکار می‌سازد و هر هیچ یک از مذاهب جز مذهب شیعه اثنی عشری منطبق نیست و دلالت این احادیث بر امامت حضرت مهدی علیه السلام به طوری مورد قبول و مسلم است که ابوداود احادیث دوازده امام را در جامع خود که از معتبرترین و معروف‌ترین کتب مورد اعتماد اهل سنت و از «صحاح سته» به شمار می‌رود در کتاب «المهدی» تخریح کرده است. و برای مزید بصیرت یادآور می‌شویم که طبق احصای ناقص ما، در کتاب منتخب الاثر، ۲۷۱ حدیث دلالت بر امامت دوازده امام دارد.

و ۹۴ حدیث دلالت دارد که حضرت مهدی علیه السلام دوازدهمین ایشان است.
و ۹۱ حدیث دلالت دارد بر اینکه امیرالمؤمنین علی علیه السلام نخستین ایشان و مهدی - عجل الله تعالی فرجه - دوازدهمین آنها است.
و ۱۰۷ حدیث دلالت دارد بر اینکه امامان دوازده نفرند و نه تن ایشان از فرزندان حسین علیه السلام و نهمین آنها حضرت قائم - ارواحنا فداه - است.

---

۱. از حسن موافقات که دلیل بر امکان حصول تفاهم بیشتر بین شیعه و اهل سنت است، این است که اسامی ائمه اثنی عشر علیهم السلام در کتیبه‌های مسجد مقدس پیغمبر صلی الله علیه و آله در مدینه طیبه، در قسمتی که در زمان ملک سعود بن عبدالعزیز و فیصل تجدید بنا شده، ثبت گردیده است و برحسب آنچه که زمانی در یکی از کتب تاریخی معتبر دیده‌ام، سابق بر این هم، این اسامی طیبه در کتیبه‌های مسجد ثبت بوده. با این تفاوت در کتیبه‌هایی که قبل از این تعمیر و تجدید بوده، اسامی ائمه متصل به هم بوده و در کتیبه‌های فعلی به تفریق و در بین اسامی صحابه و ائمه اربعه نوشته شده و نام حضرت مهدی علیه السلام به این عبارت «محمد المهدی رضی الله عنه» رو به روی کسی است که از باب مجیدی به صحن مقدس اول مشرف می‌شود. در وسط قرار گرفته است.

و ۵۰ حدیث دلالت بر اسامی شریف دوازده امام دارد.

بدیهی است احادیث و اخبار در هر یک از موضوع‌های نامبرده بیش از اینها است و آنچه یادآور شدیم فقط بر حسب احصائی است که در این کتاب انجام داده‌ایم و به خواست خداوند متعال در کتابی که در آینده تقدیم جامعه شیعه و حقایق پژوهان خواهیم کرد، احصائیه‌های جامع‌تر و بیشتر عرضه خواهیم کرد.

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

اوصاف و مشخصات حضرت مهدی عجل الله فرجه

تمام مخلوقات و ممکنات و انواع و اجناس و اشخاص، مرکب می‌باشند از «ما به الاشتراک» و «ما به الامتیاز»؛ به عبارت دیگر: هر یک از افراد و اشخاص و انواع، در عین حال که در بعضی اوصاف ذاتی یا عرضی یا اعتباری با افراد دیگر جهت اجتماع و اشتراک دارند، دارای اوصاف و مشخصاتی نیز می‌باشند که به آن اوصاف از دیگران ممتاز و مشخص می‌شوند و این مسأله ممیزات و مشخصات، یکی از بزرگ‌ترین حکمت‌های عالم آفرینش و از پایه‌های عمده بقای نظام جهان است.

ما به الاشتراک یا قدر مشترک، آن چیزی است که فرد یا افراد دیگر در آن شرکت دارند و ملاک صحت اطلاق یک مفهوم کلی و لفظ عام بر افراد کثیر است؛ مانند انسان، مسلمان، ناطق، ضاحک...

ما به الافتراق و الامتیاز، اوصاف و مشخصات حقیقی و عرضی و اعتباری است که افراد به ملاحظه آن از یکدیگر ممیز و به طور استقلال تحت ملاحظه و تصور واقع می‌شوند.

بدیهی است مشخصات یک فرد بسیار و بلکه شاید قابل احصاء نباشد؛ ولی در مقام شناختن یک نوع یا یک فرد، باید طوری مشخصات او گفته شود که با توجه

به آن مشخصات، آن فرد با فرد دیگر اشتباه نشود؛ مثلاً در خصوصیات مسکن باید نام کشور، استان، شهرستان، بخش، نام خیابان، نام کوچه، شماره اتاق؛ و در خصوصیات اندام باید شکل، شمایل، قیافه، رنگ چهره، نشانه‌های مو، ابرو و قد و قامت؛ و در مشخصات نسبی و فامیلی، اسم پدر و مادر و اجداد (پدربزرگ‌ها) و جدات (مادربزرگ‌ها)؛ و در مشخصات عملی، اقدامات اصلاحی، جنگ‌ها، غزوات، معاهدات، کار و پیشه، مقامات، مواقف تاریخی، سلوک و وضع معاشرت؛ و در مشخصات علمی، روش فکری، ایمان، عقیده، نظرات اجتماعی و سیاسی و آرای دیگر؛ و در اوصاف اخلاقی، چگونگی صفات و خلق و خوی او از قبیل شجاعت، سخاوت، عفو، گذشت، تواضع و فروتنی، شکیبایی، عدل و سایر اوصاف و محامد اخلاقی و یا اضداد آنها باید ذکر شود.

هرچه این مشخصات روشن‌تر بیان شود، فردی که مقصود شناساندن او است، بهتر شناخته می‌شود.

راجع به حضرت مهدی عجل الله فرجه و اوصاف آن بزرگوار باید بدانیم شناختن مشخصات آن حضرت از دو جهت اهمیت به خصوص دارد: یکی از نظر تکلیف؛ زیرا شناختن امام شرعاً و عقلاً واجب است و به حکم حدیث معروف:

«مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةَ الْجَاهِلِيَّةِ»؛

«هرکس بمیرد و امام زمان خود را نشناخته باشد، مرده است (همانند) مردن جاهلیت».

و دیگر از جهت دروغ شناختن و باطل بودن دعاوی کسانی که به دروغ ادعای مهدویت کرده یا بنمایند؛ زیرا با ملاحظه این مشخصات، کذب و بطلان دعاوی این افراد روشن و واضح می‌شود؛ چون فاقد این صفات و خصایص بوده‌اند.

صفات و مشخصات حضرت مهدی عجل الله فرجه که در احادیث و روایات ذکر شده،

مشخصاتی است که هرکس آن مشخصات را در نظر بگیرد، هرگز آن حضرت را با افراد دیگر اشتباه نخواهد کرد و اگر دیده می‌شود بعضی افراد، فریب خورده و دعوی مهدویت را از شیادانی پذیرفته‌اند، به دلیل غفلت یا بی‌اطلاعی از این مشخصات و خصائص بوده، و یا آنکه بعضی مشخصات را که تمام مشخص نبوده و وصف عام آن حضرت و دیگران بوده، تمام مشخص شمرده و صاحبان وصف عام را با صاحب وصف خاص اشتباه کرده‌اند. بسیاری هم دانسته و عمداً این دعوی را برای یک سلسله اغراض مادی و سیاسی و حبّ جاه و ریاست، به ظاهر پذیرفته و ترویج می‌نمایند.

وگرنه خصوصیات و اوصافی که برای آن حضرت بیان شده، مشخصاتی است که جز بر آن شخص خاص و موصوف به آن صفات خاص (یعنی امام دوازدهم، یگانه فرزند امام حسن عسکری علیه السلام) بر احدی از کسانی که ادعای مهدویت کرده‌اند، قابل انطباق نیست و بطلان دعوی آنها با توجه به نشانی‌ها و علامات، مانند آفتاب آشکار و هویدا است.

علما و دانشمندان متبع و محیط به احادیث که وثاقت آنان مورد تأیید علم رجال و تراجم است، در کتاب‌های معتبر و مستند به نحو کافی و وافی این مشخصات را تعیین و توضیح داده‌اند که چون نقل آن احادیث در اینجا امکان‌پذیر نیست؛ لذا ما فقط بر طبق احصای ناقص خودمان در کتاب "منتخب الاثر"، قسمتی از این مشخصات را با ذکر عدد احادیثی که بر هر یک از آنها دلالت دارد، به عرض خوانندگان ارجمند می‌رسانیم.

- ۱- مهدی علیه السلام از خاندان و ذریه پیغمبر صلی الله علیه و آله است. «طبق ۳۸۹ حدیث».
- ۲- همنام و هم‌کنیه پیغمبر صلی الله علیه و آله و شبیه‌ترین مردم به آن حضرت است. «طبق

- ۳- در صفت شمایل و قیافه آن حضرت، «طبق ۲۱ حدیث».
- ۴- از فرزندان امیرالمؤمنین ع است. «طبق ۲۱۴ حدیث».
- ۵- از فرزندان حضرت فاطمه زهرا س است. «طبق ۱۹۲ حدیث».
- ۶- از فرزندان حسن و حسین ع است. «طبق ۱۰۷ حدیث».^۱
- ۷- از فرزندان حسین ع است. «طبق ۱۸۵ حدیث».
- ۸- نهمین از فرزندان حسین ع است. «طبق ۱۴۸ حدیث».
- ۹- از فرزندان زین العابدین ع است. «طبق ۱۸۵ حدیث».
- ۱۰- هفتمین از فرزندان حضرت باقر ع است. «طبق ۱۰۳ حدیث».
- ۱۱- ششمین از فرزندان حضرت صادق ع است. «طبق ۹۹ حدیث».
- ۱۲- پنجمین از فرزندان موسی بن جعفر ع است. «طبق ۹۸ حدیث».
- ۱۳- چهارمین از فرزندان حضرت رضا ع است. «طبق ۹۵ حدیث».
- ۱۴- سومین از فرزندان امام محمد تقی ع است. «طبق ۶۰ حدیث».
- ۱۵- جانشین جانشین امام علی نقی و پسر امام حسن عسکری ع است. «طبق ۱۴۶ حدیث».
- ۱۶- اسم پدرش حسن ع است. «طبق ۱۴۷ حدیث».
- ۱۷- مادرش سیده کنیزان و بهترین ایشان است. «طبق ۹ حدیث».
- ۱۸- دوازدهمین امام و خاتم ائمه ع است. «طبق ۱۳۶ حدیث».
- ۱۹- دارای دو غیبت است (صغری و کبری). «طبق ۱۰ حدیث».
- ۲۰- غیبتش آن قدر طولانی خواهد شد که مردم ضعیف الایمان و کم معرفت،

---

۱. اینکه آن جناب از فرزندان حسن و حسین ع است، برای این است که مادر مکرمه امام محمد باقر، فاطمه دختر امام حسن مجتبی ع است، پس حضرت باقر و امامان بعد از ایشان تا حضرت ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه - همه از نسل حسن و حسین ع می باشند.

گرفتار شک و تردید می شوند. «طبق ۹۱ حدیث».

۲۱- بسیاری طویل العمر است. «طبق ۳۱۸ حدیث».

۲۲- زمین را پر از عدل و داد کند، بعد از آنکه پر از ظلم و جور شده باشد.

«طبق ۱۲۳ حدیث».

۲۳- مرور روزگار او را پیر نسازد و به سیمای جوانان باشد. «طبق ۸ حدیث».

۲۴- ولادتش پنهان باشد. «طبق ۱۴ حدیث».

۲۵- دشمنان خدا را می کشد و زمین را از شرک و ظلم و ستم و حکومت

دیکتاتوران پاک و به تأویل جهاد کند. «طبق ۱۴ حدیث».

۲۶- دین خدا را آشکار و اسلام را در تمام کره زمین گسترش دهد و فرمانروای

روی زمین گردد و خدا به واسطه او زمین را زنده سازد. «طبق ۴۷ حدیث».

۲۷- مردم را به هدایت و قرآن و سنت برگرداند. «طبق ۱۵ حدیث».

۲۸- دارای سنت‌هایی از انبیا است که از آن جمله غیبت است. «طبق ۲۳

حدیث».

۲۹- با شمشیر قیام کند. «طبق احادیث بسیار».

۳۰- روش او روش پیغمبر ﷺ باشد. «طبق ۳۰ حدیث».

۳۱- ظاهر نشود مگر بعد از آنکه مردم در امتحانات و آزمایش‌های سخت

واقع شوند. «طبق ۲۴ حدیث».

۳۲- حضرت عیسی علیه السلام نازل شود و در نماز به آن حضرت اقتدا نماید. «طبق

۲۵ حدیث».

۳۳- پیش از ظهورش، بدعت‌ها و ظلم و گناه و تجاهر به فسق و فجور، زنا، ربا،

میگساری، قمار، رشوه، ترک امر به معروف و نهی از منکر و معاصی دیگر رایج

شود، زنان مکشفه و در کارهای مردان شرکت کنند، طلاق بسیار و مجالس لهو

ولعب و غنا و آوازهای مطرب علنی گردد. «طبق ۳۷ حدیث».

۳۴- هنگام ظهورش، منادی آسمانی به نام او و نام پدرش ندا کند که همه آن را بشنوند و ظهور آن حضرت را اعلام کند. «طبق ۲۷ حدیث».

۳۵- پیش از ظهورش، نرخ‌ها بالا رود و بیماری‌ها زیاد شود و قحطی ظاهر و جنگ‌های بزرگ برپا شود و خلق بسیار از میان بروند. «طبق ۲۳ حدیث».

۳۶- پیش از ظهورش، "نفس زکیه" و "یمانی" کشته شوند و در "بیداء" (که مکانی بین مکه و مدینه است) خسفی واقع شود و دجال و سفیانی خروج کنند و صاحب الزمان علیه السلام آنها را بکشد. «طبق احادیث باب ۶ و ۷ از فصل ۶ و باب ۹ و ۱۰ از فصل ۷ کتاب منتخب الاثر».

۳۷- برکات آسمان و زمین بعد از ظهورش ظاهر شود و زمین معمور آباد گردد و غیر خدا پرستش نشود و کارها آسان و خرده‌ها تکامل یابد. «طبق احادیث باب ۲ و ۳ و ۴ و ۱۱ و ۱۲ از فصل ۷ کتاب منتخب الاثر».

۳۸- سیصد و سیزده نفر اصحاب او در یک ساعت به محضرش حاضر شوند. «طبق ۲۵ حدیث».

۳۹- ولادت و کیفیت و تاریخ آن و بعضی از احوال مادر جلیله آن حضرت. «طبق ۲۱۴ حدیث».

۴۰- شرح بعضی از معجزات او در زمان حیات پدر بزرگوارش و در غیبت صغری و غیبت کبری، و نام جمع کثیری از کسانی که مشرف به نعمت دیدار و لقای آن حجت خدا شده‌اند. «طبق احادیث باب ۲ و ۳ از فصل ۳ و باب ۱ و ۲ از فصل ۴ باب ۱ و ۲ از فصل ۵ کتاب منتخب الاثر».

بیش از این و به تفصیل، هرکس خواسته باشد از اوصاف حضرت مهدی علیه السلام اطلاع حاصل نماید، می تواند به کتاب منتخب الاثر نگارنده و یا کتاب های مبسوط و مفصل و جامع محدثین بزرگ؛ مانند شیخ صدوق، نعمانی، شیخ طوسی و علامه مجلسی - رضوان الله علیهم اجمعین - رجوع نماید.

السَّلَامُ عَلَى الْمَهْدِيِّ الَّذِي وَعَدَ اللَّهُ بِهِ الْأُمَّمَ^۱

شاید بعضی گمان کنند ایمان و عقیده به ظهور حضرت مهدی منتظر - علیه الصلاة والسلام - اختصاص به شیعه دارد و مصادر و مدارک احادیث آن، فقط کتاب‌های شیعه و روایات آن، همه از شیعیان هستند و از کثرت احادیث وارده از طرق اهل سنت و جماعت و تألیفات علما و محدثین معروف ایشان در این موضوع بی اطلاع باشند. پس ما در این مقاله به طور اختصار و بدون اینکه در مقام استقصا باشیم، بشارت‌های قرآن مجید و احادیث شریف و اسامی کسانی از اهل سنت که آن احادیث را روایت کرده‌اند و کتاب‌های ایشان را که این احادیث در آن ضبط است و تألیفات بخصوصی را که علمای عامه در این باب دارند، با مطالب دیگر که مناسب این موضوعات است، در تحت چند عنوان می‌نگاریم.

۱- قرآن شریف و حضرت مهدی منتظر علیه السلام

در قرآن شریف، آیات متعددی^۲ به ظهور حضرت مهدی علیه السلام تفسیر و تأویل

---

۱. این مقاله در شماره ۹، سال ۲، مجله «نشریه مسجد اعظم»، ص ۲۲ - ۳۱ چاپ شده است.
۲. عالم متبع سید هاشم بحرانی کتابی به نام «المحجة فیما نزل فی القائم الحجة» نگاشته که در آن بیش از صد آیه از آیات مفسر به آن حضرت را جمع آوری کرده است.

شده است؛ مانند آیه: ﴿لَيْسَتْ خَلْفَتُهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾^۱ و آیه: ﴿لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ﴾ که جمعی از مفسرین مثل ابن عباس و سعید بن جبیر و سدی گفته‌اند: این وعده در وقت ظهور حضرت مهدی علیه السلام عملی خواهد شد.^۲

و آیه: ﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ...﴾^۳ و آیه: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾^۴ و آیه: ﴿وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ...﴾^۵ و آیه: ﴿وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ﴾ که مقاتل بن سلیمان و اتباع او از مفسرین همه گفته‌اند، در حق مهدی علیه السلام نازل شده است.^۶

۲- احادیث وارده در موضوع ظهور

احادیث در موضوع ظهور حضرت مهدی - عجل الله تعالی فرجه - بسیار و در نهایت کثرت است، شاید در کمتر مسأله‌ای از مسایل اسلامی کثرت روایات به این حد باشد. بدیهی است رد یک دهم؛ بلکه یک صدم این روایات خلاف ایمان و خلاف طریق عقلا در قبول و اعتماد به اخبار ثقات است، خصوصاً که قراین و نشانه‌هایی در بعضی از این روایات است که قطع به صدور آنها حاصل می‌شود و شکی باقی نمی‌ماند.

در بین این احادیث، احادیث "عالیه الاسناد" و احادیثی که روات آن موثق و ممدوح باشند، زیاد است. چنانچه از تاریخ و تراجم و کتب حدیث استفاده می‌شود، این اخبار در بین روات مشهور و راجع به مضامین و مفاد آنها از صحابه

۱. ینابیع المودة، ص ۴۲۶ و تفسیر غرائب القرآن نیشابوری.

۲. تفسیر فخر و السراج المنیر شربینی و البیان، ص ۱۰۹؛ نور الابصار، ص ۱۵۳، ب ۲.

۳. ینابیع المودة، ص ۴۲۵.

۴. غرائب القرآن و تفسیر کبیر.

۵. شرح ابن الحدید، ج ۴، ص ۳۳۶.

۶. اسعاف الراغبین، ب ۲، ص ۱۴۱؛ نور الابصار، ب ۲، ص ۱۵۳؛ ینابیع المودة، ص ۱۵۳؛

البیان، ص ۱۰۹.

نوید امن و امان • السَّلَامُ عَلَى الْمَهْدِيِّ الَّذِي وَعَدَ اللَّهُ بِهِ الْأُمَّمَ ■ ۶۹

و تابعین توضیحات می خواسته اند و مضمون آنها را مسلم و حتمی الوقوع می دانستند و بعضی اصحاب مثل «حذیفه بن الیمان» در این گونه احادیث اطلاع و تخصص بسیار داشته اند.

۳- تواتر احادیث

جمع کثیری از مشایخ و حفاظ اهل سنت؛ مانند صبان در «اسعاف الراغبین»^۱؛ شبلنجی در «نور الابصار»^۲؛ شیخ عبدالحق در «لمعات» به نقلی که در «حاشیه سنن ترمذی»^۳ است؛ ابی الحسین آبری به نقل صواعق^۴؛ ابن حجر؛ سید احمد بن سید زینی دحلان مفتی شافعیه در «الفتوحات الاسلامیه»^۵؛ حافظ در «فتح الباری»؛ شوکانی در «التوضیح» به نقل «غایة المأمول»^۶؛ گنجی شافعی در «البيان»؛ شیخ منصور علی ناصف در «غایة المأمول»؛ استاد احمد محمد صدیق در «ابراز الوهم المکنون»؛ ابوالطیب در «الاذاعة»؛ ابوالحسن سحری و عبد الوهاب عبد اللطیف مدرس دانشکده شریعت در «حاشیه صواعق» به تواتر روایات وارده درباره مهدی عجل الله فرجه و صفات و علایم آن حضرت مثل اینکه زمین را پراز عدل و داد کند و از اهل بیت پیغمبر و اولاد فاطمه و فرزندان حسین است، تصریح نموده اند.

و علامه شوکانی در خصوص تواتر این روایات، کتابی به نام «التوضیح فی تواتر ما جاء فی المنتظر و الدجال و المسيح» تألیف کرده، و محمد بن جعفر الکتانی در

۱. اسعاف الراغبین، باب ۲، ص ۱۴۰، طبع مصر.

۲. نور الابصار: ص ۱۵۵، طبع مصر.

۳. حاشیه سنن ترمذی: ج ۲، ص ۴۶، طبع دهلی.

۴. الصواعق المحرقة، ص ۹۹، طبع مصر.

۵. الفتوحات الاسلامیه: ج ۲، ص ۲۱۱، طبع مصر.

۶. غایة المأمول: ج ۵، ص ۳۸۲.

«نظم المتناثر» می‌گوید: «الاحادیث الواردة في المهدي المنتظر متواترة» و شیخ محمد زاهد کوثری در کتاب «نظرة عابرة» گفته است: «وأما تواتر أحادیث المهدي والدجال والمسيح فليس بموضع ريبه عند أهل العلم بالحديث». و اسنوی در مناقب شافعی گفته: اخبار در ظهور مهدی و اینکه از اهل بیت پیغمبر است، متواتر است.

۴- نام جمعی از صحابه که این احادیث را اهل سنت از آنها روایت کرده‌اند

- ۱- حضرت علی عليه السلام.
- ۲- حضرت امام حسن عليه السلام.
- ۳- حضرت امام حسین عليه السلام.
- ۴- حضرت فاطمه عليها السلام.
- ۵- عایشه.
- ۶- عبد الله بن مسعود.
- ۷- عبد الله بن عباس.
- ۸- عبد الله بن عمر.
- ۹- عبد الله بن عمرو.
- ۱۰- سلمان فارسی.
- ۱۱- ابویوب انصاری.
- ۱۲- ابوعلی هلالی.
- ۱۳- جابر بن عبد الله انصاری.
- ۱۴- جابر بن سمره.
- ۱۵- ثوبان.

- ۱۶- ابوسعید خدری.
- ۱۷- عبدالرحمن بن عوف.
- ۱۸- ابوسلمی.
- ۱۹- ابوهریره.
- ۲۰- انس بن مالک.
- ۲۱- عوف بن مالک.
- ۲۲- حذیفه بن یمان.
- ۲۳- ابولیلی انصاری.
- ۲۴- جابر بن ماجد صدفی.
- ۲۵- عدی بن حاتم.
- ۲۶- طلحة بن عبیدالله.
- ۲۷- قره بن ایاس مزنی.
- ۲۸- عبدالله بن حارث بن جزء.
- ۲۹- ابوامامه.
- ۳۰- عمرو بن عاص.
- ۳۱- عمار بن یاسر.
- ۳۲- ابوالطفیل.
- ۳۳- ام سلمه.
- ۳۴- اویس ثقفی.^۱

---

۱. ظاهراً اوس است که نام چند تن از صحابه بوده، اوس بن حذیفه، اوس بن ابی اوس ثقفی یا اوس بن اوس ثقفی، اوس بن عوف ثقفی؛ ولی در بدایع الزهور راجع به نزول حضرت

۵- نام مشاهیر علمای بزرگ اهل سنت، و کتاب‌های آنها که احادیث

ظهور در آن تخریج شده است

- ۱- مسند احمد.
- ۲- سنن ترمذی.
- ۳ و ۴- کنز العمال و منتخب کنز العمال متقی هندی.
- ۵- سنن ابی داود.
- ۶- سنن ابن ماجه.
- ۷- صحیح مسلم.
- ۸- صحیح بخاری.
- ۹- ینابیع المودة قندوزی.
- ۱۰- مودة القربی همدانی.
- ۱۱- فراید السمطین حموینی شافعی.
- ۱۲ و ۱۳- مناقب و مقتل خوارزمی.
- ۱۴- اربعین حافظ ابی الفوارس.
- ۱۵- مصابیح السنة بغوی.
- ۱۶- التاج الجامع الاصول شیخ منصور علی ناصف.
- ۱۷- صواعق ابن حجر.
- ۱۸- جواهر العقدين شریف سمهودی.
- ۱۹- سنن بیهقی.

↔ عیسیٰ عَلَيْهِ السَّلَامُ و اقتدای او به حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ، اخراج حدیث به این لفظ کرده: قال اویس الثقفی: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

- ۲۰- الجامع الصغير سيوطي.
- ۲۱- جامع الاصول ابن اثير.
- ۲۲- تيسير الوصول ابن الديبع شيباني.
- ۲۳- المستدرک حاکم.
- ۲۴- معجم كبير طبراني.
- ۲۵- معجم اوسط طبراني.
- ۲۶- معجم صغير طبراني.
- ۲۷- الدر المنثور سيوطي.
- ۲۸- نور الابصار شبلنجي.
- ۲۹- اسعاف الراغبين صبان.
- ۳۰- مطالب السؤل محمد بن طلحه شافعي.
- ۳۱- تاريخ اصفهان ابن منده.
- ۳۲ و ۳۳- تاريخ اصفهان و حلية الاولياء حافظ ابى نعيم.
- ۳۴- تفسير ثعلبي.
- ۳۵- عرايس ثعلبي.
- ۳۶- فردوس الاخبار ديلمي.
- ۳۷- ذخائر العقبي محب الدين طبري.
- ۳۸- تذكرة الخواص سبط ابن الجوزي.
- ۳۹- فوايد الاخبار ابى بكر الاسكاف.
- ۴۰- شرح ابن ابى الحديد.
- ۴۱- غرائب نيشابوري.
- ۴۲- تفسير فخر رازي.

- ٤٣- نظرة عابرة كوثرى.
- ٤٤- البيان والتبيين جاحظ.
- ٤٥- الفتن نعيم تابعى.
- ٤٦- عوالى ابن حاتم.
- ٤٧- تلخيص خطيب.
- ٤٨- بدايع الزهور محمد بن احمد حنفى.
- ٤٩- الفصول المهمة ابن صباغ مالكى.
- ٥٠- تاريخ ابن عساكر.
- ٥١- السيرة الحلبية على بن برهان الدين حلبى.
- ٥٢- سنن ابى عمرو الدانى.
- ٥٣- سنن نسائى.
- ٥٤- الجمع بين الصحيحين عبد رى.
- ٥٥- فضائل الصحابه قرطبى.
- ٥٦- تهذيب الآثار طبرى.
- ٥٧- المتفق و المفترق خطيب.
- ٥٨- تاريخ ابن الجوزى.
- ٥٩- الملاحم ابن منادى.
- ٦٠- فوائد ابى نعيم.
- ٦١- اسد الغابة ابن اثير.
- ٦٢- الاعلام بحكم عيسى عليه السلام سيوطى.
- ٦٣- الفتن ابى يحيى.
- ٦٤- كنوز الحقائق منادى.

- ۶۵- الفتن سلیلی.
- ۶۶- عقیدة اهل الاسلام غماری.
- ۶۷- صحیح ابن حبان.
- ۶۸- مسند روینانی.
- ۶۹- مناقب ابن المغازلی.
- ۷۰- مقاتل الطالبیین ابی الفرج اصبهانی.
- ۷۱- الاتحاف بحب الاشراف شبراوی شافعی.
- ۷۲- غایة المأمول منصور علی ناصف.
- ۷۳- شرح سیرة الرسول عبد الرحمن حنفی سهیلی.
- ۷۴- غریب الحدیث ابن قتیبه.
- ۷۵- سنن ابی عمرو المقرئ.
- ۷۶- التذكرة عبد الوهاب شعرائی.
- ۷۷- الاشاعة برزنجی مدنی.
- ۷۸- الاذاعة سیّد محمد صدیق حسن.
- ۷۹- الاستیعاب ابن عبد البر.
- ۸۰- مسند ابی عوانه.
- ۸۱- مجمع الزوائد هیثمی.
- ۸۲- لوامع الانوار البهية سفارینی حنبلی.
- ۸۳- الهدایة الندیة سیّد مصطفی البکری.
- ۸۴- حجج الكرامة سیّد محمد صدیق.
- ۸۵- ابراز الوهم المکنون سید محمد صدیق.
- ۸۶- مسند ابی یعلی.

- ٨٧- افراد دارقطنى .
- ٨٨- المصنف بيهقى .
- ٨٩- الحربيات ابى الحسن الحربى .
- ٩٠- نظم المتناثر من الحديث المتواتر محمد بن جعفر الكتانى .
- ٩١- التصريح بما تواتر في نزول المسيح شيخ محمد انور كشميرى .
- ٩٢- اقامة البرهان غمارى .
- ٩٣- المنار ابن القيم .
- ٩٤- معجم البلدان ياقوت حموى .
- ٩٥- مقاليد الكنوز احمد محمد شاکر .
- ٩٦- شرح الديوان ميبدى .
- ٩٧- مشكاة المصابيح خطيب تبريزى .
- ٩٨- مناقب الشافعى محمد بن الحسن الاسنوى .
- ٩٩- مسند بزار .
- ١٠٠- دلائل النبوة بيهقى .
- ١٠١- جمع الجوامع سيوطى .
- ١٠٢- تلخيص المستدرک ذهبى .
- ١٠٣- الفتوح ابن اعثم كوفى .
- ١٠٤- تلخيص المتشابه خطيب .
- ١٠٥- شرح ورد السحر ابى عبدالسلام عمر الشبراوى .
- ١٠٦- لوامع العقول كشيخانوى .
- وتقريباً جميع كتب و جوامع حديث .

نوید امن و امان • أَلْسَلَامُ عَلَيَّ الْمُهَدِّيِّ الَّذِي وَعَدَ اللَّهُ بِهِ الْأُمَّمَ ■ ۷۷

۶- کتاب‌هایی که علمای اهل سنت در این موضوع و مسایل مربوط به آن

تألیف کرده‌اند:

۱- البرهان في علامات مهدي آخر الزمان، تأليف عالم شهير ملاعلى مستقى (متوفای ۹۷۵).

۲- البيان في اخبار صاحب الزمان، تأليف علامه گنجی شافعی (متوفای ۶۵۸).

۳- عقد الدرر في اخبار الامام المنتظر، تأليف شيخ جمال الدين يوسف الدمشقي، یکی از اعلام قرن هفتم.

۴- مناقب المهدي عجل الله فرجه تأليف حافظ ابی نعیم اصفهانی (متوفای قرن پنجم هجری).

۵- القول المختصر في علامات المهدي المنتظر، تأليف ابن حجر (متوفای ۹۷۴).

۶- العرف الوردی في اخبار المهدي، تأليف عالم شهير سيوطی (متوفای ۹۱۱).

۷- مهدي آل الرسول، تأليف على بن سلطان محمد الهروي الحنفي نزيب مكه معظمه.

۸- فوائد الفكر في ظهور المهدي المنتظر، تأليف شيخ مرعي.

۹- المشرب الوردی في مذهب المهدي، تأليف على القاري العالم الشهير.

۱۰- فرائد فوائد الفكر في الامام المهدي المنتظر، تأليف المقدسي.

۱۱- منظومة القطر الشهدي في اوصاف المهدي، نظم شهاب الدين احمد

خليجي حلواني شافعي.

۱۲- العطر الوردی بشرح قطر الشهدي، تأليف بليسي.

- ١٣- تلخيص البيان في علامات مهدي آخر الزمان، تأليف ابن كمال پاشا حنفي (متوفى ٩٤٠هـ).
- ١٤- ارشاد المستهدى في نقل بعض الاحاديث والآثار الواردة في شأن الامام المهدي، تأليف محمد علي حسين البكري المدني.
- ١٥- احاديث المهدي و اخبار المهدي، تأليف ابي بكر بن خثيمه.
- ١٦- الاحاديث القاضيه بخروج المهدي، تأليف محمد بن اسماعيل امير اليماني (متوفى ٧٥١هـ).
- ١٧- الهدية الندية فيما جاء في فضل الذات المهدية، تأليف ابي المعارف قطب الدين مصطفى بن كمال الدين علي بن عبدالقادر البكري الدمشقي الحنفي (متوفى ١١٦٢هـ).
- ١٨- الجواب المقنع المحرر في الرد على من طغى و تبهر بدعوى انه عيسى او المهدي المنتظر، تأليف شيخ محمد حبيب الله بن ماياي الجكني الشنقيطي المدني.
- ١٩- النظم الواضح المبين، تأليف شيخ عبدالقادر بن محمد سالم.
- ٢٠- احوال صاحب الزمان، تأليف شيخ سعد الدين حموي.
- ٢١- اربعين حديث في المهدي، تأليف ابي العلاء همداني (به نقل ذخائر العقبي، ص ١٣٦).
- ٢٢- تحديق النظر في اخبار المهدي المنتظر، تأليف محمد بن عبدالعزيز بن مانع (مقدمه ينابيع المودة).
- ٢٣- تلخيص البيان في اخبار مهدي آخر الزمان، تأليف علي متقي (متوفى ٩٧٥هـ).
- ٢٤- الرد على من حكم و قضى أن المهدي جاء و مضى، تأليف ملا علي قاري

نوید امن و امان • السَّلامُ عَلَى الْمَهْدِيِّ الَّذِي وَعَدَ اللهُ بِهِ الْأُمَّمَ ■ ۷۹

(متوفای ۱۰۱۴).

۲۵- رساله في المهدي؛ ضمن مجموعه ای تحت شماره ۳۷۵۸ در کتابخانه اسعد افندی سلیمانیه ترکیه.

۲۶- علامات المهدي تألیف سیوطی.

۲۷- کتاب المهدي تألیف ابی داود (این کتاب از کتب سنن ابی داود است و مکرر طبع شده).

۲۸- المهدي تألیف شمس الدین ابن القیم الجوزیه (متوفای ۷۵۱).

۲۹- المهدي إلى ما ورد في المهدي، تألیف شمس الدین محمد بن طولون.

۳۰- النجم الثاقب في بيان ان المهدي من اولاد علي بن ابي طالب، در ۷۸ صفحه در مکتبه لاله لی سلیمانیه به شماره ۶۷۹.

۳۱- الهدية المهذوية، تألیف ابوالرجاء محمد هندی.

۳۲- الفواصم عن الفتن القواصم این کتاب را مؤلف آن مخصوص شرح حال مهدي عليه السلام تألیف کرده است. (السيرة الحلبية، ج ۱، ص ۲۲۷).

۷- اتفاق مسلمین بر ظهور حضرت مهدي عليه السلام

راجع به ظهور مصلح آخر الزمان در میان اصحاب و تابعین در قرن اول هجرت و بعد از آن تا حال خلافتی نبوده و همه بر ظهور آن حضرت اتفاق داشته و دارند و اگر کسی در صحت احادیث آن و صدور این بشارات از پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله تردید می کرد، حمل بر عدم استقامت سلیقه یا بی اطلاعی می نمودند. ولذا تاکنون کسی مدعیان مهدویت را به انکار اصل ظهور حضرت مهدي عليه السلام رد نکرده؛ بلکه در اثبات بطلان ادعای آنها به واجد نبودن اوصاف و علاماتی که برای آن حضرت در احادیث ذکر شده، استناد می نمایند.

سویدی می‌گوید:

«الَّذِي اتَّفَقَ عَلَيْهِ الْعُلَمَاءُ أَنَّ الْمَهْدِيَّ هُوَ الْقَائِمُ فِي آخِرِ الْوَقْتِ، وَأَنَّهُ يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا، وَالْأَحَادِيثُ فِيهِ وَفِي ظُهُورِهِ كَثِيرَةٌ»؛^۱

«آنچه علما بر آن اتفاق دارند، این است که مهدی آن کسی است که در آخرالزمان قیام فرماید و زمین را از عدل و داد پر کند و احادیث راجع به مهدی عليه السلام و ظهور او بسیار است».

ابن ابی الحدید نیز، در کلامی که پیش از این نگاشته شد، به این اتفاق تصریح کرده است.

ابن خلدون در مقدمه گوید:

«اعْلَمُ أَنَّ الْمَشْهُورَ بَيْنَ الْكَافَّةِ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ عَلَى مَمَرِ الْأَعْصَارِ أَنَّهُ لَا بُدَّ فِي آخِرِ الزَّمَانِ مِنْ ظُهُورِ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ يُؤَيِّدُ الدِّينَ وَيُظْهِرُ الْعَدْلَ وَيَتَّبِعُهُ الْمُسْلِمُونَ وَيَسْتَوْلِي عَلَى الْمَمَالِكِ الْإِسْلَامِيَّةِ، وَيُسَمَّى بِالْمَهْدِيِّ»؛^۲

«مشهور بین تمام مسلمانان در مرور اعصار این است که چاره‌ای نیست که مردی از اهل بیت پیغمبر صلی الله علیه و آله در آخرالزمان ظهور نماید دین را تأیید و عدل را آشکار کند و مسلمانان از او پیروی نمایند و بر کشورهای اسلامی مسلط شود و نامیده شود به مهدی».

شیخ علی ناصف گوید:

«فَائِدَةٌ: اتَّضَحَ مِمَّا سَبَقَ أَنَّ الْمَهْدِيَّ الْمُنْتَظَرَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ إِلَى أَنْ قَالَ:

۱. سوانک الذهب، ص ۷۸.

۲. مقدمه ابن خلدون، ص ۳۶۷.

نوید امن و امان • السَّلامُ عَلَى الْمَهْدِيِّ الَّذِي وَعَدَ اللهُ بِهِ الْأُمَّمَ ■ ۸۱

وَعَلَى هَذَا أَهْلُ السُّنَّةِ سَلَفًا وَخَلْفًا؛^۱

«از آنچه گذشت، روشن شد که مهدی منتظر از این امت است...

و اهل سنت از گذشتگان و آیندگان همه بر این عقیده بوده و هستند.»

علامه ابوالطیب در کتاب "الاذاعة لما كان و يكون بين يدي الساعة" گفته

است: مهدی در آخر الزمان ظاهر می شود، و انکار او گستاخی عظیم و لغزشی بزرگ است.

و همانند این سخنان را در کلمات دانشمندان متبع و محقق اهل سنت، فراوان

می توان یافت.

۸- بعضی از صفات و علایم حضرت مهدی عجل الله فرجه در کتب اهل سنت^۲

۱- مهدی موعود از عترت پیغمبر و از فرزندان فاطمه ع است.

۲- مهدی موعود از فرزندان حسین ع است.

۳- حضرت مهدی عجل الله فرجه جهان را پر از عدل و داد کند، پس از آنکه از ظلم و جور

پر شده باشد.

۴- حضرت مهدی عجل الله فرجه دارای دو غیبت است، یکی از آن دو غیبت طولانی

می شود.

۵- حضرت مهدی عجل الله فرجه خلیفه و رهبر و امام دوازدهم از ائمه اثنی عشر است که

پیغمبر، امت را به امامت آنها بشارت داد. و بر طبق روایات کثیر مسند احمد،

صحیح بخاری، صحیح مسلم، سنن ابی داود و کتاب های معتبر دیگر اهل سنت،

---

۱. غایة المأمول، ج ۵، ص ۳۶۲ و ۳۸۱.

۲. در یکی از فصل های این کتاب، مشخصات و علایم به طور جامع تر از مآخذ شیعه و اهل سنت نوشته، و آنچه در اینجا نوشته می شود، فقط قسمتی از علایم آن حضرت است که در کتاب اهل سنت بیان شده است.

امامتشان ثابت است.

۶- حضرت مهدی علیه السلام بر تمام کشورها و شهرها مستولی می شود و لشکرهای کفر را هزیمت می دهد.

۷- دین اسلام و توحید به وسیله آن حضرت عالمگیر خواهد شد و در زمین کسی نماند مگر اینکه به توحید خدا گواهی دهد.

۸- در زمان آن حضرت، مردم آن چنان در نعمت و وسعت خواهند بود که نظیر آن در هیچ عصری نبوده است.

۹- حضرت مهدی علیه السلام همانم و هم‌کنیه حضرت رسول صلی الله علیه و آله است.

۱۰- حضرت مهدی علیه السلام شبیه‌ترین مردم است به پیغمبر در خلق و خُلق.

۱۱- مردم را به سنت و شریعت و ملت پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله برگرداند و کتاب و سنت را زنده سازد.

۱۲- پوشاک و خوراک آن حضرت در نهایت سادگی باشد.

۱۳- برکات زمین و آسمان در عصرش فراوان شود.

۱۴- علم و دانایی او به حلال و حرام از همه کس بیشتر باشد.

۱۵- نسبت به فقرا مهربان و بر عمال و مأمورین سخت گیر باشد که بر مردم ستم نکنند.

۱۶- عیسی بن مریم علیه السلام فرود آید و در نماز به حضرت مهدی علیه السلام اقتدا کند.

۱۷- پیش از ظهور آن حضرت، حوادث بزرگ و فتن عظیم و جنگ‌های عالمگیر اتفاق افتد که دو ثلث مردم تلف شوند.

۱۸- پیش از ظهور آن حضرت، معاصی رایج شود؛ فروش خمر و قمار علنی شود؛ عفت و پاکدامنی در زنها کم شود؛ اسباب لهو و طرب و غنا ظاهر شود؛ ربا جزء معاملات رایج گردد (مؤسسات ربوی آشکار شود). زن‌ها برهنه و نیم برهنه از

نوید امن و امان • السَّلَامُ عَلَى الْمُهْدِيِّ الَّذِي وَعَدَ اللَّهُ بِهِ الْأُمَّمَ ■ ۸۳

خانه‌ها بیرون آیند و در امور و مشاغل مردها وارد شوند و مردها از آنها اطاعت کنند؛ احکام خدا و حدود معطل ماند و اجرا نشود؛ امر به معروف و نهی از منکر ترک شود؛ بلکه امر به منکر و نهی از معروف رایج گردد تا حدی که مردم منکر را معروف و معروف را منکر بدانند. زن‌ها فاسد و جوانان بدکار شوند؛ کارها به نااهلان سپرده شود؛ و چیزهای دیگر از این قبیل که شرح آن فعلاً میسور نیست. هرکس بخواهد از این علایم و نشانی‌ها (که خیلی بیش از اینها است) و همچنین راجع "خسف بیداء"، "خروج سفیانی"، "دجال"، "یمانی"، "قتل نفس زکیه"، "کیفیت ظهور آن حضرت"، ندا و اعلامی که به ظهور می‌شود و سایر مطالب اطلاع پیدا کند، باید به کتب مفصل رجوع نماید.

۹- اسامی جمعی از علمای عامه که به ولادت و حیات آن حضرت

اعتراف کرده‌اند

در کتاب منتخب الاثر^۱ جمع بسیاری از علمای اهل سنت را که قائل به امامت و حیات آن حضرت بوده‌اند، ذکر کرده‌ایم که - با آنچه بعداً به آن ملحق شده - متجاوز از هفتاد نفر هستند.

۱۰- کفر منکر مهدی عجله الله فرجه

در کتاب "فرايد السمطين" و کتاب "البرهان في علامات مهدى آخر الزمان" و کتاب "الاشاعه"^۲ و کتاب الاداعه^۳ و کتاب التصريح^۴ و کتاب "العرف الوردی في

۱. منتخب الاثر، فصل سوم، باب اول.

۲. الإشاعة، ص ۱۱۲.

۳. الاداعه، ص ۱۳۷.

۴. التصريح، ص ۴۴۲.

أخبار المهدي^۱ و بعضی کتب دیگر از "فوائد الاخبار" ابی بکر اسکاف و از ابوبکر بن خيثمه در "اخبار المهدي" در حدیثی که سفارینی سند آن را مرضی دانسته و از سهیلی در "شرح سیر" از جابر بن عبد الله انصاری از رسول خدا ﷺ روایت کرده که فرمود:

«مَنْ أَنْكَرَ خُرُوجَ الْمَهْدِيِّ فَقَدْ كَفَرَ»؛

«هرکس خروج مهدی را انکار نماید، کافر گردیده».

و در لفظ دیگر است که فرمود:

«مَنْ كَذَّبَ بِالْمَهْدِيِّ فَقَدْ كَفَرَ»؛

«هرکس ظهور مهدی را دروغ بشمارد، کافر گردیده».

سفارینی در کتاب "لوامع" گفته است: ایمان به خروج مهدی ﷺ واجب بوده و از عقاید اهل سنت و جماعت است.

مؤلف کتاب "ارشاد المستهدی"^۲ در صفحه ۵۳ می گوید: بپرهیز ای خردمندا! از هر شبهه و شکی در ظهور حضرت مهدی ﷺ؛ زیرا عقیده به ظهور آن حضرت، اتمام ایمان به خدا و رسول خدا ﷺ و آنچه پیغمبر آورده و از آن خبر داده است، می باشد و پیغمبر، صادق و مصدق است. و همچنین شبهه ای نداشته باش در اینکه مهدی موعود تا حال ظاهر نشده و هرکس این ادعا را کرد دروغگو و کذاب است؛ به جهت اینکه علامات و نشانه هایی که در روایات شریف ذکر شده، در آن اشخاص موجود نیست و ظهور مهدی و راه شناسایی او مشهور و روشن است و ظهور او پیش از نزول عیسی ﷺ خواهد بود و اجتماع او با عیسی ﷺ (برحسب اخبار

۱. العرف الوردی: ج ۲، ص ۸۳.

۲. کتاب ارشاد المستهدی در حلب طبع شده. یکی از علمای حلب به نام شیخ عبدالمتعالی سرمینی، یک نسخه آن را به نویسنده اهدا کرده است.

ثابت) امری ضروری و بدیهی است.

هرکس بخواهد به طور مبسوط اطلاع پیدا کند، به کتاب‌هایی که در این موضوع تألیف شده، رجوع نماید. مقصود ما در این کتاب (ارشاد المستهدی)، اثبات تواتر روایات ظهور آن حضرت به اختصار است.

در صفحه ۵۲ می‌گوید: عموم محدثین و غیر محدثین، این احادیث (احادیث ظهور) و آثار را در کتاب‌هایشان نقل کرده‌اند و ایمان به ظهور مهدی - عجل الله فرجه - (این تعبیر از ارشاد المستهدی است) مشهور و شایع در بین صحابه بوده و اصحاب این عقیده و ایمان را از پیغمبر صلی الله علیه و آله اخذ کرده‌اند. همچنین است آثار و مراسیلی که از تابعین رسیده؛ زیرا آنها در این‌گونه مسایل، به رأی خود چیزی نمی‌گفتند.

نتیجه می‌گیریم که مسأله ظهور حضرت مهدی منتظر موعود - ارواح العالمین له الفداء - که صاحب صفا و علامات مذکور در روایات است، مورد اتفاق و اجماع مسلمین است و احادیث وارد شده در این موضوع، از طرق عامه به حدّ تواتر و مسلم و ثابت می‌باشد و با ایمان به صدق پیغمبر اکرم و تصدیق نبوت آن حضرت و صحت آنچه از آن خبر داده، از اخبار غیبی است و شک در آن راه ندارد. و ایمان به نبوت، مستلزم ایمان به ظهور آن حضرت است و انفکاک این دو از یکدیگر جایز نیست.

آنچه توضیح داده شد، مبتنی بر اقوال علمای اهل سنت است. و اگر به کتب معتبر شیعه و روایات آنها از اهل بیت عصمت و طهارت، سندهایی که در نهایت اعتماد می‌باشد و کتاب‌هایی که از هزار سال پیش تا حال نوشته‌اند و احصای آنها دشوار؛ بلکه غیر ممکن است، رجوع شود، اطلاعات او در این موضوع جامع‌تر خواهد شد.

شیعه این روایات و احادیث را در کتبی، که از عصر حضرت امیرالمؤمنین عجل الله فرجه

شروع به تصنیف آنها کرده‌اند و در اصولی که در عصر ائمه علیهم‌السلام و پیش از ولادت حضرت مهدی و ولادت پدر بزرگوارش امام حسن عسکری علیه‌السلام تألیف نموده‌اند، ضبط کرده‌اند که در واقع، یکی از معجزات و اخبار غیبی، همین احادیث و روایات است. امید است خداوند متعال چشم عموم مسلمین را به زیارت آن جمال عدیم المثال روشن و منور فرموده و به انتظار آنها پایان بخشیده، تزلزل و اضطرابی را که در همه شؤون بشر ظاهر شده، به ظهور آن یگانه مصلح حقیقی برطرف فرماید.

فإنه علی کل شیء قدیر.

در انتظار یک آینده درخشان^۱

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا

عِبَادِي الصَّالِحُونَ﴾^۲

دین اسلام، دعوتش ایمان به خداوند یگانه و توحید خالص است. چنانچه از اعتقادات و تعالیم اخلاقی، قوانین حقوقی و کیفری، آداب کشورداری و حکومت و کلیه احکام و وظایفی که راجع به تمام نواحی فرد و جامعه مقرر نموده، معلوم و آشکار است، هدفش متحد کردن جماعات و ملت‌ها، برداشتن دیوارهای امتیازات و اعتبارات لغو و بی اثر، برقرار کردن توحید کلمه، همکاری و ارتباطی که ریشه و پایه آن کلمه توحید و ایمان و عقیده به آن است، می باشد.

اسلام می خواهد تمام اختلافات و جدایی‌هایی را که به نام‌های گوناگون پدید آمده، به وسیله عقیده توحید از میان بردارد؛ اختلافات نژادی، اختلافات طبقاتی، اختلافات ملی و وطنی و جغرافیایی، اختلافات مسلکی و حزبی و زبانی همه باید از میان برود و سبب امتیاز و افتخار و اعتبار نباشد، حتی باید اختلافات دینی هم کنار گذاشته شود و همه تسلیم فرمان خدا (که همان است) باشند.

---

۱. این مقاله در مجله مکتب انبیا (دین در عصر دانش) شماره ۲، ص ۱۶ - ۲۳ چاپ شده است.

۲. سوره انبیا، آیه ۱۰۵.

اسلام برای بشر، رسیدن به چنین روزی را پیش بینی کرده و در حدودی که وظیفه تشریح است، مقدمات آن را فراهم ساخته و عملی شدن آن را به آماده شدن زمینه کامل آن موکول نموده است.

ما می بینیم جریان اوضاع جهانی و پیشرفت هایی که در ناحیه امور مادی و صناعی نصیب بشر شده؛ و روابط نزدیکی که به واسطه وسایل ارتباط کنونی با هم پیدا کرده اند، همه را به یک اتحاد واقعی و همکاری صمیمانه روحانی و برادری حقیقی بیشتر محتاج کرده، و هرچه جلوتر برویم، احساس این احتیاج بیشتر می شود.

امروزه تمام ملل جهان به صورت یک واحد درآمد و همه افراد بشر نسبت به یکدیگر، حکم همسایه؛ بلکه اعضای یک خانواده را دارند، همچنان که اگر دو همسایه یا اعضای یک خانواده با هم اختلاف داشته باشند و هرکدام مسلک یا دین یا وطن یا زبان یا عادات جداگانه داشته و بخواهند از حکومت بخصوص و روش و مکتب خاصی پیروی کنند، زندگی برای هر دو همسایه تلخ شده و همواره باید در جنگ و ستیز باشند.

مردم دنیای امروز نیز چنین شده اند؛ تا یک وحدت عقیده و وحدت رویه و هدف قوانین، عادات و آداب و نظامات برقرار نشود، آن هم به طوری که تمام جامعه های کوچک و بزرگ دنیا در آن برابر و مساوی باشند، اروپایی بر آفریقایی و شرقی، و غربی بر شرقی آقایی نداشته باشد، امنیت و آسایش واقعی حاصل نمی شود. همواره یک دسته محروم و یک طبقه برخوردار، یک دسته غالب و یک جامعه مغلوب خواهد بود. باید این همه موجبات اختلاف و جدایی که در اثر ترقی فکر بشر، بی مایه بودن آنها معلوم شده، از میان برود و آن جامعه محکم و حقیقت پرست صالحی که قرآن مجید وعده داده است، وارث زمین بشود.

بدیهی است رسیدن بشر به چنین مقصد عالی آسایش بخش درگرو اسباب چندی است که از آن جمله: وجود قوانین عادلانه، تعالیم اجتماعی، نظامات جزایی و حقوقی، برنامه‌های وسیع تعلیم و تربیت صحیح و عمران است که از آرایش اغراض افراد و طبقات پاک باشد، و تنها دین مقدس اسلام به حدّ اعلا این جهان را تأمین و تضمین نموده است، و از جمله: ترقی فکر بشر و توجه او به لزوم تشکیل چنان اجتماع عادل و درخشان در اثر فشار ظلم، طغیان، فراوانی نابکاری، فساد و عجز زمامداران از اصلاح امور است.

و از آن جمله است: وجود یک رهبر عالی مقام روحانی، یک رهبر پاک و منزّه از احساسات حیوانی، خشم، شهوت، کبر و غرور و خودخواهی. یک رهبری که فقط وابسته به خدا باشد و به همه ملت‌ها، جمعیت‌ها، نژادها با چشم مهربانی و تساوی و برابری کامل نگاه کند که:

«لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ»؛

«هیچ فضیلت و برتری برای عربی نسبت به عجمی نیست.»

و

«النَّاسُ كُلُّهُمْ سَوَاءٌ كَأَسْنَانِ الْمُشْطِ»؛

«همه مردم همانند دندان‌های شانه مساوی‌اند.»

و

«الْخَلْقُ كُلُّهُمْ عِيَالُ اللَّهِ؛ فَأَحَبُّهُمْ إِلَيَّ اللَّهُ أَنْفَعُهُمْ لِعِيَالِهِ»؛

«همه مردم عیال خدا هستند، پس محبوب‌ترین ایشان به خدا،

سودمندترین شان بر عیال خدا است.»

رهبران دیگر که به این صفات آراسته نیستند و به این تعالیم آشنایی ندارند، حتماً نخواهند توانست چنین دنیایی را که افرادش تشنه یک حکومت عادلانه

هستند، اداره کنند و همه افراد بشر؛ اعم از سیاه، سفید، آسیایی، اروپایی، آفریقایی و آمریکایی را یکسان ببینند و همه را در حقوق عالی انسانی شریک قرار دهند.

اینها عالی ترین هم‌تشان، استثمار یک دسته برای دسته دیگر و هضم یک جامعه در جامعه قوی تر و کوشش برای مصالح یک ملت است. این می خواهد آفریقایی بی نوا و الجزایری آزاده روح را، با کشتارهای مهیب و تعذیب‌های دلخراش، غلام حلقه به گوش ملت دیگر کند و اگر یک لقمه نانی هم در دست او است، از او ربوده و ذخایر طبیعی او را مالک باشد تا عیاش‌ها و ثروتمندان کشورش را از خود راضی کند. آن دیگری هم می خواهد به نام طرفداری از ضعفا و جنگ با استثمار و استعمار، آزادی فردی را در عالم نابود سازد و بشر را از ابتدایی ترین حقوق محروم و جامعه را به صورت یک ماشین جاندار بی اراده که پشت فرمان آن، چند نفر بی وجدان خدانشناس نشسته باشند، درآورد. آن یکی دیگر هم تقویت اقلیت‌ها، جدایی انداختن میان ملل و تجزیه آنها را وسیله سلطه خود بر مردم ضعیف قرار می دهد.

این برنامه کار رهبران دنیا است و در گذشته و حال، وضع به همین منوال بوده و خواهد بود. این اشخاص هرچه هم بی غرض و بی هوا باشند، فقط حفظ مصالح آن جامعه‌ای را که در آن وابسته هستند، در نظر می گیرند و به مصالح جمعیت‌ها و آزادی ملل دیگر چندان اهمیتی نمی دهند؛ زیرا خود را برگزیده یک جامعه و منتسب به یک حزب و مسلک می شمارند. پس از آنها هم نباید انتظار دیگری داشت. امروز و فردا معرف کاردانی و لیاقت زمامداران علاقه مند به مصالح جامعه است، و به همین علت است که همواره اقویا، ضعفا را می بلعند و برای آنها حقوقی را، که برای یک ملت قوی می شناسند، قائل نیستند و به حساب نمی آورند و برای حفظ مصالح خود، از روشن کردن آتش جنگ‌های وحشتناک پروایی ندارند.

اما رهبران آسمانی چون وابسته به جمعیت خاصی نبوده و خود را وابسته به خدا، که خالق و رازق همه است، می دانند هدفشان یک آسایش عام و آزادی وسیع و یک سازمان عالی الهی است که در سایه آن جامعه، بشر مانند افراد یک خانواده زندگی کنند و سیاه پوست و سفید پوست با هم برادر شوند که البته پیروزی ایشان در این مقصد، به درجه حضور خود افراد و آمادگی و ترقی سطح معلومات و رشد علمی و فکری آنان بستگی دارد.

به طوری که در اخبار و احادیث پیش بینی شده و خبر داده اند، در آخر الزمان بر اثر ترقی علوم و فنون و توسعه روابط و نزدیک شدن ملل به یکدیگر و نیز در اثر جنگ های خانمان براندازی که دو ثلث بشر یا بیشتر نابود شوند و شیوع ظلم و بی اعتدالی و فساد و فحشا،^۱ و عجز زمامداران از اصلاح امور دنیا برای قبول حکومت عادلانه الهی و پیروی از یک رهبر صالح دینی و مذهبی؛ یعنی حضرت

---

۱. راجع به فتن و حوادثی که در آخر الزمان اتفاق می افتد، محدثین بزرگ شیعه و سنی روایات کثیری - در کتبی که از تاریخ تألیف بعضی آنها یک هزار سال بیشتر گذشته و در دسترس ما است - نقل کرده اند که در حقیقت باید این روایات را در ردیف معجزات حتمی و اخبار غیبی قرار دهد. هر کسی تفصیل آنها را بخواهد، باید به آن کتابها مراجعه کند که از جمله: بی حجابی زنان، برهنه ظاهر شدن آنها، تسلط آنها بر مردها، طرف مشورت شدن آنها و مشارکت آنها با مردها در کارهای مردانه، مداخله آنها در اداره امور کشور، رواج و علنی شدن می خواری و می فروشی، ربا، زنا، قمار، استخفاف به نماز، ساختن آسمان خراشها و کاخهای بلند، به کارگماردن ناهالان، تجاهر به معاصی، صرف اموال در راههای باطل (مثل پولهایی که در شب نشینیها و کابارهها در شب ژانویه یا شبهای دیگر رسم شده خرج می کنند)، ستایش و تشویق از زنان بی عفت و بدکاره و خواننده و نوازنده، پیش افتادن کسانی که زنان را به فساد ترغیب می کنند، تعطیل شدن احکام الهی و حدود و قوانین شرعی، حکم برخلاف حکم خدا دادن، زیادی طلاق، منع از امر به معروف، تزیین مردها به طلا مثل انگشتر طلا، کثرت اولاد زنا و از جمله این علامات مرکزیت علمی شهر مذهبی قم و حجت شدن آن بر سایر بلاد و انتشار علوم دینی از این شهر، به سایر شهرستانها است.

مهدی موعود - علیه الصلاة والسلام - آماده می شود.

همچنان که شبه جزیره عربستان و وضع عمومی دنیا به علت فساد و خرابی دستگاهها و بی نظمیها و پریشانی فوق العاده ضعیفاً برای ظهور حضرت خاتم الانبیاء ﷺ آماده شد، در آخر الزمان نیز، دنیا برای ظهور مصلح بزرگی که دوازدهمین جانشین آن حضرت و از فرزندان و اهل بیت او است، آماده خواهد شد. اگر آن روز به واسطه بُعد مسافتها و نبودن وسایل ارتباط و انحطاط سطح فکر مردم، رساندن همه ملل به این هدف عالی میسر نگشت؛ ولی حتماً ظهور دین اسلام دنیا را به این مقصد نزدیک ساخت و بشر، نمونه‌ای از آن وضع حکومت حق را در صدر اسلام مخصوصاً زمان پیغمبر اکرم ﷺ و زمان حضرت امیرالمؤمنین علی رضی الله عنه و در استان‌هایی که امثال سلمان، حذیفه، عمار و مقداد حکومت داشتند، مشاهده کرد.

چهارده قرن پیش اگر برای رساندن ندای آزادی بخش قرآن:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئاً وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضاً أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾^۱

«بیایید از کلمه حق که بین ما و شما یکسان است، پیروی کنیم که به جز خدای یکتا را نپرستیم و چیزی را با او شریک قرار ندهیم و بعضی از ما بعضی دیگر را به جای خدا تعظیم نکنیم».

به گوش تمام ملل، به زمان‌های طولانی و فرصت‌های زیاد احتیاج بود، امروز فاصله زمان و مکان از بین رفته و صدای یک دعوت نجات دهنده روحانی به گوش همه کس می‌رسد و به طور مسلم در آینده، این وسایل کامل‌تر و بیشتر می‌شود.

۱. سوره آل عمران، آیه ۶۴.

پیغمبر اسلام ﷺ زمینه را برای تحقق وعده‌ای که در قرآن مجید داده شد تا حدّی که در عهده مقام تشریح و نبوت است، فراهم ساخت و آماده شدن زمینه‌های دیگر را به گذشت زمان و تحولات شگرفی که اسلام برای جهان پیش‌بینی کرده، واگذار فرمود و در ضمن بشارات قرآنی و اخبار متواتر صریح، ظهور مصلح آخرالزمان حضرت ولی عصر حجة بن الحسن - ارواح العالمین له الفداء - و توسعه دین اسلام در شرق و غرب را، به طوری که احدی نماند مگر آنکه موحد و زیانش به کلمه طیبه توحید گویا شود، وعده داد.

و به حدّی این اخبار و بشارات راجع به ظهور آن حضرت و علایم و خصوصیات و جزئیات آن در کتب بزرگان علما و مشایخ محدثین شیعه و سنی متواتر، قطعی، مشهور و معروف است که در امور اعتقادی و مذهبی جز چند مورد، کثرت اخبار و روایات به این مقدار نیست. و باید گفت: ایمان به رسالت پیغمبر اکرم ﷺ و سایر اخبار غیبی آن حضرت، با ایمان به وقوع این ظهور و عالم‌گیر شدن دین اسلام توسط حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه ملازم و توأم است.

ما به بسیاری از امور مذهبی و خصوصیات بعضی مطالب اعتقادی معتقدیم (و باید هم معتقد باشیم)، در حالی که در آن موارد بیشتر از چند حدیث صحیح نقل نشده است؛ پس به چنین مطلبی که عقل و شرع آن را تأیید و تصدیق کرده و از زمان پیغمبر صلی الله علیه و آله تا حال مورد توجه علمای اسلام و مخرجین احادیث بوده و علاوه بر علمای شیعه جمعی از علمای عامّه راجع به آن کتاب‌هایی نوشته‌اند و متجاوز از هزار حدیث بر آن دلالت دارد و آیاتی از قرآن مجید به آن تفسیر شده، باید ایمان قوی‌تر و باور بیشتر داشته باشیم.

آری ما معتقدیم و یقین داریم سرانجام اداره امور جهان در کف با کفایت صالح‌ترین افراد بشر قرار خواهد گرفت و بشریت از آسیب ظلم و ستم نجات یافته

و از ترس فقر، پریشانی و ناامنی‌های گوناگون آزاد می‌شود. ما می‌دانیم عالم به سوی یک آینده درخشان و یک تکامل روحانی و عقلانی و نظام مستحکم دینی و الهی، و یک عصر صلح و صفا و برادری و همکاری پیش می‌رود. به امید آن عصر نورانی، با نشاط فراوان و دلی زنده پابرجا ایستاده و انجام وظیفه می‌کنیم و روز نیمه شعبان را که روز تولد آن مصلح بزرگ و نجات‌دهنده بشر است، از اعیاد بسیار بزرگ دینی شمرده و همه ساله در چنین روزی با تجدید مراسم معمول از جشن و چراغانی، تقدیم مدح و ثنا و اظهار چاکری به آستان فرشته پاسبانش، نشاط خود را تازه‌تر می‌سازیم و از خداوند متعال برای همه شیعیان و دوستان آن حضرت در تعظیم شعائر مذهبی و عمل به وظایف دینی، توفیق مسألت می‌نماییم.

«عَجَّلَ اللهُ تَعَالَى فَرَجَهُ وَسَهَّلَ اللهُ مَخْرَجَهُ وَجَعَلْنَا مِنْ أَنْصَارِهِ وَأَعْوَانِهِ».

مصلحی که جهان در انتظار اوست^۱

طبق مدارک قطعی و احادیث متواتر، هنگامی که دنیا گرفتار سخت‌ترین اضطرابات شود و آتش ظلم و بیدادگری در همه جا شعله ور گردد، امنیت و برادری از میان نوع بشر رخت بریندد و زمامداران کشورها از اداره امور و مبارزه با فساد عاجز شوند، جنگ و خونریزی و اختلاف، نسل بشر را تهدید به انقراض کند. اختراعات مهیب و سلاح‌های مرگبار، به حدّ اعلا ترقی نماید و صفات عالی انسان از جوامع بشری رخت بر بسته و مفسد اخلاقی و اجتماعی جای آن را بگیرد. ملل ضعیف و افراد ستم‌دیده، از توسل به مجامع و مجالسی که به نام حفظ حقوق ضعفا و رعایت ملل کوچک تشکیل داده می‌شود، نتیجه نگیرند و خلاصه انواع جنایات و فحشا و منکرات رایج گردد. در این موقع، یک مصلح بزرگ الهی که بشارت ظهور او با تمام مشخصات و خصوصیات داده شده، قیام می‌کند و دست به یک اصلاح عمومی در تمام عالم می‌زند و به تمام این بدبختی‌ها خاتمه می‌دهد.

او از دودمان پیامبر اسلام و از نسل علی و فاطمه زهرا علیها السلام خواهد بود، به مقتضای حدیث معروف:

---

۱. این مقاله در شماره ۳ مجله مکتب اسلام (ص ۶ - ۱۰) چاپ شده است.

«يَمَلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا»^۱

که درباره او از طرق بی شماری روایت شده است. این مصلح عالی مقام، جهان را در لوای یک حکومت حق و عدالت خواهد آورد و نور اسلام را در همه شهرهای بزرگ و کوچک و قراء و قصبات روشن گرداند. در همه جا احکام آسمانی قرآن اجرا شود، مقررات و قوانین الهی (که از اغراض و منافع شخصی منزه است) بر همه حکومت کند و همه سازمان‌ها در راه رفاه و آسایش خلق و عمران و آبادی بکوشند و تکامل علمی و اخلاقی بشر با بهترین برنامه شروع شود و بالاخره از فرط بهبود و ترقی سطح زندگی، فقری در تمام دنیا باقی نماند.

این مطالب یک به یک مورد روایات مسلم از طرق عامه و خاصه بوده، که تفصیل آن را در کتاب "منتخب الاثر" بیان کرده‌ایم.

ضمناً مراجعه به این روایات، ما را به این پیشگویی عجیب و اعجاز‌آمیز که پیشوایان مذهب در چند قرن پیش فرموده‌اند، آشنا می‌سازد و با حیرت مشاهده می‌شود آنچه امروز به ظهور می‌پیوندد؛ چه در تکامل صنعت و چه در انحطاط اخلاق، در اخبار آنان به عنوان علایم ظهور آمده است.

از جمله در قرآن کریم در آیات سوره توبه، سوره صف، و آیه ۱۰۵ سوره انبیا و آیه ۵۵ سوره نور وعده فرموده که دین اسلام عالم‌گیر خواهد شد و ظهور این بزرگوار، این وعده را تحقق خواهد بخشید.

و در اخبار مسلم قطعی شیعه و سنی، پیامبر اسلام این عید بزرگ را بشارت داده و فرموده است: روزها تمام نشود و دنیا به انتها نرسد تا مهدی موعود ظهور نماید و اگر بیش از یک روز از عمر عالم باقی نماند خداوند آن روز را به قدری

۱. ترجمه و آدرس این حدیث قبلاً گذشت.

طولانی خواهد کرد که این مصلح بزرگ بیاید و جهان را از عدالت و فضیلت پر کند، همچنان که از ظلم و جور پر شده باشد.

اوصاف، کمالات، سجایای این بزرگوار و برنامه دعوت و تشکیل حکومت او، در اخبار بی شماری وارد است. همان طور که مشخصات او از ولادت و خصوصیات رفتارش در بین مردم و طول عمر او، علت غیبت و وظایف مردم در زمان غیبت او نیز در اخبار آمده و موضوع بحث کتاب های زیادی از محققین و متتبعین هزار سال پیش به این طرف قرار گرفته است. و این مباحث به قدری توسعه یافته است که احاطه بر آنها برای هیچ متتبعی امکان پذیر نیست.

نویسنده در کتاب "منتخب الاثر" درباره مسایل فوق بر روایات بسیار دست یافته و با آنکه در مقام استقصا نبوده، این موفقیت حاصل شده، که تواتر روایات اغلب موضوعات و عناوینی را که اشاره شده اثبات نموده است. خوانندگان گرامی می توانند با مراجعه به کتاب مذکور آن را بررسی فرمایند.

مقصود این است بر هر کس که در کتاب ها و جوامع حدیث شیعه و سنی تتبع نماید، معلوم می شود که کثرت احادیث راجع به حضرت ولی عصر - ارواحنا فداء - به حدی است که در کمتر موضوعی از مباحث دینی به این اندازه روایت وارد شده است و به طور مسلم ایمان و اعتقاد به ظهور حضرتش، از ایمان به رسالت پیغمبر اسلام غیر قابل تفکیک است.

حتی محدثین بزرگ - عامه و خاصه - قبل از ولادت آن حضرت، اخبار مربوط به او را در کتب خود نقل نموده اند، به طوری که جای هیچ اشتباهی برای مسلمانان باقی نمانده است.

تحولات جهان، شرایط زندگی بشر و تکامل مادیات، تحقق این بشارت بزرگ را، حتی به کسانی که مسایل را از نظر علل و اسباب ظاهری مطالعه می کنند، نوید

می دهد و ثابت می کند که بالاخره باید مردم جهان به یک حکومت الهی پناهنده شوند.

بشری که به این همه قوای طبیعت دست یافته است و مدعی است در ظرف مدتی کمتر از یک ساعت، می تواند موجودی در روی کره زمین زنده باقی نگذارد، با توجه به اینکه از معنویات و اخلاق روی گردانده و در راه ارضای شهوات خود، از هیچ کوششی فروگذار نمی کند و برای دست یافتن به مقاصد جاه طلبانه و سیطره بر دیگران، به هر وسیله ای دست می زند، آیا آرام می نشیند و از جنگ پرهیز می کند؟! آیا همین علل و موجبات سبب نمی شود که بشر پس از یک سلسله انقلابات جهانی آن گاه که از کوشش ها و تلاش هایش جز محو مدنیت و اخلاق ثمری ندید، برای قبول یک حکومت عادل روحانی، که براساس ایمان به خدا و روز معاد تشکیل شود، آغوش خود را بگشاید.

ما و هر مسلمانی در انتظار چنین روزی برای بشر هستیم، و آینده را برای همه روشن و درخشان می بینیم و با روحی سرشار از نشاط و امید، به وظایف خود می پردازیم و جشن میلاد این آخرین نجات دهنده بشر را به جامعه بشر، مخصوصاً کسانی که از ظلمت مادیات و ظلم ستمگران، و از ظلمات فساد و تباهی به جان آمده اند، تبریک می گوئیم.

«اللَّهُمَّ عَجِّلْ فَرَجَهُ وَسَهِّلْ مَخْرَجَهُ وَاجْعَلْنَا مِنْ أَنْصَارِهِ وَأَعْوَانِهِ»

جامعه جهانی اسلامی^۱

برحسب عقیده عموم مسلمین و صریح آیات کریمه قرآن مجید و احادیث شریفه، دعوت و رسالت حضرت خاتم الانبیا محمد ﷺ یک دعوت خصوصی و رسالت منطقه‌ای و اقلیمی، که هدف آن فقط اصلاح یک مجتمع و هدایت یک قوم و ملت و رهبری حکومت یک ناحیه باشد، نبوده است و قوانین اسلام و احکام قرآن، نظام یک جامعه و برنامه مردم یک کشور و وطن و یک نژاد نیست.

دعوت همگانی

بلکه دعوت اسلامی، دعوت جهانی^۲ و تشریحات آن برای همه و هدایت جمیع زن و مرد، غنی و فقیر، سیاه و سفید، شهری و دهاتی و کلیه طبقات و اصناف است.

پیامبر اسلام، رحمت خدا برای جهانیان و مبعوث به عالمیان بود و رسالتش، آزاد ساختن همه انسان‌ها از یوغ عادات زشت، و استثمار و استعباد، و دعوت به

---

۱. این مقاله در نشریه کتابخانه مسجد اعظم، سال ۲، شماره ۱۱، (صفحات ۹ - ۱۵ و ۵۶ و ۵۷) چاپ شده است.

۲. رجوع شود به قرآن کریم، آیاتی چون: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ و ﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ﴾ و ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً﴾ و ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِيناً فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ﴾ که به رسالت عامه آن حضرت دلالت و صراحت دارند.

توحید، مکارم اخلاق و احترام به حقوق و شرف انسانیت می باشد. دعوت به یکتاپرستی و راهنمایی عموم به بهترین روش عالی انسانی، که منتهی به اتحاد و برداشتن فاصله‌ها و رفع تبعیضات گوناگون می شود و کوشش برای تأسیس یک جامعه جهانی و تشکیل مدینه فاضله واقعی از مختصات اسلام است. ریشه تمام اختلافات، شرک و انصراف از خدای یگانه و پرستش غیر خدا است. تشکیل حکومت‌ها با سیستم‌های مختلف و برنامه‌های متضاد و قوانین متخالف، همه ناشی از عدم درک معنای توحید، محدودیت وضع تربیت و دیدگاه بصیرت افراد است، توجه به فلسفه رسالت جهانی اسلام و عقیده توحید، دیدگاه بصیرت را وسیع می سازد که همه نقاط و همه انسان‌ها را از پشت پرده‌های ضخیم مرزها، زبان‌ها و نژادها ببینیم و اطمینان داشته باشیم که در سایه تعالیم عالی اسلام، یک جامعه جهانی تأسیس گردد.

توحید حقیقی

یکی از ارکان مهم دعوت اسلام، که فلسفه نبوات هم مبتنی بر آن است، این است که مصدر تشریح و به وجود آمدن نظام‌ها و قوانین، فقط خداوند متعال است و جعل احکام و تشریح شرایع، مختص به ذات بی‌زوال عالم و حکیم بالذات او است و فقط مردم باید در برابر احکام خدا خاضع و تسلیم باشند و خضوع در برابر احکام دیگران و تسلیم نظامات غیر اسلامی شدن، نشانه انحراف از راه اسلام و توجه به شرک و عدم اهتدا به حقیقت توحید است.^۱

۱. یکی از متفکرین بزرگ معاصر در یکی از کتاب‌هایش، بعد از ذکر آیات چندی از قرآن مجید نتیجه گرفته که: دین عبارت است از قانون و حدود و شرع، و طریقه و نظام فکری و عملی. پس اگر انسان در پیروی از قانون و حدود، استناد به خدا داشته باشد، در دین خدا است. و اگر

خضوع در برابر احکام خدا، خضوع برای خدا و پرستش خدا است و خضوع در برابر نظام‌هایی که مصدر آن خدا نیست؛ پرستش غیر خدا و قبول استعباد است. هرکس برای خودش حقّ قانون‌گذاری و جعل احکام قائل باشد، خود را شریک در افعال مخصوص به خدا دانسته است و هر بشری که برای بشر دیگر به چنین حقی اعتراف کند، حقّ مقام الوهیت و خدایسی را برای او اعتراف نموده و بندگی خود را نسبت به او پذیرفته است.

حکومت الهی

اسلام می‌خواهد حاکم بر مردم، خدا و احکام خدا باشد و با تمام مظاهر شرک، که در آن روزگار در ایران و روم و نقاط دیگر به صورت‌های متعدد و با اسم احترام از زمامداران انجام می‌شد، مبارزه کرد و اولیای اسلام مانند علی ع به مردم نشان دادند: آن تشریفاتی که در دوران جاهلیت در دربارهای روم و ایران مرسوم بود، همه خلاف روح خداپرستی بوده و تحقیر مقام انسانیت افراد است. و زمامداری مثل علی ع، که تمام نواحی وجودش عظمت واقعی بشری بود، شخصاً به کارها رسیدگی می‌کرد و برای فقرا آرد و نان و خرما می‌برد و از اینکه مردم برای او تشریفات قائل شوند و به رسم دوران جاهلیت رفتار کنند، به شدت منع می‌کرد، و با لباس کهنه و وصله زده بین مردم آمد و شد داشت و خودش به بازار رفته و آنچه را لازم بود، می‌خرید و منزل می‌آورد.

این شدت و اهتمام اولیای دین برای این بود که کسی خود را صاحب جامعه و حاکم بر تعیین سرنوشت کسی نشناسد و همه در حکومت خدا و منطقه نفوذ

↔ استناد به شخص و زمامداری داشته باشد، در دین آن زمامدار است. و اگر استناد به رئیس قبیله یا رأی عموم داشته باشد، ناچار در دین آنها است.

احکام خدا وارد باشند و صاحب مملکت و رهبر همه، خدا باشد.

اعلامیه آزادی بشر

مفاد آیه شریفه:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ
وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾^۱

که اعلان آزادی و حریت تمام جز خدا، صاحب اختیار و مالک او نیست. نباید یک نفر جامعه را مال خودش بداند، باید همگان وارد مملکت خدا شوند و صاحب همه و صاحب اختیار همه است تا عدل، احسان، مساوات و برادری جهانی همگانی گردد و تبعیض و جدایی مرتفع شود.

پیشرفت سریع

این اصول بود که موجب شد اسلام در مدت کمتر از یک قرن مانند برق پیشرفت کند و دل‌ها را روشن نماید و ملت ایران و ملت روم، که آن همه استعباد زمامداران را دیده بودند و آن تشریفات زاید و بی اساس و در واقع پرستش‌های جاهلانه از زمامداران آنها را خسته کرده و بشرپرستی آنها را در پست‌ترین درکات شقاوت انداخته بود، از این تعالیم بیدار شدند،^۲ به حال آمدند و خود را شناختند.

۱. سوره آل عمران، آیه ۶۴.

۲. به نظر ما ضرر و فساد بشرپرستی از سنگ پرستی بیشتر است؛ زیرا بشر در اثر تعظیم، خضوع، تملق و چاپلوسی دیگران به خود مغرور می‌شود و خودکام و دیکتاتور و متکبر می‌شود به طوری که از انتقاد و راهنمایی دیگران به خشم می‌آید و اظهار فرعونیت می‌کند، و از اینکه مردم او را بپرستند و در برابر او تواضع نمایند لذت می‌برد، اما سنگ پرستی دیگر این مفاسد را ندارد، متأسفانه بشرپرستی هنوز در دنیا حتی دنیاهای به اصطلاح متمدن به صورت‌های تازه و کهنه باقی است.

برادری زمامداران اسلامی را با سربازان و افراد دیگر جامعه می‌دیدند، لذت می‌بردند، نفس راحت می‌کشیدند، طعم آزادی را چنان چشیدند که یک باره شیفته و دل‌باخته اسلام شدند.

اگر خلافت از مسیر خود تغییر نکرده بود، مخصوصاً حکومت امثال معاویه‌ها دوران اکاسره و قیصره^۱ و تشریفات آنها را تجدید نکرده بود، در دنیا اثری از بشرپرستی وجود نداشت.

پس اسلام با این تعالیم، ناچار به یک حکومت عادلانه و جامعه جهانی انسانی منتهی خواهد شد، برای اینکه رسالتش دعوت عموم و شامل تمام ابنای بشر از سیاه و سفید و تساوی همه در برابر احکام خدا است.

پرچم اسلام

دین حق همه را در زیر یک پرچم که فقط به خدا تعلق دارد و به هیچ کشور، حکومت، نژاد و شخصی منتسب نیست، قرار می‌دهد و جامعه انسانی را مانند یک جسد می‌سازد که:

«إِذَا أَشْتَكَى مِنْهُ عَضْوٌ، تَدَاعَى لَهُ سَائِرُهُ بِالْحُمَى وَالسَّهْرِ»؛

«وقتی عضوی از آن به درد آید، سایر اعضا در تب و بیداری با او همگام شوند.»

اسم و رسم این پرچم «اسلام» این است که: همه کس و اهل هر قطر مملکت بتوانند در زیر آن گرد آیند و کسی نتواند آن را به خود یا به جامعه خود منتسب سازد و در نتیجه عصبیت ایجاد گردد.

پرچم اسلام، پرچمی است که - چنانچه از اسمش معلوم است - به اسلام

---

۱. کسری و قیصرها.

و اسلام‌آوردندگان در هر کجا و در هر سرزمین باشند، تعلق دارد و در سایه آن، عصبیت‌های نژادی و وطنی و عصبیت‌های دیگر باید از میان برود؛ اما پرچم‌هایی که به نام‌های دیگر است، رمز تفرق و اختصاص و عنوان جدایی و اختلاف‌اند. تمام تشریحات اسلام شامل همه است. این تشریحات و تعالیم، اگر اجرا شود، ملت‌ها را خود به خود به سوی جامعه جهانی می‌برد و ملیت‌های مختلف را در ملیت تمام اسلامی هضم کرده و سعادت دو جهانی آنان را تأمین می‌نمایند.

حکومت متحد جهانی

پس اسلام، آیین تمام مردم جهان و دین جامعه بشری است؛ اما نه آن جامعه جهانی که "لاینس پالینک" و جمعی دیگر از متفکرین می‌گویند و از حکومت متحد جهانی دم می‌زنند و مجله "طرفداران حکومت متحد جهانی" افکار آنها را منتشر می‌سازد؛ زیرا اگر بفررض، روزی آن حکومت در جهان تأسیس شود، مثل این سازمان‌های بین‌المللی که بعد از جنگ اول و دوم جهانی تأسیس شد، همان‌طور که مخالفین آن مانند "استراوس" عقیده دارند، برای بشر موجب زحمت و سلب آزادی، و وسیله تسلط اقویا بر ضعفا می‌شود.

و به قول مخالفین حکومت متحد جهانی، وسیله گسترش یک ظلم مدرن در عالم خواهد شد؛ چون این حکومتی که اینها عنوان کرده‌اند، مبتنی بر ایمان به خدا و توحید و عقایدی که برای همه یک قدر مشترک معنوی باشد، نیست و بر اساس ایمان واقعی افراد به حقوق و آزادی‌های دیگران به وجود نمی‌آید.

آن حکومتی که این آقایان می‌گویند، این است که: توسعه سلاح‌های مخرب و اتمی که تمدن و نسل بشر را به خطر انداخته، اگر یک جامعه جهانی و حکومت متحد نباشد، سرانجام خواه ناخواه موجب انقراض نسل بشر خواهد شد؛ پس باید

برای جلوگیری از این خطرات، از هم اکنون ملل دنیا دست به کار تأسیس یک جامعه جهانی تحت لوای قانونی بشوند.

این حکومت نه به وجود خواهد آمد؛ و نه اگر به وجود آید، ضامن اجرایی خواهد داشت؛ و نه شهوات و غرایز آدمی را که محرک او به جنگ و فتنه است، مهار کرده و به طور صحیح راهنمایی می نماید؛ و نه می تواند یک برادری ایمانی و انسانی در عالم به وجود آورد.

برادری ایمانی

اما آنکه اسلام می گوید، هم ضامن اجرایی دارد و هم عقیده و ایمان از آن پشتیبانی می کند و هم مردم را برادر می سازد و هم غرایز و امیال آنها را راهنمایی می نماید.

چنانچه در صدر اسلام، این موضوع عملی شد و امروز هم با مواعی که جلو آمده و مرزهایی که ممالک اسلامی را از هم جدا ساخته، مع ذلک صدها میلیون مسلمان جهان، خود را عضو یک جامعه دانسته و با هم احساس برادری می کنند، و مایلند در غم و شادی با هم شریک باشند.

امتیاز جامعه جهانی اسلام بر هر جامعه دیگر - کوچک یا بزرگ - جوامع فعلی دنیا و جوامع قبل از اسلام به این است که: محور تمام امور در این جامعه، خدا و احکام الهی است و تعالیم اسلام برای اداره جامعه جهانی وافی و کافی است.

نقش ایمان

سنگر اساسی و هسته مرکزی و حقیقی این جامعه، عقیده توحید و ایمان به خدای یگانه است که خالق و رازق کل است و هر کس تقوا و پرهیزکاری اش بیشتر باشد، به او نزدیک تر است. این جامعه جهانی اسلام دارای یک محور حقیقی است

که به شخص خاص تعلق ندارد و همه به او تعلق دارند، در حالی که جامعه جهانی "لاینس پالینک" و رفقاییش بر یک محور واقعی اتکا ندارد و علت تمایل به آن، ترس و وحشت از جنگ‌های جهان‌گیر و جهان‌سوز است.

اسلام با عقیده توحید، طرز تفکر مردم را عوض می‌کند، و سطح افکار را بالا می‌برد و دیدگاه بینش افراد را وسیع می‌سازد که بدون بیم از جنگ، و وحشت از اسلحه‌های مخرب، به هم نزدیک شوند و با هم تفاهم نمایند.

ما یقین داریم روزی می‌آید که این حکومت جهانی اسلام، عالم را اداره کند و وحدت ادیان، وحدت حکومت‌ها، وحدت نظام‌ها و قوانین عملی گردد و مادامی که دنیا به چنین وحدتی منتهی نشود، اسلام تمام رسالت خود را ادا نکرده است.

خوشبختانه طرفداران اصل این وحدت‌ها هر روز در میان جامعه بشر بیشتر می‌شود - چنان‌که گفته شد - فکر تشکیل حکومت و جامعه جهانی به میان آمده و سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی، به اسم وحدت و برای ایجاد رابطه بین کلیه ملل جهان، تأسیس شده است، هرچند اکثر این مجامع و سازمان‌ها به منظور اغفال و فریب دادن مردم و اغراض سیاسی باشد. مع ذلک کاشف از این است که یک اتحاد عمومی و وحدت اجتماعی و دینی و سیاسی، خواسته روح و فطرت بشر است و همین حرکات مجازی، مقدمه حرکات واقعی و آمادگی حقیقی بشر برای آن حکومت جهانی اسلام است.

فراهم شدن زمینه وحدت

سابق بر اینکه فکر تشکیل جامعه جهانی کمتر مطرح می‌شد و به تعالیم اسلام در این زمینه کمتر توجه می‌کردند، برای این بود که با وسایل ارتباط سابق، تشکیل

جامعه جهانی را بسیار دشوار و بلکه ناممکن می‌شمردند؛ ولی امروز که صنعت تلگراف، تلویزیون، رادیو، هواپیما و وسایل دیگر، شهرها را، همان‌طور که در اخبار و احادیث رسیده به هم نزدیک کرده و اهل عالم را مثل اهل یک محله و یک خانواده و فامیل قرار داده است، زمینه تشکیل یک حکومت جهانی در سایه تعالیم مترقی و جامع اسلام را نیز فراهم کرده است و هرچه علم و صنعت جلو برود، زمینه اجرای احکام عالی اسلام نیز آماده‌تر و بشارت‌های اولیای دین به وقوع نزدیک‌تر می‌شود. به تدریج موقعیت‌ها و قدرت‌های محلی و فردی در دنیا رو به ضعف گذارده و عموم ملل، به طور مستقیم یا غیر مستقیم در تعیین سرنوشت دنیا دخالت می‌نمایند^۱ و نظامات و قوانین منطقه‌ای از بین می‌رود. یگانه نظامی که می‌تواند جایگزین تمام این نظامات شود و همه را به طور عادلانه اداره نماید، نظام اسلام است.

پس عالم خود به خود به سوی هدف‌های اسلام گام برمی‌دارد و این اختلاف

---

۱. فیلسوف آمریکایی "ویلیام لوکا اریسون" می‌گوید: ما به مملکت واحد و قانون واحد و قاضی واحد و حاکم واحد برای بشر اعتراف می‌کنیم، تمام شهرهای دنیا، شهر ما و هریک از جامعه بشر، ابنای شهر و ابنای وطن ما هستند، ما زمین شهرهای خود را دوست می‌داریم به مقداری که شهرهای دیگر را دوست می‌داریم (البته اینکه آیا آمریکایی‌ها در این ادعا صادقند یا کاذب؟! قضاوت آن با مردم دنیا است).

"دانت" ادیب شهیر ایتالیایی می‌گوید: واجب است تمام زمین و جماعتی که در آن زیست دارند، به فرمان یک امیر باشند که آنچه را مورد حاجت است، مالک باشد تا جنگ واقع نشود و صلح و آشتی برقرار شود.

"فولتیر" فرانسوی می‌گوید: هیچ کس برای شهرهای خودش عظمت آرزو نکرد مگر آنکه آرزو مند بدبختی و نیستی دیگران شد.

متفکرین دیگر از قبیل "صموئیل جنسون" نیز از این‌گونه نظرات، که حاکی از میل آنها به تشکیل یک جامعه جهانی است، دارند.

نظامات، قوانین، سیستم‌های اجتماعی و سیاسی را پشت سر می‌گذارد و یک تفاهم عمومی اسلامی به وجود خواهد آمد و ظلم و ستم و تجاوز و افراط و تفریط پایان خواهد یافت.

اسلام از آغاز، این آینده درخشان را برای دنیا پیش بینی کرده و صریحاً در آیات و روایات وعده قطعی داده است و بشر را به انتظار چنین روز و عصر و زمانی که همه در زیر پرچم اسلام درآیند و اهل یک دین و ملت و حکومت شوند، گذارده و به ظهور آن رهبر عالی قدری که جهان آینده را باید اداره نماید و عالم را پر از عدل و داد کند بشارت داده و او را به همگان معرفی نموده است.

آیات قرآن مجید

در سوره‌های شریف توبه (آیه ۳۳) و فتح (آیه ۲۸) و صف (آیه ۲۹) خداوند

متعال می‌فرماید:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۗ

«آن خدا کسی است که خود را با هدایت و راهنمایی و دین حق (دین

اسلام) فرستاد، تا آن دین را بر همه دین‌ها غالب گرداند.»

دلالت این آیات بر وعده غلبه دین اسلام بر تمام ادیان، واضح است.

در سوره انبیا، آیه ۱۰۵ می‌فرماید:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ۗ

این آیه نیز دلالت دارد که زمین از آن خدا است و بندگان صالح او، آن را مالک

خواهند شد.

در سوره نور، آیه ۵۵ می‌فرماید:

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾

در این دو آیه، ضمن تأکیدات آشکار و روشن، وعده داده شده است که مؤمنان و صاحبان اعمال شایسته، مالک امور و خلیفه روی زمین شده و دین اسلام با قوت و تمکین گردد و ترس و بیم آنها مرتفع و به امنیت مبدل شود.

در سوره قصص، آیه ۵ می فرماید:

﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ

الْوَارِثِينَ﴾

این آیه نیز از آیاتی است که برحسب تفاسیر و احادیث، ظهور حضرت ولی عصر - ارواح العالمین له الفداء - و زمامداری جهانی آن حضرت را بشارت می دهد.^۱

و از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام، در کتب بسیار معتبر و مأخذ معتمد مانند نهج

البلاغه نقل شده که فرمود:

«لَتُعْطَيْنَ الدُّنْيَا عَلَيْنَا بَعْدَ شِمَاسِهَا عَطْفَ الضَّرُوسِ عَلَيَّ وَلَدِيهَا - وَتَلِي

عَقِيبَ ذَلِكَ - وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ

أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»^۲

«دنیا بر ما (آل محمد) بازگردد و مهربانی نماید، مانند بازگشت شتر بدخو

و گازگیر به بچه خویش و در پی آن خواند: ﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ...﴾ یعنی

می خواهیم بر آنان که در زمین ناتوان شمرده شده اند، منت نهاده و آنها را

۱. ترجمه سه آیه فوق قبلاً گذشت.

۲. نهج البلاغه، حکمت ۲۰۹.

پیشوایان و میراث برندگان قرار دهیم».

احادیث شریفه

احادیث و روایات به طور متواتر از طرق عامه و خاصه دلالت دارند بر اینکه دین اسلام عالم‌گیر خواهد شد و خانه‌ای نماند مگر اینکه جزء منطقه نفوذ تعالیم اسلام واقع شود، و شهر و دهی نماند مگر اینکه صبح و شام در آن صدای اذان و شهادت به توحید و رسالت بلند شود، در موقعی که انقلابات و فتن و فساد و هرج و مرج و جنگ‌های خانمان برانداز و قحط و غلا و امراق، ملل را به ستوه آورده باشد، خداوند متعال مصلح واقعی جهان، مهدی آل محمد علیهم‌السلام را که نهمین از فرزندان حسین و فرزند گرامی امام حسن عسکری علیه‌السلام است، برانگیزد تا عالم را پر از عدل و داد کند پس از اینکه پر از ظلم و جور شده باشد، به واسطه ظهورش، اضطرابات و انقلابات مرتفع، صلح و امنیت عمومی برقرار، حکومت واحد جهانی تشکیل، و شرق و غرب جهان را خدا به دست آن حضرت و برای او بگشاید.

این روایات در مآخذ معتبر و مصادری که مورد اعتماد اهل سنت و شیعه است، موجود است و در کتاب‌هایی که در قرن اول و پیش از ولادت حضرت مهدی - عجل الله تعالی فرجه - تألیف شده، ضبط است. کسانی که اهل اطلاع هستند، می‌دانند در کمتر موضوعی مانند این موضوع، روایات و احادیث از رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه طاهرین علیهم‌السلام و صحابه و تابعین وارد شده است^۱ که در حقیقت، ایمان به ظهور آن مصلح عالم و نجات دهنده بشر، جزء لاینفک ایمان به صدق پیغمبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و تصدیق به نبوت آن حضرت است؛ این وعده الهی است که

۱. رجوع شود به شماره نهم نشریه مقاله نگارنده (این مقاله نیز در این کتاب نقل شده است).

تخلف ناپذیر است:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ﴾^۱

«هرگز خداوند نقض وعده نمی کند».

و با سنن الهی و نوامیس هستی و سیر تکاملی بشر موافق و به اسماء الله الحسنی مانند: "الحاکم"، "العادل"، "الظاهر" و "الغالب" مؤید است.

﴿قَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا﴾^۲

«و طریقه خدا هرگز مبادل نخواهد شد و طریقه حق هرگز تغییر

نمی پذیرد».

---

۱. سوره آل عمران، آیه ۹.

۲. سوره فاطر، آیه ۴۳.

اسرار و فلسفه غیبت

بخش دوم

پیرامون اسرار و فلسفه غیبت

سر غیبت

پیش از آنکه از فواید و مصالح غیبت حضرت صاحب الزمان - ارواح العالمین له الفداء - سخن به میان آوریم، باید در نظر بگیریم که تاکنون علوم و دانش‌هایی که بشر از راه‌های عادی تحصیل کرده، به کشف تمام اسرار خلقت موجودات این عالم موفق نشده و اگر علم، هزارها بلکه میلیون‌ها سال دیگر هم جلو برود، هنوز معلومات او در برابر مجهولاتش بسیار مختصر و ناچیز است.

و به گفته یکی از دانشمندان بزرگ، مثل "لا شیء" است در مقابل بی‌نهایت، و این در صورتی است که ما علم تمام انسان‌ها را به حساب آوریم. و اما اگر علم یک عالم، و دانش یک دانشمند را بخواهیم در نظر بگیریم، اصلاً قیاس آن با اسرار و رازهای کشف نشده، خنده‌آور و نشانه جهل و نادانی است.

جایی که مولی امیرالمؤمنین علیه السلام می‌گوید:

«سُبْحَانَكَ مَا أَكْبَرُ مَا نَرَى مِنْ خَلْقِكَ، وَمَا أَصْغَرَ عَظِيمَهَا فِي جَنْبِ مَا غَابَ

عَنَّا مِنْ قُدْرَتِكَ»؛

«منزهی تو! چه بزرگ است آنچه را ما از آفرینش تو می‌بینیم و چه کوچک

است بزرگی آنچه را که می‌بینیم در برابر آنچه از قدرت تو که از ما پنهان است».

حال دیگران معلوم است.

بنابراین کسی نمی‌تواند نسبت به وجود یکی از پدیده‌های این جهان بزرگ به علت عدم کشف سرّ پیدایش و آفرینش آن اعتراض کند و یا پاره‌ای از نظامات و قوانین عالم تکوین را بی‌فایده و بی‌مصلحت بداند.

هیچ کس هم نمی‌تواند به طور یقین ادعا کند که در کوچک‌ترین پدیده و حوادث جهان، سرّی و نکته‌ای نهفته نیست همچنان‌که کسی نمی‌تواند ادعا کند به تمام اسرار عالم واقف و آگاه است. فلاسفه و حکما و دانشمندان قدیم و جدید همه این درک را برای خود افتخار دانسته و گفته‌اند:

هرگز دل من ز علم محروم نشد	کم مانند ز اسرار که مفهوم نشد
هفتاد و دو سال جهد کردم شب و روز	معلوم شد که هیچ معلوم نشد
به جایی رسیده دانش من	که بدانم هنوز نادانم

و شاعر دانشمند و حکیم عرب گوید:

مَا لِلرُّبِّ وَلِلْعُلُومِ وَإِنَّمَا يَسْمَعُ لِيَعْلَمَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ

معروف است: زنی از بزرگمهر - حکیم مشهور ایرانی - مسأله‌ای پرسید، حکیم در پاسخش گفت: نمی‌دانم.

زن گفت: ای حکیم! شاه به تو حقوق و ماهیانه می‌دهد که با سرانگشت علم و حکمت خویش، گره از مشکلات مردم بگشایی، شرم نمی‌داری که در جواب مسأله من، به جهل و نادانی خود اقرار می‌کنی؟

حکیم گفت: آنچه را شاه به من می‌دهد، در برابر معلومات و دانایی‌هایی است که دارم؛ ولی اگر بخواهد در مقابل مجهولات و نادانسته‌های من عطا کند، هرگاه

تمام زر و سیم دنیا را به من بدهد، کم داده است.

پس بشر باید در راه کشف مجهولات و درک اسرار، همواره کوشا باشد و اگر در یک جا کنجکاوی و تجسس‌ات او در راه کشف سرّی به جایی منتهی نشد، آن را دلیل بر عدم آن نگیرد.

همان‌طور وقتی چشم‌های او به تلسکوپ‌های قوی و میکروسکوپ‌های ذره‌بین مسلح نبود، حقّ نداشت منکر وجود موجودات ذره‌بینی و میلیون‌ها کرات غیرمکشوف آسمانی شود.

همان‌طور که کسی نمی‌تواند صداها و امواج صوتی تحت سمعی و امواج فوق سمعی را انکار کند.

و یا همانند حیواناتی که همه رنگ‌ها را نمی‌بینند، یا همه را به یک رنگ می‌بینند، نمی‌تواند رنگ‌هایی را که انسان با جلوه‌های گوناگون می‌شناسد، انکار نماید.

این قاعده در عالم تکوین و عالم تشریح هر دو جاری است. در عالم تشریح، مواردی داریم که هنوز عقل ما به فلسفه آن بالخصوص راه نیافته و تشریح با تکوین مطابق شده است، همان‌طور که در عالم تکوین، در این موارد حقّ اعتراض نداشتیم؛ در عالم تشریح هم حقّ ایراد و اعتراض نداریم.

بله! اگر در هر یک از این دو ناحیه (تشریح و تکوین)، به موردی برخوردیم که عقل صحیح و برهان درست ما را به عدم مصلحت و شرّ آن راهنمایی کرد، می‌توانیم ناراحت شویم؛ ولی تا حال چنین موردی در عالم تکوین و تشریح پیدا نشده و بعد هم هرگز پیدا نخواهد شد.

بعد از این مقدمه می‌گوییم: ما در ایمان به غیبت امام زمان - عجل الله تعالی فرجه الشریف - به هیچ وجه محتاج به دانستن سرّ آن نیستیم و اگر فرضاً نتوانستیم

به هیچ یک از اسرار آن برسیم، در ایمان به آن جازم و آن را به طور قطع باور داریم و اجمالاً می‌دانیم که مصالح و فواید بزرگی در این غیبت است؛ اما میان دانستن و ندانستن ما، با واقع شدن و واقع نشدن آن هیچ رابطه‌ای نیست، چنانچه اگر ما اصل غیبت را هم نشناسیم، به واقعیت آن صدمه‌ای وارد نمی‌شود.

غیبت آن حضرت امری است واقع شده که معتبرترین احادیث از آن خبر داده و جمع بسیاری از بزرگان در این مدت، به درک حضور مقدس آن حضرت نایل شده‌اند. پس میان این مطلب؛ یعنی ندانستن سرّ غیبت و صحت امکان وقوع آن هیچ ارتباطی اصلاً و قطعاً وجود ندارد. می‌توانیم بگوییم: ما سرّ غیبت آن حضرت را نمی‌دانیم و با این حال به غیبت آن بزرگوار ایمان داریم، مثل اینکه فایده بسیاری از چیزها را نمی‌دانیم؛ ولی به وجود و هستی آنها عالم و داناییم.

سخنی در فواید غیبت

باید دانست پرسش از سرّ غیبت در زمان ما آغاز نشده و اختصاص به این عصر ندارد. از زمانی که غیبت آن حضرت شروع شد؛ بلکه پیش از آن زمان و پیش از ولادت آن حضرت، از هنگامی که پیغمبر و امامان - صلوات الله علیهم اجمعین - از غیبت حضرت مهدی علیه السلام خبر دادند، این سؤالات مطرح شده: چرا غیبت می‌نماید؟ و فایده غیبت چیست؟

و در زمان غیبت به چه نحو و چگونه از وجود شریف آن حضرت بهره‌مند می‌گردند؟

در پاسخ به این پرسش‌ها، راهنمایان بزرگ، که ما را به ظهور حضرت مهدی موعود ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه - بشارت داده‌اند، پاسخ‌هایی فرموده‌اند. خلاصه بعضی از آن پاسخ‌ها این است:

۱- علت عمده و سرّ بزرگ و حقیقی غیبت معلوم نخواهد شد مگر پس از ظهور آن حضرت، همان طور که حکمت کارهای خضر، هنگامی که موسی - علی نبینا و آلّه و علیه السلام - با او مصاحبت داشت، معلوم نشد مگر در وقت مفارقت آنها.

همان طور که فایده و ثمره خلقت هر موجودی؛ اعمّ از جماد و نبات و حیوان و انسان، بعد از گذشتن ماه‌ها و سال‌ها ظاهر شده و می‌شود.

۲- حکمت‌ها و اسرار معلومی در این غیبت است که از آن جمله امتحان بندگان است؛ زیرا به واسطه غیبت، مخصوصاً اگر سرّ آن نامعلوم باشد، مرتبه ایمان و تسلیم افراد در برابر تقدیر الهی ظاهر می‌شود و قوت تدبّین و تصدیق آنان معلوم و آشکار می‌گردد. همچنین در زمان غیبت به واسطه حوادث و فتنه‌هایی که روی می‌دهد، شدیدترین امتحانات از مردم به عمل می‌آید، که شرح آن در اینجا میسر نیست.

و از جمله آن اسرار، این است که: در دوره غیبت، ملل جهان به تدریج برای ظهور آن مصلح حقیقی و سامان دهنده وضع بشر، آمادگی علمی و اخلاقی و عملی پیدا کنند؛ زیرا ظهور آن حضرت مانند ظهور انبیا و سایر حجج نیست که مبتنی بر اسباب و علل عادی و ظاهری باشد؛ بلکه روش آن سرور در رهبری جهانیان مبنی بر حقایق و حکم به واقعیات و ترک تقیّه، شدت در امر به معروف و نهی از منکر و مؤاخذه سخت از عمال و ارباب مناصب و رسیدگی به کارهای آنها است، که انجام این امور به تکامل علوم و و معارف، و ترقّی و رشد فکری و اخلاقی بشر نیاز دارد، به طوری که استعداد عالم‌گیر شدن تعالیم اسلام و جهانی شدن حکومت احکام قرآن فراهم باشد.

در خاتمه لازم است توجه خوانندگان محترم را به کتاب‌های بسیار پرارزشی که

در موضوع غیبت تألیف شده؛ مانند کتاب "غیبت نعمانی"، "غیبت شیخ طوسی" و "کمال الدین و تمام النعمة" جلب کنم؛ زیرا مطالعه این کتاب‌ها برای درک قسمتی از اسرار غیبت بسیار مفید و سودمند است.

امید است خداوند متعال به فضل و کرم خود، فرج حضرت ولی عصر - ارواحنا فداء - را نزدیک و چشم ما را به جمال عظیم المثل آن حضرت روشن و حکومت جهانی اسلامی را تشکیل، و دنیا را از ظلم و ستم و مفسد سیاست‌های متضاد و جاه‌طلبی افراد نجات بخشد، به حق محمد و آل الطاهرين علیهم‌السلام.

حکمت و فلسفه غیبت

هُوَ قُلُّ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا^۱

بیشتر مردم گمان می‌کنند حقایق اشیا را شناخته و آنچه را دیده و شنیده و پوشیده و چشیده و لمس کرده‌اند، به حقیقتش رسیده‌اند و شاید کمترین توجه و عنایتی به مجهولات خود نداشته باشند.

آن کشاورز و باغداری که در صحرا و باغ به کشاورزی و باغداری مشغول است، تصور می‌کند هیچ چیز از اشیا که با آنها سر و کار دارد، از زمین و خاک و خاشاک و آب و هسته و ریشه و ساقه و شاخ و برگ و شکوفه و میوه و دانه و سنگ و آفات نباتی بر او مجهول نیست. کارگر معدن، چوپان گوسفند چران، دامدار و... تصور می‌کنند دست کم چیزهای زیر نظر خود را شناخته‌اند.

افرادی که کم و بیش درس خوانده‌اند، نیز گرفتار همین اشتباه شده و خود را عالم به حقایق اشیا می‌شمارند. مهندس برق، معدن، کشاورزی، پزشک متخصص در رشته پوست، اعصاب، خون، استخوان، مغز، جهاز هاضمه و...، ریاضی‌دان، ستاره‌شناس، روان‌شناس، زیست‌شناس، فیزیک‌دان، شیمی‌دان و دیگران می‌خواهند همه پدیده‌هایی را که با کار و شغل و تخصص آنان ارتباط دارد، تعریف

---

۱. سوره طه، آیه ۱۱۴.

کنند و بشناسانند؛ اما متأسفانه از شناساندن حقیقت آنها عاجزند و هرچه متبخر باشند، جز خواص و آثار و ظواهر اشیا، حقیقتی را نشان نمی دهند و هرچه دانشمندتر شوند، به اشکال و دشواری و کوتاهی تعریفات (به اصطلاح) حقیقی داناتر می شوند.

جهان یک سلسله‌الغاز ورشته بسیار طولانی و درازی است که انتها و ابتدای آن بر بشر مجهول است و در هر حلقه از حلقه‌های این زنجیر، آن قدر معماها و الغاز نهفته است که تصور دورنمای آن بشر را غرق در تعجب و تحیر می نماید.

«لیدی استور» می گوید: اگر هر انسانی سخن نگوید مگر از آنچه حقیقتش را شناخته است، سکوت و خاموشی عمیق بر سراسر جهان حکومت خواهد یافت.^۱ «وارین ویفر» نایب رئیس مؤسسه روکفلر می گوید: آیا علم در میدان نبرد با جهل و نادانی پیروز می شود؟ در حالی که علم به هر پرسشی که پاسخ می دهد، گرفتار پرسش‌های بیشتر می شود و هرچه در راه کشف مجهولات جلوتر می رود، ظلمات جهل را طولانی تر می بیند. علم بشر دائماً در ازدیاد است؛ اما این احساس که تقدم نمی یابد، به حال خود باقی است؛ زیرا روز به روز حجم چیزهایی که ادراک می کنیم و آنها را نمی فهمیم و نمی شناسیم، ضخیم تر می گردد.^۲

آری بشری که توانسته است بر اساس علوم آزمایشی و حسی، برق، بخار، آهن، آب، خاک، هوا و اتم را مسخر کند و به سوی کرات آسمان دست تصرف دراز نماید و عناصر را از هم بشکافد، این همه وسایل صناعی مانند تلفن، تلگراف، رادیو و تلویزیون و... کارخانجات صنایع تحویل داده، هنوز هم که هنوز است، از

۱. مجله «المختار من ریدر زدایجست»، ص ۳۷، نوامبر ۱۹۵۹.

۲. مجله «المختار من ریدر زدایجست»، ص ۱۱۳، اکتبر ۱۹۵۹.

فهم و درک این حقایقی که شب و روز با آنها دست و پنجه نرم می‌کند، عاجز و ناتوان است.

نه حقیقت برق، نه حقیقت خاک، نه حقیقت آب، نه حقیقت عناصر و نه اشجار و معادن و نه سلول و هورمون و اتم و الکترون و نه... و نه... را شناخته جز ظواهر و خواصی چند، چیزی کشف نکرده و تمام این اشیا برای او هنوز هم معما است.

به گفته یکی از متفکرین، آن کسانی که انسان را حیوان ناطق، و اسب را حیوان صاهل تعریف می‌کنند، در حالی این تعریف را می‌نمایند و غرور علمی، باد به دماغ آنها انداخته، که گمان می‌کنند حقیقت انسان و اسب را شناخته‌اند؛ ولی وقتی از مرکب این غرور پیاده شوند، می‌فهمند نه خود به حقیقت انسان و حیوان رسیده‌اند و نه با این تعریف، کسی را به حقیقت انسان و حیوان آشنا کرده‌اند و بهتر این است که این تعریفات را به قصد شناساندن حقیقت اشیا نگویند.

بشر از شناختن نزدیک‌ترین چیزها به خودش هم عاجز است؛ زیرا از جانش به او چیزی نزدیک‌تر نیست. آیا حیات خود را شناخته؟ و آیا می‌تواند حقیقت روح و حیات را توصیف کند؟ آیا به حقیقت یک سلسله امور وجدانی خودش معرفت دارد؟ آیا عشق و حب، لذت و وصل، ذوق و شجاعت و سایر وجدانیات را شناخته است؟

اما با این همه دشواری‌ها و مجهولات، آیا بشر می‌تواند وجود این حقایق را به علت نارسایی فهم خودش از درک حقیقت آنها، منکر شود؟ آیا می‌تواند هزارها میلیارد و بیشتر مخلوقات و عجایب و غرایب و اشیایی را که حتی وجود آنها بر او مجهول است، انکار نماید؟ آیا می‌تواند اسرار و خواص و فواید و معانی کلمات این کتاب قطور آفرینش را منکر شود؟

آیا می‌تواند بگوید: چون من چیزی را ندیده‌ام، آن چیز نیست و چون سرّ و فایده چیزی را کشف نکرده‌ام، آن چیز بی‌فایده و بی‌سرّ است؟! حاشا و کلاً! بشر هرچه هم عالم و دانشمند باشد، هرگز چنین ادعایی را نخواهد کرد؛ بلکه هرچه علمش بیشتر باشد، بیشتر خود را از این‌گونه دعاوی تبرئه می‌کند.

صاعقه که هزارها سال مورد خشم و سبب ترس و بیم بشر بود، در آن اعصاری که علم به خواص و منافع آن پی نبرده بود و به آیات قدرت خدا و معجزات آفرینش که در این قوه رهیبه پنهان است و تأثیر آن در زندگی نبات و حیوان آگاه نشده بود، آیا این خواص و منافع را نداشت و یکی از نعمت‌های بزرگ خداوند متعال نبود؟ و آنهایی که آن را فقط مظهري از مظاهر نعمت و عذاب می‌شمردند، اشتباه نمی‌کردند؟!^۱

عالم و دانشمند ساختمان جهان را براساس منطق و نظام صحیح می‌داند و این ظواهر را گنجینه حقایق می‌شناسد و عالم را مدرسه‌ای می‌بیند که باید در آن حکمت و علم بیاموزد و از بحث در خواص، لوازم و آثار اجزای این عالم لذت می‌برد و همین‌الغاز و معمیات برایش لذت بخش است و تحیر او که نتیجه یک عمر تحصیل و کاوش است، بهترین لذایذ زندگی دانشمندانه او است، که هیچ لذتی با آن برابر نمی‌شود.

او جهان را مانند یک مسأله پیچیده ریاضی و هندسی می‌بیند که در ظاهر، حلّ آن آسان است؛ ولی وقتی وارد می‌شود، هرچه جلوتر می‌رود، غموضت و دشواری

۱. راجع به فواید عجیب و بااهمیت صاعقه مراجعه شود به مقاله: "الصواعق نعمة" تلخیص از مجله ماهیانه "بویبلدر ساینس" و "المختار من ریدر زدایجست"، ص ۱۰۶، شماره اکتبر، ۱۹۵۹.

و پیچیدگی آن را بیشتر می فهمد.

این منظره برای شخص متفکر و فیلسوف بسیار نشاط بخش است و می خواهد حیرت بر حیرتش افزوده شود و به جایی برسد که ببیند عقل او مسلح به سلاحی نیست که بتواند به جنگ تمام این مجهولات برود و این آیه قرآن مجید را با معرفت و بصیرت تلاوت کند:

«وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ»^۱

«اگر هر درخت قلم بشود و آب دریا به اضافه هفت دریای دیگر مرکب گردد، باز نگارش کلمات خداوند تمام نگردد».

و بخواند:

مجلس تمام گشت و به آخر رسید عمر

ما همچنان در اول وصف تو مانده ایم
با این حال، در تمام کاوش های علمی و بررسی ها انسان به نظم و حکمت، منطق و غرض و اراده و قدرت و علم آفریننده این جهان آشنا می شود و می فهمد که در این عالم بی نظمی نیست و هیچ پدیده ای را نمی توان بی فایده و بیهوده شمرد. این مختصر شبح و دریچه ای است از عجز بشر و چگونگی درک، فهم و شناخت و در عین حال قدرت عجیب عقل و خرد او.

با این وصف، اگر از درک فلسفه ای از فلسفه های پدیده های عالم تکوین یا تشریح درماند و نتوانست آن را توجیه و تفسیر کند، یا تعبیرات و الفاظش را در تعریف آن کوتاه دید، دیگر نمی تواند فایده آن را منکر شود.

---

۱. سوره لقمان، آیه ۲۷.

مثال عالم معانی و حقایق با علوم و معلومات بشر، مثال الفاظ است با معانی و مسایل. علم الفاظ و لغات هر چه دامنه دار و وسیع باشد، قطعاً تمام معانی را شامل نیست؛ زیرا لغات، الفاظ و کلمات، محدود و متناهی است؛ ولی معانی و اشیا نامتناهی است و هیچ‌گاه محدود و متناهی، نامحدود و نامتناهی را فرا نخواهد گرفت، چنانچه شاعر عرب می‌گوید:

وَإِنْ قَمِيصًا خِيطٌ مِنْ نَسِجِ تِسْعَةٍ   وَعِشْرِينَ حَرْفًا عَنْ مَعَالِيهِ قَاصِرٌ

کامل‌ترین و وافی‌ترین بیانی که این حقیقت را بیان کرده، قرآن مجید است که در یک آیه می‌فرماید:

﴿قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا﴾^۱

«ای پیامبر! بگو اگر دریا برای نوشتن کلمات پروردگار من مرکب شود، قبل از آنکه کلمات الهی تمام شود، دریا خشک خواهد شد هرچند دریایی دیگر ضمیمه آن کنند».

قرآن مجید چهارده قرن پیش در این آیه، که هر روز اعجاز و قدرت علمی آن ظاهرتر می‌شود، با فصیح‌ترین بیان، عظمت و کثرت بی‌نهایت مخلوقات عالم کون را اعلام کرد و احادیث و اخبار اهل بیت نبوت هم این حقیقت را تشریح و روشن ساخت. مثلاً در آن عصری که بشر تعداد کمی از ستارگان را بیشتر نمی‌شناخت، در مقام مبالغه بیان کثرت چیزی، آن را به عدد قطرات باران و ریگ بیابان و ستارگان آسمان قیاس می‌کردند.

و از حضرت صادق علیه السلام روایت است که در مقام بیان قصور فهم بشر از درک

۱. سوره کهف، آیه ۱۰۹.

حقایق می فرماید:

«يَا بَنَ آدَمَ! لَوْ أَكَلَ قَلْبَكَ طَائِرٌ لَمْ يُشْبِعْهُ وَبَصَرَكَ لَوْ وُضِعَ عَلَيْهِ خَرْتُ إِبْرَةً
لَفَطَّاهُ تُرِيدُ أَنْ تَعْرِفَ بِهَا مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ»^۱

پس از این مقدمه، به کسانی که سر غیبت را می جویند و علت و فلسفه استتار آن حضرت را می طلبند، می گوییم: برسید و کاوش و دقت کنید و تحقیق و تجسس نمایید. ما به جستن و پرسیدن شما هیچ اعتراضی نداریم. سؤال کنید و بجویید؛ زیرا اگر به علت اصلی غیبت و واقع این سر دسترسی پیدا نکنید، بسا که به حواشی و حکمت‌هایی از آن آگاه شوید و بسا که این جستجو و کاوش شما را به یک سلسله دانستنی‌ها رهبری نماید؛ ولی اگر غرض شما از این سؤال و جستجو، اشکال و اعتراض باشد و می خواهید نرسیدن خود را به علت غیبت و عجز درک خودتان از فهم آن را، دلیل نبودن آن بگیرید، از راه راست و خردپسند دور افتاده‌اید و نمی توانید جایی را خراب و ایمان و عقیده‌ای را متزلزل سازید.

هرگز نیافتن، دلیل نبودن نمی شود. آیا مجهولات شما همین یک موضوع است؟

آیا شما سر تمام پدیده‌های عالم آفرینش را کشف کرده‌اید؟
آیا در برابر تمام استفهام‌هایی که بشر نسبت به اجزای این عالم و ظاهر و باطن آن دارد، جواب پیدا کرده‌اید؟
آیا چون سر آنها بر شما مجهول است، آن را بی فایده می دانید؟
و آیا میزان وجود فایده و عدم آن همان فهم بنده و شما است؟
یا آنکه نرسیدن خود را به این‌گونه علل و حکمت‌های دلیل بر ناتوانی فکر

---

۱. حَقُّ الْيَقِينِ شَبْر، ج ۱، ص ۴۶، ترجمه این حدیث قبلاً گذشت.

و استعداد خود می‌شمارید؟

و معتقد هستید: اگر عقل و خرد شما به سلاح‌های دیگر مسلح بود و غیر از این وسایل ارتباط با خارج، وسایل وسیع‌تر دیگر داشتید، حتماً به اسرار و خواص مسایل بسیار دیگر از این عالم آگاه می‌شدید؟

اگر یک دانشمند متفکر و آزموده به این سؤالات پاسخ دهد، یقیناً به قصور خود اعتراف می‌کند و با ملاحظه مجهولاتی که هر روز معلوم می‌شود، هیچ ندانستن را دلیل نبودن نمی‌گیرد و در همه چیز این جهان، به اسرار و شگفتی‌های بی‌شمار معتقد خواهد بود و می‌گوید:

پشه چون داند که این باغ از کی است	کو بهاران زاد و مرگش دودی است
خود چو باشد پیش نور مستقر	کَرّ و فَرّ و اختیار بوالبشر
پسینه پاره آلت بینی او	گوشت پاره آلت گویای او
مسمع او از دو قطعه استخوان	مدرکش دو قطره خون؛ یعنی جنان
کرمکی و از قدر آکنده‌ای	طمطراقی در جهان افکنده‌ای

پس این قدر دنبال فلسفه غیبت و پرسش از آن نباشید، غیبت امری حاصل شده و واقع شده است. سرّ غیبت دانسته شود یا نشود، غیبت واقع شده است و ندانستن شما هیچ‌گاه برهان نفی ورد آن نیست.

ما به قضا و قدر معتقدیم، و کم و بیش برحسب اطلاعات فلسفی و راهنمایی‌های قرآن و اهل بیت از آن چیزهایی می‌دانیم؛ اما آیا کسی می‌تواند از تمام تفصیل قضا و قدر اظهار علم و اطلاع کند. لذا از تفکر در قضا و قدر نهی شده و فرمودند:

«وَادٍ مُّظَلَمٍ فَلَا تَسْأَلُوهُ»؛

«وادی تاریکی است در آن سلوک نکنید و اسب طلب را اینجا نرانید که

خسته و مانده می شوید».

در این وادی مران زنهار زنهار
که در اول قدم گردی گرفتار
شکار کس نشد عنقا به دوران
چرا دام افکنی ای مرد نادان^۱

امور تکوین و تشریح از همه جهات تحت احاطه فکر بشر در نخواهد آمد
و بشر نمی تواند تمام نواحی این امور را بررسی و به جمیع اطراف آن برسد.
کس ندانست که منزلگه معشوق کجاست

این قدر هست که بانگ جرسی می آید
ز آتش وادی ایمن، نه منم خرم و بس
موسی اینجا به امید قبسی می آید
این شرح وادی بی نهایت کز وصف یار گفتند

حرفی است از هزاران کاندرا عبارت آمد
اینجا دیگر مقام، مقام تسلیم و ایمان است؛ اما در عین حال نه ایمان بی دلیل
و نه ایمان تعبدی خالص؛ بلکه ایمانی که از راهنمایی عقل و وجدان آگاه بشر
سرچشمه گرفته و زبان وحی و آیات قرآن مجید و احادیث متواتر و معجزات
و شرفیابی های جمعی از خواص، ما را به آن دلالت و راهنمایی کرده است.
پس آنچه بگوییم راجع به اسرار غیبت، بیشتر مربوط به فواید و آثار آن است،
و الا علت اصلی آن بر ما مجهول است.

و این است معنای احادیث شریفه ای که در آن تصریح شده به اینکه سرّ غیبت
آشکار نشود مگر بعد از ظهور؛ چنانچه سرّ آفرینش درخت ها ظاهر نمی شود مگر
بعد از ظهور ثمره و میوه، و حکمت باران آشکار نشود مگر بعد از زنده شدن زمین

---

۱. این دو بیت از گنج دانش یا صد پند مرحوم آیت الله والد نگارنده است.

و سبز و خرم شدن باغ‌ها

و بوستان‌ها و مزارع.

شیخ صدوق در کتاب "کمال الدین" و "علل الشرایع" به سند خود از عبد الله بن فضل هاشمی روایت کرده است که گفت: شنیدم امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: البته برای صاحب این امر غیبتی است که چاره‌ای از آن نیست، در آن هر باطل جو، به ریب و شک می افتد.

عرض کردم: چرا؟ فدایت شوم.

فرمود: برای امری که در فاش کردن آن، به ما اذن داده نشده است.

گفتم: پس وجه حکمت در غیبت او چیست؟

فرمود: وجه حکمتی که در غیبت حجت‌های خدا پیش از آن حضرت بود، به درستی که وجه حکمت غیبت کشف نمی شود مگر بعد از ظهور او، چنانچه وجه حکمت کارهای (حضرت خضر) از سوراخ کردن کشتی، کشتن غلام و به پا داشتن دیوار، برای حضرت موسی - علی نبینا و آله و علیه السلام - کشف نشد مگر در هنگام مفارقت آنها از یکدیگر.

ای پسر فضل! این "غیبت"، امری است از امر خدای تعالی و سرّی است از سرّ خدا و غیبی است از علوم غیبی خدا. و پس از آنکه ما دانستیم خداوند حکیم است، گواهی داده‌ایم به اینکه کار و گفتارهای او، همه موافق حکمت است، هرچند وجه آن بر ما روشن نشده باشد.^۱

مع ذلک ما برخی از فواید و منافع و اموری را که با غیبت آن حضرت ارتباط دارد و استناد غیبت به آن امور، عقلاً و عرفاً صحیح است، به طوری که از اخبار

۱. منتخب الاثر نگارنده، باب ۲۸، فصل ۲، ح ۱.

و کلمات دانشمندان و متفکرین اسلام استفاده می شود. در ضمن چند بحث آینده، مورد بررسی و توضیح قرار می دهیم. ان شاء الله تعالی.

بیم از کشته شدن

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ۝ ۱﴾

«و ما به مادر موسی وحی کردیم که طفلت را شیر بده و چون ترسان شدی، او را به دریا افکن و هرگز بر او مترس و محزون مباش؛ ما او را به تو برمی گردانیم و او را پیامبر قرار می دهیم.»

﴿فَقَرَّرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ۝ ۲﴾

«آن گاه که از ترس شما گریختم، خدای من، مرا علم و حکمت عطا فرمود و از پیامبران خود قرار داد.»

شیخ کلینی و شیخ طوسی رحمتهما در کتاب "کافی" و "غیبت"، به سند خود از زراره روایت کرده اند که گفت: شنیدم حضرت صادق علیه السلام فرمود: برای قائم علیه السلام پیش از آنکه قیام فرماید، غیبتی است.

عرض کردم: برای چه؟

فرمود: برای آنکه از کشته شدن بیم دارد.

چنانچه از این حدیث و بعضی احادیث دیگر استفاده می شود، یکی از موجبات غیبت، خوف قتل و بیم از کشته شدن است که هم با حدوث غیبت و هم

۱. سوره قصص، آیه ۷.

۲. سوره شعراء، آیه ۲۱.

با بقای آن ارتباط دارد.

اما اینکه بیم از قتل و نداشتن تأمین جانی، سبب غیبت شده باشد؛ با مراجعه به کتاب‌های مورد اعتماد و تواریخ و احادیث معلوم می‌شود؛ زیرا بنی عباس به ملاحظه آنکه شنیده بودند و می‌دانستند در خاندان پیغمبر و از فرزندان علی و فاطمه علیهم‌السلام، شخصیتی پیدا خواهد شد که حکومت جباران و مستبدان به دست او برچیده می‌شود و آن شخص، فرزند امام حسن عسکری علیه‌السلام است، در مقام کشتن او برآمدند و همان طور که فرعون نسبت به حضرت موسی علیه‌السلام رفتار کرد، برای آنکه از ولادت آن حضرت مطلع شوند، نخست جاسوسان و کارآگاهان گماشتند، و بعد هم خواستند شخص او را بیابند و دستگیر سازند؛ ولی خدای تعالی آن حضرت را حفظ کرد و دشمنان او را ناامید ساخت. و برحسب ظاهر نیز جنگ‌های داخلی بزرگ و ابتلای بنی عباس به شورش و انقلاب "صاحب الزنج"، آنها را از تعقیب این موضوع بازداشت و چنانچه از درب منبت صغه - سرداب مقدس - که از آثار گرانبهای باستانی و یادگار عهد الناصر لدین الله - خلیفه بزرگ و دانشمند بنی عباس است - معلوم می‌شود این خلیفه به وجود و ولادت و غیبت آن حضرت ایمان داشته و از حکایت "اسمعیل هرقلی"، که در "کشف الغمه" به نقل صحیح و قطع آور روایت شده، استفاده می‌شود که المستنصر بالله خلیفه و بانی مدرسه المستنصریه بغداد نیز به آن حضرت ایمان داشته و با اعطای هزار دینار به اسمعیل می‌خواست به آستان امام عرض ارادت و ادبی بنماید و چون اسمعیل به دستور امام از قبول آن خودداری کرد، خلیفه از شدت ناراحتی و تأثر گریست.

حاصل اینکه حدوث غیبت با خوف از قتل ارتباط داشته و دستگاه حکومتی عصر ولادت آن حضرت از این لحاظ ناراحت و در اندیشه بوده و ولادت و وجود امام علیه‌السلام را به عنوان یک خطر جدی برای خود تلقی می‌کرده، شکی نیست. و اگر

می توانستند بی درنگ آن حضرت را شهید می کردند؛ لذا ولادت امام از آنان پنهان ماند، چنانچه ولادت موسی - علی نبینا و آله و علیه السلام - از فرعونیان مخفی ماند. پس از ولادت نیز، شخص آن حضرت از انظار آنان مخفی گشت و هرچه جهد و تلاش کردند، او را نیافتند.

اما بیان ارتباط بقای غیبت با خوف از قتل این است که اگرچه خداوند متعال، قادر و توانا است که در هر زمان و هر ساعت آن حضرت را ظاهر و به طور قهر و غلبه بر تمام ملل و حکومت ها، پیش از فراهم شدن اسباب، غالب سازد؛ ولی چون خداوند جریان این جهان را بر مجرای اسباب و مسببات قرار داده، تا اسباب چنان ظهوری فراهم نشود، قیام آن حضرت به تأخیر خواهد افتاد و اگر پیش از فراهم شدن اسباب و مقدمات ظاهر شود، از خطر قتل مصون نخواهد ماند.

چنانچه اگر پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله در آغاز بعثت دست به کار جهاد و دفاع می شد، بی موقع و نابهنگام بود؛ ولی وقتی موقعش رسید، فرمان دفاع و جهاد صادر و نصرت خدا نازل شد و اسلام پیشرفت کرد.

پرسش: چرا آن حضرت مانند نیاکان خود ظاهر نمی شود تا یا مظفر و پیروز شود و یا در راه خدا کشته و شهید گردد؟

پاسخ: ظهور آن حضرت برای اتمام نور الله و تحقق مطلق هدف دعوت انبیا و صلح و صفا و عدل و داد و امنیت عمومی در زیر پرچم اسلام و یکتاپرستی و اجرای احکام قرآن مجید در سراسر گیتی است.

و پرواضح است که مجری این برنامه باید در شرایطی قیام کند که موفقیت و پیروزی او صد در صد حتمی باشد، چنانکه توضیح داده شد، مانعی از نزول امداد غیبی و نصرت آسمانی از نظر حکمت الهی در میان نباشد.

و اگر به صورت دیگر، که منتهی به تحقق این هدف نگردد، ظهور نماید، نقض

غرض خواهد شد و باز هم باید بشر در انتظار حصول وعده‌های الهی بماند.

به‌گردن نداشتن بیعت

یکی از علایم و مشخصات امام منتظر و مهدی آخرالزمان علیه السلام این است که بیعت هیچ‌کس و هیچ حکومت غاصب و ستمگری، حتی به عنوان تقیه برگردن او نیست و ظاهر می‌شود در حالی که نسبت به احدی از جبابره و حکومت‌های مختلف تمکین و تسلیمی نداشته و از راه تقیه هم حکومت‌های غیر اسلامی و حکومت‌هایی را که تمام اسلامی نیست در ظاهر امضا نکرده است. او اکمل مظاهر اسم "العادل" و "السلطان" و "الغالب" و "الحاکم" است و چنان شخصیت و مقامی، از اینکه تحت سلطنت غیر خدا واقع شود، یا به حکومتی از حکومت‌های جائز به تقیه رأی داه باشد، برحسب اخبار محفوظ و محروس است، چنانچه از اخبار کثیر استفاده می‌شود، آن حضرت به تقیه عمل نخواهد کرد و حق را آشکار و باطل را از صفحه روزگار برخواهد انداخت.

پس یکی از حکم و مصالح غیبت این است که آن حضرت پیش از رسیدن وقت ظهور و مأمور شدن به قیام مانند پدران بزرگوارش ناچار نمی‌شود از راه تقیه با خلفا و زمامداران و سیاستمداران وقت بیعت نماید و وقتی ظاهر می‌شود که هیچ بیعتی در گردن او نیست و هیچ حکومتی را بر خود، غیر از حکومت خدا و احکام و قوانین قرآن حتی به ظاهر و تقیه هم، نپذیرفته است.

و این معنی از چند حدیث که در "کمال الدین" (باب ۴۸، باب علت غیبت) و در "عیون" و "علل" و کتاب‌های دیگر روایت شده، استفاده می‌شود، از جمله در حدیث هشام بن سالم، حضرت صادق علیه السلام می‌فرماید:

«يُقَوْمُ الْقَائِمُ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ لِأَحَدٍ»؛

«قائم عليه السلام قیام می‌کند در حالی که در گردن او بیعت برای احدی نیست.»
و نیز در روایت حسن بن علی بن فضال است که وقتی آن حضرت خبر از غیبت امام، پس از وفات امام حسن عسکری علیه السلام داد، پرسید: برای چه؟
حضرت رضا علیه السلام فرمود: برای آنکه در گردن او بیعت برای کسی نباشد چون به شمشیر قیام کند.

تخلیص و امتحان

یکی از مصالح غیبت، تخلیص و آزمایش مرتبه تسلیم و معرفت و ایمان شیعیان است.

چنانچه می‌دانیم و عمل و شرع و آیات و احادیث بر آن دلالت دارد، یکی از سنن الهی که همواره جاری و برقرار بوده و هست، امتحان بندگان و انتخاب صلاحا و زبده‌گیری و برگزیدن است. زندگی و مرگ، بینوایی و توانگری، تندرستی و بیماری، جاه و مقام، داشتن و نداشتن هر نعمت و گردش هر حالت، مصایب و مکاره، خوشحالی‌ها و شادمانی‌ها، همه وسایل تخلیص و تربیت و امتحان و ارتیاض و برای ظهور کمالات و فعلیت استعدادات و نمایش شخصیت و ایمان و صبر و استقامت افراد و درجه حضور و تسلیم آنها در اطاعت از اوامر خداوند جهان است.

به طوری که از اخبار استفاده می‌شود؛ امتحان به غیبت حضرت مهدی علیه السلام از شدیدترین امتحانات است، به دو جهت:^۱

جهت اول: چون اصل غیبت که بسیار طولانی می‌شود، بیشتر مردم در ریب

---

۱. مراجعه شود به کتاب منتخب الاثر. تألیف نگارنده، فصل ۲، باب ۲۸ و ۴۷.

و شک می‌افتند، و برخی در اصل ولادت و بعضی در بقای آن حضرت شک می‌نمایند و جز اشخاص مخلص و با معرفت و آزموده، کسی بر ایمان و عقیده به امامت آن حضرت باقی نخواهد ماند. چنانچه پیغمبر اعظم صلی الله علیه و آله در ضمن روایت معروفی که جابر روایت کرده است فرمود:

«ذَلِكَ الَّذِي يَغِيبُ عَنْ شِيعَتِهِ وَأَوْلِيَائِهِ غَيْبَةً لَا يَثْبُتُ فِيهَا عَلَى الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ إِلَّا مَنْ اِمْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ»^۱

و معلوم است که ایمان به بقا و حیات و عمر و غیبت طولانی و انتظار ظهور در دوران بسیار طولانی غیبت، ایمان به غیبت، دلیل حسن اعتقاد و اعتماد به خبرهای غیبی پیغمبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام و نشانه ایمان به قدرت الهی، و علامت قوت تسلیم و تمکین از برنامه‌های دینی است. برای اینکه ایمان کامل و صادق به امور غیبی حاصل نمی‌شود مگر برای اهل یقین و پرهیزکاران و کسانی که از تاریکی و ساوس نجات یافته و به سر منزل اطمینان نفس و ثبات عقیده رسیده و دلشان از انوار هدایت منور و روشن شده باشد و به استبعادات و شبهات واهی اعتنا نکرده، در راه دینداری و ولایت، لغزش قدم و تزلزل نیابند.

جهت دوم: شدت‌ها و پیش آمدهای ناگوار و تغییرات و تحولاتی است که در دوره غیبت روی داده و مردم را زیر و رو می‌سازد، به طوری که حفظ ایمان و استقامت بسیار دشوار می‌گردد و ایمان افراد در مخاطرات سخت واقع می‌شود، چنانچه از حضرت صادق علیه السلام روایت شده است که فرمود: آن کس که بنخواهد در عصر غیبت به دینش متمسک و ملتزم باشد، مثل کسی است که شاخه درخت خار را با دست بزند تا خارهایش قطع گردد. سپس امام با دست خود به این کار اشاره

۱. منتخب الاثر، فصل ۱، باب ۸، ح ۴.

کرده، آنگاه فرمود: به درستی که برای صاحب این امر غیبتی است، پس باید هر بنده خدای بپرهیزد و به دینش متمسک گردد.

اینک متن حدیث:

«إِنَّ لِصَاحِبِ هَذِهِ الْأَمْرِ غَيْبَةً، الْمُتَمَسِّكُ فِيهَا بِدِينِهِ كَالْخَارِطِ لِلْقِتَادِ. ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا بِيَدِهِ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَيْبَةً فَلْيَتَّقِ اللَّهَ عَبْدُهُ وَلْيَتَمَسَّكْ بِدِينِهِ»^۱

در دوران غیبت، جمال ظاهر دنیا هر چه بیشتر و بهتر جلوه گر و دل فریب می شود. اسباب معاصی و گناهان و لذا ید حیوانی بیش از همه وقت فراهم و در دسترس عموم قرار می گیرد. بساط لهو و لعب و غنا و خوانندگی و طرب همه جا گسترده می شود. زن ها و مردهای بیگانه با هم امتزاج و اختلاط های نامشروع و خلاف عفت و نجابت پیدا کنند. کسب های حرام متداول و رسمی و معاش اکثر مردم از راه های حرام باشد، و برای مؤمن ضربت شمشیر از به دست آوردن یک درهم حلال آسان تر باشد. مادیات و دنیاپرستی بر مردم غالب، و مقامات و مناصب به دست کسانی افتد که به احکام خدا پای بند و ملتزم نباشند. زنان را در رتق و فتق امور عامه و کارهایی که به عهده مردها است، دخالت دهند. ربا و میگزاری و فروش شراب و قمار و بی عفتی و فحشاء علنی گردد.

اهل دین و امانت و ایمان، ذلیل؛ و ناپکاران و اراذل و بی دینان، به ظاهر عزیز گردند. امر به معروف و نهی از منکر ترک و عکس آن رایج شود. معروف را منکر و منکر را معروف شناسند. به معصیت و گناه و همکاری با ستمگران افتخار نمایند.

---

۱. کمال الدین، ج ۲، ص ۱۶، ح ۳۴، ب ۳۴ و منتخب الاثر تألیف نگارنده، فصل ۲، ب ۲۷، حدیث ۱۰.

امانت را غنیمت و صدقه را غرامت شمارند.

شعائر و آداب اسلام را ترک و آداب و شعائر کفار را رسمی کنند. اهل حق خانه‌نشین و ناپاکان و خدانشناسان مصدر امور گردند. زن‌ها باگستاخی تمام، آداب و سنن اسلامی را ترک و به وضع دوران جاهلیت برگردند. به واسطه تسلط و غلبه کفار و استبداد اشرار، آن چنان مؤمنان در فشار واقع و از آزادی محروم شوند که کسی را جرأت آن نباشد که نام خدا را ببرد مگر در پنهانی. و به طوری کار حفظ ایمان سخت شود که شخص صبح کند در حالی که در شمار مؤمنان و مسلمانان است و شب کند در حالی که از اسلام بیرون رفته و کافر شده باشد.

از حضرت صادق علیه السلام روایت شده است که فرمود: این امر برای شما واقع نخواهد شد مگر پس از ناامیدی. نه به خدا نمی‌آید تا شما (مؤمن و منافق) از هم جدا شوید. نه به خدا نخواهد آمد تا شقی شود هر کس شقی می‌گردد و سعید گردد هر کس سعید می‌گردد.^۱

و در روایت ابن عباس است که پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله فرمود: کسانی که در زمان غیبت او بر عقیده به امامت او ثابت باشند، از کبریت احمر کمیاب‌ترند.
پس جابر به پا خاست و عرض کرد: یا رسول الله! آیا برای قائم از فرزندان تو غیبت است؟

فرمود: آری سوگند به پروردگارم و باید خدا گروندگان را تخلیص کند و کفار را محو سازد. ای جابر! این امری است (کار بزرگی است) از کارهای خدا و سری است از اسرار خدا که از بندگان خدا پوشیده است. پس بر حذر باش از شک در آن؛ پس به

۱. کمال الدین، ج ۲، ب ۳۴، ص ۱۵، ح ۳۱.

درستی که شک در کار خداوند عزوجل کفر است.^۱
و در حدیث عبدالرحمن بن سلیط، امام حسین علیه السلام می فرماید: از ما دوازده نفر مهدی (هدایت شده) باشند، که نخستین ایشان امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب و آخر ایشان نهمین از فرزندان من است، او است امام قائم به حق که خدا زمین را پس از مردگی به او زنده سازد و دین را به او ظاهر و بر هر دین پیروز گرداند اگرچه مشرکان کراهت داشته باشند، برای او غیبتی است که جمعی در آن از دین مرتد و بیگانه شوند و دیگران بر دین خود ثابت مانده و اذیت شوند، به آنها گفته شود: چه زمان این وعده انجام شود (چه وقت قائم قیام کند) اگر راست گویانید؟ آگاه باش که صبرکننده در عصر غیبت او بر اذیت و تکذیب، مانند جهادکننده با شمشیر در پیش روی پیغمبر خدا است.^۲

آماده شدن اوضاع جهان

یکی از مصالح غیبت، انتظار کمال استعداد بشر و آمادگی فکری او برای ظهور آن حضرت است؛ زیرا روش و سیره آن حضرت، مبنی بر رعایت امور ظاهری و حکم به ظواهر نیست؛ بلکه مبنی بر رعایت حقایق و حکم به واقعیات و ترک تقیه و مسامحه نکردن در امور دینی و احقاق حقوق و رد مظالم و برقرار عدالت واقعی و اجرای تمام احکام اسلامی است.

آنچه را که دشمنان اسلام و مخالفان اصلاحات و سیاستمداران ریاست طلب سازمان داده‌اند، باطل و خراب می‌کند و آنچه را که از احکام اسلام متروک و ضایع

۱. کمال الدین، ج ۱، ب ۲۶، ص ۴۰۴ و ۴۰۵، ح ۷.

۲. کمال الدین، ج ۱، ب ۳۰، ص ۴۳۴، ح ۳. مخفی نماند اخبار راجع به شدت این امتحان بسیار است. مراجعه شود به: غیبت نعمانی و غیبت شیخ طوسی و کمال الدین صدوق - رضوان الله علیهم - و منتخب الاثر این حقیر.

کرده‌اند، همه را اجرا و زنده می‌سازد و اسلامی را که جدش پیغمبر اعظم ﷺ آورده و در اثر مظالم صاحبان نفوذ و زمامداران خودسر و دنیاطلبان، مهجور و از رسمیت افتاده، از نور رسمیت جهانی می‌دهد و خلق را به همان دعوت اسلام و قرآن باز می‌گرداند. از عمال و صاحب منصبان و متصدیان و مصادر امور مردم به شدت مؤاخذه می‌نماید و با اهل معصیت و ستم هیچ‌گونه سازش و مداخله‌ای ننماید و حکومت جهانی اسلام را تشکیل دهد.

معلوم است که انجام این برنامه و این انقلاب همه‌جانبه، محتاج به ترقی بشر در ناحیه علوم و معارف و فکر و اخلاق و آمادگی جامعه برای پذیرش و استقبال از این نهضت و لیاقت زمامداری آن رهبر عظیم الشان می‌باشد. باید اصحاب خاص که در یاری آن حضرت ثابت قدم و در معرفت و بصیرت کامل باشند، به عدد معین در احادیث پیدا شوند و مزاج جهان آماده چنان ظهوری بشود و جامعه بشر و ملت‌ها بفهمند که هیئت‌های حاکم در رژیم‌های گوناگون از عهده اداره امور برنمی‌آیند، و مکتب‌های سیاسی و اقتصادی مختلف دردی را درمان نمی‌کنند و اجتماعات و کنفرانس‌ها و سازمان‌های بین‌المللی و طرح‌ها و کوشش‌های آنها به عنوان حفظ حقوق بشر نقشی را ایفا نخواهند کرد و در اصلاحات از تمام این طرح‌ها که امروز و فردا مطرح می‌شود مأیوس شوند و فساد و طغیان شهوات و ظلم و ستم همه را در رنج و فشار گذارد، همان‌طور که در روایات است، بی‌عفتی و فحشا به قدری رواج پیدا کند که در کنار خیابان‌ها و ملاعام، زن و مرد علناً مانند حیوانات از ارتکاب آن شرم نکنند و حیا و آزر از آنها از میان برود.

چنانچه می‌بینیم طرح‌هایی که داده می‌شود و پی‌ریزی‌هایی که می‌کنند، در مسیر مخالف تمدن واقعی و مروج ظلم و فساد و سبب اضطراب و نگرانی و عقده‌های روحی و ارتداد و ارتجاع است و بیشتر به تأمین جنبه‌های حیوانی

و جسمی توجه می شود و به جنبه های انسانی و روحی اعتنا ندارند. وقتی اوضاع و احوال این گونه شد و از تمدن (منهای انسانیت) کنونی همه به ستوه آمدند و تاریکی جهان را فراگرفت، ظهور یک مرد الهی و پرتو عنایات غیبی با حسن استقبال مواجه می شود و تاریکی ها از هم شکافته و به تشنگان جام حقیقت و عدالت، آب زلال معرفت و سعادت می دهد و در کالبد این بشر دل مرده، روح نو می دمده که:

«اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا»^۱

«بدانید که خداوند زمین را بعد از مردن، زنده می گرداند».

در این شرایط، پذیرش جامعه از ندای روحانی یک منادی آسمانی بی نظیر خواهد بود؛ زیرا در شدت تاریکی درخشندگی نور ظاهرتر و ارج و اثر آن آشکارتر است؛ ولی اگر شرایط و اوضاع و احوال مساعد نباشد و تأخیری که در ظهور آن حضرت، حکمت الهی اقتضای آن را دارد، واقع نشود، نتایج و فوایدی که از این ظهور منظور است حاصل نمی گردد.

پس باید این ظهور تا وقت معلوم به تأخیر افتد و در هنگامی که شرایط آن حاصل و حکمت الهی مقتضی شد و منادی آسمانی آن را اعلام کرد، انجام شود و کسی از وقت آن اطلاع ندارد و هر کس، وقتی برای آن معین کند، دروغ گفته است. از حضرت صادق علیه السلام روایت است که فرمود: از برای ظهور، وقتی نیست برای آنکه مانند روز قیامت علم آن در نزد خدا است، تا اینکه فرمود: برای ظهور مهدی ما کسی وقتی معین نکند، مگر آن کس که خود را شریک در علم خدا بداند و مدعی

---

۱. سوره حدید، آیه ۱۷.

باشد که خدا او را بر سر خودش آگاه کرده است.^۱

پیدایش مؤمنان از پشت کفار

چنانچه در اخبار و احادیث است، خداوند نطفه‌های بسیاری از مؤمنان را در أصلاب کفار به ودیعه گذارده و این ودایع باید ظاهر شود و پیش از ظهور این ودایع، قیام امام با شمشیر و قتل کفار و رفع جزیه، عملی نخواهد شد؛ زیرا مانع از خروج این ودایع می‌شود.

آیا کسی پیش بینی می‌کرد از صلب حجاج خون‌خوار ستمکار که در بین دشمنان اهل بیت مانند او در شرارت کم یافت شده، مردی چون حسین بن احمد بن حجاج، معروف به ابن الحجاج، شاعر و سخنور معروف شیعه و دوستدار خاندان رسالت علیهم‌السلام پیدا شود که آن قصاید غزّاء و اشعار شیوا در مدح و مناقب علی علیه‌السلام و اهل بیت آن حضرت و در نکوهش و سرزنش دشمنان آنها بگوید و مذهب شیعه را ترویج نماید؟

که از جمله قصاید او، قصیده معروفی است که مطلع آن این شعر است:

يَا صَاحِبَ الْقُبَّةِ الْبَيْضَاءِ عَلَى النَّجْفِ

مَنْ زَارَ قَبْرَكَ وَاسْتَشْفَى لَدَيْهِ شَفِيٌّ^۲

آیا کسی گمان می‌کرد از فرزندان سندی بن شاهک، قاتل حضرت موسی بن جعفر علیه‌السلام، یکی از مشاهیر شعرا و ستارگان جهان ادب "کشاجم" پیدا شود که تحت تأثیر جلوه حقیقت و ولایت علی علیه‌السلام و خاندانش، عمرش را به مدیحه سرایی

۱. اثبات الهداة، ج ۷، ص ۱۵۶، ح ۴۰.

۲. ای صاحب قبه درخشان بر مکان بلند، هر کس قبر تو را زیارت کرد و به آن طلب شفا نمود شفا یافت.

و نشر فضایل اهل بیت به پایان رسانند.

پس این موضوع خروج نطفه‌های مؤمنان از اصلاب کفار، موضوع مهمی است که ظهور نباید مانع از آن شود و ظهور باید موقعی واقع شود که در اصلاب کفار ودیعه‌ای باقی نمانده باشد، چنانچه در سرگذشت نوح پیامبر - علی نبینا و آله و علیه السلام - قرآن مجید از سخن او در مقام دعا خبر داده:

«وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاَجْرًا كَفَّارًا»^۱

«و فرزندى هم جز بدکار و کافر از آنان به ظهور نمى رسد».

ظهور جهانی حضرت ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه - نیز در چنین موقعیتی واقع می شود.

و به همین معنی آیه شریفه:

«لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا»^۲

«اگر شما عناصر کفر و ایمان از یکدیگر جدا می گشتید، همانا آنان که کافرند به عذاب دردناک معذب می ساختیم».

در روایات متعددی، که در تفسیر برهان و صافی و بعضی تفاسیر دیگر و کتب حدیث روایت شده، تفسیر گردیده است.

و مضمون آن روایات این است که: قائم علیه السلام هرگز ظاهر نشود تا ودایع خدا خارج شود، پس وقتی خارج شد، دشمنان خدا بر هر کس ظاهر شود و آنها را به قتل رسانند.

---

۱. سوره نوح، آیه ۲۷.

۲. سوره فتح، آیه ۲۵.

کلام محقق طوسی

فیلسوف شهیر شرق و افتخار فلاسفه و حکمای اسلام، خواجه نصیرالدین طوسی در رساله فیلسوفانه و محققانه‌ای که در امامت تألیف فرموده، فصلی کامل راجع به غیبت امام دوازدهم و طول مدت و رفع استبعاد آن مرقوم داشته است و در پایان آن، راجع به "سبب غیبت" چنین فرموده است:

«وَأَمَّا سَبَبُ غَيْبَتِهِ فَلَا يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَلَا مِنْهُ كَمَا عَرَفْتَ،
فَيَكُونُ مِنَ الْمُكَلَّفِينَ، وَهُوَ الْخَوْفُ الْغَالِبُ وَعَدَمُ التَّمَكِينِ وَالظُّهُورُ يَجِبُ
عِنْدَ زَوَالِ السَّبَبِ»^۱

«اما سبب غیبت امام دوازدهم، پس جایز نیست که از جانب خدای سبحان و یا از جانب خود آن حضرت باشد؛ بلکه همان‌گونه که شناختی از مردم و مکلفین است و آن خوف غالب و تمکین نداشتن مردم از امام است و هر موقع این سبب زایل شود؛ یعنی مردم تمکین و اطاعت از امام نمایند، ظهور واجب می‌شود».

چنانچه دقت و ملاحظه شود، کلام این استاد بزرگ که در روشنایی عقل و حکمت این موضوع را بررسی و مورد تحلیل قرار داده، مؤید بعضی وجوهی است، که در مقالات پیش به طور مفصل شرح دادیم، و آن بیم از قتل و تمکین نکردن مردم است و اگر این سبب برطرف شود، آن حضرت ظاهر می‌شود، پس سزاوار نیست بندگان با آنکه سبب غیبت خود آنها هستند، اشکال و ایراد نمایند. مع ذلک چنانچه آنها رفع سبب نکنند، اراده خدا بر آن تعلق گرفته که در زمان

۱. این رساله در سال ۱۳۳۵ شمسی در تهران طبع شده و این جمله در فصل سوم، ص ۲۵، آن نقل گردید.

مقتضی او را به قهر و غلبه تمکین دهد و وعده‌ای را که در قرآن شریف در آیه کریمه:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ
كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ
وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۗ ۱

«خداوند به کسانی از شما بندگان که ایمان آورده و نیکوکار گردند، وعده فرموده که در زمین خلافت دهد چنان‌که امت‌های صالح پیرامون گذشته، جانشین پیشینیان خود شدند و علاوه بر خلافت، دین پسندیده آنان را بر همه ادیان تمکین و تسلط عطا کند و به همه مؤمنان پس از خوف و اندیشه از دشمنان ایمنی کامل دهد».

به مؤمنین داده انجام فرماید و آن حضرت ظاهر و آشکار شود و اگر یک روز از دنیا باقی نمانده باشد، آن روز را آن قدر طولانی سازد تا مهدی عجله الله فرجه ظاهر شود و زمین را پر از عدل و داد کند، پس از آنکه پر از ظلم و جور شده باشد.

علت تولد امام قرن‌ها قبل از ظهور چه بوده

وفایده امام غایب چیست؟

پرسش: مصلحت اینکه امام قرن‌ها پیش از ظهور تولد یافته و پس از عمری طولانی ظاهر می‌شود، چیست؟ مگر خدا قدرت ندارد که مثلاً چهل سال پیش از ظهور، کسی را که صالح و شایسته این مقام باشد، بیافریند؟
وفایده اینکه آن حضرت صدها سال پیش از موعد قیام و ظهورش خلق شده چیست؟ و بالاخره فایده وجود امام ناپیدا و غایب چیست؟ آیا وجود و عدم او برابر نیست؟

پاسخ: این پرسش جز پرسش از فلسفه غیبت، چیز دیگری نیست و پاسخ آن، همان است که در مقالات گذشته گفته شد، مع ذلک بالخصوص در اینجا هم چند پاسخ به این سؤال می‌دهیم.

پاسخ نخست: فایده وجود امام، منحصر به ظهور و قیام او در آخر الزمان و اینکه ظاهراً هم در کارها تصرف و دخالت داشته باشد، نیست؛ بلکه یکی از فواید وجود امام، امان خلق از فنا و زوال به اذن خدا و همچنین بقای شرع و حفظ حجت‌ها و بیّنات خدا است، چنانچه برخی اخبار معتبر و احادیث مشهور ائمه اثناعشر و احادیث دیگر که از طرق اهل سنت و شیعه روایت شده، بر آن دلالت

دارد و همچنین احادیث بسیاری که دلالت دارند بر آنکه زمین هیچ‌گاه خالی از حجت نمی‌شود. از جمله از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روایت است که فرمود:

«اللَّهُمَّ بَلَى لَا تَخْلُو الْأَرْضَ مِنْ قَائِمٍ لَكَ بِحُجَّةٍ إِمَّا ظَاهِرًا مَشْهُورًا وَإِمَّا خَائِفًا مَغْمُورًا لِئَلَّا تَبْطُلَ حُجَجُ اللَّهِ وَبَيِّنَاتُهُ»^۱

«خدایا! آری خالی نماند زمین از کسی که قائم باشد برای خدا به حجت، یا ظاهر و آشکار یا پنهان، تا حجت‌های خدا و بیّنات او از میان نرود».

مثل امام در این جهان، مثل قلب است نسبت به جسد انسان و مانند روح که به امر خدا، سبب ارتباط اعضا و جوارح با یکدیگر است و بقای جسد وابسته به تعلق و تصرف او است و ولی و انسان کامل، که همان شخص امام است، نیز به اذن خدای تعالی نسبت به سایر مخلوقات، صاحب چنین رتبه و منزلت است. و فایده دیگر این است که: چنانچه از اخبار هم استفاده می‌شود، وجود مؤمن در بین مردم منشأ خیرات و برکات و سبب نزول رحمت و جلب عنایات خاص و دافع کثیری از بلیات است. پس وقتی مؤمن وجودش این فوائد و برکات را داشته باشد، معلوم است که وجود امام و ولی الله اعظم فواید و برکاتش بسیار عظیم و بااهمیت است و به عبارت دیگر: امام و حجت، واسطه اخذ و ایصال فیوض و برکاتی است که دیگران استعداد و لیاقت آنکه مستقیماً آن برکات و افاضات را تلقی و اخذ نمایند، ندارند؛ لذا یکی از مصلحت‌های وجود و عمر طولانی و ولادت آن حضرت در قرن‌ها پیش همین است که فیوض ربانی در این مدت از عباد قطع نشود و خلق الله از برکاتی که بر اصل وجود امام مترتب است،

۱. نهج البلاغه، صبحی صالح، ص ۴۹۷، کلام ۱۴۷.

محروم نگردند.

پاسخ دوم: این است که مسؤول دخالت نکردن و تصرف نمودن امام در امور مردم، خود مردم هستند که حاضر به قبول رهبری آن حضرت نیستند و مخالفت می‌ورزند، چنانچه با نیاکان کرامش مخالفت کردند و از آن بزرگواران اطاعت نمودند. و اگر مردم حاضر به اطاعت و فرمانبری بودند، آن حضرت ظاهر می‌شد، و در این جهت فرقی بین امام حاضر و غایب نیست و محقق طوسی در تجرید همین جواب را فرموده است:

«وَجُودُهُ لُطْفٌ وَتَصَرُّفُهُ لُطْفٌ آخِرٌ وَعَدَمُهُ مِنَّا»^۱

«اصل وجود امام، لطف (مقرب به طاعت و سزیدیک کننده به مصالح و مبعّد از معاصی و دور کننده از مفسد) است و تصرف او لطف دیگر است و تصرف نکردن او، از جانب ما است».

حاصل آنکه وجود امام لطف و اتمام حجت بر عباد است و اگر در این مدت طولانی، قطع رشته ولایت و هدایت شود، مردم را بر خدا حجت خواهد بود. خدای تعالی به مقتضای صفات کمالی مانند رحمانیت و رحیمیت و منعمیت و ربوبیت، نعمت تربیت و هدایت بندگان را به واسطه خلق و نصب امام بر بندگان به مدلول آیه شریفه:

«الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ»^۲

اکمال و اتمام می‌فرماید و اگر مردم از این نعمت منتفع نشوند و مانع از اشراق شمس هدایت امام گردیدند، کسی حقّ اعتراض به وجود و تعیین امام ندارد،

۱. تجرید الاعتقاد، مبحث امامت.

۲. سوره مائده، آیه ۳.

چنانچه اگر مردم از بسیاری نعمت‌ها استفاده نکنند و مانع از ظهور منافع آنها شوند؛ بلکه سوء استفاده کنند. این رفتار مردم سبب اشکال به اصل آفرینش آن نعمت‌ها نمی‌شود و کسی نباید بگوید: چون مردم انتفاع نمی‌برند، پس چه فایده دارد و وجود و عدم آنها فرقی نمی‌کند؛ بلکه در اینجا باید بگویند: چرا با اینکه خداوند فیاض فیض بخشی نموده و نعمت‌ها را در دسترس مردم گذارده از این نعمت‌ها انتفاع نمی‌برند و چرا کفران نعمت می‌نمایند؟

پاسخ سوم: ما قطع نداریم که آن حضرت از جمیع اولیا و دوستان خود پنهان باشد و در اموری که مصلحت باشد، توسط آنها و تأیید و ارشاد آنها دخالت ننماید.

پاسخ چهارم: آنچه مسلم است این است که در عصر غیبت، آن حضرت از نظرها پنهان است و این به آن معنا نیست که مردم نیز از آن حضرت پنهان می‌باشند؛ بلکه چنانچه از بعضی اخبار استفاده می‌شود، آن حضرت در ایام حج حاضر می‌شود و حج به جا می‌آورد و اجداد گرامش را زیارت می‌کند و با مردم مصاحب و در مجالس حاضر می‌شود و از بیچارگان فریادرسی می‌نماید و بیماران را عیادت می‌فرماید و بسا که شخصاً در قضای حوایج آنان سعی فرماید.

پاسخ پنجم: بر امام واجب نیست که شخصاً و بدون واسطه در امور دخالت نموده و راتق باشد؛ بلکه می‌تواند دیگران را به نحو خصوص یا به عنوان عموم از جانب خود بگمارد، همان‌طور که امیرالمؤمنین و ائمه علیهم‌السلام از طرف خود، در شهرهایی که حاضر نبودند، دیگران را منصوب می‌فرمودند، امام هم در زمان غیبت صغری کسانی را به مقام نیابت خاصه نصب فرموده بود و در غیبت کبری به طور عموم، فقها و علمای عادل را که دانا به احکام هستند، برای قضای فصل خصومات و اجرای سیاسات و حفظ و نظر در مصالح عالی اسلامی نصب و تعیین کرده که مرجع امور خلق باشند، پس ایشان در عصر غیبت به نیابت از آن حضرت برحسب

ظاهر عهده‌دار حفظ شریعت، و به شرحی که در کتاب‌های فقه مذکور است، دارای ولایت می‌باشند.

پاسخ ششم: اصل وجود امام موجب دلگرمی و قوت روح بندگان خدا و اهل الله و کسانی که سالک سبیل هدایت هستند، می‌باشد و به عبارت دیگر: یک نقطه اتکا برای سالکان سبیل الله است. اگرچه خدا نقطه اتکای همه است و همه به خدا اتکال و اعتماد دارند؛ ولی وجود پیغمبر در جنگ‌ها و غزوات باعث یک دلگرمی و قوت قلب خاص برای مجاهدین اسلام بود و با نبودن ایشان تفاوت بسیار داشت که حتی شخصیتی مثل حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

«كُنَّا إِذَا أَحْمَرَ الْبَأْسُ اتَّقَيْنَا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ مِنَّا أَقْرَبَ إِلَى الْعَدُوِّ مِنْهُ»^۱

«ما هرگاه آتش جنگ سرخ می‌شد (جنگ شدت می‌یافت)، به رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پناه می‌بردیم تا آن حضرت پیشاپیش همگان جهاد می‌کرد، احدی از ما نزدیک‌تر از او به دشمن نبود».

خود این موضوع که امام حی و زنده داریم و ملجأ و پناهگاه و حافظ شریعت است، موجب قوت قلب و استحکام روح و مانع از تسلط یأس و نومیدی بر سالکان و مجاهدان است و همواره از او مدد می‌گیرند و همت می‌طلبند و این مسأله از نظر علم النفس بسیار اساسی و مهم است.

در مثل مناقشه نیست. معروف است: نادرشاه افشار در جنگ مورچه‌خوار، سربازی را دید که دلاورانه جنگ می‌کند و سپاه دشمن را به هم می‌زند. نادر تعجب

۱. نهج البلاغه، ص ۲۱۴، نهمین کلام از کلمات غریبه امام علیه السلام.

نوید امن و امان • علت تولد امام و فایده امام غایب ■ ۱۵۱

کرد، به او گفت: در هنگام حمله افغانی‌ها تو کجا بودی؟ گفت: من بودم؛ ولی تو نبود.

پس وجود امام از جهت قدرت روح و قوت قلب و پناهگاه روانی و نقطه اتکای مؤمنان لازم و واجب است و این یک فایده بزرگی است که برای آن هم نصب امام حتماً و قطعاً و عقلاً و شرعاً لازم است.

چرا غیبت صغری امتداد نیافت؟

بعضی می پرسند: به چه علت دوران غیبت صغری پایان یافت؟ و اگر برنامه غیبت صغری ادامه پیدا می کرد و امام در تمام اعصار غیبت، نایب خاصی داشت که راتق و فاتق امور و راهنمای عموم باشد، چه اشکالی داشت؟!

پاسخ این است که: برنامه روش و کار امام را خداوند متعال تعیین فرموده است و امام باید همان برنامه را اجرا نماید و بعد از آنکه اصل امامت ثابت شد، نسبت به برنامه کار امام، پرسش از علت به عنوان ایراد و اشکال، بیجا و بی مورد است و حتی خود امام نیز جز تسلیم و تمکین و اجرای برنامه و وظیفه و تکلیفی ندارد. پرسش از علت و سبب آن، خلاف روش بندگی و مقام عبودیت خالص است. تمام پرسش ها و اشکالاتی که راجع به غیبت شده، در یک ردیف و از یک قماش است و هیچ یک ایراد اصولی و پرسشی نیست که اگر بی جواب بماند، جایی را خراب کند.

و اگر پرسش برای مزید معرفت و بصیرت و روشن شدن امر باشد، در مقام پاسخ به آن، بهتر است این دو پرسش را مطرح کنیم.

پرسش نخست: چرا برای امام علیه السلام دو گونه غیبت معلوم شده و از همان اول

غیبت کبری آغاز نشده است؟

پرسش دوم: پس از آنکه غیبت صغری پیش آمد و نایبان خاص تعیین شدند،

چرا دوران غیبت صغری پایان یافت؟ و اگر همان برنامه غیبت صغری ادامه می‌یافت، چه اشکالی داشت؟

پاسخ پرسش نخست:

۱- غیبت صغری مقدمه غیبت کبری و زمینه‌سازی برای آن بوده؛ چون ابتدای غیبت بود و اذهان، انس به غیبت نداشتند، اگرچه در زمان امام هادی و امام حسن عسکری علیهما السلام، آن دو امام برای آماده کردن اذهان، از نظرها احتجاب می‌کردند؛ با این حال، غیبت تمامه اگر دفعه و ناگهانی واقع می‌گردید، مورد استغراب و استعجاب؛ بلکه استیحا و استنکار و اسباب انحراف افکار می‌شد و قبول قطع ارتباط با امام، چنانچه در غیبت کبری واقع شد، برای اکثر مردم دشوار و ناراحت کننده بود.

لذا قریب هفتاد سال، رابطه مردم با امام، چنانچه در غیبت کبری واقع شد، برای اکثر مردم دشوار و ناراحت کننده بود.

لذا قریب هفتاد سال، رابطه مردم با امام به وسیله نواب خاص حفظ شد و توسط آنان، عرایض و مشکلات و مسایل خود را عرض می‌کردند و جواب می‌گرفتند و توقیعات به وسیله آنها می‌رسید و بسیاری هم به شرفیابی حضور نایل می‌شدند تا در این مدت مردم آشنا و مأنوس شدند.

۲- این ارتباط توسط نواب خاص، که منحصر به همان چهار نفر نواب معروف نبودند و همچنین تشریف جمعی در آن زمان به زیارت آن حضرت، برای تثبیت ولادت و حیات آن حضرت مفید و لازم بود و اختفای کامل که احدی از حال و ولادت آن حضرت مطلع نباشد، آن هم در ابتدای امر موجب تقض غرض می‌شد، لذا بسیاری از خواص هم در زمان حیات امام حسن عسکری علیه السلام و هم در زمان غیبت به سعادت دیدار آن حضرت نایل شدند و با ظهور معجزات، ایمان آنها

استوار و محکم گردید.

پاسخ پرسش دوم:

۱- علت اینکه غیبت صغری ادامه نیافت، این بود که برنامه اصلی کار آن حضرت غیبت کبری بود و غیبت صغری مقدمه آن بود و برای آماده کردن زمینه انجام شد.

۲- وقتی بنا باشد نایب خاص نافذ الحکم و صاحب قدرت ظاهری نباشد و نتواند رسماً در کارها مداخله کند؛ بلکه قدرت‌های ظاهری به واسطه تمرکز توجهات در او، با او معارضه و مزاحمت داشته باشند، شیادان و جاه‌طلبان هم ادعای نیابت خاصه می‌نمایند و اسباب تفرقه و گمراهی فراهم می‌سازند، چنانچه در همان مدت کوتاه غیبت صغری دیده شد که چه دعاوی باطلی آغاز گردید و این خود یک مفسده‌ای است که اهمیت دفع آن از حفظ مصلحت تعیین نایب خاص، اگر بیشتر نباشد، کمتر نیست، و خلاصه آنکه: ادامه روش نیابت خاصه با صرف نظر از مصالحی که فقط در همان آغاز کار و ابتدای امر داشته با اینکه نواب مبسوط الید و نافذ الکلمه نباشند و تحت سیطره زمامداران وقت مأمور به تقیه باشند، از نظر عقل، مصلحت ملزمه‌ای ندارد؛ بلکه از آن مفاسدی هم ظاهر می‌گردید.

«وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَصَالِحِ الْأُمُورِ وَلَا يُسْتَلُّ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْتَلُّونَ وَلَا يَفْعَلُ
وَلَا أَمْرُهُ إِلَّا بِمَا أَمَرَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ؛ فَإِنَّهُمْ عِبَادَةُ الْمُكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ
بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ»

سرداب سامرای مشرفه

یکی از افتراءات و اتهامات مغرضین و دشمنان شیعه و اعدای اهل بیت این است که می‌گویند: شیعه معتقد است امام در سرداب غیبت کرده و در سرداب باقی است و از سرداب ظاهر خواهد شد و هر شب بعد از نماز مغرب بر در سرداب می‌ایستد تا ستارگان نیک آشکار گردند، سپس متفرق می‌شود تا شب بعد. ما در تکذیب و ردّ این افترا، محتاج به هیچ‌گونه توضیح نیستیم؛ چیزی که عیان است چه حاجت به بیان است. همه می‌دانند این‌گونه افتراءات از امثال ابن خلدون و ابن حجر، جعل و بر اساس انگیزه دشمنی با شیعه و انحراف از اهل بیت، و تمایل به بنی امیه و دشمنان خاندان رسالت است. این نویسندگان و کسانی که بعد از آنها آمدند تا زمان ما، به جای اینکه عقاید و آرای شیعه را از خود و کتاب‌هایشان به دست آورند، به جعل و افترا پرداخته یا جعلیات و افتراءات پیشینیان خود را دست به دست گردانده و آنها را ملاک و میزان تحقیق درباره عقاید شیعه و معرفت آرای آنها قرار می‌دهند و خود و دیگران را گمراه می‌سازند. خیلی عجیب و بسیار شگفت‌انگیز است به یک امتی که هزاران نویسنده عالی قدر آنها آرا و عقایدشان را صریحاً در تألیفات خود نگاشته‌اند، نسبتی داده شود که در هیچ عصری احدی از آنها، احتمال آن را هم نداده است.

در مورد امامت و اصول اعتقادی دیگر در کتاب‌های کلام و اعتقادات، عقاید شیعه محفوظ و مضبوط است و در موضوع غیبت، در کتاب‌هایی که از عصر ائمه علیهم‌السلام و بعد از آن تألیف شده همه خصوصیات آن مذکور شده و در هیچ کتاب و نوشته‌ای، از این افترا اثر و نشانه‌ای نیست.

احدی نگفته امام در سرداب سامراء مخفی است؛ بلکه کتب و روایات شیعه و آن همه معجزات و کرامات که از آن حضرت در غیبت صغری و کبری نقل شده و حکایات آنان که به شرف درک حضورش در طول این دو غیبت مشرف شده‌اند، همه این نسبت را تکذیب می‌نمایند. بلی در سامرای مشرفه، سردابی است که شیعه در آنجا به دعا و نماز و عبادت خدا و زیارت حضرت ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه - رفتار می‌کنند، نه برای اینکه امام در آنجا مخفی و پنهان است، یا کسی امام را مقیم در آنجا بداند؛ بلکه برای آنکه آن موضع معروف به سرداب و نواحی آن و حرم عسکرین، منازل و مساکن شریفه و خانه‌ها و محل ولادت آن حضرت و بروز بعضی معجزات بوده است و تجدید خاطرات آن اعصار و یاد آن ازمنه که امام عصر و پدرش و جدش در آن بیوت شریف - که از آن جمله همین دار معروف به سرداب است - خدا را پرستش می‌کردند و محل آمد و شد شیعه و محبان اهل بیت بوده، در همان مقامات و مواقع شریفه به مدلول:

«فِي بُيُوتِ أذنَ اللهُ أن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصالِ»^۱؛

«خانه‌هایی را خدا اجازه داده که آنجا رفعت یابد و در آنجا ذکر نام خدا

۱. سوره نور، آیه ۳۶.

شود و صبح و شام تسبیح و تنزیه ذات پاک او کنند».

مناسب است، چنانچه منازل و مقامات دیگر نیز هست که مورد احترام شیعه است، برای آنکه معلوم شده آن حضرت آن اماکن را به قدوم خود مشرف فرموده است (مانند مسجد جمکران قم).^۱

---

۱. ما در کتاب «منتخب الاثر» ص ۳۷۱ و ۳۷۲ و ۳۷۳ نیز این موضوع را متعرض شده‌ایم و محدث نوری نیز در «کشف الاستار» و دیگران هم متعرض شده‌اند.

طول عمر حضرت ولی عصر ارواحنا فداه

بخش سوم

پیرامون طول عمر حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)

عمر بسیار طولانی

یکی از مطالبی که همواره بشر در جستجو و تحصیل آن بوده، طول عمر و زندگی است؛ طول عمر توأم با سلامتی و توفیق از نعمت‌هایی است که ارزش آن را نمی‌توان تعیین کرد. غریزه حبّ به ذات، حبّ بقا و غرایز دیگر، انسان‌ها را عاشق و دل‌باخته طول عمر ساخته و آنها را وادار می‌سازد که در این راه، منتهای سعی و تلاش را انجام دهند تا برای مدّتی اگرچه کوتاه باشد، این ریسمان عمر را بلندتر سازند.

آنچه فحص و مطالعه در اطراف این موضوع نشان می‌دهد، این است که امکان عمر بسیار دراز همواره مورد قبول بوده و تاکنون کسی عدم امکان و امتناع آن را عنوان نکرده است.

ما نخست امکان طول عمر را از نظر علوم و دانش‌های عصری مانند علم پزشکی و علم زیست‌شناسی، و اطلاعاتی که از احوال سایر مخلوقات داریم با مقایسه انسان به آنها مورد توجه قرار می‌دهیم و سپس مراجعه به ادیان آسمانی نموده، در امکان و صحّت آن از نظر عقاید دینی سخن می‌گوییم.

طول عمر از نظر دانش و علم

از نظر علوم امروز باید دانست که علم، امکان طول عمر را کاملاً تأیید کرده و کوشش بشر را در این راه، کوشش نتیجه‌بخش و موفقیت‌آمیز و لازم می‌شناسد و برای طول عمر حدّ و اندازه‌ای معلوم نمی‌کند.

علم می‌گوید: تقلیل متوفیات و مرگ و میرها، و طولانی ساختن عمر وارد یک مرحله عملی شده و با کمال سرعت روبه تکامل است و حدّ متوسط عمر در کمی بیشتر از یک قرن، از ۴۷ به ۷۴ رسیده است.

دکتر "الکسیس کارل" در سال ۱۹۱۲ میلادی موفق به نگهداری یک مرغ به مدت سی سال شد، در حالی که زندگی مرغ حداکثر از ده سال تجاوز نمی‌کند.^۱

هشتصد سال زندگی

دکتر "هنری الحیس" می‌گوید: باید حدّ متوسط مرگ و میر عمومی را به حدّ مرگ و میر اطفال کمتر از ده سال رسانید و اگر این مسأله عملی شود، انسان آینده هشتصد سال زندگی خواهد کرد.^۲

دانشمندان هنوز در تعیین مرز قاطع (زندگی طبیعی) بتسر به موفقیتی نرسیده‌اند. مرز منطقی زندگی به نظر دانشمندان تفاوت دارد، "پاولوف" مرز طبیعی حیات انسان را یکصد سال می‌داند. "مچنیکوف" آن را ۱۵۰ تا ۱۶۰ قلمداد می‌کرد. پزشک و دانشمند مشهور آلمانی موسوم به "گوفلاندر" معتقد بود: مدت عادی زندگی بشر دویست سال است.

"فلوگر" فیزیولوژیست مشهور قرن نوزدهم آن را تا ششصد سال و "روجر

۱. اطلاعات شماره ۱۱۸۰۵.

۲. همان.

بیکن" انگلیسی تا یکصد سال قلمداد کرده‌اند.^۱ ولی هیچ یک دلیلی بر اینکه این مرزها مرز قاطع باشد که از آن تجاوز نکند، ارائه نمی‌دهند.

به عقیده دانشمند روسی "ایلیا مچنیکوف" پزشک و فیزیولوژیست، یاخته‌ها و سلول‌های بدن انسان که تقریباً شصت تریلیون می‌باشد از سموم ترشح شده توسط باکتری‌های سمی روده مخصوصاً روده بزرگ (که در آن روزانه ۱۳۰ تریلیون میکروب زاده می‌شود) مسموم می‌شوند.

بسیاری از این باکتری‌ها زیانی به بدن نمی‌رسانند؛ ولی بعضی از آنها سمی هستند.

اینها بدن را از داخل توسط سم‌هایی که تولید می‌کنند (مانند گازهای فنل و اندل) مسموم می‌سازند، احتمالاً یاخته‌ها و بافت‌های سازنده بدن در اثر این مسمومیت به پیری زودرس دچار می‌شوند، وقتی یاخته پیر شد، به سختی می‌تواند نیازهای حیاتی را رفع نماید و در تکثیر آن اختلال پدید آمده و سپس می‌میرد.^۲

پرفسور «اسمیس» استاد دانشگاه کلمبیا می‌گوید: حد و حصر سن، مثل دیوار صوتی است، همان طور که دیوار صوتی امروزه شکسته شده، این دیوار سن نیز روزی خواهد شکست.^۳

هفتاد هزار سال عمر

آزمایشاتی که بر روی بعضی از حیوانات ریز آبی انجام شده علما را به امکان

۱. مجله دانشمند، شماره مسلسل ۶۱.

۲. مجله دانشمند، شماره مسلسل ۶۱.

۳. اطلاعات، شماره ۱۱۸۰۵.

تغییر دوران حیات امیدوار نموده و همچنین دانشمندان در روی مگس های میوه ها آزمایش هایی نمودند که در نتیجه عمر آنها نهمصد برابر عمر طبیعی گردید.^۱ بنابراین اگر این امتحان بر روی انسان با موفقیت عملی شود و عمر طبیعی انسان را هشتاد سال فرض کنیم، امکان طولانی کردن عمر تا هفتاد و دو هزار سال ثابت می شود. همچنین در روی نسوج بعضی حیوانات، مطالعاتی جریان دارد که کاملاً بشر را در این زمینه به آینده خوش بین نموده و انتظار می رود که در آینده طول عمر و بازگشت نیروی جوانی در دسترس همگان قرار بگیرد.

بسیاری از دانشمندان به مسأله اعاده نیروی جوانی بیشتر توجه دارند تا به مسأله طول عمر؛ زیرا از مسأله طولانی ساختن و ادامه حیات در شرایط مخصوصی به هر مقدار خود را فارغ می دانند و در حقیقت آن را حل شده و عملی می شمارند، فقط می گویند: باید فکری برای پیری کرد و سرمایه تهیه نمود که از پیری جلوگیری کند؛ زیرا عمر هرچه طولانی شود، اگر با زحمت پیری توأم شود، لذت بخش نیست.

بلکه بعضی پزشکان قدم را فراتر گذاشته و مبالغه کرده می گویند: اصلاً مرگ از قواعد حتمی این عالم نیست^۲ و مرگ نه مولود طول عمر و نه نتیجه پیری است؛ بلکه مرگ نتیجه بیماری و رعایت نکردن قواعد حفظ الصحه و بهداشت بدن و سلامت مزاج است که اگر انسان بتواند بر عواملی که مزاج را تحت تأثیر قرار می دهند مسلط شود، می تواند مرگ را مهار نماید.

این عوامل عبارت است از صحت مزاج پدر و مادر، و پدر و مادر آنها و اطلاع

۱. الهلال، شماره ۵، سال ۳۸، ص ۶۰۷؛ منتخب الاثر، ص ۲۷۸.

۲. البته بر طبق آیات صریح قرآن مجید، مرگ از سنن عالم و قواعد حتمی است و این اظهار نظر پزشکان مبالغه و اغراق است.

آنان به قواعد صحی و بهداشتی تولید مثل، آداب نکاح، اعتدال مزاج مادر در ایام حمل، رعایت دستورات بهداشتی در دوره بارداری و هنگام رضاع و شیر دادن، حسن تربیت فرزند، مساعدت محیط و هوا، رعایت اعتدال در خواب و استراحت، کار و معاشرت و انتخاب جامه و پای افزار، مصاحبت با مردمان صحیح الاخلاق و مستقیم، ایمان به خدا و امنیت، صفای باطن و تنزه آن از عقاید خرافی و باطل، استفاده از غذاهای سالم و خودداری از صرف مسکرات و نوشابه های الکلی و شرایط دیگر از این قبیل که چون بیشتر این عوامل تحت کنترل انسان نیست، ناچار مغلوب شده و تسلیم مرگ می شود.

احصائیه ها و آمارهایی که راجع به تعداد متوفیات و تفاوت آنها به حسب شغل و حرفه و محیط و مسکن از طرف شرکت های بیمه منتشر می شود، ثابت می کند اختلاف اعمار بشر مربوط به یک سلسله عوامل خارجی است که هرچه این عوامل کمتر شود، عمر طولانی تر می شود. چنانچه مکرر دیده شده، اشخاصی متجاوز از صد و پنجاه، صد و شصت، صد و هفتاد و دو است و بیشتر زندگی کرده اند، و در همین عصر، ما اشخاصی را می شناسیم که سن آنها از صد و پنجاه متجاوز است، و این نیست مگر در اثر آنکه عوامل کشنده کمتر به سراغ آنها رفته است.

خلاصه سخن این است که: امکان عادی طول عمر در جهان علم صد در صد مورد قبول و غیر قابل انکار است.

برای اینکه معلوم شود تعجبی که ما از عمر بسیار طولانی می نماییم، معلول انس و عادل به عمرهای کوتاه است، در سخن یک پزشک انگلیسی دقت فرمایید، این پزشک می گوید: اگر منطقه کانال پاناما که مشهور به بیماری های فراوان است، از سایر نقاط جهان جدا شود و ما در آنجا زندگی کنیم و از سرگذشت مرگ و زندگی در

سایر نقاط بی اطلاع باشیم، خواهیم گفت: کثرت وفیات در این منطقه و کوتاهی عمر از امور معین به حکم طبیعت است و تغییر آن از دسترس علم خارج است، پس معلوم می شود که جهل ما به اسباب بعضی از بیماری ها، مانع از تقلیل وفیات و طولانی شدن عمر است و هر کس در این نظر با من مباحثه کند (و کثرت میزان وفیات و عمرها را در حدی ثابت بداند) از او می پرسیم:

کدام دوره از دوره های عمر ثابت است؟

دوره عمر در هند یا نیوزیلند یا آمریکا یا منطقه قنال؟

و کدام پیشه و شغل است که دوره عمر در آن ثابت است؟

آیا پیشه و شغل است که دوره عمر در آن ثابت است؟

آیا پیشه فلکی و ستاره شناسی که وفیات آن ۱۵ تا ۲۰ درصد زیر حد متوسط

است؟ یا وکالت دادگستری که وفیات آن ۵ تا ۱۵ درصد فوق متوسط است؟ یا

تنظیف شبکات که وفیات آن ۴۰ تا ۶۰ درصد فوق متوسط است؟

اینها مثال هایی از تفاوت بسیار در متوسط وفیات به حسب مشاغل و پیشه ها

است. به علاوه ما ادله بسیار دیگر نیز داریم که دلالت دارد بر تغییرات مهم در

دوران حیات به وسایل صناعی، سپس آزمایش هایی را که روح بعضی حیوانات

شده و همه ناجح و موفقیت آمیز بوده، شرح داده است.^۱

طول عمر از نظر ادیان

همه ادیان به اتفاق از عمر بسیار طولانی جمعی از افراد بشر خبر داده اند.

تورات کتابی که با همین وضع تحریف شده، مورد اعتماد یهود و نصاری

است، در سفر تکوین اصحاح ۵، آیات ۵ و ۸ و ۱۱ و ۱۴ و ۱۷ و ۲۰ و ۲۷ و ۳۱ و در

۱. الهلال، شماره ۵، سال ۳۸، مارس ۱۹۳۰؛ منتخب الاثر، ص ۲۷۷ و ۲۷۸.

نوید امن و امان • پیرامون طول عمر حضرت ولی عصر علیه السلام ■ ۱۶۷

اصحاح ۹، آیه ۲۹ و اصحاح ۱۱، آیه ۱۰ تا ۱۷ و در موارد دیگر، افرادی را از پیغمبران و دیگران نام برده و عمرهای طولانی هر یک را که متجاوز از چهارصد و ششصد و هفتصد و هشتصد و نهصد بوده، به صراحت بیان داشته است.^۱ علاوه بر این معتقدند: "ایلیا" برای اینکه آلم مرگ را نبیند، زنده به آسمان مرفوع شد. و "آدام کلارک" مفسر می‌گوید: شکی نیست در اینکه ایلیا زنده به آسمان مرفوع شد.^۲

ادیان باستانی دیگر (اگرچه صحت بعضی از آنها در اصل معلوم نیست یا معلوم البطلان است) مثل زرتشتی و بودایی نیز از عمرهای طولانی جمعی از افراد بشر خبر داده‌اند و همه قائل به طول عمر، بلکه بقای حیات اشخاصی تا این زمان هستند.

دین مقدس اسلام

در دین اسلام امکان عمر طولانی یکی از مسایل مورد اتفاق می‌باشد و قرآن مجید (سوره عنکبوت، آیه ۱۴) در نهایت صراحت از عمر طولانی نوح خبر می‌دهد:

﴿فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا﴾

که فقط مدت اشتغال نوح پیغمبر - علی نبینا و آله و علیه السلام - به دعوت قوم پیش از طوفان، به صریح این آیه، نهصد و پنجاه سال بوده است و اگر سال‌های پیش از دعوت و سال‌های بعد از دعوت را به حساب بیاوریم، چه مقدار می‌شود، خدا

---

۱. رجوع شود به ترجمه تورات از لغت عبرانی و کلدانی و یونانی به لغت عربی، طبع بیروت، سال ۱۸۷۰ م.

۲. رجوع شود به کتاب اظهار الحق، ج ۲، ص ۱۲۴.

عالم است.

عموم مسلمانان اتفاق دارند که عیسی بلکه خضر و ادریس و الیاس علیهم السلام زنده هستند و عیسی در آخرالزمان به زمین خواهد آمد و در نماز، به حضرت مهدی علیه السلام اقتدا خواهد کرد.

از نظر تاریخ نیز عمر طولانی مورد تأیید است و تواریخی که در دست داریم، اشخاص بسیاری را نشان می‌دهند که از عمر طولانی و زندگی بلند برخوردار شده‌اند.

یکی از کتاب‌هایی که به خصوص در تاریخ زندگی و شرح احوال معمرین نگاشته شده و یکی از مأخذ و مصادر و کتب مهم تراجم و رجال به شمار می‌رود، کتابی است که ابو حاتم سجستانی (متوفی ۳۵۰) به نام "المعمرون" تألیف کرده است، این کتاب که اخیراً هم با فهرست و اسلوب عالی طبع شده، سوابق تاریخی طول عمر را به طور کامل و مبسوط روشن می‌سازد.

نتیجه

ما از هر نظر که ملاحظه کنیم، حتی تواریخ عهد باستان را هم اگر جلو بیاوریم، یا علم قدیم و فلسفه یونان را مستند قرار دهیم، یا آنکه به علوم جدید اعتماد نماییم و یا به اخبار انبیا و پیامبران اتکا و استناد نماییم، همه امکان طول عمر و وقوع آن را تصدیق و اثبات می‌نمایند و آن را خارق عادت و اعجاز؛ یعنی بیرون از قوانین و نوامیس طبیعی عالم نمی‌شمارند.

بله چون افرادی که عمر طولانی کرده‌اند، نادرند، قدری نامأنوس و جالب توجه است. در صورتی که از نظر علمی باید گفت: این عمرهای کوتاه خلاف سنن خلقت و قواعد اصلی عالم طبیعت است و اگر عوارضی که گفته شد، مانع نبود،

باید عمر کوتاه خلاف عادت شده باشد.

اما طول عمر حضرت ولی عصر (ارواح العالمین له الفداء)

ما می‌گوییم: اصلاً طول عمر ایشان اگر چند هزار سال دیگر و بلکه بیشتر نیز بر آن افزوده شود، نباید مورد حرف و محل شبهه باشد؛ زیرا امکان ذاتی و امکان وقوعی طول عمر ثابت و مسلم است، حال ما چه امکان طبیعی طول عمر و وقوع آن را ثابت کنیم (چنانچه ثابت است) و چه امکان آن را ثابت ندانیم و عمر طولانی را یک امر خارق العاده و معجزه بشماریم، در مورد طول عمر ایشان، اگر ایمان به خدا و قدرت و توانایی و صحت نبوات داریم، نباید تردید کنیم.

مسأله طول عمر آن حضرت، مسأله‌ای است که صدها حدیث بر آن دلالت دارد و مشیت ازلای الهی بر آن تعلق گرفته است.

هر کس خدا را قادر و توانا می‌شناسد، باید آن را باور کند و هر کس العیاذ بالله خدا را عاجز می‌شمارد و عجز را نقص، و از صفات سلبيه حق نمی‌داند، هر چه دلش می‌خواهد بگوید؛ اما می‌گوییم: عجز، نقص است و ناقص، محتاج است و محتاج، واجب الوجود نمی‌باشد.

در دوران عمر طولانی حضرت صاحب الامر - عجل الله تعالی فرجه -، مردمان بزرگ که از صفای باطن و استعداد خاص بهره‌مند بوده‌اند، به زیارت و ملاقات و نعمت دیدارش مشرف شده‌اند.

در این موضوع، سخن از امکان طول عمر و عدم امکان بی‌مورد است و به نظر ما اصلاً جواب این سؤال را در مباحث راجع به طول عمر آن حضرت بی‌جهت وارد کرده‌اند.

آنکه فرضاً می‌گوید: طول عمر محال عقلی است و عقلاً امکان‌پذیر نیست، یا

می‌گوید: محال طبیعی است، باید برهان و دلیل بیاورد، مع ذلک ما ثابت کردیم که عمر بسیار طولانی؛ نه محال عقلی و ذاتی است و نه استحاله وقوعی در آن فرض می‌شود و نه محال طبیعی است.

باز می‌گوییم: ما آنچه را از گفتار دانشمندان و نتایج کاوش‌ها و آزمایش‌های علمی علمای غرب نقل کردیم، برای روشن شدن ذهن بعضی از صاحبان افکار سطحی و افراد کم‌اطلاع بود که بدانند امکان طبیعی طول عمر مورد قبول علمای بزرگ شرق و غرب است.

اما در مورد طول عمر امام زمان - ارواحنا فداه - فرضاً هم امکان طبیعی طول عمر ثابت نباشد، تکیه ما بر قدرت خدا و اراده باری تعالی است و از اینکه طول عمر آن حضرت خارق العاده هم باشد، هیچ شبهه‌ای را وارد نمی‌دانیم؛ زیرا مسأله خارق عادات و ایمان به معجزه اساس قبول و پذیرش نبوات است.

تمام معجزات پیغمبران امور خارق العاده است و این کسانی که در این موضوع استبعاد می‌کنند، در مورد معجزات حرفی ندارند و تسلیم هستند. چه فرق می‌کند، احیاء موتی و زنده کردن مردگان و تبدیل عصا به ثعبان و پیدایش ناقه از دل سنگ و نزول مائده از آسمان و سخن گفتن کودک در گهواره و ولادت عیسی بدون پدر با عمر بسیار طولانی.

اگر علم امکان طبیعی طول عمر را تصدیق می‌کند، امکان طبیعی بعضی از معجزات را تصدیق نکرده است. پس چگونه در آن شک می‌کنیم با اینکه این را قبول داریم؟!

ما می‌گوییم: به هر حساب که باشد، ایراد یا استبعاد طول عمر حضرت قائم آل محمد - عجل الله تعالی فرجه - بی وجه است و اگر تمام عقلا جمع شوند و بخواهند در ایراد به طول عمر آن حضرت، یک سخن خردپسند و دلیل معقولی درست

کنند، ممکن نیست.

خدا فرموده و پیغمبر خبر داده و ائمه طاهرین هم مژده داده‌اند که حضرت حجت عصر، فرزند امام حسن عسکری علیه السلام، همان کسی که در بامداد روز نیمه شعبان سال ۲۵۵ هجری عالم را به نور جمال خود منور ساخت، بعد از غیبت بسیار طولانی؛ که مردم در امر آن حضرت در حیرت و سرگردانی واقع می‌شوند و اکثراً به شک و تردید می‌افتند و عالم پر از ظلم و جور و فشار و ناراحتی و فساد و انواع نگرانی‌ها می‌شود، ظهور می‌فرماید و جهان را پر از عدل و داد می‌کند و در دنیا یک حکومت جهانی تشکیل می‌دهد و قانون واحد اسلام را همه جا اجرا می‌سازد و در سراسر عالم عدالت اجتماع و بر اساس تعالیم قرآن برقرار می‌نماید.

با اینکه این بشارت‌ها قطعی و مسلم و متواتر است، خداوند هم بر هر کار قادر و توانا است، دیگر جای شبهه و شک و تردید نیست.

این استبعادات طول عمر و سرّ غیبت، همه از وساوس شیطان است و چنانچه توضیح داده شد، به هر نحو که در طول عمر نظر بدهیم، استبعاد طول عمر حضرت صاحب الزمان - عجل الله تعالی فرجه - صحیح نیست. علم و عقل و نقل و قرآن و احادیث و کتاب‌های دینی ملل دیگر و آرا و نظر دانشمندان قدیم و جدید و تجربه، همه پشتیبان و مؤید عقیده ما می‌باشند.

تفاوت و اختلاف مخلوقات در عمر و طول عمر بشر

وقیاس آن به استثنائات

باید در نظر داشت: در عالم آفرینش از مجردات و مادیات و انواع و افراد آنها،

مخلوقات استثنایی^۱ و منفردی وجود دارد که بین آنها و موجوداتی که با آنها در یک رشته و تحت یک نوع یا فصل می‌باشند، فاصله و تفاوت بسیار دیده می‌شود و چون انس ما با همان موجودات یکنواخت و کم تفاوت است، در نظر ما وجود این افراد، آن هم در صورتی که فاصله و تفاوت زیاد باشد، استثنا و شگفت‌انگیز است.

خواه این فاصله و استثنا از جهت طول یا عرض یا حجم یا وزن یا خصوصیات معنوی و روحی و جهات دیگر باشد و خواه علت آن استثنا بر ما معلوم باشد و آن را تحت یک قانون از قوانین ظاهری یا خفی بشناسیم، یا علت آن بر ما معلوم نباشد. از کرات آسمان و ستارگان گرفته تا ذره و اتم، هرکجا برویم یک عده استثنائاتی می‌بینیم؛ یعنی موجوداتی را می‌بینیم که نسبت به موجودات دیگر از نوع خود واجد یک خصوصیات استثنایی و جالب می‌باشند.

استثنا در کرات

شما از ستاره‌شناسان و علمای هیئت که از احوال میلیون‌ها ستاره و منظومه و کهکشان و فواصل ستارگان و ابعاد و حجم و قطر آنها کم و بیش اطلاعاتی دارند، بپرسید: آیا در این قوانینی که شما کرات و کواکب و نجوم را تحت سیطره آنها شناخته‌اید، موارد استثنایی که شما هنوز به کشف قانونی که بر آن حاکم است، نایل

---

۱. البته غرض از تعبیر استثنایی و منفرد در اینجا این نیست که استثنا بر اساس قاعده و قانونی نیست و مثل استثنائات عرف ما تبعیض بی‌جهت و بی‌مصلحت باشد؛ بلکه این استثنائات نیز طبق نوامیس خاصه و سنن الهی ظاهر می‌شود و اطلاق استثنا بر این‌گونه پدیده‌ها از جهت این است که به حسب معتاد و سابقه و اطلاعات ما به ندرت دیده می‌شوند. از نظر ما ظهور فلان ستاره یا حادثه جوی یک امر استثنایی و بی‌سابقه است؛ اما از نظر کسی که به اوضاع و احوال و حرکات ستارگان و منظومه عالم است، یک امر با سابقه است که مکرر در دوران صدها هزار سال جهان روی داده است.

نشده باشید، هست یا نه؟

بپرسید تا جواب مثبت بشنوید.

آیا تفاوت‌هایی که در بین این مخلوقات عظیم از جهت حجم و قطر و وزن وجود دارد، حدّ و حصر معینی دارد یا نه؟

یقیناً جواب می‌دهند: حدّ و حصر معین ندارد.

مثلاً تفاوتی که زمین ما با "سدیم المرأة المسلسلة" دارد، از جهت حجم و قطر و وزن با حساب هیچ محاسبی (غیر از خدا) معلوم نمی‌شود و برای اینکه تا حدی این تفاوت نزدیک به ذهن شود، تفاوت بین آفتاب و "سدیم المرأة المسلسلة" را باید در نظر بگیریم. علمای هیئت حجم آفتاب را نسبت به حجم سدیم المرأة المسلسلة، مثل حجم یک ذره از ذرات نور آفتاب که از پنجره‌ای به داخل اطاقی بتابد، نسبت به خود آفتاب برآورد کرده‌اند؛ یعنی آن ذره چقدر از آفتاب کوچک‌تر است، آفتاب با آن عظمت به همین قدر از سدیم مرأة مسلسلة کوچک‌تر است، آن وقت زمین ما که حجمش یک میلیون و سیصد هزار بار کمتر از آفتاب است در کنار سدیم چه خواهد بود؟! و اگر کسی بخواهد حجم سدیم مرأة مسلسلة را نسبت به آفتاب بفهمد، طول قطر آفتاب را که یک میلیون و ۳۹۰ هزار کیلومتر است، با طول قطر سدیم که سی هزار میلیون سال نوری است، مقایسه نماید.

آیا این تفاوت بین زمین ما و سدیم‌ها و از آنها بزرگ‌تر از کجا است؟ آیا کسی می‌تواند بگوید: ما نمی‌توانیم این همه تفاوت و فاصله و اختلاف را در این دو کره قبول کنیم؟

چگونه است که در میان سیارات منظومه شمسی، فقط این زمین ما و به احتمالی هم مریخ برای پیدایش حیات مهیا شد، در حالی که سیارات دیگر این صلاحیت را ندارند و شاید میلیون‌ها ستاره دیگر نیز فاقد این صلاحیت باشند؟

استثنا و اختلاف عمر در دنیای اتم

می‌گویند: در جهان اتم مزون‌هایی یافت می‌شوند که یکی پس از رهایی از مرکز، عمرش یک هزارم ثانیه است و مزونی دیگر به نام "هایرون" عمرش ده میلیاردیم ثانیه است؛ یعنی بی‌نهایت کمتر و کوتاه‌تر. آیا این اختلاف را اگر دیروز که بشر به دنیای اتم آشنا نبود، به شما می‌گفتند، باور می‌کردید؟ یقیناً نه؛ ولی امروز آن را یک موضوع مسلم فیزیکی می‌دانند.^۱

استثنا و اختلاف در عالم گیاه و درخت

در عالم نبات نیز استثنائات عجیب و حیرت‌افزا، فراوان به چشم می‌خورد. در میان اشجار و درختان، درختانی دیده شده‌اند که از جهت طول یا تنومندی و قطر یا طول عمر فوق‌العاده اسباب تعجب گردیده‌اند، مثل درخت "ارز" لبنان و مثل درختی در آمریکا که به عربی آن را "امّ الاجمة"؛ یعنی مادر جنگل می‌نامند. این درخت از بزرگ‌ترین درخت‌های آمریکا است، درازی آن را بیشتر از سیصد قدم ذکر کرده‌اند. سیاحان تازه حالا چهارصد قدم می‌گویند، قطر ساق آن نزدیک به زمین سیصد قدم و کلفتی پوستش به عرض هجده انگشت.

در کشور اسکاتلند، در عمر بعضی از درخت‌ها تأمل کرده، دیده‌اند از سیصد سال بیشتر است. یکی از دانشمندان، محیط یکی از درختان را اندازه گرفته، تقریباً نود قدم بوده و از روی نسبت آن به کوچک‌ترین درخت از همین نوع، عمر آن را پنج هزار سال معین کرد.

در کالیفرنیا درخت کاجی است به طول سیصد قدم که محیط آن سی قدم می‌باشد و عمرش شش هزار سال است.

۱. نور دانش، شماره ۶، دوره جدید، سال پنجم.

غریب‌تر از اینها درخت "عندمی" است در شهر اورتاوا در جزیره تنزیف یکی از جزایر کاناری، در دریای آتلانتیک (جزایر مزبور به جزایر خالداات معروف است)^۱ می‌باشد. محیط این درخت به قدری است که اگر ده نفر دست‌های خود را دور آن باز کنند به طوری که سر انگشت‌های آنها به هم برسند، باز هم به تمام ساق آن احاطه نمی‌نماید.

و صاحب "الآیات البینات" می‌گوید: حال که سال ۱۸۸۲ میلادی است (سال تألیف کتاب الآیات البینات) ۴۸۲ سال می‌باشد که جزیره مزبور کشف شده و آن درخت عظیم در وقت کشف جزیره، به همین حال بوده که حالا هست و هیچ تفاوت و تغییری در منظر آن پیدا نشده و جالب اینکه نمو این‌گونه درخت‌ها بطیء و کند است چنان‌که از نمو درخت‌های کوچک از همین نوع معلوم می‌شود. در این صورت خدا می‌داند چقدر قرون و ده‌ها گذشته تا درخت عندم اورتاوا به این عظمت و قطر رسیده است.

یکی از گیاه‌شناسان در تعیین عمر این درخت اظهار عجز کرده و می‌گوید: فهم و ادراک بشر از کشف این سر‌قاصر است و نمی‌تواند به تقریب هم بفهمد که عندم اورتاوا چند سال عمر کرده؟! همین قدر معلوم و مسلم است که این نهال کهنسال قرن‌ها پیش از خلقت انسان در کار نشو و نما بوده و زندگی درازی نموده تا به این قد و قواره رسیده است.

مؤلف "الآیات البینات" می‌گوید: عجیب‌تر و غریب‌تر از این جمله آن است که علمای علم نبات و گیاه‌شناسی عندم را از صنف درخت نمی‌دانند؛ بلکه از جنس

---

۱. درخت عندم را درخت «دم الاخوین» و «دم الشعبان» نیز گویند و فارسی «دم الاخوین» و «دم الشعبان» «خون سیاوش» و «خون سیاوشان» است و ظاهراً عندم، به ضم باشد.

گیاه می‌شمارند و از نوع رستنی‌های زنبقی؛ که پیاز دارد، مثل سنبل و نرگس می‌دانند. در این صورت باید در عدم اورتاوا دید و از این زنبق، لا اقل شمیم قدرت آفریننده دانای توانا را شنید که دل هر روئیده و درون هر پیاز زنبق، خزانه اسرار حکمت‌های محقق او است.^۱

آیا می‌دانید درخت‌هایی وجود دارند که گوشت خوارند، و طیور و حیوانات؛ بلکه انسان را شکار می‌کنند؟!

آیا می‌دانید در دریاها ذرات ژلاتینی هستند که با جذب کلروفیل جزء عالم گیاهان محسوب می‌شوند و عمرشان از ثانیه هم کمتر است و درختانی در مناطق استوایی وجود دارند که می‌گویند اگر رطوبت پای آنها نخشکد، الی الابد جوانه و شاخه به اطراف می‌فرستند و برای همیشه زنده‌اند.^۲

در "لامباردیا" درختی است که ارتفاع آن صد و بیست قدم و محیط آن بیست و سه قدم و عمرش متجاوز از دوهزار سال است و در "برابورن کنت" درختی است که عمر آن را در حدود سه هزار سال عمر تخمین زده‌اند. همچنین درختی است از نوع "تکسودیوم" و "سیتشیوم" که در حدود شش هزار سال عمر دارد.^۳

بازده یک دانه گندم را تا بیشتر از هفتصد دانه نشنیده بودیم؛ ولی همه در روزنامه‌ها خواندیم که در مزرعه "کره‌بند" بوشهر، از یک دانه بیش از چهارهزار دانه به دست آمد و مورد تعجب تمام مهندسان کشاورزی گردید، با اینکه حدّ متوسط بازده یک دانه گندم در حدود چهل دانه است.

۱. پیک ایران، شماره ۱۱۵۲.

۲. نور دانش، شماره ۶، دوره جدید، سال ۵.

۳. الله و العلم و الحدیث، ۹۶.

تفاوت و اختلاف در عالم حیوانات

اما اختلاف حیوانات به حسب نوع در مقدار متوسط عمر، که امروز در آمارهایی از طرف علمای حیوان شناس داده شده، معلوم و فاصله میان کمتر و بیشتر آنها عجیب است، همچنین اختلاف و استثنا در افراد هر نوع از انواع حیوان بسیار دیده و گه گاهی هم در جراید، این استثنائات و تفصیلات آن را می خواهیم که اگر کسی آنها را جمع آوری کند، یک کتاب جالب می شود.

دانشمندان شوروی در جمهوری «یاکوتسک» نزدیک قطب شمال، یک نوع حلزون پیدا کرده اند که از چندین هزار سال پیش؛ یعنی قبل از تاریخ تا حال زنده مانده است.^۱

ماهی هایی در اقیانوس اطلس شمال اروپا دیده شده که برای آنها عمر سه میلیون ساله برآورد کرده اند و مارهایی وجود دارند که عمر چند هزار ساله دارند، در حالی که جنبندگانی نیز هستند که عمرشان چند لحظه بیش نیست.^۲ آیا می دانید که عمر ملکه زنبوران عسل چهارصد برابر عمر زنبوران دیگر است؟!

استثنا در جهان انسان ها

به طور کلی، ناموس تفاوت و تمیز در بین انسان ها نیز حاکم است و اگر این ناموس نبود، شناختن افراد غیر ممکن می شد و قرآن مجید این ناموس را از آیات خدا شمرده می فرماید:

---

۱. اطلاعات، شماره ۹۷۷.

۲. نور دانش، شماره ۶، دوره جدید، سال ۵.

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ... اخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ﴾؛^۱

«و از نشانه‌های خداوند... اختلاف زبان‌ها و رنگ‌های شما است.»

آن قدر افراد با هم امتیاز دارند که باید گفت: بیشتر امتیازات و تفاوت‌ها از نظر اکثر افراد مخفی است. آنچه برای عموم میسر است، شناختن افراد به وسیله شکل و قیافه ظاهر است؛ ولی امروز با وسایلی که در دسترس بشر قرار گرفته، افراد را از اختلاف خون و استخوان و حتی از خطوط سر انگشتان می‌شناسند. تفاوت در عمر، قد، رنگ، ساختمان بدن، قوای مغزی و فکری و احساسات، در همه این تفاوت‌ها اشخاص نادر و استثنایی دیده شده‌اند، مثلاً یک نفر قلبش در طرف راست واقع شده، یک نفر در طول قامت یا وزن میان سه میلیارد افراد بشر منحصر به فرد می‌شود. در خصایص و صفات روحی؛ یکی در سخاوت حاتم می‌شود و دیگری در بخل ضرب المثل می‌گردد. یک نفر در قوای فکری و دماغی نابغه می‌شود و یکی چنان باهوش است که حل مشکل‌ترین مسایل فلسفی و ریاضی برای او مثل یک عمل عادی دیگران آسان، و دیگری چنان ساده و کم‌هوش می‌گردد که فهم یک مسأله بدیهی یا ضرب یک عدد کوچک در همان عدد کوچک برایش دشوار است. مردان بزرگ و نوابغ و قهرمانان تاریخ همه شخصیت‌هایی هستند که مافوق افراد عادی قرار دارند.

پس این ناموس استثنا در عالم آفرینش هست، منتهی گاهی سبب آن بر ما معلوم است و گاهی مجهول و گاهی به طور ابداع واقع می‌شود.

حال به آن کسی که طول عمر امام زمان علیه السلام را بعید می‌شمارد و یا انکار می‌کند، می‌گوییم: چرا انکار می‌کنید؟! مگر این همه استثنائات را در مخلوقات

۱. سوره روم، آیه ۲۲.

عالم نمی‌نگرید؟! چرا این طول عمر هم یکی از آنها نباشد؟
و چگونه شد در عالم کرات و عالم اتم و نبات و حیوان طول عمر استثنایی
و اقسام استثنائات دیگر را قبول داریم؛ اما در مورد امام زمان که ولی خدا است،
باور نمی‌کنید؟

فرضاً شخصی مؤمن و خداشناس نباشد، از روی همین وضعی که در عالم
طبیعت می‌بیند، حق ندارد طول عمر یک فرد را انکار کند و آن را نپذیرد.

و اگر خداشناس هستید و به قدرت او و به اخبار پیامبران ایمان دارید، چطور
می‌توانید طول عمر آن حضرت را نپذیرید؟

آیا از قدرت خدا به دور می‌دانید؟

آیا خدا نمی‌تواند یک نفر بشر را چند هزار سال عمر بدهد؟

شما که استثنائات عجیب‌تر از طول عمر را باور دارید؛ مثل تبدیل عصا به
اژدها و تولد عیسی بدون پدر. چرا طول عمر پسر پیغمبر را قبول نمی‌کنید؟
مگر خدای کرات و اتم و درخت و گیاه و حیوانات و خدایی که عیسی علیه السلام را
بدون پدر آفرید، غیر از خدای حضرت صاحب الزمان علیه السلام است؟ یقیناً، نه شما و نه
هیچ کس دیگر نمی‌توانید به این پرسش‌ها پاسخ منفی بدهید و قدرت خدا را در
این مورد محدود سازید.

عمر جاودان

امکان عمر جاودان مسأله‌ای است که همواره مورد توجه بشر بوده و فحوص
و کنجکاوی و مطالعه در اطراف آن جریان داشته است.

در امکان عقلی عمر جاودان هیچ شبهه و شکی نیست و گمان نمی‌رود کسی تا
حال امکان عقلی آن را رد کرده باشد؛ یعنی عمر جاوید را برای بشر محال

دانسته باشد.

آنچه همواره تحت مطالعه قرار داشته، مسأله امکان علمی آن می باشد؛ یعنی علمای زیست شناس و دانشمندان دیگر با آزمایش ها و تحقیقات خود خواسته اند بدانند: آیا می توان عمر جاودان در دسترس بشر قرار داد و کاری کرد که هر کس بخواهد بتواند از آن برخوردار شود؟

آیا آزمایش هایی که تاکنون برای رسیدن به این مقصود شده موفقیت آمیز بوده است؟

آیا تلاش های دانشمندان در این موضوع آنان را بیشتر امیدوار ساخته یا ناامید کرده است؟

و آیا باید فحص و مطالعه را در اطراف این موضوع دنبال کرد؟

و آیا همان طور که بشر توانست میکروب آبله و مالاریا و میکروب سل و بیماری های دیگر را کشف کند و با آنها مبارزه نماید، می تواند از بریده شدن طناب عمر هم جلوگیری نماید؟

و بالاخره جواب این پرسش ها از نظر علم مثبت است یا منفی؟

این مسأله ای است که هرکس فوق العاده به آن علاقه مند است و شاید مسأله ای مهم تر از آن در مسایل زندگی مادی او نباشد و مسایل دیگر مانند مبارزه با بیماری ها و کوشش در کشف داروی سرطان و مرض های خطرناک دیگر، همه از جزئیات و فروع این مسأله است؛ یعنی عشق و علاقه به ادامه حیات و عمر زندگی بیشتر. تا آنجا که اطلاع داریم، در پاسخ این پرسش ها، علمای زیست شناسی و پزشکان و دانشمندان متخصص در رشته های مربوط به این موضوع اظهار نظر مثبت کرده اند و آزمایش های آنها امیدوارکننده از آب درآمده است. لذا تحقیقات و کوشش های خود را در این موضوع در عالم علم تعقیب و دنبال می کنند و اگرچه

پاره‌ای از آنها با احتیاط اظهار نظر می‌نمایند و پای خود را از امکان طولانی کردن عمر فراتر نمی‌گذارند و از عمر جاودان سخن نمی‌گویند؛ ولی تصدیق دارند که مسأله طولانی ساختن عمر، گام نخست به سوی جاودانی ساختن آن است و اصولاً دانش پزشکی با تمام شعب و رشته‌های متعدد که دارد، آنچه در درمان بیماری‌ها پیشرفت نماید، راه بشر را به این هدف نزدیک می‌سازد؛ زیرا غیر از این نیست که این بیماری‌ها قاطع رشته عمر و زندگی و مانع از جاودان زیستن هستند و وقتی راه مبارزه با این بیماری‌ها یکی پس از دیگری کشف شد، به تدریج عمر جاودان نیز تأمین خواهد شد.

پس اگرچه دانشمندان در دانشگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها هر کدام در رشته‌ای مخصوص و کشف راه مبارزه با یک نوع بیماری مشغول تحقیق و تجسس می‌باشند؛ اما ما می‌دانیم که هرچه این تجسس‌ات، موفقیت‌آمیز باشد و هر روز با کشف تازه‌ای در مبارزه با یک نوع بیماری پیروز شوند، تا خطر قطع طناب عمر در میان است، این تجسس‌ات پایان نخواهد یافت.

پس اگر بگوییم: زحمات و کوشش‌های بشر همه به سوی این هدف و برای این نتیجه است و با وسایلی که برای مبارزه با بیماری‌های بسیار کشف کرده، همواره موفقیت‌آمیز بوده و به سوی هدف پیش رفته است، اغراق نگفته‌ایم.

اما در خصوص این موضوع؛ یعنی امکان عمر جاودان ظاهراً مطالعات و آزمایش‌ها از دوراه انجام می‌شود:

یکی از راه مطالعه حالات و وضع زندگی جسمی و روحی و اخلاقی و دینی و اقتصادی معمرین. و دیگر از راه تحقیق و تجربه‌های علمی و فنی که روی بعضی از حیوانات و جنین و نسوج و سلول و قطعات اعضا انجام می‌دهند.

این مطالعات در هر دو مرحله نتیجه بخش شده و ثابت می‌کند: بریده شدن

طناب عمر لازم طبیعت یک موجود زنده نیست؛ بلکه به علت عوارض و حوادث پیش می‌آید.

آنچه از طریق مطالعه احوال معمرین به دست می‌آید، این است که: برای عمر، حدّ مخصوصی نیست و نمی‌توان بهره بشر را از نعمت حیات و زندگی به این حدّی که به آن مأنوس شده‌ایم، محدود کرد و اگر شرایط و احوال اتفاقاً برای کسی مساعد باشد، بشر خیلی خیلی بیشتر از اینها هم می‌تواند زیست کند.

و اما در خصوص نتایج تحقیق و مطالعات علمی

دکتر "هنری الحیس" می‌گوید: زندگی جاودانی ممکن است و این کار با پرورش تولید مصنوعی انساج بدن و پیوند آن مقذور خواهد گردید.^۱

یکی از دانشمندان می‌گوید: مرگ از بیماری پیدا می‌شود نه از پیری، و بیماری‌ها از اسباب بسیار، که بعضی از آن اسباب در تحت اختیار انسان نیست، مثل جهل و نادانی والدین به قواعد بهداشت و رعایت نکردن آنها از آداب و قواعد صحی و بهداشتی هنگام انتخاب همسر و زناشویی و اعمال غریزه جنسی و دوران حمل و رضاع و همچنین سوء تربیت آنها و فساد محیط و چیزهای دیگر و بعضی از اسباب امراض، تحت اختیار بشر است و می‌تواند آن علل را برطرف سازد، مانند پرخوری و بی‌تربیتی در خوردن و آشامیدن و بی‌نظمی در شغل و کارهای روزانه و اعمال قوا و غرایز و اخلاق رذیله و عقاید باطل که سبب اضطرابات و ناراحتی‌های روحی و ابتلا به یأس و تردید و فقدان آرامش و سکون می‌گردد.

پس اگر انسان بتواند این علل را برطرف سازد و در خوراک و پوشاک و مسکن و شغل و کار و امور دیگر به اعتدال رفتار نماید، برای عمر و حیات او حدّی نیست

۱. اطلاعات، شماره ۱۱۸۰۵.

و برحسب قواعد علمی، زندگی جاوید برای او محال نیست.

آری! به وسیله اخبار انبیا و آیات قرآن ثابت شده که هرکس باید مرگ را بچشد: «كُلُّ شَيْءٍ فَاِنٍ» و «أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ». ولیکن این اخبار نیز عمر هزارها سال و بیشتر را برای بشر نفی نمی‌کند؛^۱ بلکه بر ممنوع بودن همه از عمر جاودان تا پایان این جهان نیز دلالت ندارد.

مجله "المقتطف" (شماره ۳، سال ۵۹) که یکی از معروف‌ترین مجلات علمی عربی است، مقاله‌ای تحت عنوان "هل یخلد الانسان فی الدنيا؛ آیا انسان جاودان در دنیا خواهد ماند؟" منتشر کرده است، در آن مقاله می‌گوید: حیات چیست؟ مرگ چیست؟ و آیا مرگ برای هر زنده مقدر شده؟

سپس از روی تحقیق علمی، شرحی نگاشته و از آن استنتاج می‌کند که جراثیم و سلول‌های زنده‌ای که نسل از آن به جای می‌ماند و نوع انسان و حیوان از حشرات و ماهی‌ها، پرنندگان و درندگان، اسب و استر، گاو و گوسفند و کلیه جانداران و جنبندگان و بلکه کلیه نباتات و درختان از آن جراثیم و سلول‌ها محفوظ و باقی است، از چند هزار سال پیش؛ بلکه از صدها هزار سال پیش حیات داشته‌اند.

تا اینکه می‌گوید: دانشمندانی که به دانش آنها وثوق و اعتماد است، می‌گویند: تمام انساج رئیسی جسم حیوان به طور نامحدود قابلیت بقا دارند و ممکن است انسان نیز هزارها سال زندگی کند در صورتی که حوادث سبب قطع ریسمان حیات او نشود. و این اظهار نظر آنان یک اظهار نظر حدسی و ظنی نیست؛ بلکه نتیجه عملیاتی است که با آزمایش تأیید شده است.

دکتر "الکسیس کارل" عضو آزمایشگاه روکفلر در نیویورک توانست جزئی از

بدن حیوان را سال‌ها پیش از آنچه خود آن حیوان به حسب عادت زیست دارد، زنده نگاه دارد؛ یعنی زندگی این جزء مقطوع با غذایی که برای آن آماده شده بود، مرتبط بود که امکان بقای آن تا ابد در صورت رسیدن غذای لازم به آن، به این وسیله معلوم شد.

و همین آزمایش را در مورد قطعه‌ای از جنین مرغ خانگی انجام داد و بیش از هشت سال زنده ماند. همچنین او و دیگری روی قطعاتی از بدن انسان و عضلات و قلب و پوست و کلیه آزمایش کردند، معلوم شد مادامی که غذای لازم به آنها برسد، زنده می‌مانند و به نمو خود ادامه می‌دهند.

حتی اینکه استاد "دیمند وبرل" از اساتید دانشگاه "جونس هبکنس" می‌گوید: زیست جاودان تمام اجزای سلولی رئیسی جسم انسان، بالقوه یا امری است که به امتحان ثابت شده، یا آنکه احتمال زیست جاودان آن کاملاً ارجح است.

و ظاهراً اول کسی که این آزمایش را روی بعضی از اجزای حیوان با موفقیت انجام داد، دکتر "جاک لوب" عضو آزمایشگاه "روکفلر" بود، پس از او دکتر "ورن لوپس" و همسرش ثابت کردند که ممکن است بعضی از سلول‌های جنین مرغ را در یک مایع نمکی زنده نگه داشت و اگر بعضی مواد آلی به آن افزوده شود، این سلول‌ها نمو می‌کند و زیاد می‌شود.

بعد از این، آزمایش‌ها دنبال شد تا مشخص گردید که سلول‌های بدن هر حیوانی ممکن است زنده بماند و نمو کند در مایعی که در آن غذای لازم برای آنها باشد، لیکن از این آزمایش‌ها ثابت نگردید که این اجزا وقتی پیر شدند، نمی‌میرند. تا آنکه با آزمایش‌هایی که "دکتر کارل" انجام داد، ثابت شد این سلول‌ها موجب پیری حیوان نیستند؛ بلکه بیش از حدّ عادی زیست می‌کنند، سپس این دانشمندان آزمایش‌های خود را تعقیب کرد و خود و همکارانش زحمات بسیار متحمل شدند

تا برای او ثابت گردید که:

اولاً: اجزای سلولی جسم زنده می مانند مگر آنکه کمی غذا یا دخول بعضی از میکروب‌ها سبب مرگ آنها بشود.

ثانیاً: این اجزا علاوه بر آنکه زنده می مانند، نمو نیز می کنند و زیاد می شوند، همان طوری که در حال اتصال به جسم حیوان نمو دارند و زیاد می شوند.

ثالثاً: نمو و تولید مثل آنها با غذای آنها ارتباط دارد.

رابعاً: مرور زمان هیچ تأثیری در پیری و ضعف آنها ندارد و کوچک‌ترین اثر پیری در آنها ظاهر نمی شود؛ بلکه نمو و تولید مثل آنها در هر سال مثل سال‌های پیش است و ظواهر کار نشان می داد که همچنان زنده خواهند ماند مادامی که تحت مراقبت آزمایش کنندگان، غذای کافی به آنها برسد، پس پیری سبب نیست؛ بلکه نتیجه است.

سپس این سؤال را پیش می آورد: اگر این چنین است، چرا انسان می میرد؟ و چرا عمرش محدود است؟ و چرا به ندرت، سن انسان از صد تجاوز می کند؟

پاسخ: این است که اعضای جسم حیوان بسیار و مختلف هستند و در عین حال با یکدیگر در نهایت ارتباط می باشند، تا جایی که زندگی عضوی به زندگی عضو دیگر ارتباط و توقف دارد، پس وقتی یکی از آنها ضعیف شد و به سببی از اسباب مُرد، اعضای دیگر نیز به مرگ او می میرند، چنانچه در بیماری‌های میکروبی مشاهده می شود و از این جهت است که متوسط عمر از هفتاد و هشتاد کمتر است. و آنچه از آزمایش‌های ذکر شده به دست آمده و ثابت است، این است که انسان نمی میرد برای آنکه شصت یا هفتاد یا هشتاد یا صد یا بیشتر عمر کرده؛ بلکه می میرد برای آنکه در اثر عوارضی بعضی از اجزای او تلف می شود و به علت ارتباطی که اعضای دیگر با این عضو دارند، آنها نیز می میرند. پس زمانی که علم این

عوارض را ریشه کن سازد یا مانع از تأثیر آنها بشود، هیچ مانعی از استمرار حیات تا صدها سال باقی نخواهد ماند، چنانچه بعضی از درخت‌ها هزار سال و دو هزار سال و بیشتر زندگی می‌کنند.^۱

چندی پیش مقاله یکی از مطبوعات خارجی در روزنامه اطلاعات ترجمه شده بود که در آن نظر چند تن از پزشکان مشهور جهان در مورد نتایج چندین سال تلاش علیه بیماری پیری و عمر جاودانی منعکس گردیده بود.

در این مقاله توضیح داده که: اگر نسجی از بدن یک فرد محتضر جدا کنیم و آن را در محیط مناسبی پرورش دهیم، این نسج به زندگی خود ادامه خواهد داد؛ بنابراین ایجاد محیط مناسب، راز زندگی جاودانی است.^۲

هم اکنون شرکت‌هایی در آمریکا تأسیس شده که مردگان را منجمد می‌کنند تا سال‌های بعد مجدداً آنها را زنده سازند، این شرکت‌ها اعلام می‌کنند عمر جاودانی هم اکنون در دسترس شما است. این شرکت‌ها و کسانی که از روش و هدف آنها طرفداری می‌نمایند، می‌گویند: از نظر پزشکی، عمر جاودانی دیگر تصور باطلی نیست، البته عمر ابدی هم بی‌انتهاست؛ بلکه حداکثر آن از صد هزار سال تجاوز نمی‌کند، در ضمن برای دستیابی به عمر جاودانی باید موانع روانی هم از میان برداشته شود. ما اکنون آنقدر به مرگ عادت کرده‌ایم که نمی‌توانیم عمر جاودانی را قبول کنیم و باید این طرز فکر از بین برده شود.^۳

ما اگر بخواهیم آرا و سخنان دانشمندان را در اطراف طول عمر و عمر جاودان

۱. نقل به معنی از مجله «المقتطف»، شماره ۳، سال ۵۹، اصل مقاله را در «منتخب الاثر» صفحه ۲۸۰ تا ۲۸۳ نقل کرده‌ام.

۲. اطلاعات، شماره ۱۱۸۰۵.

۳. اطلاعات، شماره ۱۲۱۴۳، سال ۴۱؛ مجله دانشمند، شماره ۶۴ و ۶۵.

استقصا نماییم، مقالات بسیار طولانی دیگر هم اگر بنویسیم تمام نخواهد شد. اجمالاً هر کس با مجلات علمی دنیا و جرایدی که آخرین نظرات دانشمندان و نتایج تحقیقات آنان و تحولات و پیشرفت‌های روزافزون علم و صنعت را منتشر می‌سازند، سر و کار داشته باشد، خیلی بیش از اینها به آرای علمی و نتایج آزمایش‌ها و شرح حال معمرین اطلاع پیدا می‌کند و یکی از چیزهایی که امکان علمی طول عمر و عمر جاودان را اخیراً ثابت ساخت، پیوند عضوی است که همین امسال دکتر "بارنارد" انجام داد و در دنیا این همه سر و صدا برپا کرد.

این کار که پیوند اعضای فردی از انسان به فرد دیگر و در حقیقت تبدیل عضو فاسد و از کار افتاده به عضو دیگر - اگر تکمیل شود - امکان می‌دهد که با تعویضات مکرر از مرگ و میر جلوگیری شود و ممکن است در آینده طرق و وسایل آسان‌تری برای نیل به این هدف در اختیار بشر قرار بگیرد.

بعد از این توضیحات علمی می‌گوییم: می‌بینید عقیده شیعه در مورد طول عمر و امتداد دوران غیبت حضرت ولی عصر - ارواحنا فداه - عقیده‌ای است که از نظر ایمان و عقل و علم و سوابق، راهی برای انکار ورد آن نیست و با شنن خلقت و نوامیس آفرینش موافق است.

جایی که عمر جاودان در امکان بشر باشد، آیا بعید است که خداوند ولی خودش را از عمر بسیار طولانی بهره‌مند سازد؟

آیا کاری که برای بشر مقدور شمرده می‌شود، برای آفریننده بشر مقدور نیست؟

آیا نمی‌شود شرایط عمر طولانی برای آن حضرت فراهم باشد؟

نیروی جوانی پایدار

یکی از خصوصیات و اوصاف امام عصر علیه السلام این است که به مرور روزگار، پیری و کهنولت در آن حضرت ظاهر نشود و باید هم این طور باشد؛ زیرا با سن زیاد اگر کهنولت آور و پیری زا باشد، آن حضرت نخواهد توانست مصدر آن همه اصلاحات و اقدامات و فعالیت‌های بزرگ اصلاحی گردد.

پس همان طور که آن حضرت به امر خدا از یک عمر بسیار بلند برخوردار است، جوانی و نشاط و نیرومندی آن رهبر جهانیان نیز به امر خدا محفوظ خواهد ماند و چنانچه در مقالات طول عمر به طور تفصیل و مکرر توضیح دادیم، این گونه موضوعات:

اولاً: در دایره قدرت خداوند متعال قرار دارد، و آن کسی که ایمان و قبول دارد که خدا ماده را آفرید و مواد را به هم پیوست و این عالم با این نظام استوار را پدیدار ساخت؛ و خدایی که این همه عالم را آفریده، البته قادر است که جوانی و نشاط و نیروی یک فرد را نگاه دارد.

ثانیاً: امکان حفظ جوانی نیز مسأله‌ای است که در ضمن مسأله امکان طولانی ساختن عمر حل شده و آزمایش‌های علمی آن را تأیید نموده و دانشمندانی که در این موضوع تحقیقات و مطالعه دارند، رفع پیری و خستگی و حفظ و اعاده جوانی و دیررس کردن پیری را ممکن؛ بلکه عملی شناخته‌اند.

مبارزه با پیری و بازگشت دادن نشاط و تجدید قوای جوانی اگرچه از عهد باستان مورد توجه بوده و به قطع و یقین بسیاری از معمرینی که ادیان و تاریخ معرفی کرده‌اند، از نیروی جوانی برخوردار بوده‌اند؛ ولی بحث در آن از نظر علوم جدید، از قرن هجده و نوزده شروع و مطالعات و بررسی‌های دانشمندان در اطراف آن همچنان ادامه دارد.

“براون اسکار” نخستین دانشمندی است که هنگام پیری در صدد تجدید جوانی خود با عصاره غدد تناسلی برآمد (۱۸۶۹ م) و دانشمندان دیگر از جمله “ورونوف” با استفاده از تجارب او آزمایش‌هایی کردند (۱۹۱۸) و از لحاظ تجربی آزمایش‌های “استیناش” حایز اهمیت شد که توانست بر روی بعضی جانوران با انجام اعمال جراحی بر روی مجاری تناسلی، آثار جوانی را بازگرداند؛ ولی این‌گونه آزمایش‌ها و روش‌های جراحی و هورمونی ناقص و اغلب بی‌خطر نبود.^۱

بعضی از دانشمندان در اندیشه پیدا کردن وسیله مبارزه با علت اصلی پیری که - به عقیده آنها - ضعف و فرسودگی سلولی است، افتادند.

یکی از مشاهیر پزشکان که راجع به امکان طولانی کردن عمر و تازه کردن جوانی در روی حیوانات آزمایش‌هایی کرده، دکتر “فورد نوف” است. این شخص می‌گوید: ششصد آزمایش موفقیت‌آمیز انجام داده‌ام و اطمینان می‌دهد که در آینده نزدیک، تجدید قوای پیران و برطرف ساختن گرد و غبار سالخوردگی و خمیدگی قامت آنها عملی خواهد شد. چنانچه دیررس ساختن پیری و طولانی کردن عمر با حفظ صحت قلب و دماغ تا آخر عمر؛ بلکه تغییر صفات و شخصیات و عادات ممکن خواهد شد.^۲ در عصر حاضر نیز، کوشش و تلاش پزشکان در اطراف اکتشاف سبب پیری ادامه دارد.

روزنامه “الثورة” به مناسبت اطلاعیه سازمان ملل راجع به آمار جمعیت دنیا و اختلافات آنها در سن، مقاله‌ای به استناد اقوال پزشکان مشهور منتشر کرد که قسمت عمده آن، راجع به اسباب پیری و تلاش‌هایی است که در دانشگاه‌های

۱. اطلاعات، شماره ۸۹۳۰.

۲. مجله کل شیء؛ تفسیر طنطاوی، ج ۱۷، ص ۲۲۴.

بزرگ برای کشف علت اصلی آن دنبال می شود.

در این مقاله به طور قطع اظهار نظر شده که پیری ارتباط به سن زیاد ندارد. از نظر روان‌شناسان پیری احساس از کار افتادن و بی‌اهمیت شدن است با صرف نظر از سن زیاد. و از نظر دانش پزشکی، پیری عبارت است از اصابت انسجه حیاتی جسم به قصور از ادای وظیفه در حدود نشاط متعارف و معتاد. و به معنی دیگر: پیری، مفقود شدن قدرت تجدید سلول‌های حیاتی است. و به هر حال این احساس یا این پدیده جسمی، تحت تأثیر پیش رفتن سن نیست. گاهی در اشخاص چهل ساله عارض می شود و گاهی در شخص صدساله هم اثری از آن دیده نمی شود. گاهی پیری به واسطه بعضی امراض عارض یک قسمت بدن می شود در حالی که سایر اعضا جوانی و نشاط خود را دارا هستند.

در این مقاله اظهار نظر شده که: پیری بر حسب طب جدید معلول سه عامل است:

عامل نخست: بیماری‌های مزمنه؛ مانند بیماری‌های معدی، بیماری‌های سوء تغذیه و بیماری‌های دیگر.

عامل دوم: حالات روانی و انفعالات نفسانی که عامل پیری و مؤثر در فقدان نشاط و استهلاک سلول‌های حیاتی است.

عامل سوم: عوامل خارجی است؛ مانند محیط زندگی و آب و هوا و سردی و گرمی و رطوبت.^۱

"بوکومولتس" که در تاریخ مبارزه با پیری، به اسم او زیاد برمی‌خوریم، معتقد بود: باید به وسیله سرم مخصوص، نرمش اولیه را به انساج بازگرداند. این سرم از

۱. روزنامه (الثوره) چاپ بغداد، شماره ۹۴، سال اول.

اسبی که قبلاً سرم ویژه‌ای به او تزریق شده بود، گرفته می‌شد و سال‌ها در غرب بازار سیاه داشت.

در غرب نیز، نظیر "بوکومولتس" روسی وجود دارد، این شخص "دکتر پنهانس" است که در سوئیس زندگی می‌کند و چند نفر از افراد سرشناس دنیا مشتری او بودند.

شیوه "پنهانس" عبارت از این است که در انساج پیر شده، انساج جوان که از حیوانات یا انسان گرفته شده، داخل کنند؛ ولی باید میان داخل کردن این نسج تازه در بدن شخص و گرفتن آن از موجود دیگر بیش از شصت دقیقه فاصله نباشد. "پنهانس" می‌گوید: از ۲۰۰۰۰ آزمایشی که در این زمینه انجام داده، هیچ کدام مواجه با شکست نشده است.

چندی قبل دکتر "اصلان" در رومانی، ماده جدیدی برای مبارزه با پیری پیدا کرده و آن را (هاش - ۳) نامید. امروزه این ماده را تقریباً در سراسر جهان به کار می‌برند. پزشک مشهور دکتر "شرمن" از آن استفاده می‌کند و می‌گوید: این ماده به پوست نرمش مخصوصی می‌دهد و خستگی بدن را کاهش می‌دهد و حافظه را قوی می‌کند و خواب را منظم می‌سازد.

این پزشک می‌گوید: نتیجه‌ای که گرفته‌ام، به این ترتیب است: ۴۰ درصد موفقیت کامل، ۳۵ درصد نتیجه مناسب و فقط ۲۵ درصد شکست.^۱

"بلوفر" زیست‌شناس معروف فرانسوی، در جریان مطالعات مشهور خود درباره زنبور عسل، به مسأله‌ای حیرت‌انگیز؛ یعنی زندگی دراز و توأم با نیرومندی و جوانی ملکه زنبوران برخورد و در خصوص علت آن به تجسس

---

۱. اطلاعات، شماره ۱۱۸۰۵.

خستگی ناپذیری پرداخت.

وی در ضمن مطالعه دریافت: ملکه زنبوران از خوراکی مخصوصی که توسط کارگران فراهم می‌آید، در تمام عمر تغذیه می‌نماید، در صورتی که دیگر زنبوران فقط در سه روز نخستین زندگی، از این ماده اسرارآمیز برخوردارند. این غذای حیرت‌انگیز چیست و آیا رمز جوانی و زیبایی و عمر دراز ملکه (ملکه چهارصد برابر دیگر زنبوران زندگی می‌کند) در این ماده غذایی نهفته است؟

زیست‌شناس فرانسوی از سال ۱۹۳۸ به بعد، با مطالعات شبانه‌روزی در پی حل این مشکل برآمده و به موفقیت‌های بزرگی نایل گشت.

ترکیب این ماده؛ یعنی شهد شاهانه اسرارآمیز بوده و فقط معلوم گشته است که حاوی کربن، هیدروژن، اُزت، ارگوسترول، ویتامین‌های B و مخصوصاً به مقدار معتناهی اسید بانتوتنیک می‌باشد.

"بلوفر" در تجارب چهارده ساله خود ثابت کرد که تحول و رشد اشکال جنینی زنبوران و عمر دراز و جوانی پایدار زنبور ملکه به واسطه تأثیر شگفت‌انگیز شهد شاهانه می‌باشد و همچنین توانست با استحصال این ماده، که به نام "آپی سرم" معروف است و تجویز آن در اشخاص فرسوده و پیران، نتایج حیرت‌آوری به دست آورد. "بلوفر" با اتکا بر صدها تجربه اعلام داشته است که تأثیر شهد شاهانه در انسان، گو اینکه از پیری جلوگیری نمی‌کند؛ ولی دوران جوانی را طولانی و توأم با تندرستی و نیرومندی می‌سازد. و در حقیقت، "آپی سرم" داروی به خصوص نبوده؛ بلکه ماده معجزه‌آسا و حیات‌بخش می‌باشد.^۱

روزنامه اطلاعات مقاله مفصلی از سرویس مخصوص خبرگزاری فرانسه،

۱. اطلاعات، شماره ۸۹۳۰.

تحت عنوان: «بشر تا آخر عمر جوانی و شادابی خود را حفظ خواهد کرد» انتشار داد. در این مقاله می نویسد: با توجه به مذاکراتی که در آخرین کنفرانس بین المللی پزشکی که در «کبک» صورت گرفت، می توان گفت: جواب این سؤال «امکان مبارزه با پیری، حفظ شادابی، موازنه جوانی تا دم مرگ» مثبت است.

(وهم نوشته است:) دکتر «هوآرد کورتیس» دانشمند آمریکایی وابسته به آزمایشگاه ملی بروکلین معتقد است: پیری و فرسودگی سلول ها معلول خرابی و فساد اسید «دزوکس ریبونوکلیک»، «DNA» سلول های بدن است. می دانیم که «DNA» کار و تولید سلول ها کاسته می شود و تنها راه جلوگیری از پیری، به وسیله یک عمل دارویی در سطح مولکول های «DNA» سلول های تمام اعضای بدن امکان پذیر است.

(وهم می نویسد:) در میان مراکز تجسّساتی جهان که پیشرفت های قابل توجهی در زمینه جلوگیری از پیری به دست آورده اند، مراکز پژوهشی بخارست، پاریس و بالتیمور در درجه اول اهمیت قرار دارند. در بالتیمور هم اکنون نتایج مطالعات و آزمایش های پزشکی روی ششصد نفر از ۱۸ تا ۹۹ ساله مورد بررسی است.

(در پایان مقاله نوشته است:) پزشکان در حال حاضر می کوشند با استفاده از وسایل دارویی، از فساد «DNA» سلول ها جلوگیری کنند و در این راه، پیشرفت های قابل توجهی نیز به دست آورده اند. به این ترتیب می توان گفت: طولی نخواهد کشید که (بیماری پیری) از بین خواهد رفت.^۱

بقای نیروی جوانی معمرین

کسانی که با طول عمر از نیروی جوانی پایدار برخوردار شده‌اند بسیارند. از جمله مردی است ۱۶۷ ساله از اهالی کلمبیا به نام "پی یارا" - که شرح حالش به طور مفصل در روزنامه اطلاعات شماره ۹۱۲۱ و ۹۲۳۶ درج شده است. - این مرد در این سن و سال، نیروی جوانی اش باقی مانده و استخوان‌ها و مفاصلش به قدری خوب است که اکثر جوانان باید آرزو کنند استخوان‌هایی به این خوبی داشته باشند. رگ‌های او پس از آزمایش‌های متعدد نشان داده است که کوچک‌ترین اثر کلسیم که معمولاً در نود درصد اشخاص مسن دیده می‌شود، در آن وجود ندارد.

در کنیا مردی ۱۵۸ ساله زندگی می‌کند که اخیراً آپاندیس او را عمل کردند. این مرد از جوان‌ترین جوانان نیز جوان‌تر است.^۱

چند سال قبل در شوروی، شخصی به نام "عیوض اف" بود که تا سن ۱۴۷ سالگی فعالیت خود را حفظ کرده و گردش او با اسب هیچ‌گاه تعطیل نشد و شخصاً از مزرعه انگور خود سرکشی می‌کرد.^۲

فردی چینی ۲۵۳ ساله به نام "دلی چینگ" که ۲۳ زن در خانه او عمر خود را به پایان رسانیده‌اند، در این سن، مویش سیاه و قوا و نیروی جوانی اش باقی بود.^۳

یک مرد اتریشی که صد و چهل‌مین سال زندگی خود را جشن گرفت، هنوز هم در مزرعه خود کار می‌کند و اظهار داشت: تا به حال یاد ندارم حتی یک بار هم بیمار شده باشم.^۴

۱. اطلاعات، شماره ۱۲۶۷۲.

۲. اطلاعات، شماره ۱۱۸۰۵.

۳. الامالی المنتخبه شیخ عبدالواحد مظفری، ص ۷۹، ط نجف، نقل از سالنامه پارس.

۴. اطلاعات، شماره ۸۷۳۹.

بانویی به نام "گوموگا" ساکن دهکده "گالون" واقع در شمال قفقاز، صد و چهل و هفتمین سال تولد خود را جشن گرفت. در حالی که هنوز نشاط خود را از دست نداده و در حسّ شنوایی و بینایی او هیچ‌گونه ضعفی حاصل نشده است.^۱ از آنچه بیان شد، معلوم می‌گردد که مسأله امکان حفظ نیرو و نشاط جوانی با اینکه مشاهده شده، بسیاری از معمرین این نیرو را تا آخرین قدم زندگی نگاه داشته‌اند، ثابت و غیر قابل انکار است. فقط کوشش دانشمندان برای اکتشاف علت پیری و علت بقای نیروی جوانی در نزد جمعی از معمرین و کشف وسیله مبارزه با پیری و سالخوردگی است. و چنانچه بعضی از دانشمندان اظهار نظر می‌کنند، در آینده، بشر به موفقیت‌های بزرگ در این زمین نایل خواهد شد، چنان‌که یکی از وسایل مبارزه با آن را همین پیوند عضوی باید شمرد.

به هر حال، مقصود ما از نقل این نظرات، اثبات امکان مطلق طول عمر بدون کهولت و پیری است، تا کسانی که در ایمان کم‌مایه‌اند، آن را بعید و غریب ندانند. و گرنه، ما در طول عمر امام و بقای نیروی جوانی آن حضرت، به قدرت و توانایی خدا و اخبار پیغمبر و اوصیای او علیهم السلام اعتماد و اتکا داریم و آن را محکم‌ترین دلیل می‌دانیم و به این دلیل خردپسند که مقبول عقل مستقیم است، مؤمن هستیم. هر چند امام زمان علیه السلام، یگانه معمر تاریخ بشر و یگانه کسی باشد که با طول عمر جوانی اش حفظ شده باشد؛ هر چند آزمایش‌های دانشمندان در این خصوص به جایی نرسیده باشد و آنها دست علم بشر را از طولانی کردن عمر و مبارزه با پیری کوتاه بدانند؛ زیرا مسأله طول عمر و بقای جوانی آن حضرت مسأله‌ای نیست که از نظر عقل احتیاج به این مؤیدات داشته باشد. مسأله، مسأله عموم قدرت خدا

واعجاز و خرق عادت و نفوذ مشیت الهی است و در این‌گونه امور، وجود این مؤیدات و عدم آن تأثیری ندارد.

اما اخبار

شیخ صدوق در "کمال الدین" و علی بن محمد خزاز رازی در "کفایة الاثر" از امام حسن مجتبی علیه السلام در ضمن حدیثی روایت کرده‌اند که فرمود: خدای تعالی عمر فرزند نهم از فرزندان برادرم حسین علیه السلام را در دوران غیبتش طولانی نماید، سپس به قدرت خود او را آشکار سازد، به صورت جوانی که کمتر از چهل سال داشته باشد:

«وَذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»^۱

و نیز شیخ صدوق از حضرت رضا علیه السلام در ضمن حدیثی چنین روایت کرده

است:

«الْقَائِمُ هُوَ الَّذِي إِذَا خَرَجَ، كَانَ فِي سِنِّ الشُّيُوخِ وَمَنْظَرِ الشُّبَّانِ قَوِيٌّ فِي بَدَنِهِ»^۲

«قائم آن کسی است که وقتی ظاهر شود در سن پیران و منظر و سیمای جوانان و با قوت بدن باشد».

و از ابی الصلت هروی منقول است که گفت: به حضرت رضا علیه السلام عرض کردم:

علامت قائم چیست هنگامی که ظاهر شود؟

فرمود: علامتش این است که در سن پیران و منظر و قیافه جوانان است، به طوری که اگر کسی او را ببیند، چهل ساله یا کمتر گمان می‌کند. و از علامات او این

۱. منتخب الاثر، ص ۲۰۶، ف ۲، ب ۱۰، ح ۶.

۲. منتخب الاثر، باب ۱۷، ف ۲، ح ۲، ص ۲۲۱.

است که: به گذشت شب و روز پیر نمی شود تا آنکه از این دنیا رحلت کند.^۱

سخنی با برادران اهل سنت

چنانچه می دانیم جمعی از مشاهیر علمای اهل سنت به وصایت و ولایت ائمه اثنی عشر علیهم السلام ایمان دارند و به مهدویت حضرت ولی عصر علیه السلام قائل و معترفند، حتی بعضی از ایشان مدعی زیارت و دیدار آن حضرت شده و معجزات او را نقل کرده اند.

و بسیاری از آنها هم در تعیین مهدی موعود با شیعه موافقت ندارند؛ اما در آن تعصب و لجاج نمی ورزند و آن را یک ماده اختلاف جوهری بین شیعه و سنی نمی دانند؛ بلکه یک اختلاف صغروی و مصداقی می شمارند و به این اختلاف، هرگز به نظر اهمیت نگاه نمی کنند.

چون هر دو فرقه اصل ظهور مهدی را در آخر الزمان مسلم و حتمی می دانند و می گویند: در هنگام ظهور با آن علایم و نشانی های آشکار مانند ندای آسمانی به همه معرفی می شود و آنگاه این خلاف موضوعی هم مرتفع خواهد شد.

پس این عقیده شیعه با آنچه بین فریقین در موضوع مهدی مسلم و مقطوع است و روایات متواتر بر آن دلالت دارد، هیچ گونه مغایرت و منافاتی ندارد و اکنون اهل سنت با شیعه چه معارضه ای در این مورد داشته باشد؟

و چرا آن را ماده اختلاف و بحث و جدال قرار دهند؟ و چرا در مقام رد شیعه برآیند؟ با اینکه در این موضوع برخلاف اجماع و اتفاق مسلمین سخن نگفته اند! یکی از دانشمندان معاصر اهل سنت به نام استاد محمد زکی ابراهیم راند در

---

۱. منتخب الاثر، الباب الحادی والثلاثون فی «انه شاب لا یهرم بمرور الایام»، ب ۳۱، ح ۲،

مقاله‌ای که به مناسبت نیمه شعبان و مهدی منتظر^ث نگاشته، در فصلی تحت عنوان «موعود آخرالزمان في مختلف المذاهب و الاديان» می‌گوید: مهدی موعود در نزد برادران شیعی ما شرحی دارد که ما در وقت دیگر بیان می‌کنیم؛ ولی آنچه برادران شیعه ما بر آن رفته‌اند، با جمهور اهل سنت در اصول و مبادی اساسی به هم می‌رسند و خلاصه آن اصول این است که: به طور حتم مهدی اهل بیت که آمال مسلمانان را تحقق می‌دهد و احوال بشر به او مستقیم می‌گردد، ظاهر خواهد شد. چنانچه ملاحظه می‌شود، این دانشمند عقیده شیعه در مهدویت را با اصول و مبانی اساسی آنکه بین سنی و شیعه مورد اتفاق است، موافق شمرده و در نهایت ادب بدون اینکه عواطف شیعه را تهییج نماید و قلم را به دشنام و سخنان ناسزا آلوده کند، اظهار نظر نموده است.

اما متأسفانه عده‌ای هم هستند که همواره مانع از اتحاد مسلمانان و رفع سوء تفاهمات بوده و می‌خواهند به آتش اختلاف دامن زده و این دو فرقه بزرگ اسلامی را که می‌توانند با همکاری‌های صمیمانه در کنار هم زندگی کرده و در برابر دشمنان اسلام هم‌گام و هم‌صدا باشند، از هم جدا نمایند.

این افراد مغرض که شاید در عصر ما مزدوران استعمار و صهیونیسم بین‌المللی باشند، از آن همه قدر مشترک‌ها و پیوندهای ناگسستنی و موارد مورد اتفاق شیعه و سنی که آنها را به هم مربوط و متصل ساخته و صاحب منافع مشترک قرار داده، چشم‌پوشی نموده و یک سلسله مسایلی را که مانع از هم‌فکری مسلمین و اتحاد و اتفاق آنها مخصوصاً در این زمان نیست پیش کشیده، و گاهی را کوهی نشان

ژ. در مجله «المسلم» و مجله «العشيرة المحمدية»، طبع مصر، شماره اول، سال هجدهم، شعبان ۱۳۸۷.

می دهند و عمداً آنچه را می گویند و می نویسند، (برای این است که کاملاً به ایجاد تفرقه ای که خدا در قرآن کریم از آن نهی کرده، نایل شوند) قلم را به فحش و دشنام و نسبت های ناسزا و افترا و بهتان به شیعه آلوده می سازند تا بلکه شیعه را تحریک و عصبانی کنند و آنها نیز معارضه به مثل نمایند.

در این میان، بیگانگان و استعمارگران که همه از مقاصد شوم و خواب های خطرناک آنها برای اسلام و مسلمین کم و بیش باخبریم، به مقاصد خود برسند و شوکت و آبروی هر دو فرقه را در معرض زوال قرار دهند و با جنگ داخلی میان مسلمانان و سوء تفاهم کفار را بر آنها مسلط سازند.

ما در اینجا در مقام توضیح زیان های این قلم های مسموم و سیاست هایی که مخصوصاً در عصر ما به عناوین متعدد از راه مذهب و ملیت و وطن و نژاد و زبان، عامل تفرقه مسلمانان شده، نیستیم.

شرح این هجران و این خون جگر این زمان بگذار تا وقت دگر باری یکی از موضوعاتی که بیهوده و فقط برای زیاد کردن فاصله بین سنی و شیعه در گذشته و حال از طرف بعضی که خود را به نام اهل سنت معرفی کرده اند، مانند "ابن حجر" و "محب الدین خطیب" دستاویز حمله به شیعه و استهزا و فحش و دشنام و نسبت آنها به جهل و نادانی شده، مسأله طول عمر حضرت ولی عصر - ارواحنا فداه - است. این افراد برای جریحه دار کردن عواطف شیعه و منحرف ساختن افکار، شیعیان را در این ایمان و عقیده، به باد دشنام گرفته و مثل اینکه یک سخن نامعقول و بی سابقه ای را پذیرفته باشند، به آنها اعتراض می کنند.

ما به این آقایان می گوئیم: شما که مسلمان و مؤمن به قدرت خدای تعالی هستید، چرا این اعتراض را به ما می نمایید؟

چرا شما کسانی را که خدای تعالی را قادر و توانا می دانند بر اینکه عمر یکی از

بندگان خاص خود را هرچه مصلحت اقتضا کند طولانی نماید، مسخره می‌نمایید؟
مگر شما خدا را قادر مطلق نمی‌دانید؟

مگر در قرآن نخوانده‌اید که در شرح احوال نوح می‌فرماید:

﴿قَلْبَتْ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا﴾^۱

مگر به صریح این آیه، حضرت نوح در میان قومش نهصد و پنجاه سال درنگ
نکرده است؟

به چه جهت شما شیعه را در مسأله ایمان به طول عمر، این همه سرزنش
می‌نمایید و به جهل نسبت می‌دهید؟ این اعتراض و دشنام‌های شما به شیعه
لوازمی دارد که شما بر حسب عقاید خودتان نمی‌توانید آن لوازم را بپذیرید؟

مگر در قرآن نخوانده‌اید که: خدا ابلیس را تا وقت معلوم مهلت داده است؟

مگر در کتاب‌های خودتان؛ "صحیح مسلم" قسم دوم از جزء دوم، در باب
ابن صیاد؛ در "سنن ترمذی" جزء دوم؛ در "سنن ابی داود" باب خبر ابن صائد، از
کتاب "ملاحم" آن روایات متعدد را راجع به ابن صیاد و ابن صائد ندیده‌اید که
پیغمبر احتمال داد او همان دجال باشد که در آخرالزمان ظاهر می‌شود؟
مگر حدیث "تمیم داری" را که مسلم در باب خروج دجال و ابن ماجه در جزء
دوم در ابواب "فتن" و ابوداود در جزء دوم "سنن" روایت کرده‌اند، نخوانده‌اید که
صریح است بر اینکه دجال در زمان پیغمبر زنده بوده و در آخرالزمان ظاهر
می‌شود؟!!

چگونه شد درباره دشمنان خدا این عمر طولانی را باور کردید و روایت
کنندگان این احادیث را که همه از بزرگان رجال خود شما هستند، به جهل نسبت

۱. سوره عنکبوت، آیه ۱۴.

نوید امن و امان • پیرامون طول عمر حضرت ولی عصر (عج) ■ ۲۰۱

ندادید؛ اما در موضوع ولی خدا و فرزند پیغمبر این سر و صداها را راه انداخته‌اید و باور نمی‌دارید؟

چگونه شد عمر بسیار طولانی را برای خضر و ادریس و عیسی جایز می‌شمارید؛ اما برای حضرت مهدی موعود با این همه شواهد و ادله و معجزات و کراماتی که در عصر غیبت صغری و کبری از او ظاهر شده و با اینکه افرادی که در راستی و صدق گفتارشان شکی نیست او را مکرر ملاقات کرده‌اند، جایز نمی‌شمارید؟

چرا خودتان و همه مسلمین را در ایمان به بقای عیسی (عج) مسخره نمی‌نمایید؟

اگر بنا به استهزا باشد، شما در اصول دین، برخی عقاید دارید که با عقل مستقیم و نزاهت اسلام که دین توحید است، به هیچ وجه سازگار نیست. شما نسبت به کسانی که آنها را به اصطلاح از اقطاب و اولیا می‌شناسید، کارهایی نسبت می‌دهید که هر کس از گفتارتان به خنده می‌افتد.

ولی چنانچه گفته شد، معارضه به مثل صحیح نیست و ما راضی نیستیم سخنی بگوییم یا کلامی بنویسیم که شما را در انظار بیگانگان خفیف و سبک سازد. ما می‌گوییم: وضع روزگار و فشارهایی که از طرف استعمارگران بر مسلمانان وارد شده و می‌شود، به ما فرصت و اجازه نمی‌دهد که در این‌گونه خلافات، زبان به عیب‌جویی یکدیگر باز کنیم. در حالی که دشمنان اسلام با اساس اسلام و قرآن و احکام قرآن دشمنی می‌کنند. در حالی که احکام اسلام و اصول و شعائر مسلم بین سنی و شیعه در کشورهای اسلامی دستخوش سخت‌ترین تعرضات و آسیب شده و مسیحی‌ها و یهودی‌ها و کفار دیگر برای از رسمیت انداختن احکام اسلام، هر روز نقشه‌هایی طرح و توسط مسلمان‌نماهایی از شیعه و سنی اجرا می‌نمایند؟

خوب است در افکار و آرای خود قدری مطالعه کنید و همچنین از روی بی طرفی و با نظر خالی از تعصب، به عقاید پاک و مقدس شیعه در اصول و فروع، که از مصادر محکم عقلی و قرآن و سنت گرفته شده است؛ بنگرید و ببهوده به القای شبهات واهی و تهمت و افتراء، عواطف شیعه را جریحه دار نساخته و برادران سنی ما را گرفتار سوء تفاهم و بدبینی و بی خبری از عقاید و آرای اسلامی ما نسازید.

سرگذشت معمرین در تاریخ

اگرچه راجع به امکان عمر بسیار طولانی در ضمن مطالب گذشته، توضیحات کافی داده شد؛ لیکن برای آنکه خوانندگان ارجمند بدانند این موضوع از نظر تاریخ همواره مورد قبول بشر بوده، خوانندگان را به کتاب‌های معتبر تاریخ و تراجم و اعلام ارجاع می‌دهیم و یادآور می‌شویم؛ علاوه بر اینکه در ضمن این کتب شرح احوال بسیاری از معمرین درج شده، کتاب‌هایی نیز به خصوص در ترجمه معمرین تألیف شده؛ مانند "المعمرون"^۱ ابی حاتم سجستانی (متوفای ۲۴۸ یا ۲۵۰) و در کتاب‌هایی نیز مانند کمال الدین و غیبت شیخ صدوق و امالی شریف مرتضی، یک باب یا فصل به این موضوع اختصاص داده شده است.

هرکس به این کتاب‌ها مراجعه نماید، می‌فهمد (بیهوده سخن به این درازی نبود) و برایش یقین حاصل می‌شود که این همه نقل‌های تاریخی بی‌مأخذ و مجهول نمی‌باشد و برای عمر بشر حد و مرز معینی نیست و تاریخ طولانی و پر از عجایب زندگی بشر معمرین بی‌شمار دیده و در روی این زمین، خیلی افرادی بیش از حضرت ولی عصر - ارواحنا فداه - عمر کرده‌اند.

۱. این کتاب نخست به ضمیمه ترجمه انگلیسی آن در ۱۸۹۹ میلادی در لندن طبع و اخیراً نیز طبع آن تجدید شده است.

نوید امن و امان • پیرامون طول عمر حضرت ولی عصر علیه السلام ■ ۲۰۳

و بدیهی است آنچه ما از تاریخ معمرین می دانیم و در کتب تراجمی که در دسترس ما است، ضبط شده، تاریخ یک قسمت کوچک از این دنیای بزرگ است و اگر تواریخ ملل دیگر در دست ما بود و اگر از آغاز به حفظ سرگذشت معمرین به اندازه سرگذشت پادشاهان اهمیت داده شده بود، اکنون تواریخ سرگذشت معمرین از تواریخ دیگر مفصل تر بود.

مع ذلک ما می خواستیم جدولی از اسامی معمرین از روی کتب و مأخذی که در دسترس داریم به خوانندگان تقدیم نماییم؛ ولی چون ملاحظه شد، آمارگیری از عموم معمرین در تاریخ، در گذشته و حال حتی در حدود همین تواریخ و مصادری که در دسترس است، وقت و فرصت زیاد لازم دارد، فقط به ذکر نام عده‌ای از آنها به عنوان نمونه و به حکم مثل معروف «حکم الأمثال فیما یجوز و فیما لا یجوز سواء» اکتفا کردیم.

اسامی برخی از معمرین

- ۱- آدم؛ ۹۳۰ سال.
- ۲- شیث؛ ۹۱۲ سال.
- ۳- انوش؛ ۹۰۵ سال.
- ۴- قینان؛ ۹۱۰ سال.
- ۵- مهلائیل؛ ۸۹۵ سال.
- ۶- یارد؛ ۹۶۲ سال.
- ۷- اخنوخ؛ ۳۶۵ سال.
- ۸- متوشالِح؛ ۹۶۹ سال.
- ۹- لامک؛ ۷۷۷ سال.

- ۱۰- نوح؛ ۹۵۰ سال.^۱
- ۱۱- سام؛ ۶۰۰ سال.
- ۱۲- ارفکشاد؛ ۴۳۸ سال.
- ۱۳- شالح؛ ۴۳۳ سال.
- ۱۴- عابر؛ ۴۶۴ سال.
- ۱۵- ابراهیم؛ ۱۷۵ سال.
- ۱۶- اسماعیل؛ ۱۳۷ سال.^۲
- ۱۷- ربیعه بن ضبیع فزاری؛ ۳۸۰ سال.^۳
- ۱۸- اوس بن حارثه؛ ۲۲۰ سال.^۴
- ۱۹- عبید بن شرید جرهمی؛ ۳۵۰ سال.^۵
- ۲۰- برد؛ ۹۶۲ سال.^۶
- ۲۱- ایوب بن حداد عبدی؛ ۲۰۰ سال.^۷

---

۱. بنابر تواریخ و کتب حدیث مجموع مدت عمر او پیش از بعثت و پس از طوفان ۲۵۰۰ سال شد.

۲. مدت اعمار این افراد همه طبق تورات نوشته شده که علاوه بر این، جمعی دیگر را نیز مانند فالح و رعو و سروج و ناحور و غیره ذکر کرده. رجوع شود به ترجمه عربی تورات، طبع بیروت، ۱۸۷۰ میلادی و منتخب الاثر نگارنده، ص ۲۷۶ و ۲۷۷.

و ظاهراً اخنوخ همان ایلیا است که یهود و نصاری معتقدند: سه هزار و سیصد و هشتاد و دو سال پیش از میلاد زنده به آسمان برده شد و الم مرگ نچشید. رجوع شود به کتاب اظهار الحق، ج ۲، ص (۱۲۴).

۳. کمال الدین، ج ۲، ص ۲۳۳ - ۲۳۵.

۴. المعمرین، ص ۳۶.

۵. کمال الدین، ج ۲، ص ۲۳۲.

۶. کنز الفوائد، ص ۲۴۵.

۷. کمال الدین، ج ۲، ص ۱۴۲.

- ۲۲- ثعلبة بن كعب؛ ۳۰۰ سال.^۱
- ۲۳- تیم الله بن ثعلبه؛ ۵۰۰ سال.^۲
- ۲۴- ثوب بن تلده اسدی؛ ۲۲۰ سال.^۳
- ۲۵- جعفر بن قرط عامری؛ ۳۰۰ سال.^۴
- ۲۶- جلهمة بن ادد بن زید؛ ۵۰۰ سال.^۵
- ۲۷- یحابر بن مالک بن ادد؛ ۵۰۰ سال.^۶
- ۲۸- زهیر بن عتاب کلبی؛ ۳۰۰ سال.^۷
- ۲۹- جلیلة بن کعب؛ ۱۹۰ سال.^۸
- ۳۰- حادثه بن صحر؛ ۱۸۰ سال.^۹
- ۳۱- حادثه بن عبید کلبی؛ ۵۰۰ سال.^{۱۰}
- ۳۲- حامل بن حادثه؛ ۲۳۰ سال.^{۱۱}
- ۳۳- حبابه والبیه؛ از عصر خلافت علی علیه السلام تا زمان امامت حضرت رضا علیه السلام عمر کرد.

---

۱. المعمرین، ص ۶۴.

۲. تذکرة الخواص، ص ۲۰۵؛ المعمرین، ص ۳۱.

۳. المعمرین، ص ۵۹.

۴. المعمرین، ص ۴۳.

۵. غیبت شیخ طوسی، ص ۸۶.

۶. غیبت شیخ طوسی، ص ۸۶.

۷. کمال الدین، ص ۲۴۶.

۸. المعمرین، ص ۶۵.

۹. المعمرین، ص ۴۹.

۱۰. المعمرین، ص ۶۷.

۱۱. المعمرین، ص ۶۹.

- ٣٤- حارث بن مضاض جرهمی؛ ٤٠٠ سال.^١
 ٣٥- ذوالاصبع العدوانی؛ ٣٠٠ سال.^٢
 ٣٦- حنظلة بن شرقی؛ ٢٠٠ سال.^٣
 ٣٧- درید بن زید؛ ٤٥٠ سال.^٤
 ٣٨- ذوجدن حمیری؛ ٣٠٠ سال.^٥
 ٣٩- درید بن صمت؛ ٢٠٠ سال.^٦
 ٤٠- ذوالقرنین؛ ٣٠٠٠ سال.^٧
 ٤١- ربیعہ بجلی؛ ١٩٠ سال.^٨
 ٤٢- رداد بن کعب نخعی؛ ٣٠٠ سال.^٩
 ٤٣- زهیر بن خباب؛ ٤٢٠ سال.^{١٠}
 ٤٤- سطیع کاهن؛ ٣٠ قرن.^{١١}
 ٤٥- سیف بن وهب؛ ٣٠٠ سال.^{١٢}

-
١. غیبت شیخ طوسی، ص ٨١؛ المعمرین، ص ٤٢.
 ٢. المعمرین، ص ٨٢.
 ٣. المعمرین، ص ٤٩.
 ٤. المعمرین، ص ٢٠.
 ٥. المعمرین، ص ٣٣.
 ٦. المعمرین، ص ٢٢.
 ٧. تذکرة الخواص، ص ٣٧٧، نقل از تورات.
 ٨. المعمرین، ص ٦٨.
 ٩. کمال الدین، ج ٢، ص ٢٤٢.
 ١٠. المعمرین، ص ٢٥.
 ١١. المعمرین، ص ٥.
 ١٢. المعمرین، ص ٤١.

- ۴۶- شریة بن عبد الله جعفی؛ ۳۰۰ سال.^۱
- ۴۷- شوق کاهن؛ ۳۰۰ سال.^۲
- ۴۸- صیفی بن ریاح؛ ۲۷۰ سال.^۳
- ۴۹- ضبيرة بن سعید؛ ۲۲۰ سال.^۴
- ۵۰- عباد بن سعید؛ ۳۰۰ سال.^۵
- ۵۱- عوف بن کنانه کلبی؛ ۳۰۰ سال.^۶
- ۵۲- عبد المسيح بن عمرو غسانی؛ ۳۵۰ سال.^۷
- ۵۳- اوس بن ربیعہ اسلمی؛ ۲۱۴ سال.^۸
- ۵۴- عبید بن شرید جرهمی؛ ۳۵۰ سال.^۹
- ۵۵- عمرو بن حمة الدوسی؛ ۴۰۰ سال.^{۱۰}
- ۵۶- عمرو بن لحي؛ ۳۴۵ سال.^{۱۱}
- ۵۷- قس بن ساعده؛ ۶۰۰ سال.^{۱۲}

-
۱. المعمرین، ص ۳۹.
  ۲. کمال الدین، ج ۲، ص ۲۳۵.
  ۳. غیبت شیخ طوسی، ص ۸۰.
  ۴. المعمرین، ص ۲۰.
  ۵. المعمرین، ص ۷۰.
  ۶. کمال الدین، ج ۲، ص ۲۵۵.
  ۷. المعمرین، ص ۳۸.
  ۸. المعمرین، ص ۶۶.
  ۹. کمال الدین، ج ۲، ص ۲۳۲.
  ۱۰. غیبت شیخ طوسی، ص ۸۱.
  ۱۱. غیبت شیخ طوسی، ص ۸۶.
  ۱۲. کنز الفوائد، ص ۲۵۴.

- ۵۸- کعب بن حمة الدوسی؛ ۳۹۰ سال.^۱
- ۵۹- کعب بن رادة نخعی؛ ۳۰۰ سال.^۲
- ۶۰- محسن بن عتبان زبیدی؛ ۲۵۶ سال.^۳
- ۶۱- مرداس بن صبیح؛ ۲۳۰ سال.^۴
- ۶۲- مستوغر بن ربیعة بن کعب؛ ۳۳۰ سال.^۵
- ۶۳- هبل بن عبد الله کلبی جد زهیر بن خباب؛ ۷۰۰ سال.^۶
- ۶۴- نفیل بن عبد الله؛ ۷۰۰ سال.^{۸۷}
- ۶۵- هنری جنکس؛ ۱۶۹ سال. این مرد در سن ۱۱۲ سالگی در جنگ فلورفید شرکت داشت.
- ۶۶- جون بافن بولندی؛ ۱۷۵ سال داشت و سه نفر از اولاد خود را که متجاوز از صد سال داشتند، دید.
- ۶۷- یوحنا سورتنغتون نروژی (متوفای ۱۷۹۷)؛ ۱۶۰ سال.

۱. تذکرة الخواص، ص ۲۰۵؛ المعمرین، ص ۲۲.
۲. المعمرین، ص ۶۶.
۳. کمال الدین، ج ۲، ص ۲۵۵؛ المعمرین، ص ۲۱.
۴. المعمرین، ص ۳۵.
۵. المعمرین، ص ۹؛ سیره ابن هشام، ج ۱، ص ۳.
۶. المعمرین، ص ۲۹.
۷. تذکرة الخواص، ص ۲۰۵.
۸. مخفی نماند یادداشت کردن نام معمرینی که شرح حالاتشان در کتاب المعمرین و غیبت شیخ طوسی و کمال الدین و کنز الفوائد و کتاب های تاریخ حفظ شده، سبب اطاله مقاله می گردد، لذا به همین قدر قناعت کردیم و بر آن اسامی معمرین دیگر را از کتاب هایی که اخیراً تألیف شده، اضافه می نماییم و همچنین بعضی از معمرین معاصر را که اتفاقاً و بدون اینکه در مقام فحص باشیم در روزنامه ها به شرح احوال آنها برخوردیم.

- ۶۸- طوز مبارک؛ ۱۵۲ سال.
- ۶۹- کورتوال؛ ۱۴۴ سال.
- ۷۰- یک فرد زنگباری؛ ۲۰۰ سال.^۱
- ۷۱- ماتوسالم؛ ۹۶۹ سال.
- ۷۲- ملک جزیره «لوکمبانز»؛ ۸۰۲ سال.
- ۷۳- چند نفر پنجابی؛ ۲۰۰ سال.
- ۷۴- مارکوس ابونیوس؛ بیش از ۱۵۰ سال.
- ۷۵- اهالی جبل آتوس؛ هریک ۱۳۰ سال.
- ۷۶- دودون؛ ۵۰۰ سال.
- ۷۷- سنجرین پادشاه قبرس؛ ۱۶۰ سال.
- ۷۸- قدیس سیمون؛ ۱۰۷ سال.
- ۷۹- قدیس تاکریس؛ ۱۰۷ سال.
- ۸۰- قدیس انطوان؛ ۱۰۵ سال.
- ۸۱- البومامطران حبشه؛ ۱۵۰ سال.
- ۸۲- توماس باز؛ ۱۵۲ سال.
- ۸۳- معمر دیگری که در هنگام مرگ فرزندش ۱۴۰ سال داشت.
- ۸۴- برنوکرتریم؛ ۱۵۰ سال.
- ۸۵- یک نفر معمر اهل سربیان؛ ۱۳۵ سال.
- ۸۶- یک نفر دیگر از اهل سربیان؛ ۱۲۵ سال.
- ۸۷- معمر دیگر از اهل سربیان؛ ۲۹۰ سال.

---

۱. نام این چند نفر در تفسیر الجواهر، ج ۱۷، ص ۲۲۶ ذکر شده است.

- ۸۸- یک نفر معمر از اهل لیفونیا؛ ۱۶۸ سال.
- ۸۹- معمر دیگر که در لوسرون مرد؛ ۱۸۶ سال.
- ۹۰- یک نفر کشاورز ایقاسی؛ ۱۸۵ سال.
- ۹۱- معمر مصری؛ ۱۵۴ سال.
- ۹۲- زار و معمر ترکی؛ ۱۵۶ سال.^۱
- ۹۳- شیخ محمد سمحان؛ ۱۷۰ سال.^۲
- ۹۴- سید میرزا کاشانی؛ ۱۵۴ سال.^۳
- ۹۵- جمعه؛ ۱۴۰ سال.^۴
- ۹۶- محمود باقر عیوض اف؛ وی جشن صد و پنجاه سالگی خود را گرفت و وزارت پست و تلگراف شوروی تبریک بودی که عکس عیوض اف بر روی آن نقش شده، چاپ نمود.^۵
- ۹۷- دهقان صربستانی از اهل یوگسلاوی به نام اوچکوویچ متولد ۱۷۹۸ میلادی که تا سال ۱۳۳۵ شمسی زنده بود.^۶
- ۹۸- شیرعلی مسلم اف؛ ۱۶۴ ساله. وی در سال ۱۳۴۶ شمسی ۱۶۲ سالگی خود را جشن گرفت. این مرد در این سن سرزنده و شاداب است و در عمرش لب به

---

۱. نام این افراد در روزنامه الاهرام، شماره ۳، دسامبر ۱۹۳۰ طی مقاله‌ای با عنوان "الخلود و طول العمر حوادث مدهشة عن طول الاعمار" ضبط شده است. تفسیر الجواهر، ج ۲۴، ص ۸۶-۸۸.

۲. مجله صبا، شماره ۲۹، سال ۳، به نقل از مجله الاثنین قاهره.

۳. پرچم اسلام، شماره ۳، سال ۲.

۴. روزنامه کیهان، شماره ۷۲۵۳.

۵. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۶۰۳.

۶. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۲۱۵.

مشروب و الکل نزده است؛ بارها جراید جهان از طول عمرش سخن گفته و شرح حالش را انتشار داده‌اند.^۱

۹۹- حاجی محمد بدوئی ابوالشامات؛ ۱۲۵ سال.^۲

۱۰۰- شیخ علی بن عبدالله، حکمران سابق قطر؛ ۱۵۰ سال.^۳

۱۰۱- سید محمد الفجال؛ ۱۳۶ سال. وی در حفر کانال سوئز شرکت داشت.^۴

۱۰۲- نوذر باباتا مصطفی‌یف اهل آذربایجان شوروی، چندی پیش یکصد و چهلمین سال خود را جشن گرفت.^۵

۱۰۳- محمد انباتوف؛ ۱۴۹ سال، پیرترین کاندیدای انتخابات آذربایجان شوروی که بالغ بر یکصد اولاد و نوه و نتیجه و نبیره دارد.^۶

۱۰۴- کدخدا قنبرعلی رستم‌آبادی؛ ۱۵۶ سال.^۷

۱۰۵- یک زن اهل ترکیه به نام هاجر؛ ۱۶۹ سال که یک برادر ۱۱۳ ساله هم داشت.^۸

۱۰۶- حسین پیرسلامی فارسی؛ ۱۴۶ سال.^۹

۱۰۷- مردی که در زمان ناپلئون به دنیا آمده و در سال ۱۳۴۲ شمسی، ۱۶۳ سال

---

۱. روزنامه کیهان، شماره ۷۱۵۱ و شماره ۷۷۴۶؛ روزنامه اطلاعات، شماره‌های ۱۱۷۴۴.

۱۱۷۵۰، ۱۱۸۷۱، ۱۱۹۰۴، ۱۱۹۶۵، ۱۲۸۸۲، ۱۲۸۹۳.

۲. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۰۷۲.

۳. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۳۰۳.

۴. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۰۹۳.

۵. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۱۶۲۲.

۶. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۴۳۱.

۷. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۷۶۳ و ۹۸۷۳.

۸. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۱۳۴۷.

۹. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۷۴۶ و ۹۷۴۸.

داشت و دارای ۱۵۰ نوه و یک پسر ۱۱۰ ساله است و تا به حال لب به مشروب و سیگار نزده است. نام این مرد هادی محمد است و اکنون در کازابلانکا زندگی می‌کند.^۱

۱۰۸- سید حسین قرانی؛ ۱۳۵ سال.^۲

۱۰۹- محمد ولی مسلمی مراغه‌ای؛ ۱۴۰ سال.^۳

۱۱۰- ناوارز زن آرژانتینی؛ ۱۴۸ سال.^۴

۱۱۱- پیرمرد اتریشی به نام فرانزواینر؛ وی یکصد و چهلیمین سال ولادت خود را جشن گرفت و گفت: تاکنون به یاد ندارم حتی یک بار بیمار شده باشم و هنوز هم در مزرعه اجدادی خود کار می‌کنم.^۵ ۱۱۲- مردی به نام اشانکر اهل گرجستان، ۱۴۷ سال.^۶

۱۱۳- عایشه دختر حاج اسماعیل تونسلی، ۱۳۰ سال.^۷

۱۱۴- بانو گوموکا ساکن دهکده گالون قفقاز، یکصد و چهل و هفتمین سال تولد خود را جشن گرفت و هنوز نشاط خود را از دست نداده و در حس شنوایی و بینایی او هیچ‌گونه ضعفی حاصل نشده است.^۸

۱. روزنامه کیهان، شماره ۵۹۹۱.

۲. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۱۹۲۴.

۳. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۰۰۰۰.

۴. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۷۳۱.

۵. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۷۳۹.

۶. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۱۱۸۷.

۷. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۶۴۶.

۸. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۹۷۲.

- ۱۱۵- دیوید فرباندز آمریکایی؛ ۱۳۳ سال.^۱
- ۱۱۶- پیرمرد ۱۸۵ ساله؛ که وقت ولادت ناصرالدین شاه ۵۰ ساله و زمان آغامحمد خان قاجار ۱۲ ساله بوده است.^۲
- ۱۱۷- کردیف قفقازی؛ ۱۴۷ سال.^۳
- ۱۱۸- یک فرد چینی؛ ۱۵۵ سال.^۴
- ۱۱۹- یک نفر از اهالی آلبانی به نام "خوده"؛ ۱۷۰ سال.^۵
- ۱۲۰- خدیجه ننه اهل ترکیه؛ ۱۶۸ سال، که پزشکان هم این سن و سال او را تصدیق کرده‌اند. این زن در دوران ناپلئون و فتحعلی شاه حیات داشته و پس از مرگ روسپیر (۱۷۹۴ میلادی) به دنیا آمده.^۶
- ۱۲۱- شخصی به نام راسیاریام اهل پنجاب هند؛ ۱۴۰ سال.^۷
- ۱۲۲- بانو کومرو بمیرنین اهل ترکیه؛ ۱۷۳ سال.^۸
- ۱۲۳- سید حبیب بن معاطی مراکشی؛ ۱۴۷ سال. وی در این سن و سال به تمام مشاغل خود اشتغال داشت و سن پسرش سالهاست که از یکصد تجاوز کرده است.^۹

---

۱. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۹۷۲.

۲. روزنامه کیهان، شماره ۶۰۶۳.

۳. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۰۲۳.

۴. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۱، آبان ماه ۱۳۳۳.

۵. مجله دانشمند، شماره ۶۱.

۶. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۱۱۰۵.

۷. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۹۲۸.

۸. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۷۴۵.

۹. الامالی المتخبة، ج ۱، ص ۷۹، طبع نجف؛ نقل از روزنامه الاخاء بغداد، شماره ۷۵۷، سال ۴.

- ۱۲۴- یک فرد چینی موسوم به دلی چینک؛ ۲۵۳ سال.^۱
- ۱۲۵- احمد آداموف؛ ۱۶۱ سال. وی با همسرش یکصدمین سال ازدواج خود را جشن گرفت.^۲
- ۱۲۶- محمود باقر اوغلو؛ یکصد و هشتاد و چهارمین سال ولادت خود را جشن گرفت.^۳
- ۱۲۷- پی ریرارا یا جاویر پیریراپیر، از سرخ پوستان آمریکای جنوبی؛ ۱۶۷ ساله.^۴
- ۱۲۸- سید ابوطالب موسوی فارسی معروف به ذی القرنین؛ ۱۹۱ ساله. ریاست یک ایل چند صد نفری را که همه فرزندان ونوه و نتیجه وی هستند، دارد و آخرین همسرش ۱۰۵ ساله است و مدعی است که پیش از ناصرالدین شاه زن گرفته و دو مرتبه دندان درآورده است.^۵
- ۱۲۹- شیرسوار؛ مرد ۱۴۰ ساله فومنی.^۶
- ۱۳۰- کربلایی آقا باطنی کرمانشاهی؛ ۱۴۰ سال.^۷
- ۱۳۱- سید علی فریدنی؛ ۱۸۵ سال. دو فرزند او که بیش از یکصد سال عمر کرده، سی سال قبل یعنی در سن ۱۵۵ سالگی دندان درآورده و هیأت پزشکی رسمی دولتی او را معاینه کرده و شرح حالش و گزارش هیأت پزشکی و نامه وزیر

۱. الامالی المنتخبة، ج ۱، ص ۷۹، طبع نجف، به نقل از سالنامه پارس.

۲. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۹۶۳.

۳. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۹۶۳.

۴. شرح احوالش به طور مفصل در روزنامه اطلاعات، شماره ۹۲۳۶ و به طور مختصر در روزنامه اطلاعات، شماره‌های ۱۹۲۱ و ۹۵۷۴ و ۹۵۷۵ درج شده است.

۵. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۱۱۷۹ و ۱۱۱۸۰.

۶. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۷۴۱ و ۹۷۴۲.

۷. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۷۸۰.

بهداری ایران در روزنامه اطلاعات درج شد.^۱

۱۳۲- ایکورکرویف؛ ۱۵۷ سال. در جنگ‌های ناپلئون اول علیه ژنرال الکسی میرمولف روسی، آشپز این ژنرال بود. وی از استعمال مشروبات الکسی و دخانیات سخت احتراز داشت.^۲

۱۳۳- مردی که در ۱۵۸ سالگی، آپاندیس او را در یکی از بیمارستان‌های "نایروبی پایتخت کنیا" عمل کردند. این پیرمرد که به ظاهر از جوان‌ترین جوانان جوان‌تر است، بین ۱۲۰ - ۱۳۰ سالگی از زن جوانش صاحب پنج فرزند شد و بزرگ‌ترین فرزند وی هم‌اکنون ۱۲۵ سال دارد و پیر و خموده است در حالی که خود پدر پیل افکن است و به مانند پهلوانان اساطیری ستبر و نیرومند. این پیرمرد، فرزند ارشد رئیس قبیله‌ای است که به هنگام حیات ۳۹ زن گرفت و صاحب ۱۷۳ فرزند شد و آگاهی به احوال این خانواده طویل‌العمر و کثیر الاولاد ضرب‌المثل شیرین خودمان را یادآور است که: "دود از کنده برخیزد".^۳

۱۳۴- به موجب یک آمار رسمی در گرجستان، بیش از ۲۱۰۰ نفر متجاوز از یکصد سال سن دارند.^۴

۱۳۵- طبق یک آمار در شوروی، حدود ۲۰۰ نفر زن و مرد که سن آنها از ۱۱۰ تا ۱۵۰ سال است، زندگی دارند و پس از رسیدگی معلوم شد که اغلب آنها به تربیت زنبور عسل اشتغال داشته و قسمت مهمی از غذایشان عسل بوده است.

---

۱. روزنامه اطلاعات. شماره‌های ۹۷۴۱ و ۹۷۴۴ و ۹۷۶۵ و شماره ۲۶ مهر ۱۳۳۷.

۲. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۳۳۷.

۳. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۲۶۷۲.

۴. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۱۱۷۸.

- بدین جهت نتیجه گرفته شد که غسل در طول عمر اثر بسزایی دارد.^۱
- ۱۳۶- تعداد اشخاصی که در آمریکا عمرشان متجاوز از یکصد سال است، به ۳۵۰۰ نفر تخمین زده شده است.^۲
- ۱۳۷- در کشور چین، ۳۳۸۴ نفر بیش از یکصد سال عمر دارند که افراد متجاوز از ۱۵۰ سال هم در بین آنها هست.^۳
- ۱۳۸- در اتحاد جماهیر شوروی، تعداد افرادی که دومین قرن زندگی خود را می‌گذرانند، تقریباً ۳۰۰۰۰ نفرند.^۴
- ۱۳۹- یک نفر دهقان مجاری، سال ۱۷۲۴ در سن ۱۸۵ سالگی درگذشت، نامبرده تا روزهای آخر عمرش مانند جوانان کار می‌کرد.^۵
- ۱۴۰- شخص دیگری به نام "جان راول"، به هنگام مرگ ۱۷۰ سال داشت و همسرش در آن هنگام ۱۶۴ ساله بود، آنها ۱۳۰ سال با هم زندگی کرده بودند.^۶
- ۱۴۱- زنی به نام آشرا اوماروا؛ ۱۵۹ ساله.^۷
- ۱۴۲- چند سال پیش روزنامه‌ها خبر دادند که یک مرد ۲۰۷ ساله در آمریکای جنوبی فوت شده است.^۸

۱. روزنامه اطلاعات، شماره ۸۹۰۴.

۲. روزنامه اطلاعات، شماره ۹۴۳۷.

۳. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۱، آبان ۱۳۳۳.

۴. مجله دانشمند، شماره ۶۱.

۵. مجله دانشمند، شماره ۶۱.

۶. مجله دانشمند، شماره ۶۱.

۷. روزنامه اطلاعات، شماره ۱۲۸۸۲.

۸. مجله دانشمند، شماره ۶۱.

در اینجا این مقاله را پایان می دهیم و متذکر می شویم که اگر کسی تواریخ ملل و جراید و مجلات تمام کشورهای دنیا را در اختیار داشته باشد، به آمارهای جالب و اطلاعات مهمی دست خواهد یافت.

و از همین مختصر که نگارش یافت، معلوم می شود از نظر تاریخ و بررسی احوال معمرین قدما و معاصرین، برای عمر بشر حدّ و اندازه‌ای که از آن تجاوز ننماید، معلوم نیست و همان طور که سید بن طاووس رحمته الله علیه ضمن آن مثال معروف توضیح داده،^۱ نباید از عمر بسیار طولانی تعجب کرد و آن را بعید شمرد؛ زیرا با تکرار و کثرت وقوع آن وجهی برای تعجب باقی نمی ماند.

در پایان این مقالات، یکبار دیگر نیز یادآور می شویم: آنچه ما پیرامون موضوع طول عمر و نواحی مختلف آن شرح دادیم، برای این است که معلوم شود استبعاد عمر بسیار طولانی ناشی از قلت اطلاع از تاریخ و احوال معمرین و جهل به علوم طبیعی و ضعف ایمان به خدا و یا عناد و لجاج و سرپیچی از پذیرفتن حقّ است.

و اگر این شواهد و دلایل هم در بین نبود، و مسأله عمر طولانی بی سابقه بود و علوم طبیعی هم امکان طبیعی طول عمر را تأیید نمی کرد، طول عمر حضرت ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه - یک موضوع خردپسند و باورکردنی و ثابت بود؛ زیرا با این همه اخبار و بشارات پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و ائمه طاهرین علیهم السلام و با آن همه معجزات و خوارق عاداتی که از آن حضرت در عصر حیات پدر بزرگوارش امام حسن عسکری علیه السلام و در غیبت صغری و غیبت کبری صادر شده و با اینکه جمع بسیاری از بزرگان، که در صداقت و تقوا و ورع آنها هیچ شبهه‌ای نیست، از

۱. کشف المحجّة، فصل ۷۹.

شرفیابی خود به حضور ولی عصر علیه السلام خبر داده‌اند و گروه‌هایی که بیش از حد تواتر است، به سعادت دیدار ایشان نایل شده‌اند، طول عمر و زندگی آن رهبر عدالت‌گستر جهان ثابت و محرز است، همان‌طور که معجزات انبیا با اینکه خارق عادات است، با اتکا به تواتر خبردهندگان و قدرت مطلق الهی ثابت و مسلم است.

«اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغِبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ، تُعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ، وَتُذِلُّ بِهَا النِّفَاقَ وَأَهْلَهُ، وَتَجْعَلُنَا فِيهَا مِنَ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ وَالْقَادَةِ إِلَى سَبِيلِكَ، وَتَرْزُقُنَا بِهَا كَرَامَةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ».

شرح وچگونگی ولادت

حضرت ولی عصر ارواحنا فداه

بخش چهارم

شرح و چگونگی ولادت

حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)

(به طور اختصار)

باید دانست روایات و احادیثی که دلالت بر ولادت و وجود حضرت ولی عصر علیه السلام دارد، بسیار است و ما در باب اول از فصل سوم منتخب الاثر بیش از دویست روایت را در این موضوع نقل کرده‌ایم.

سید علامه میر محمد صادق خاتون‌آبادی در کتاب اربعین می‌فرماید: در کتب معتبر شیعه بیش از هزار حدیث روایت شده در ولادت حضرت مهدی علیه السلام و غیبت او و آنکه امام دوازدهم است و نسل امام حسن عسکری علیه السلام است و اکثر آن احادیث مقرون به اعجاز است.

گزارش و تفصیلات ولادت سراسر برکت امام، در کتب معتبر و اخبار، مشروحاً بیان شده است، از جمله این اخبار، روایتی است که فاضل قندوزی از علمای اهل سنت^۱ و شیخ طوسی در کتاب غیبت و شیوخ دیگر روایت کرده‌اند و سبج

---

۱. ینابیع الموده، ص ۴۴۹ و ۴۵۱.

صدوق در کتاب کمال الدین به سند صحیح و معتبر از جناب موسی بن محمد بن قاسم بن حمزة بن موسی بن جعفر رضی الله عنه از حضرت حکیمه خاتون دختر والامقام امام محمد تقی رضی الله عنه که از بانوان با عظمت و شخصیت و فضیلت خاندان رسالت است، حدیث کرده است.

حکیمه فرمود: امام حسن عسکری رضی الله عنه فرستاد (فردی را. نزد من که عمه امشب نزد ما افطار کن که شب نیمه شعبان است و خداوند حجّت را در این شب ظاهر فرماید و او حجّت خدا در زمین است.

من عرض کردم: مادرش کیست؟

فرمود: نرجس.

گفتم: فدایت شوم! به خدا سوگند در او اثری نیست.

فرمود: همین است که برای تو می گویم.

حکیمه گفت: پس آمدم چون سلام کردم و نشستم، نرجس خواست پای افزارم

را بیرون آورد، گفت: ای سیده من و سیده خاندان من، چگونه شب کردی؟

گفتم: بلکه تو سیده من و سیده خاندان منی.

گفت: ای عمه! این چه سخن است؟!

گفتم: ای دخترم! خدا امشب به تو پسری کرامت فرماید که در دنیا و آخرت آقا

است، پس او خجالت کشید و حیا کرد. وقتی از نماز عشا فارغ شدم، افطار کردم

و در بستر خوابیدم، چون نیمه شب رسید، برخاستم برای نماز شب، نماز را

خواندم و فارغ شدم و نرجس همچنان در خواب و راحت بود. من نشستم برای

تعقیب و سپس خوابیدم و هراسان بیدار شدم، او همچنان خواب بود، پس

برخاست نماز شب را خواند و خوابید.

حکیمه فرمود: برای فحوص از صبح بیرون آمدم، فجر اول ظاهر شده بود، هنوز

نرجس در خواب بود. در شک افتادم، امام مرا صدا زد و فرمود: عمه! شتاب مکن که مطلب نزدیک گردیده. نشستم و سوره الم سجده ویس خواندم که ناگاہ نرجس هراسناک بیدار شد، من به بالینش شتافتم و گفتم: "بسم الله عليك" آیا چیزی احساس می‌کنی؟

گفت: بله! ای عمه.

گفتم: آسوده خاطر باش، همان است که به تو گفتم.

حکیمه گفت: پس مرا سستی و از خود بی خودی فراگرفت و او نیز چنین شد، وقتی به حس آقایم بیدار شدم، جامه را از روی نرجس به یک سوزدم و آقای خود را دیدم که در حال سجده است و مواضع سجودش را بر زمین گذارده، او را دربر گرفتم، دیدم نظیف و پاکیزه است، امام حسن علیه السلام مرا صدا زد: ای عمه! پسر من را نزد من بیاور.

او را نزد امام بردم، امام دست‌هایش را زیر دوران و پشت او گذارد و پاهایش را در سینه خود قرار داد و زبانش را در دهان او نهاد و دست بر چشم‌ها و گوش و مفاصلش کشید.

پس فرمود: سخن بگو ای پسر!

فرمود: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ» سپس بر امیرالمؤمنین و امامان تا پدرش صلوات فرستاد و سکوت فرمود.

امام فرمود: او را نزد مادرش ببر تا به او سلام کند و سپس نزد من آور. پس او را نزد مادرش بردم، به مادرش سلام کرد، سپس او را برگرداندم و در مجلس امام گذاردم. فرمود: ای عمه! روز هفتم که شد، نزد ما بیا. حکیمه فرمود: بامدادان رفتم که به امام سلام عرض کنم، پرده را بالا زدم تا از آقای خود تفقد کنم، او را ندیدم. گفتم: فدایت شوم! چه شد آقای من؟ فرمود: ای عمه! او را به آن کس سپردم که مادر

موسی او را به او سپرد.

حکیمه گفت: روز هفتم که شد، نزد آن حضرت رفتم و سلام کردم و نشستم. امام فرمود: پسرم را نزد من بیاور! پس من آقایم را در حالی که در پارچه‌ای بود، نزد آن حضرت بردم، با او مانند روز اول رفتار کرد، پس زبان در دهانش گذارد؛ مثل آنکه شیر و عسل به او می‌دهد. سپس فرمود: سخن بگو.

گفت: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» و بر محمد و امیرالمؤمنین و امامان تا پدرش - صلوات الله علیهم اجمعین - صلوات فرستاد و این آیه را تلاوت کرد:

«وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ * وَنَمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ»^۱

موسی بن محمد بن قاسم، راوی حدیث گفت: این سرگذشت را از عقید خادم پرسیدم، گفت: حکیمه راست فرموده است.^۲

شیخ صدوق در حدیثی که در نهایت اعتبار و اعتماد است، به واسطه احمد بن حسن بن عبد الله بن مهران امی عروضی ازدی از احمد بن حسین قمی روایت کرده: چون خلف صالح متولد شد، از ناحیه امام حسن عسکری علیه السلام برای جدم احمد بن اسحاق نامه‌ای به دست خط آن حضرت رسید که تویعات به همان خط وارد می‌شد. در آن مکتوب بود: برای ما مولودی ولادت یافت، باید نزد تو مستور و از مردم پنهان بماند؛ زیرا آن را بر کسی ظاهر نمی‌کنیم مگر نزدیکان را به واسطه نزدیکی او و به جهت ولایتش. دوست داشتیم آن را به تو اعلام کنیم تا خدا تو را به

۱. سوره قصص، آیه ۵ و ۶.

۲. منتخب الاثر نگارنده، ص ۳۲۱ تا ۳۴۱.

آن مسرور سازد؛ مانند آنکه ما را به آن مسرور ساخت.^۱

و در روایت مسعودی است: احمد بن اسحاق به امام حسن عسکری علیه السلام عرض کرد: وقتی نامه بشارت شما به ولادت آقای ما رسید، باقی نماند از مرد وزنی و نه پسری که به مرتبه فهم رسیده باشد، مگر آنکه قائل به حقّ شد. حضرت فرمود: آیا نمی دانید زمین از حجة الله خالی نمی ماند؟^۲

و در حدیث دیگر، شیخ ثقه جلیل فضل بن شاذان که پس از ولادت حضرت ولی عصر و پیش از وفات امام حسن عسکری علیه السلام (بین ۲۵۵ تا ۲۶۰) وفات کرده، در کتاب غیبت خود به واسطه محمد بن علی بن حمزة بن حسین بن عبیدالله بن عباس بن امیرالمؤمنین علیه السلام، از امام حسن عسکری علیه السلام روایت کرده است که فرمود: متولد شد ولی خدا و حجت خدا بر بندگان خدا و جانشین من بعد از من، خسته کرده شده، در شب نیمه شعبان سال ۲۵۵ هنگام طلوع فجر و نخستین کسی که او را شست، رضوان خازن بهشت بود که با جمعی از ملائکه مقربین او را به آب کوثر و سلسبیل غسل دادند.^۳

و در احادیث دیگر روایت است: وقتی امام عصر علیه السلام متولد شد، امام حسن عسکری علیه السلام دستور فرمود: ده هزار رطل نان و ده هزار رطل گوشت بین فقرای بنی هاشم تقسیم کنند و سیصد گوسفند عقیقه نمایند.^۴

و نیز روایت است: در روز سوم ولادت، پدر بزرگوارش او را به اصحاب خود

۱. منتخب الاثر نگارنده، ص ۲۴۳ و ۲۴۴.

۲. منتخب الاثر، ص ۲۴۵ و ۲۴۶.

۳. منتخب الاثر، ص ۳۲۰؛ اثبات الهداة، ج ۷، ص ۱۳۹، ح ۶۸۳؛ اربعین خاتون آبادی، ص ۲۴ و کتاب های دیگر.

۴. منتخب الاثر، ص ۳۴۱ و ۳۴۳.

نشان داد و فرمود: این است جانشین من و امام شما بعد از من، و او است همان قائمی که گردن‌ها به انتظار او کشیده می‌شود. پس وقتی زمین پر از جور و ستم شد، ظاهر می‌شود و پر می‌کند آن را از عدل و داد.^۱

نصر بن علی جهضمی که از ثقات رجال اهل سنت است، در کتاب موالید الائمه نقل کرده: امام حسن عسکری علیه السلام هنگام ولادت فرزندش «م ح م د» فرمود: گمان کردند ستمکاران که مرا می‌کشند و این نسل را مقطوع می‌سازند. پس چگونه یافتند قدرت قادر را، و او را «مؤمل» نام گذارد.^۲

احمد بن اسحاق اشعری از امام حسن عسکری علیه السلام روایت کرده است که فرمود:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَخْرُجْنِي مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى أَرَانِي الْخَلْفَ مِنْ بَعْدِي أَشْبَهَ النَّاسِ بِرَسُولِ اللَّهِ خُلُقًا وَخُلُقًا، يَحْفِظُهُ اللَّهُ فِي غَيْبَتِهِ ثُمَّ يَظْهَرُ، فَيَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مِلْتُ جَوْرًا وَظُلْمًا»^۳

«سپاس مختص خدایی است که مرا از دنیا خارج نساخت تا جانشین مرا بعد از من به من نمایاند که شبیه‌ترین مردم به رسول خدا صلی الله علیه و آله از جهت خلق و خلق می‌باشد. خدا او را در غیبتش حفظ می‌فرماید، سپس ظاهر می‌شود، پس پر می‌کند زمین را از قسط و عدل، چنانچه پر شده از ظلم و جور».^۴

-
۱. ینابیع المودة، ص ۴۶۰؛ منتخب الاثر نگارنده، ص ۳۴۲.
  ۲. اثبات الهداة، ج ۶، ص ۳۴۲، ب ۳۱، ف ۱۰، ح ۱۱۶.
  ۳. اثبات الهداة، ج ۷، ص ۱۳۸، ح ۶۸۲، ب ۳۲، ف ۴۴؛ کفایة الاثر و کمال الدین و منتخب الاثر.
  ۴. برای اطلاع بیشتر از این، به کتاب‌های حدیث مانند غیبت نعمانی و غیبت طوسی و کمال الدین و بحار الانوار و اثبات الهداة و اربعین خاتون‌آبادی و منتخب الاثر حقیر مراجعه شود.

ولادت و امامت امام علیه السلام از نظر علما و مورخین اهل سنت

علاوه بر آنکه عموم علمای حدیث و تاریخ نگاران و صاحبان کتاب‌های تراجم شیعه اثنی عشری، واقعه ولادت آن حضرت را بر اساس مدارک و مصادر صحیح ثبت و ضبط کرده‌اند و در عصر پدر بزرگوارش و عصر غیبت صغری و کبری، صدها اشخاص مورد وثوق و اعتماد را می‌شناسیم که به سعادت دیدار آن ولی اعظم خدا نایل شده و معجزات و خوارق عادات کثیری از آن رهبر جهانیان دیده‌اند؛ گروه بسیاری از مشاهیر علمای اهل سنت نیز، ولادت آن حضرت و شرح و تفصیلات آن را در کتب ذکر نموده و بعضی به امامت و مهدویت آن سرور اقرار و اشعار بلند به زبان عربی و فارسی در مدح او سروده‌اند و حتی مدعی شرفیابی به آن حضور اقدس و استماع حدیث از حضرتش شده‌اند، که ما عین عبارات و کلمات عدّه‌ای از آنان را در کتاب منتخب الاثر نگاشته‌ایم و بارعایت اختصار، در اینجا فقط به ذکر نام آنها قناعت می‌نماییم:

- ۱- ابن حجر هیثمی مکی شافعی (متوفی ۹۷۴).
- ۲- مؤلف روضة الاحباب سید جمال الدین (متوفی ۱۰۰۰).
- ۳- ابن الصباغ علی بن محمد مالکی مکی (متوفی ۸۵۵).
- ۴- شمس الدین ابوالمظفر یوسف؛ مؤلف التاریخ الکبیر و تذکرة الخواص (متوفی ۶۵۴).
- ۵- نورالدین عبدالرحمن جامی؛ صاحب کتاب شواهد النبوة.
- ۶- شیخ حافظ ابوعبدالله محمد بن یوسف گنجی؛ صاحب کتاب البیان فی أخبار صاحب الزمان و کتاب‌های دیگر، (متوفی ۶۵۸).
- ۷- ابوبکر احمد بن حسین بیهقی (متوفی سال ۴۵۸).
- ۸- کمال الدین محمد بن طلحة شافعی (متوفی ۶۵۲).

- ۹- حافظ بلاذری ابو محمد احمد بن ابراهیم طوسی (متوفی ۳۳۹).
- ۱۰- قاضی فضل بن روزبهان؛ شارح کتاب الشمانل ترندی.
- ۱۱- ابن الخشاب ابو محمد عبدالله بن احمد (متوفی ۵۶۷).
- ۱۲- شیخ و عارف شهیر محی الدین؛ صاحب کتاب الفتوحات (متوفی ۶۳۸).
- ۱۳- شیخ سعد الدین حموی.
- ۱۴- شیخ عبدالوهاب شعرانی؛ مؤلف الیواقیت و الجواهر (متوفی ۹۷۳).
- ۱۵- شیخ حسن عراقی.
- ۱۶- شیخ علی الخواص.
- ۱۷- ابن اثیر، مؤلف تاریخ کامل.
- ۱۸- حسین بن معین الدین میبدی، صاحب شرح دیوان.
- ۱۹- خواجه پارسا محمد بن محمد بن محمود بخاری (متوفی ۸۲۲).
- ۲۰- حافظ ابو الفتح محمد بن ابی الفوارس؛ صاحب کتاب الاربعین.
- ۲۱- ابوالمجد عبدالحق دهلوی؛ که صد کتاب تألیف دارد (متوفی ۱۰۵۲).
- ۲۲- شیخ احمد جامی نامقی.
- ۲۳- شیخ فرید الدین عطار نیشابوری.
- ۲۴- جلال الدین محمد رومی؛ صاحب مثنوی (متوفی ۶۷۲).
- ۲۵- شیخ صلاح الدین صفدی، (متوفی در سال ۷۶۴).
- ۲۶- مولوی علی اکبر بن اسد الله هندی؛ صاحب کتاب مکاشفات.
- ۲۷- شیخ عبدالرحمن؛ صاحب کتاب مرآة الاسرار.
- ۲۸- بعضی از مشایخ شعرانی.
- ۲۹- یکی از مشایخ مصر، به نقل شیخ ابراهیم حلبی.
- ۳۰- قاضی شهاب الدین دولت آبادی؛ صاحب تفسیر البحر المواج و کتاب

هدایة السعداء.

- ۳۱- شیخ سلیمان قندوزی بلخی (متوفی ۱۲۹۴).
- ۳۲- شیخ عامر بن عامر البصری؛ صاحب قصیده تائیه "ذات الانوار".
- ۳۳- قاضی جواد سابطی.
- ۳۴- صدر الدین قونوی؛ صاحب تفسیر الفاتحه و مفتاح الغیب.
- ۳۵- عبدالله بن محمد مطیری مدنی؛ مؤلف کتاب الرياض الزاهرة.
- ۳۶- شیخ محمد سراج الدین رفاعی؛ مؤلف صحاح الاخبار.
- ۳۷- میرخواند محمد بن خاوند شاه؛ مؤلف تاریخ روضة الصفا، (متوفی

۹۰۳).

- ۳۸- نصر بن علی جهضمی؛ عالم و محدث معروف.
- ۳۹- قاضی بهلول بهجت افندی؛ مؤلف کتاب محاکمه در تاریخ آل محمد علیهم السلام.
- ۴۰- شیخ محمد ابراهیم جوینی (متوفی ۱۱۷۶).
- ۴۱- شیخ شمس الدین محمد بن یوسف زرنندی؛ مؤلف معراج الوصول.
- ۴۲- شمس الدین تبریزی، شیخ جلال الدین رومی.
- ۴۳- ابن خلکان؛ در وفيات الاعیان.
- ۴۴- ابن ارزق؛ در تاریخ میافارقین.
- ۴۵- مولی علی قاری؛ صاحب کتاب مرقاة در شرح مشکاة.
- ۴۶- قطب مدار.
- ۴۷- ابن وردی (مورخ).
- ۴۸- شبلنجی؛ مؤلف نور الابصار.
- ۴۹- سویدی؛ صاحب کتاب سبائك الذهب.
- ۵۰- شیخ الاسلام ابراهیم بن سعد الدین.

- ۵۱- صدر الائمه موفق بن احمد مالکی خوارزمی.
- ۵۲- مولی حسین بن علی کاشفی؛ مؤلف جواهر التفسیر (متوفی ۹۰۶).
- ۵۳- سید علی بن شهاب همدانی؛ مؤلف کتاب "المودة في القربى".
- ۵۴- شیخ محمد صبان مصری (متوفی ۱۲۰۶).
- ۵۵- الناصر لدين الله؛ خلیفه عباسی.
- ۵۶- عبدالحی بن عمار حنبلی؛ مؤلف شذرات الذهب (متوفی ۱۰۸۹).
- ۵۷- شیخ عبدالرحمن بسطامی؛ در کتاب درة المعارف.
- ۵۸- شیخ عبدالکریم یمانی.
- ۵۹- سید نسیمی.
- ۶۰- عماد الدین حنفی.
- ۶۱- جلال الدین سیوطی.
- ۶۲- رشید الدین دهلوی هندی.
- ۶۳- شاه ولی الله دهلوی.
- ۶۴- شیخ احمد فاروقی نقشبندی.
- ۶۵- ابوالولید محمد بن شحنه حنفی؛ در تاریخ روضة المناظر.
- ۶۶- شمس الدین محمد بن طولون (مورخ شهیر)؛ در کتاب الشذرات الذهبیه (متوفی ۹۵۳).
- ۶۷- شبراوی شافعی؛ رئیس اسبق جامع ازهر و مؤلف کتاب الاتحاف.
- ۶۸- یافعی؛ مؤلف تاریخ مرآة المعارف.
- ۶۹- محمد فرید وجدی؛ در دائرة المعارف.
- ۷۰- عالم محقق شیخ رحمة الله هندی؛ مؤلف اظهار الحق.
- ۷۱- علاء الدین احمد بن محمد السمائی.

۷۲- خیر الدین زرکلی؛ در کتاب الاعلام

۷۳- عبدالملک عصامی مکی.

۷۴- محمود بن وهیب القراغولی بغدادی حنفی.

۷۵- یاقوت حموی؛ در معجم البلدان

۷۶- مؤلف تاریخ گزیده

۷۷- ابوالعباس قرمانی احمد بن یوسف دمشقی؛ در اخبار الدول و آثار الدول.

عقیده به ظهور مهدی علیه السلام عقیده‌ای اسلامی است

برخی از کسانی که با تعصب کورکورانه و دشمنی شیعه حقایق دینی و علمی را مطالعه کرده و یا افکار مسموم و آلوده به غرض‌های سیاسی دشمنان اسلام را ترویج می‌نمایند، از راه راست و حقیقت‌پژوهی منحرف شده و در ضمن سخنان و مقالات خود، گاهی عقیده به ظهور مهدی را یک عقیده شیعی معرفی کرده و از اینکه آن را عقیده‌ای اسلامی که مورد قبول سایر فرق اسلام بدانند، خودداری می‌کنند.

پاره‌ای هم علاوه بر تعصب و نفاق، در اثر کم‌اطلاعی از تاریخ و حدیث و تفسیر و رجال، و عدم تبخّر و تحقیق در مسایل اسلامی و آشنایی مختصر با علوم مادی عصری، می‌خواهند به تمام مسایل دینی از دریچه علل و اسباب مادی نگریسته و آنچه را نتوانستند به علل مادی مستند سازند و از درک راز و فلسفه آن عاجز شدند، تأویل و تحریف می‌نمایند و یا از اساس انکار می‌کنند.

از این رو در کُنج اتاق در بسته خود می‌نشینند و قلم به دست می‌گیرند و در مسایل اسلامی و دینی که از حدود مطالعاتشان خارج است، گستاخانه اظهار نظر نموده و حقایق مورد اتفاق مسلمین را که از آیات و احادیث گرفته شده، انکار

می نمایند، مثلاً مایلند بیشتر از معجزات علمی قرآن و تشریحات اسلام و برنامه‌های عالی و مترقی آن سخن بگویند؛ ولی از معجزات دیگر پیامبر و سایر انبیا و تصرفات خارق العاده آنها در امور مادی حرفی به میان نیاورند، چون شاید به ذائقه یک بچه تازه دانشجو شده خوب مزه نکند، یا یک نفر بی اطلاع آن را مستبعد شمارد.

اینها گمان می‌کنند صحت و واقعیت هر موضوع وابسته به این است که همه کس بتواند آن را درک کند، یا هر دانشمندی آن را تصدیق نماید و با تلسکوپ و میکروسکوپ و لابراتوار و وسایل فنی و صناعی وجود آن ثابت شود.

اینها می‌گویند: بهتر این است که هرچه بتوانیم انبیا را افرادی عادی معرفی نماییم و از نسبت دادن معجزات به آنها تا حد امکان خودداری نماییم؛ بلکه بهتر می‌دانند حوادث عالم را هم به خداوند متعال نسبت ندهند و از قدرت و حکمت و علم و قضا و قدر او هم صریحاً سخنی به میان نیاورند و هرچه بگویند، از طبیعت و ماده بگویند و به جای سپاس و ستایش خدا، سپاس ماده را به جا آورند تا با برخی از آنان که چند کلمه از علوم مادی یاد گرفته و چند اصطلاح و فرمول و فرضیه فیزیکی و شیمیایی و ریاضی را خصوصاً به زبان انگلیسی و فرانسوی شنیده‌اند، هم‌زبان باشند.

این روحیه متأسفانه کم و بیش به همه سرایت کرده و آثارش در همه جای زندگی بسیاری از آنان نمایان است و بیشتر کسانی که تحت تأثیر این روحیه هستند، افراد خام و ناپخته و اشخاصی هستند که در علوم قدیم و جدید اهل تحقیق و کنجکاوی نیستند و یک فرضیه یا اظهار نظر یک نفر غربی را هرچند آلوده به اغراض سیاسی و استعماری باشد، صد در صد صحیح می‌شمارند. بعضی از روزنامه‌ها و مجلات و مطبوعات هم تحت تأثیر این عوامل، دانسته یا نادانسته، به

مقاصد استعماری خدمت می‌کنند.^۱

۱. یکی از دانشمندان مصری می‌گوید: هنگامی که در فرانسه تحصیل می‌کردم، ماه رمضان در مجلسی شرکت داشتم، رئیس مدرسه (دانشکده) به من سیگار تعارف کرد، من عذر خواستم، علت را پرسید، گفتم: ماه رمضان است و روزه‌ام. گفت: گمان نمی‌کردم تو دیگر به این خرافات پای بند باشی. پس از پایان مجلس، یک پروفیسور هندی که در آن مجلس بود، گفت: مایلم فردا شما را در فلان محل ملاقات کنم. فردا به ملاقات او رفتم، مرا به کلیسا برد و از دور رئیس دانشکده را به من نشان داد، گفت: آن کیست؟ گفتم: فلائی است. گفت: چه کار می‌کند؟ گفتم: نماز می‌خواند. گفت: اینها ما را به ترک عادات و سنن و وظایف دینی خود می‌خوانند و خودشان این‌گونه مواظب انجام برنامه‌های مذهبی خود هستند.

به نظر ما باید با این بیماری خطرناک، که در اثر تلقین بیگانگان و استعمارگران و احساس ضعف در جنبه‌های صناعی و میکانیکی پیدا شده و مثل خوره شخصیت و استقلال فکر مردم شرق و ملل اسلامی را می‌خورد و بعضی را چنان در منجلاب تقلید از عادات زشت غربی‌ها غرق کرده که از خود آنها نیز داغ‌تر شده‌اند، باید یک مبارزه دامنه دار و پیگیر براساس عقل و منطق و احترام به سنن و تعالیم عالی اسلام شروع شود.

آری بعضی از شرقی‌ها چون خود را ضعیف می‌بینند، در برابر مظاهر تمدن مادی غرب خودباخته شده، عادات و اخلاق و لباس و روش‌های ملی و دینی خود را ترک نموده و به عادات و روش‌های ناپسند غربی‌ها افتخار می‌نمایند و در مجامع و مجالس خودمان مانند آنها رفتار می‌نمایند؛ اما غربی چون باد به بینی‌اش افتاده و به ثروت و صنایع و قوه مادی خود مغرور شده، در برابر شرقی‌ها عادات خود را هرچه هم سخیف و حیوانی و خرافی باشد، با افتخار و با شکوه و تشریفات انجام می‌دهد.

بسیاری از شرقی‌های غرب زده به جای آنکه از غرب، صنایع و علوم را فرا بگیرند و خود را از آنها بی‌نیاز سازند تا خودشان مالک دریا و زمین و هوا و معدن خود شوند، تقلید کورکورانه از بیگانگان را شعار خود قرار داده و قدرت آنکه در مجامع آنها با لباس ملی خود، مثلاً بدون کراوات حضور یابند، ندارند، جز افرادی مانند زمامداران هند مثل دکتر ذاکر حسین رئیس جمهور سابق هند و سران حجاز و مراکش و برخی دیگر که در مجامع بین‌المللی و محافل رسمی با همان لباس و روش ملی خود شرکت می‌کنند، اکثر در مجامع و محافل غربی‌ها از آداب آنان تقلید می‌کنند.

چقدر محبوب و زیبا است استقلال روح! و چقدر محترم است آن زمامدار مسلمان که در

فکر نمی‌کنند بیشتر مردم آمریکا و اروپا و زمامداران آنها در مسایل علمی و عقلی و فلسفی و دینی، عوام و بی‌اطلاع و مغرض هستند (بلکه برطبق یک آمار رسمی، ۸۱ درصد آنان ناقص‌العقل و مبتلا به ضعف مشاعر قوای دماغی و روانی می‌باشند) و بر اساس هدف‌های سیاسی پست و دور از شرافت انسانیت، در هر نقطه‌ای از نقاط دنیا مطابق مصالح سیاسی خود حرفی می‌زنند و حساب علما و دانشمندان آنها با حساب اکثریت غرق در فساد و شهوات جدا است.

اینها در حالی که میان خودشان هزار جور خرافات رواج دارد، شرقی‌ها را به عادات و اخلاقی که مبنی بر مبانی عقلی و اجتماعی و اخلاقی و دینی صحیح است، استهزا می‌کنند.

این حالت را که در شرق پیدا شده، غرب‌زدگی می‌گویند و مظاهر و نمایش‌های آن بسیار است و اجمالاً همه چیز را تهدید کرده و جامعه‌ها و خانواده‌های اسلامی را در بعضی از کشورها، مسخ و عفت و حیا و اخلاق فاضله را چنان در معرض زوال قرار داده که در آینده باید همان سرنوشت کشور اسلامی

↔ مجالس و ضیافت‌هایی که غربی‌ها به افتخارش می‌دهند، مشروبات الکلی مصرف نمی‌شود. چقدر بافتخار است آن زمامداری که در مسکو میهمان رسمی حکومت کمونیسم است و برای ادای نماز به مسجد می‌رود. چقدر شرافتمند و خودساخته است زمامداری که در آمریکا از رفتن به کلیسا برای تماشا و از گرفتن قرض ربوی خودداری می‌کند. چقدر عظیم و بااراده است آن مسلمان که وقتی در جامعه ملل سخنرانی می‌کند، «بسم الله الرحمن الرحیم» می‌گوید. و چقدر موهن است یک ملت مسلمان که به قرآن افتخار می‌کند و در نمازش روزی بیست مرتبه «بسم الله الرحمن الرحیم» می‌گوید، این جمله نورانی را که وحی آسمانی است، از آغاز کتاب‌هایش حذف کند. چقدر ذلیل و خوارند آنها که از عادات و روش بیگانه تقلید می‌کنند. چقدر کوچک و فرومایه و حقیر است آن ملتی که لباس و روش‌های دینی و ملی خود را ترک کرده و در مجالس و محافل، لباس‌های دیگران را بپوشد و زن و مردش از شخصیت و اعتماد به نفس محروم گردیده باشد.

اندلس (اسپانیا) را استقبال نمایند.^۱

متأسفانه در زمان ما غرب‌زدگی و خودباختگی در برابر عادات و اخلاق غربی‌ها و اظهار اشتباهی کاذب به تجدیدی که عین ارتجاع است، پیش مردمی که سطح معلوماتشان از حدود روزنامه و مجلات و یکی دو سفر به اروپا و آمریکا بیشتر نیست، روشنفکری شمرده می‌شود و بیگانگان نیز به وسایلی که دارند، حتی به وسیله افرادی به نام مستشرق و خاورشناس برای غرض‌های سیاسی خود، این اشخاص را تشویق می‌کنند.

در موضوع ظهور مهدی موعود نیز، اخیراً چند تن از برادران غرب‌زده اهل سنت مانند احمد امین و عبدالحسیب طه حمیده در حالی که احادیث حضرت مهدی را نقل کرده‌اند، به شیعه حمله کرده و مثل آنکه شیعه را در این عقیده تنها یافته باشند، یا مأخذ و مدرکی برای این عقیده در کتاب و سنت و اقوال صحابه و تابعین و علمای امت نباشد، ایرادات غیر وارده نموده‌اند و خود را روشنفکر و متفکر و صاحب آرای جدید می‌شمارند.

شاید نخستین کسی که در صدد برآمد احادیث ظهور مهدی را تضعیف کند و از

---

۱. حکومت به اصطلاح اسلامی اندلس با کفار و بیگانگان قراردادهای و معاهداتی برخلاف اصول و احکام اسلام بست که در نتیجه پای نفوذ مسیحیت در کشور باز شد و فحشا و فروش مشروبات آزاد و زنان و مردان مسلمان مانند مسیحی‌ها با هم آمیزش یافتند و مجالس شب نشینی‌ها و اجتماعات دسته جمعی زن و مرد و رقص و ساز و آواز، غیرت و حمیت و اخلاق اسلامی را از میان برد و مستشاران بیگانه در شؤون مملکت اسلامی دخالت پیدا کردند. تا حالتی پیدا شد که اندلس اسلامی به یک کشور مسیحی تبدیل و آفتاب علم و تمدن معارف اسلام در آنجا چنان غروب کرد که امروز جز آثار عصر طلایی حکومت مسلمین، از ابنیه و مساجد و کاخ‌ها که یادگار علم و صنعت و تاریخ طلایی آن کشور است، چیزی از اسلام در آنجا باقی نمانده است. نفرین بر فحشا و فساد و جاه‌طلبی و نفاق و اختلاف، نفرین بر زمامداران مزدور و بیگانه‌پرست.

عاهده‌اش برنیامد، ابن خلدون مغربی باشد که در محیط افکار اموی و بغض اهل بیت در اطراف مسایل اسلامی بحث نمود.

به قول عقاد، دولت اموی اندلس برای شرق اسلامی تواریخی ایجاد کرد که نه مورخان آنها نوشته‌اند و نه اگر می‌نوشتند، آن‌چنان می‌نگاشتند. محیط اندلس مورخانی تربیت کرد که توانایی نقد و ردّ افکار اموی را نداشتند و ابن خلدون از همان افراد است که تحت نفوذ و تربیت و تفکر سیاسی خاصّ از واقع‌بینی در این مسایل محروم بود. او مایل است که فضایل اهل بیت را انکار یا به نحوی از انحا توهین و تضعیف نماید و از بنی امیه دفاع کند و مطاعن آنها را ردّ نماید، تا آنجا که معاویه را بقیه خلفای راشدین می‌شمرد.

ظهور مهدی آل بیت علیهم‌السلام را هم چون از اولاد فاطمه و از بزرگ‌ترین مفاخر دودمان رسالت است، با همین روحیه بغض و عداوت اهل بیت مطرح نموده و با آنکه احادیث آن را تخریب نموده و از عهده نقد و تضعیف آنها برنیامده، دست به دامان استبعاد زده است.

جمعی از ارباب تحقیق و دانشمندان اهل سنت به سخنان ابن خلدون و امثال او پاسخ‌های دندان شکن داده و خطا و لغزش او اشخاصی چون او به اصطلاح روشنفکر را روشن ساخته‌اند.

استاد احمد محمد شاکر، عالم معروف و معاصر مصری در "مقالید الکنوز" می‌گوید: ابن خلدون از چیزی که به آن علم ندارد، پیروی کرده و خود را در مهلکه انداخته، مشاغل سیاسی و امور دولتی و خدمت امیران و پادشاهان بر او غلبه یافته و گمان کرده: عقیده به ظهور مهدی، عقیده‌ای شیعی است. در مقدمه فصل طویلی نگاشته و در تناقض‌گویی‌های عجیب افتاده و غلط‌های روشن کرده است.

سپس استاد شاکر، بعضی از غلط‌های او را نقل کرده و می‌گوید: او احادیث

مهدی را تضعیف کرده، برای کفر و روش سیاسی خاصی که داشته - تا اینکه می‌گوید: - این فصل از مقدمه ابن خلدون پر است از غلط‌های بسیار در نام‌های رجال و علل احادیث، البته نباید احدی به آن اعتماد کند.

استاد احمد بن محمد صدیق، کتابی در ردّ ابن خلدون در این موضوع به نام "ابراز الوهم المکنون عن کلام ابن خلدون" نوشته و به طور مشروح به او پاسخ داده و او را مبتدع شمرده است.

هرچند آقایان علمای اهل سنت به این سخنان یاوه، جواب داده و ثابت کرده‌اند: عقیده به ظهور مهدی، عقیده اسلامی خالص و مورد اجماع و اتفاق امت است، در مقام توضیح می‌گوییم:

۱- هر فکر و عقیده‌ای که از شیعه باشد، فکر و عقیده اسلام است و شیعه جز عقاید اسلامی، فکر و عقیده دیگری ندارد. مدرک و مستند عقاید شیعه کتاب و سنت پیغمبر صلی الله علیه و آله است. بنابراین امکان ندارد که عقیده‌ای عقیده شیعه باشد و عقیده اسلامی نباشد.

۲- عقیده به ظهور مهدی، اختصاص به شیعه ندارد و چنانچه علمای اهل سنت نیز بر آن اتفاق دارند، عقیده اسلامی خالص است.

۳- شما اسلامی بودن عقیده را از چه راه تشخیص می‌دهید؟! آیا اگر آیاتی از قرآن مجید به آن تفسیر شده باشد، آن عقیده، عقیده اسلامی نیست؟

اگر احادیث صحیح و معتبر و متواتر که در کتاب‌های اهل سنت روایت شده، آن را ثابت سازد، آن عقیده، عقیده اسلامی نیست؟

اگر صحابه و تابعین و تابعین تابعین به آن معتقد باشند، آن عقیده اسلامی نیست؟

اگر شواهد و حوادث تاریخی همه صحت آن عقیده را تأیید کرده و برساند که

آن عقیده، عقیده مقبول عموم ملت اسلام بوده است، باز هم آن عقیده را اسلامی نمی دانید؟

اگر در موضوع مهدی، محدثینی مانند ابی داود صاحب سنن، یک کتاب به نام "کتاب المهدی" و عالمی مانند شوکانی کتابی به نام "التوضیح" و دیگران از مشهورترین علما کتاب‌های دیگر نوشته باشند و در کتاب‌های اسلامی که در قرن اول هجرت تألیف شده، این عقیده مذکور باشد، باز هم این عقیده اسلامی نیست؟ پس شما بگویید: ملاک و میزان یک عقیده اسلامی چیست؟ تا ما با آن میزان به شما جواب بدهیم؛ ولی شما می دانید و همه مسلمانان می دانند که غیر از آنچه برشمردیم، راه دیگر برای شناخت عقاید اسلامی نیست و از همه این راه‌ها، اسلامی بودن عقیده به ظهور مهدی ثابت و مسلم است، خواه شما بخواهید و خواه نخواهید.

عقیده به ظهور مهدی و قیام مدعیان مهدویت

بعضی مانند احمد امین مصری و طنطاوی، انقلابات و شورش‌هایی را که متمهدیان برپا کرده و سبب ضعف مسلمانان و جنگ و خونریزی شده، پیش کشیده و عقیده به ظهور مهدی را علت بروز این حوادث و اختلاف و تفرقه شمرده و از این راه می خواهند سم‌پاشی کرده و افکار را از این عقیده که سبب ثبات و استحکام جامعه و اطمینان به آینده است، منصرف سازند، درحالی که میان دعوی کسانی که به دروغ مدعی مقام مهدویت شده یا بشوند و صحت و عدم صحت عقیده به ظهور مهدی هیچ‌گونه ارتباطی نیست و با این‌گونه سخنان، انکار یک واقعیت دینی و مذهبی از یک نفر به اصطلاح دانشمند تعجب آور است.

آقای احمد امین! کدام یک از حقایق عالی و کدام یک از نعمت‌های عامه

این‌گونه مورد سوء استفاده و دست آویز مقاصد افراد جاه پرست و ریاست خواه نشده است.

حق، صلح، عدالت، امانت و صداقت، فرهنگ و تعلیم و تربیت، ترقی و تجدد، دین و مذهب، آزادی، دموکراسی، برقراری نظم و حکومت قانون و صدها مفاهیم دیگر از این رقم مورد سوء استفاده و دستبرد سودپرستان و سیاست‌مداران بوده و هست و بیشتر این الفاظ در معانی اضداد آنها استعمال می‌شود؛ یعنی جنگ‌جو و توسعه طلب از صلح و دموکراسی، ستمگر از عدالت، مفسد از اصلاح، مرتجع از تجدد و ترقی، خائن از امین و دشمنان آزادی از آزادی دم می‌زنند و در زیر این الفاظ مقاصد خود را می‌جویند و بر روی کارها و خیانت و جنایت‌های خود با این الفاظ پرده‌پوشی نموده و به ملت‌های ستمکش آنچه را می‌خواهند تحمیل می‌کنند. به نام تعمیم تربیت و تعلیم، مردم را از مبانی صحیح اخلاقی منحرف می‌سازند و از ترقی علمی افراد مانع می‌شوند.

جنگ‌هایی که به نام آزادی بشر و نجات ملل محروم و دفاع از حقوق ملت‌ها برپا می‌شود، چنانچه دیده و شنیده شده، برای پایمال کردن حقوق و غارت ثروت کشورها و استعمار آنها است.

به نام رهبری معنوی و به نام رسالت آسمانی بیشتر شورش و انقلاب شده، یا به نام مهدویت؟ کسانی که به دروغ ادعای پیغمبری کرده‌اند بیشتر بوده‌اند یا آنهایی که به دروغ ادعای مهدویت کرده‌اند؟

کودتاها و انقلاباتی که پی در پی در کشورها واقع می‌شود، به نام اصلاح و نجات ملت و آزادی و حکومت قانون انجام می‌شود یا به نام‌های دیگر؟ آیا رهبران این انقلابات بیشتر خودساخته و شیفته آزادی، برای اصلاح قیام می‌کنند یا برای مقاصد دیگر؟

آیات قرآن مجید هم وقتی به دست ناهل و صاحبان اغراض شخصی و سیاسی افتاد، به عکس مقصود و مراد، تفسیر و معنی می شود یا در غیر مورد تطبیق می کنند تا حدی که معاویه و یزید هم در برابر علی و حسین علیهما السلام آیات قرآن را می نوشتند و می خواندند.

آیا برای اینکه بعضی آیاتی از قرآن مجید را برحسب رأی و نظر خود و در جهت تأمین منافع شخصی تأویل و تفسیر کردند و سبب ضلالت و گمراهی شدند، شما می توانید پیشنهاد بدهید که آن آیات (العیاذ بالله) از قرآن حذف شود تا این افراد به رأی فاسد خود، آنها را تفسیر نکنند؟

حتی افرادی پا را فراتر گذاشته قولاً یا عملاً ادعای خدایی کرده و مردم را استعباد کردند. میلیون ها مردم گاوپرست و بت پرست و آتش پرست و ستاره پرست شدند. میلیون ها نفر در برابر کاخ فرعون ها و نمرودها و دیکتاتوران دیگر تاریخ به خاک ذلت افتادند و خود را غلام جان نثار و چاکر بی اختیار آنها گفتند و بشرهایی مانند خود بلکه بی علم تر و نالایق تر از خود را پرستیدند و به جای آنکه نام خدای یگانه را برند، نام سلاطین را بردند و کارها را به نام پرئنگ ستمگران آغاز کردند. اگر اسلام نیامده بود و عقیده توحید، قلوب مردم را روشن نکرده و افکار را آزاد نساخته بود و بشر خود را نشناخته بود و ملت ها رابطه خود را با زمامداران درک نکرده بودند و بسم الله و الله اکبر شعار آدم های آزاد نشده بود، هرگز یوغ ذلت بشر پرستی از گردن انسان ها برداشته نمی شد.

آیا برای اینکه علم و صنعت و خدا پرستی و نبوت و صلح و عدالت در طول تاریخ زندگی بشر، وسیله و دستاویز مقاصد افرادی جاه طلب و سیاست مدار شده، شما می توانید این حقایق را محکوم سازید؟

آیا برای اینکه جمعی به عنوان عدالت پروری و آزادی خواهی و حکومت

قانون، ستمگری و قانون شکنی کرده و دیکتاتوری پیشه ساخته، شما می توانید بگویید: مفاهیم عدل و داد و حریت و قانون و مساوات و فضیلت حقیقت ندارد و برای بشر اسباب دردسر و مزاحمت است و باید این الفاظ از قاموس انسانیت حذف شود؟

آیا می خواهید با این اندیشه های نارسا و منطق غلط در یک موضوعی که صدها حدیث و روایت بر آن دلالت دارد و صدها میلیون مسلمان در مرور اعصار به آن معتقد بوده و هستند، اظهار نظر کنید؟

نه آقای احمد امین! این دروغ از راست بگرفته فروغ.

شما هم می توانید که اکثر اختلافات بشر بر سر موضوعات و صغریات و مصادیق است و اگر به غلط و خطا یا به عمد یک چیزی را موضوع و مصداق و صغرای یک کلی خواندند، یا به باطلی لباس حق پوشانیدند، بر دامن پاک حق گردی نمی نشیند. همان طور که افراد نادانی، خود را با جعل دانشنامه و شیطنت های دیگر عالم معرفی می کنند، افرادی هم به دروغ خود را مصلح و عدالت طلب و مهدی موعود و امام و پیغمبر می نامند.

بلکه یکی از مدعیان مهدویت (علی محمد شیرازی) چون دید بازارش گرم نشد و حنایش رنگی نگرفت، یا تنی چند را که به او گرویدند، بسیار ابله و نادان یافت، دعاوی دیگر هم کرد.^۱

---

۱. علی محمد شیرازی نخست خود را سید می خواند و بعد ادعای بابیت نمود و سپس با آنکه صریحاً به امامت و مهدویت حضرت ولی عصر، مهدی موعود، فرزند امام حسن عسکری علیه السلام اعتراف کرده بود، دعاوی مهدویت و بعد ادعای پیغمبری کرد، عاقبت چنانچه در بعضی از الواح او نقل شده، ادعای خدایی نمود و در پایان کار صریحاً به خط خودش از دعاوی خود برگشت و توبه نامه خود را برای ناصرالدین شاه فرستاد و ظاهراً در میان مدعیان

↔ مهدویت در این اختلاف دعاوی، علی محمد کم نظیر باشد و همین اختلاف گویی ها و سخنان ناهنجار و عبارات رکبیک هذیان آمیز او را به خبط دماغ مشهور ساخت.

و پوشیده نماند حزب و دسته بابی و بهایی یکی از دسته جات سیاسی مردوری است که طی قرن اخیر در هند و ترکیه و ایران و مخصوصاً فلسطین و سایر کشورهای اسلامی و خاورمیانه، آلت اجرای سیاسات و جاسوسی برای دول استعمارگر شده و همواره تحت الحمایه آن دول مشغول خیانت به شرق عموماً و ملت و دین اسلام خصوصاً بوده و هستند.

در آغاز، نقشه های ماهرانه اجانب، علی محمد را به دعوت و ایجاد اختلاف بین ملت ایران و قیام به ضد حکومت تشویق و تحریک نمود و به او قول کمک و مساعدت داد. وقتی علی محمد به ایران آمد، دولت روسیه که در آن موقع در ایران نفوذ کامل داشت، از او نگاهداری کرد و به امید آنکه بابی گری وسیله ای برای اجرای سیاست های حکومت تزاری و تضعیف نفوذ کلمه اسلام و علما بشود، از اعدام او در فارس مانع شدند و او را از ایالت فارس تحویل گرفته و توسط سواران منوچهر خان گرجی حاکم اصفهان که ارمنی نژاد و از دست نشانده های حکومت روسیه بود، به اصفهان آوردند و تا منوچهر خان زنده بود، به امر حکومت روس در اصفهان از او محرمانه نگاهداری کرد و تا مدتی سفارت روس و کنسولگری هایش از بابی ها حمایت می کرد که در همین اصفهان آزادانه علیه دین و استقلال مملکت تحریک و به نفع سیاست روس ها فتنه انگیزی می کردند، هر وقت هم در اثر فشار علماء و ملت، حکومت ناچار می شد از آنها تعقیب و بازجویی کند، در کنسولگری روس متحصن می شدند و کنسول از آنها جانب داری می کرد و علناً در امور داخلی کشور ما مداخله می نمود و از آنها حمایت کردند.

وقتی فهمیدند آنها نمک به حرامی کرده و با انگلیس ها مربوط شده و برای آنها کار می کنند، ناچار آنها را ترک گفتند و محصول زحمات و مصارف مخارج هنگفت خود را به انگلیسی ها سپردند. اداره جاسوسی انگلیس آنها را به کار گذاشت و بهتر اداره کرد و در ایران و ترکیه و بعضی کشورهای عربی از آنها استفاده های بسیار کرد، پول و حقوق و وسایل دیگر در اختیارشان گذاشت و به پاس خدماتی که عباس افندی در جنگ جهانی اول به آنها کرد تا انگلیس ها فلسطین را متصرف شدند و نقشه تجزیه کشورهای اسلامی را عملی کردند، توسط ژنرال النبی انگلیسی رسماً به لقب سری او را مفتخر ساختند که عکس و تفصیلات آن مراسم و اعطای نشان در کتابها طبع و گراور است که در حقیقت تمام این جریانها و جاسوسی های این فرقه به نفع صهیونیسم بین المللی بود، سپس آمریکایی ها نیز آنان را زیر کار کشیده

↔

پس این سخن که چون ایمان به ظهور مهدی دستاویز جمعی از شیادان جاه طلب تاریخ شده، ما باید آن را از اصل رها کنیم و از یک واقعیت مسلم چشم

↔ و مزدور سازمان سیا و صهیونیسم شدند تا پس از مرگ شوقی افندی که برخلاف وصیت نامه منتسب به عباس افندی مقطع النسل درآمد - به نقل استاد دکتر شلبی در کتاب "مقارنه الادیان"، ج ۱، ص ۳۰۹ - بهائیت چنانچه نویسندگان و اهل قلم آن را می نامند، رسماً یک حرکت صهیونیسمی گردید و از چهره صهیونیسمی خود علناً پرده برداری کرد و در مجلس بزرگی که در اسرائیل تشکیل دادند، یک نفر صهیونیسم آمریکایی به نام "میسون" برای رهبری بهائیان در تمام جهان انتخاب شد. البته شخص دیگر به نام «میسن ریسی» که با شوقی رفاقت داشت نیز ادعای جانشینی او را کرد و یک نفر نیز خود را «سما الله» نامید.

بالجمله دسته بایی و بهایی یک بازی و ماجرای سیاسی و بر ضد تمامیت استقلال کشور ایران بود و مزدور صهیونیسم بوده و هست که یک جاسوس روسی آن را به وجود آورد، سپس آلت اغراض ضد اسلامی و استعماری دو دولت بزرگ دیگر در ایران و کشورهای دیگر شد و اگر زور و اعمال نفوذ دول بزرگ و مؤسسات و سازمان های صهیونیسمی آمریکایی و کمپانی های یهودی های آنجا تا حال از آنها حمایت نکرده بود، همان روزهای اول از میان رفته بودند و ریشه نفوذ این تحریکات مربوط به ضعف حکومت مرکزی و دخالت اجانب در مملکت و غفلت مسموم باز گذاردند و مشاغل و پست های حساس را به تشویق و دستور اجانب به بعضی افراد این حزب خائن سپردند.

کسانی که بخواهند به طور تفصیل از تاریخ این ماجرای سیاسی و رسوایی های رفتار سران مزدور این طایفه و خیانت ها و فتنه ها و آشوب ها و ترورهای آنها باخبر شوند، می توانند به تواریخ عصر فتنه علی محمد باب مثل ناسخ و روضه الصفا و به کتاب هایی مانند کشف الحیل و فلسفه نیکو و ساخته های بهائیت در صحنه دین و سیاست و مهازل البهائیه، محاکمه و بررسی، بهائیت دین نیست و بهایی چه می گوید، دزدبگیر شرح بزبگیر و مفتاح باب الابواب و یادداشت های کینیاز دالگورکی یا کتاب دانستنی هایی درباره تاریخ و نقش سیاسی رهبرای بهایی که پرنس دالگورکی نیز در آن کاملاً معرفی شده و حتی به کتاب های خود این فرقه خیانت پیشه رجوع نمایند.

به عقیده ما یکی از نشانه های بقای استعمار و ایادی بیگانه، بودن افراد این فرقه جاسوس و مزدور در رأس بعضی از مقامات و واگذاری امتیازات به آنها و دخالت آنها در شعب تبلیغاتی و بازرگانی است که وظیفه هر مسلمان استقلال دوست، پایان دادن به این رد پای استعمار و بستن و تخته کردن این دکان جاسوسی صهیونیسم است.

بپوشیم، به هیچ وجه نه قابل قبول و مورد اعتنا است و نه با عقل و منطق سازگار است.

لذا از قرن اول هجرت که بعضی ادعای مهدویت کردند یا دیگران به آنها این مقام را نسبت دادند، از کسی حتی بنی امیه و بنی عباس شنیده نشد که در مقام رد آنها انکار اصل ظهور مهدی را بنمایند؛ بلکه آنها را برای آنکه واجد صفات مهدی نیستند، رد می‌کردند و هیچ کس نگفت چون اینها به دروغ ادعا می‌کنند، پس ما اصل ظهور مهدی را قبول نداریم؛ زیرا در میان مسلمانان که به کتاب و سنت پیغمبر و اجماع صحابه و تابعین ایمان داشتند، این فکر یعنی انکار اصل ظهور مهدی باره گفته پیغمبر و مخالفت کتاب و سنت برابر بود و هرگز قابل قبول نبود؛ بلکه چون در احادیث راجع به ظهور مهدی از پیدایش این متمهدیان خبر داده شده، ایمان آنها به صحت روایات و ظهور آن حضرت بیشتر می‌شد که کسانی که در اثر دعوی مدعیان دروغ‌گوی مقام مهدویت گمراه شدند، ضلالتشان سربوط به جهالت و نادانی و عدم معرفت و بی‌اطلاعی از اوصاف و علایم مهدی - علیه الصلاة والسلام - می‌باشد؛ ولی اگر کسی مهدی منتظر - عجل الله تعالی فرجه - را به همان اوصاف و نشانی‌ها که در اخبار و احادیث معرفی شده بشناسد، هرگز گمراه نمی‌شود و دعوی باطل سبب تزلزل ایمان و عقیده او نمی‌گردد و آن‌چنان که صفات و خصوصیات مهدی علیه السلام مشروح و روشن و رافع ابهامات بیان شده، در مورد هیچ دعوت دیگر و احدی از انبیا و اولیا که منصوص به تنصیص نبی یا ولی سابق بودند، بیان نشده است.

تأثیر عقیده به ظهور مهدی در اخلاق

طنطاوی مصری در تفسیر خود راجع به قرب ساعت «قیامت» و ظهور مهدی،

سخنان ابن خلدون مغربی را نقل کرده و این دو موضوع را سبب ضعف عزایم و ایرات سستی و تفرقه و اختلاف پنداشته و به علمای اسلام، نسبت غفلت؛ بلکه تلویحاً آنها را به جهل و ضلالت نسبت داده است.

راجع به تفرقه و اختلاف در مقاله «عقیده به ظهور مهدی و قیام مدعیان مهدویت» توضیح داده شد که تمام عناوین و حقایق مورد دستبرد و سوء تعبیر صاحبان اغراض فاسد گردیده و حتی مفهوم یگانگی و وحدت ملی و دینی هم وسیله تفرقه شده و به نام تحصیل اتحاد، بسا اختلاف به وجود آمده و به اسم حفظ وحدت، تفرقه ایجاد و مرتکب تجاوزات ننگین می گردند؛ اما این سوء استفاده‌ها زیانی به حسن اتحاد و لزوم آن نمی زند.

ایمان به ظهور مهدی علیه السلام هم مثل سایر عقاید اسلامی باید قدر مشترک و وسیله اتحاد باشد. شما مقصّر هستید؛ زیرا موضوعی را که امت بر آن اتحاد و اتفاق دارند و اعتبار مدارک و مآخذ آن از بسیاری عقاید و مسایل اسلامی قوی تر است، انکار می کنید و اختلاف و تفرقه ایجاد می نمایید.

اما راجع به قرب ساعت؛

اولاً: ایمان به اقتراب و نزدیکی قیامت مدلول و منطوق آیات محکم و صریح قرآن مجید است.

ثانیاً: این ایمان به هیچ وجه علت ضعف و سستی نمی شود؛ بلکه سبب قوت تصمیم و اهتمام در انجام تکلیف و خلوص نیت و تهذیب اخلاق و وسیله انذار و ترغیب به کارهای خیر و اعمال صالح است.

شما چون در ردّ و قبول حقایق، به غلط نتایج مادی را میزان قرار داده‌اید، می خواهید خبر اقتراب ساعت هم مستقیماً سبب فتح کشورها و دعوت به اختراع و پیشرفت امور صناعی و مادی باشد و از تأثیر معنوی و اخلاقی و رابطه آن با

سازمان صحیح اجتماعی و مدینه فاضله‌ای که منظور اسلام است، غفلت دارید و فراموش کرده‌اید که دعوت انبیا و تعلیم و تربیت آنها بر اساس ایمان به مبدأ و معاد است.

مسلمانان با این ایمان به مبدأ و معاد و اقتراب ساعت، کشورهای بزرگ را فتح کردند و پرچم اسلام را در دورترین نقاط به اهتزاز درآوردند و اعلان آزادی انسان‌ها را در جهان انتشار دادند.

با این ایمان، جهانیان را به علم و دانش و تفکر و تحقیق و کنجکاوی و ترقی علمی و صناعی دعوت کردند، علمدار علم و تمدن شدند و در هر رشته از علوم تجربی بزرگ‌ترین دانشمندان را به دنیا تحویل دادند.

راجع به تعیین وقت قیام و قیامت هم که می‌گویید: سبب انحراف و گمراهی شده و فلان صوفی حُقه‌باز سنی، وقتی برای آن معین کرده و گله از برادران صوفی سنی خود کرده‌اید. البته حق دارید؛ ولی اگر کسی این سخنان را باور کرد، گناهِش به گردن شما رهبران اهل سنت است که افکار را روشن نمی‌کنید و مسلمانان را به معارف قرآن راجع به مبدأ و معاد آشنا نساخته‌اید.

قرآن مجید صریحاً علم قیام ساعت را مخصوص خدا دانسته و ما معتقدیم کسی از آن آگاه نیست و هر کس برای آن وقتی معین کند، دروغگو و راهزن است و اکثریت بلکه قاطبه عوام مسلمان از سنی و شیعه تا چه رسد خواص و علما می‌دانند: کسی از تاریخ قیام ساعت خبر نداده و علم آن نزد خداوند متعال است:

﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾^۱

حال اگر نادانی در این موضوع اظهار علم کند، نه پذیرفته می‌شود و نه کسی به

۱. سوره لقمان، آیه ۳۴.

آن اعتنا می‌کند. اینها سبب ضعف و سستی مسلمانان نیست؛ بلکه سبب ضعف، کتمان حقایق و سیاست‌های سوء زمامداران و منحرف کردن جامعه از برنامه‌های روشن اسلامی است.

ایمان به ظهور مهدی علیه السلام نیز مانند قیام ساعت و اقتراب قیامت سبب ضعف و شکست روحیه و سستی در انجام تکالیف نیست. هیچ کس نگفته: چون مهدی ظهور می‌کند، تکالیف ساقط و مسلمانان در برابر کفار و حملات آنها تکلیفی ندارند و باید دست روی دست بگذارند.

هیچ کس نگفته:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ...﴾^۱

و آیات راجع به امر به معروف و نهی از منکر و دعوت به خیر و دفاع از اسلام و وظایف اجتماعی و سیاسی را نباید اجرا کرد.

کسی نگفته است: ایمان به ظهور مهدی برای افراد سست‌عنصر و ضعیف اراده و بهانه‌جو و کسانی که ظلم و استعمار اجانب را در بلاد اسلام و خانه و وطن خود تحمل کرده‌اند عذر است.

هرگز در یک خبر و روایت نرسیده که کارها را به آینده و ظهور مهدی واگذارید؛ بلکه به عکس مسلمانان در اخبار و احادیث به صبر و ثبات و کوشش و استقامت و شدت تمسک به تعلیمات و برنامه‌های قرآن تشویق شده‌اند.

همان‌طور که پیغمبر اعظم و مجاهد اول اسلام؛ علی علیه السلام و صحابه و الامقام به انتظار ظهور مهدی، خانه نشینی و کناره‌گیری اختیار نکردند و برای اعلای کلمه اسلام آنی فارغ نبودند و از هیچ فداکاری و جان‌بازی خودداری نکردند، امروز هم

۱. سوره انفال، آیه ۶۰.

مسلمانان همان وظایف را عهده دار و همان مسؤولیت‌ها را دارند.

ایمان به ظهور مهدی و امام وقت نیز مؤید همین احساس مسؤولیت است. ایمان به ظهور مهدی، موجب تهذیب اخلاق و ورع و پارسایی و بیداری ضمیر است.

ایمان به ظهور مهدی، با واگذاری امور به آینده و گوشه‌گیری و انزوا و امروز و فردا کردن و قبول تسلط کفار و اشرار و خودداری از ترقی صناعی و علمی و ترک اصلاحات اجتماعی سازگار نیست.

ایمان به ظهور مهدی، سبب رشد فکر و مانع از ضعف و ناامیدی و بدبینی به آینده است.

ایمان به ظهور مهدی، همان نتیجه و فایده را دارد که این آیات شریفه دارند، آیاتی مثل:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾^۱

«البته ما قرآن را بر تو نازل کردیم و خود نیز آن را محفوظ خواهیم داشت».

و آیه:

﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ...﴾^۲

«کافران می‌خواهند نور خدا را با گفتار باطل و طعن مسخره خاموش کنند...».

و آیه:

۱. سوره حجر، آیه ۹.

۲. سوره صف، آیه ۸.

«وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ»^۱

«شما مسلمانان نه هرگز در کار دین سستی کنید و نه از فوت غنیمت و متاع دنیا اندوهناک باشید؛ زیرا شما فاتح و پیروزمندترین و بلندترین ملل دنیا هستید، اگر در ایمان ثابت و استوار باشید».

همان طور که مفاد این آیات، فتور و سستی و شانه از زیر بار مسؤولیت خالی کردن نیست، ظهور مهدی و غلبه آن حضرت و حکومت جهانی او نیز سبب سستی و جواز مسامحه در انجام تکالیف نیست.

همان طور که مسلمانان صدر اسلام از این آیات و بشارت‌های پیغمبر صلی الله علیه و آله به فتوحات آینده و کشورگشایی‌های مسلمین فهمیدند که نباید در خانه به انتظار آینده نشست و تماشاچی صحنه‌های شکست مسلمانان و عقب ماندن آنها از کفار در علم و صنعت و اسباب قوه و قدرت گردید و به گفتن اینکه خدا حافظ است و خدا وعده نصرت داده و خدا نمی‌گذارد نورش خاموش شود، اکتفا نمی‌کردند.

کسانی هم که به ظهور حضرت مهدی علیه السلام ایمان دارند، خصوصاً اگر روایات و احادیثی را که از طرق شیعه روایت شده، خوانده باشند، باید در اطاعت او امر خدا و انجام تکالیف شرعی از دیگران کوشاتر و غیرت و همت و اهتمام آنها در حفظ نوامیس شرع و حمایت از قرآن و احکام و دفاع از حریم اسلام و مجد و عظمت مسلمین بیشتر باشد.

---

۱. سوره آل عمران، آیه ۱۳۹.

پاسخ ده پرسش

پیرامون امامت، خصایص و اوصاف حضرت مهدی ارواحنا فداء

پیرامون استمرار نظام امامت

پرسش:

آیا رژیم و "نظام امامت" با پایان یافتن دوره غیبت صغری و آغاز غیبت کبری (سال ۳۲۹ هجری قمری) پایان یافت، و پس از ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه این نظام از نو برقرار می شود، یا اینکه "نظام امامت" استمرار دارد؟

پاسخ:

رژیم امامت، رژیمی است الهی و انقطاع ناپذیر و دوره فترت ندارد و در هر زمان و هر عصر وجود دارد؛ از عصر حضرت رسول اعظم صلی الله علیه و آله تا حال برقرار بوده و هست، و تا دنیا باقی است، برقرار خواهد ماند، چنانکه امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

«لَا تَخْلُو الْأَرْضُ مِنْ قَائِمٍ لِلَّهِ بِحُجَّةٍ إِلَّا ظَاهِرًا مَشْهُورًا وَإِمَامًا خَائِفًا مَعْمُورًا
لِيَلَّا تَبْطُلَ حُجَجُ اللَّهِ وَبَيِّنَاتُهُ»^۱

«زمین از قائمی که برای خدا حجت باشد، خالی نخواهد ماند (و این حجت) یا ظاهر و مشهور است و یا بایمانک و مستور، برای اینکه

۱. نهج البلاغه، حکمت ۱۲۷؛ و به تذکرة الحفاظ ذهبی، ج ۱، ص ۱۲ نیز مراجعه شود.

حجّت‌های خدا و بیّنات او باطل نگردد و از بین نرود».

بر هر کس واجب است که "نظام امامت" را بشناسد و به آن ایمان داشته باشد و در هر زمان و هر مکان، مردم باید از این نظام اطاعت کنند، و هر کس، در هر کجا و هر نقطه‌ای از دنیا که باشد و هر شغل و کاری که داشته باشد - لشکری باشد یا کشوری، بازرگان باشد یا پیشه‌ور، دانشمند باشد یا دانشجو - باید مطیع این رژیم و فرمانبر این نظام و برنامه‌های آن باشد، تفاوت نمی‌کند که این نظام، مسلط بر اوضاع باشد یا مسلط نباشد، و حکومت‌های غاصب در امور مداخله داشته باشند یا نداشته باشند.

این حکومت است و دین و سیاست و رژیم و نظام، پس اگر یک فرد مسلمان در دورترین نقاط چین یا اروپا یا آمریکا یا هر منطقه دیگر باشد که حکومت‌های غیر شرعی قدرت سیاسی و اداره امور را در دست داشته باشند، همان یک فرد باید مطیع نظام الهی امامت باشد تا در نظام حکومت خدا باشد و باید دستور العمل و برنامه کارش را از طریق نظام امامت تعیین کند، حتی اگر در منطقه تحت حکومت رسمی کفار زندگی می‌کند و کارمند مؤسسات و وزارت‌خانه‌ها و ادارات آنها نیز باشد، باز هم باید فرمانبر نظام امامت باشد و از آن نظام دستور بگیرد و تابعیت آن را داشته باشد.

دور بودن از حریم و منطقه نفوذ رسمی این رژیم، شخص را از اطاعت و تابعیت آن معاف نخواهد کرد.

ابوذر و سلمان و مقداد و عمار یاسر و این‌گونه شخصیت‌ها، در زمان تسلط نظام غاصب، فرمانبر نظام امامت بودند؛ و امثال علی بن یقظین و محمد بن اسماعیل بن بزیع نیز، اگرچه به ظاهر در دستگاه هارون و حکومت بنی عباس وارد بودند؛ اما در عین حال از نظام امامت اطاعت می‌کردند.

هرکس باید مشخص سازد و تعیین کند که در زندگی و تمام شؤون و امور خود، از چه رژیم نظامی اطاعت می‌کند و تابع چه حکومتی است.

باید معلوم کند که تابعیت حکومت خدا را قبول کرده یا حکومت طاغوت را پذیرفته است؛ مؤمن به خدا می‌باشد یا مؤمن به طاغوت.

متأسفانه بیشتر مسلمانان به این مسأله بسیار مهم توجه کافی نکرده و معنی "ولایت" را درک ننموده و از اهمیت این بُعد آن، که اطاعت باشد، غفلت کرده‌اند و آنان که خیلی مذهبی و متعهد هستند، به انجام یک سلسله فرایض و واجبات و ترک محرّمات اکتفا می‌کنند.

اما از اینکه در حال حاضر چه تابعیتی باید داشته باشند، غفلت دارند و اگر تابعیت حکومت‌های غیر شرعی را قبول نکرده باشند، تابعیت حکومت شرعی را هم آگاهانه نپذیرفته‌اند و به تعهدات و مسؤولیت‌هایی که در برابر آن دارند، توجه ندارند و تابعیت حکومت شرعی را یک مسأله و وظیفه اسلامی نشمرده‌اند.

طبق مذهب اهل سنت؛ تشکل حکومت شرعی ممکن است به فترت و سستی برخورد نماید و در بعضی از زمان‌ها، بنا به عللی نظام حکومت اسلامی تعطیل شود، و ممکن است در زمانی که حکومت شرعی تشکیل نشده، مسأله تابعیت از آن هم مطرح نباشد، و بلکه بی‌موضوع گردد.

اما طبق مذهب شیعه؛ که نظام امامت، رژیم دایم و مستمر است، همیشه و در تمام شرایط، تابعیت حکومت شرعی یک فریضه اساسی و عمده است.

حکومت مخصوص ذات خدا است: «إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ» و باید فقط خدا پرستش و اطاعت شود و اطاعت برای او خالص باشد و مردم در برابر حکومت و سلطنت و رژیم او خاضع و فرمانبر باشند: «أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ مُخْلِصِينَ لَهُ

الدِّينَ» دین قیّم و مستقیم، این است: «ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ»^۱ رژیم امامت؛ یعنی حکومت خدا و تابعیت این رژیم، تسلیم حکم خدا بودن و در منطقه حکومت خدا زیستن و به حکومت غیر خدا عقیده نداشتن است.

تفاوت نمی‌کند در اعصاری که ائمه عَلَيْهِمُ السَّلَامُ حضور داشتند و غاصبان حکومت، مانع از مداخله رسمی آنها در کارها بودند، یا در عصر غیبت کبری که امام عَلَيْهِ السَّلَامُ غایب می‌باشند، باید هر مسلمانی در این رژیم (نظام امامت) ثبت نام کند و از اینجا فرمان ببرد و شناسنامه حقیقی خود را از این حکومت بگیرد.

حکومت شرعی همیشه برپا است و مرز و منطقه و کشور ندارد، هر کجا یک فرد متشرّع و یک مسلمان متعهد باشد، آنجا در قلمرو فرمان این حکومت محسوب است.

امروز مهم‌ترین چیزی که باید به شیعیان خصوصاً و به مسلمانان عموماً تفهیم کرد، مسأله رژیمی است که باید از آن تبعیت داشته باشند، و نظامی که باید از آن اطاعت نمایند.

این موضوع اگر کاملاً درک شود، یگانه وسیله‌ای است که از آن برای اصلاح امور و مبارزه با عوامل بیگانه استعمار و استعباد و استبداد، می‌توان استفاده کرد. این حکومت و نظام امامت بود که در واقعه تحریم تنباکو، حکومت انگلستان را به زانو درآورد و رشته استبداد ناصرالدین شاه را قطع کرد و استعمارگران را در بیم و هراس انداخت.

و این ملت مسلمان و شیعه ایران بود که در این واقعه، به دنیا اعلام کرد که تابعیت رژیمی را دارد که رهبری آن با «آیت الله مرحوم میرزای شیرازی - اعلی الله

۱. سوره یوسف، آیه ۴۰.

مقامه است و تابعیت رژیم استبدادی ناصرالدین شاه را ندارد. نظام امامت، یکی از انقلابی‌ترین و سازنده‌ترین برنامه‌های اسلامی است^۱ که متأسفانه از آن به طور کامل در پیشبرد مقاصد و اهداف اسلام، امر به معروف و نهی از منکر و مبارزه با تجاوز و استضعاف استفاده نمی‌شود، و چنان‌که باید به عموم تبلیغ نشده و ایمان به این نظام و ابعاد آن و تعهداتی که مؤمن به این نظام دارد، در یک سطح همگانی و با اهمیت عرضه نمی‌شود.

به نظر این جانب، تمام یا عمده نقاط ضعف و عقب‌ماندگی‌های جامعه، از عدم توجه به این برنامه و مشخص نکردن تابعیت و ملتزم نبودن به لوازم عقیده به امامت و نشناختن آن مایه گرفته است و اینکه بسیاری امامت را در عصر حاضر، یک امر اعتقادی خارج از عمل می‌شمارند و آن را مربوط به دوران و عصر حضور امام می‌دانند، و نمی‌دانند هم‌اکنون نیز نظام امامت قائم و برپا است و فقط تبعیت از آن، راه نجات دنیا و عقبی است.

عقیده به نظام امامت و حکومت شرعی، در تمام شؤون قدرت سازندگی دارد، و شعبه‌ای از عقیده توحید خالص است که از آن انفکاک ندارد، و حدیث شریف معروف:

«مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً»^۲.

همین استمرار و همین لزوم اطاعت دائم در تمام اعصار و ازمنه و مناطق را تأیید

---

۱. ایمان و عقیده به این نظام کمترین فایده‌اش بازداری و کنترل هر نظام دیگر است که بر اوضاع مسلط شده باشد؛ عقیده به نظام امامت، آن نظامات غیر شرعی را نیز محدود می‌کند و از دیکتاتوری و مطلق‌العنانی آنها جلوگیری می‌نماید و افراد را از اینکه در بست خود را در اختیار آنها بگذارند، مانع می‌شود. نظام امامت در هر مرحله‌ای از نفوذ که باشد، در همان مرحله نظام بازداری از ظلم و فساد و استضعاف است که بیشتر از این در اینجا مجال شرحش نیست.

۲. منتخب الاثر، ص ۱۵.

می‌نماید و چون عقیده به نظام امامت، رشته‌ای از عقیده به توحید و حکومت خدا و سلطنت حق است، هرکس بمیرد و امام زمان خود را نشناخته باشد، به مردن جاهلیت مرده است.

و چون اطاعت داشتن از نظامات دیگر، یک نوع شرک فکری و عملی است؛ حضرت صادق علیه السلام در ضمن حدیثی می‌فرماید:

«لَا دِينَ لِمَنْ دَانَ اللَّهَ بِوِلَايَةِ إِمَامٍ جَائِرٍ لَيْسَ مِنَ اللَّهِ»^۱

«دینی نیست از برای کسی که خدا را به ولایت پیشوای ستمکاری که از جانب خدا نیست، عبادت کند».

و حضرت امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

«قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: لَأَعَذِّبَنَّ كُلَّ رَعِيَّةٍ فِي الْإِسْلَامِ دَانَتْ بِوِلَايَةِ كُلِّ إِمَامٍ جَائِرٍ لَيْسَ مِنَ اللَّهِ، وَإِنْ كَانَتْ الرَّعِيَّةُ فِي أَعْمَالِهَا بَرَّةً تَقِيَّةً، وَلَا عُفُونَ عَنْ كُلِّ رَعِيَّةٍ فِي الْإِسْلَامِ دَانَتْ بِوِلَايَةِ كُلِّ إِمَامٍ عَادِلٍ مِنَ اللَّهِ، وَإِنْ كَانَتْ الرَّعِيَّةُ فِي أَنْفُسِهَا ظَالِمَةً مُسِيئَةً»^۲

«خداوند متعال فرموده است: البته عذاب خواهم کرد هر رعیتی را که در اسلام متدین گردد به ولایت هر پیشوای ستمکاری که از جانب خدا نیست، اگرچه رعیت در کارهای خود نیکوکار و پرهیزکار باشد. و البته عفو می‌کنم از هر رعیتی که در اسلام متدین گردد، به ولایت امام عادل که از جانب خدا باشد، اگرچه در ذات خود ستمگر بدکردار باشد».

از امثال این احادیث،^۳ اهمیت امامت و رهبری سیاسی و نقش آن در اجتماع

۱. کافی، ج ۱، ص ۳۷۵.

۲. کافی، ج ۱، ص ۳۷۶، ح ۴.

۳. مخفی‌نماند احادیث بسیار در موضوع ولایت اهل بیت علیهم السلام و اینکه هیچ عملی بدون

معلوم می‌گردد و اینکه اگر ملّتی و فردی در این اصل مسامحه کند و به نظامی که بر اوضاع مسلط است و به شرعی بودن آن اعتنا نداشته باشد و خود را مسؤول بشمارد (اگرچه در کارهای دیگرش مواظب دستورات شرع باشد) مستحق بازخواست و عذاب خواهد شد.

و نیز از این احادیث استفاده می‌شود که نظام امامت، نظام محدودی نبوده و مستمر و جاودان می‌باشد و به عصر حضور منحصر نیست؛ همیشه منعقد است و هیچ‌گاه تعطیل نشده و نخواهد شد.

در عصر ما نیز حکومت شرعی بر این اساس برقرار است و هیچ‌کس در ترک اطاعت آن و قبول نظامات دیگر معذور نیست و عقیده به وجود امام عصر علیه السلام و حیات آن حضرت، معنایش اعتقاد به وجود حکومت شرعی و لزوم اطاعت از اوامر و پیشنهادها و دستورات فقهای جامع شرایط است.

باز تکرار می‌کنیم: منطقه نفوذ این حکومت مرز ندارد و تا هر کجا مسلمان و شیعه باشد، باید نفوذ داشته باشد و هر کس مابین خود و خدا، باید از این نظام تبعیت کند، اگرچه این نظام، به حسب ظاهر استیلائی بر امور و تسلط حکومت‌های ظاهری را نداشته باشد.

خلاصه، التفات به این مطلب بسیار لازم است که ما یک عقیده‌ای توحیدی داریم که:

«لَهُ الْحُكْمُ وَلَهُ الْأَمْرُ، وَهُوَ الْحَاكِمُ وَهُوَ السُّلْطَانُ، وَهُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ الْمَوْلَى، وَهُوَ... وَهُوَ...»؛

↔ ولایت نفع نمی‌دهد، وارد است، که قسمتی از آنها را در کتاب «امان الامة» نقل کرده‌ام و همه بر اهمّیت نظام امامت و اینکه باید امت آن را تعظیم نموده و از آن اطاعت داشته باشند، دلالت دارند.

«حکم برای خدا است، و فرمان مختص ذات او است و حاکم او است
 و سلطان و ولی و مولی او است و او... و...».

بنابراین، هیچ کس و هیچ گروه بر کسی نمی‌تواند حکومت کند، ولایت
 و سلطنت ندارد؛ مگر به اذن الله و به حکم خدا، و همه مردم باید در تحت حکومت
 خدا و داخل در سلطان الله و مطیع احکام الله و ساکن مملکت الله باشند.

پس حکومت‌هایی که از جانب الله نیستند، طبق هر رژیم و برنامه‌ای که باشند،
 باطل و اطاعت از آنها بالذات حرام است، و فقط حکومت خلفای الهی و کسانی که
 از جانب آنها نیابت دارند، شرعی و واجب الاتباع است و این منصب برای احدی
 غیر از آنها ثابت نیست.

خداوند متعال ما را به حقایق این امور هدایت فرماید.

چگونگی تسخیر جهان با یاران معدود

پرسش:

ممکن است توضیح دهید: افزایش روزافزون جمعیت بشر، که اکنون طبق آمارگیری‌های دقیق از هشت میلیارد بیشتر است، چگونه حضرت صاحب الزمان علیه السلام با سیصد و سیزده نفر دنیا را مسخر می‌فرماید؟ و چگونه ممکن است مثلاً هشت میلیارد نفر تسلیم یک عده اندک معدود شوند و از عادات و اخلاق و برنامه‌ها و سنن خود دست بردارند؟ آیا غلبه آن حضرت به‌طور اعجاز و خرق عادت است؛ یا آن‌که با ملاحظه اسباب و علل و عوامل ظاهری نیز غلبه و پیروزی آن جناب ممکن است؟

پاسخ:

برحسب روایات و احادیث شریفه، وقتی حضرت صاحب‌الامر علیه السلام ظاهر می‌شوند، نخست سیصد و سیزده نفر از خواص اصحاب آن حضرت در مکه معظمه به خدمتش حاضر می‌گردند و وقتی عده اصحاب و اجتماع کنندگان به ده

هزار نفر رسید، از مکه خارج می‌شوند.^۱

و اما غلبه آن حضرت و حکومت جهانی اسلام، ممکن است به طور اعجاز و خرق عادت انجام یابد، و ممکن است با فراهم شدن اسباب و علل ظاهری باشد، و ممکن است به هر دو نوع واقع شود؛ چنان‌که پیشرفت و غلبه پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و قوای اسلام به هر دو نوع بود.

اما به طور اعجاز و خرق عادت، نیازی به توضیح نیست که حصول چنین غلبه مطلق برای آن حضرت به خواست خداوند، امری است ممکن و معقول، و با وعده‌های صریح و بشارت‌های حتمی که در قرآن مجید و احادیث متواتر داده شده، بدون شبهه حاصل خواهد شد و خداوند به مصداق آیه:

«كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ»^۲

«چه بسیارند گروه اندکی که به اذن خداوند، بر گروه بسیاری چیرگی می‌یابند.»

آن حضرت و اصحابش و عموم بندگان شایسته خدا را بر تمام ملل غالب و حاکم و وارث و مالک ارض قرار می‌دهد.

و از لحاظ اسباب و علل ظاهری هم، اگر موضوع را بررسی کنیم، حصول چنین فتح و غلبه و تشکیل آن حکومت الهی ممکن و عملی خواهد بود؛ زیرا آن حضرت هنگامی ظهور می‌کند که اوضاع و احوال اجتماعی و اخلاقی و سیاسی کاملاً مساعد باشد.

در آن موقع، همه ملل از مدنیت معنوی و اخلاقی محروم، و دشمنی و کینه

۱. رجوع شود به منتخب الاثر، ب ۵، ف ۷، ص ۴۷۵ و ۴۷۶.

۲. سوره بقره، آیه ۲۴۹.

و ظلم و تجاوز، همه را نسبت به یکدیگر بدبین و از هم جدا ساخته و اتحاد و وحدت، همفکری و همکاری، به کلی از میان بشر رخت بر بسته، و از این که کسی بتواند بدون مدد غیبی جامعه را رهبری کند، همه مأیوس می گردند. و خلاصه، همه با هم در مبارزه و جنگ و ستیز و همه از وضع خود ناراضی، و از مکتب های مختلف که عرضه می شود ناامید بوده و منتظر تغییر رژیم و انقلاب و عوض شدن اوضاع و کنار رفتن زمامداران خدانشناس و برداشته شدن مرزها و الغای تجزیه ها و تقسیم ها می باشند.

در یک چنین موقعیتی، حضرت صاحب الزمان - ارواح العالمین له الفداء - و اصحابش، با نیروی ایمان و اخلاق حسنه و با نجات بخش ترین برنامه های عمرانی و اقتصادی و عدالت اجتماعی، برای انقلاب و دعوت به قرآن و اسلام، قدم به میدان می گذارند و آن نهضت الهی و دعوت روحانی را شروع می کنند و مردم را به سوی خدا و احکام خدا و زندگی برابری و برادری، عدل و امنیت، صفا و وفا، راستی و درستی و نظم صحیح می خوانند و خود و اصحابش، نمونه همه فضایل بشری می باشند و با نیروی ایمان و استقامت و پشتکار و همتی که مخصوص مؤمنان ثابت قدم است، هدف و مقصد خود را تعقیب می نمایند.

معلوم است این جمعیت با آن برنامه ها و وضع کار در آن دنیای پر آشوب و غرق در طوفان گرفتاری ها و فشارها، دل ها را به خود متوجه نموده و فاتح و پیروز و موفق می شوند و هیچ نیرویی نمی تواند در برابر آنها مقاومت کند.

و شاهد این حقیقت، همان ظهور رسول اکرم ﷺ و پیشرفت سریع دین اسلام و فتوحات محیر العقول مسلمین در قرن اول اسلام است، که یکی از علل ظاهری آن، پیروزی های پی در پی و درهم شکسته شدن ارتش های انبوه دولت شاهنشاهی ایران و امپراطوری روم، فساد اوضاع اجتماعی و اداری ایران و روم بود، که مردم

این کشورهای پهناور را برای قبول یک دعوت صحیح و حکومتی، متکی به مبانی عدالت و مساوات آماده کرده بود.

مردمی که در برابر دستگاه‌های دیکتاتوری و استبداد بسیار خشن و غیر انسانی سلاطین و امرای خود، از بنده هم خوارتر بودند و از حقوق انسانی محروم شده بودند، مردمی که به هر کس و هر مقام نظر می‌کردند، یک نقطه روشن در او نمی‌دیدند، نه فرهنگ داشتند و نه اقتصاد، نه عدالت، نه امنیت و نه... و نه....

از آن همه تعظیم و نیایش و بشرپرستی و استعباد سلاطین خسته شده بودند، و علاوه بر آن، ناراحت‌کننده‌ترین اختلاف طبقاتی نیز در بین آنها حاکم بود که مملکت متشکل شده از اکثریت قریب به اتفاق محروم و استضعاف شده در برابر عده‌ای معدود برخوردار و اختیاردار و مطلق‌العنان و بی‌جهت عزیز....

مسلم است وقتی به گوش مردم چنین مملکتی صدای روحانی و آزادی‌بخش

برسد، که:

«تَعَالُوا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئاً
وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضاً أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللَّهِ»^۱

«بگو: ای اهل کتاب! بیایید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است؛

که جز خداوند یگانه را نپرستیم و چیزی را همتای او قرار ندهیم. و بعضی از

ما، بعضی دیگر را - غیر از خدای یگانه - به خدایی نپذیرد. هرگاه (از این

دعوت،) سرباز زنند، بگویند: گواه باشید که ما مسلمانیم.»

و آیه:

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ

۱. سوره آل عمران، آیه ۶۴.

وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ ۱؛

«همانا خدا فرمان به عدل و احسان و به عطا و بذل به خویشان امر می‌کند و از کارهای زشت و منکر و ظلم نهی می‌کند».

و اعلان:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۲؛﴾

«ای مردم! ما همه شما را نخست از مرد و زنی آفریدیم، آن‌گاه شعبه‌های بسیار و فرق مختلف گردانیدیم تا یکدیگر را بشناسید، بزرگوارترین شما نزد خدا پرهیزکارترین شما است».

و آیات دیگر را بشنوند، با نهایت استقبال به آن ایمان آورده و راه را برای پیشرفت آن باز می‌کنند.

مردمی که از ظلم و ستم و خودخواهی سلاطین و ستمکاران آن عهد، به جان آمده بودند، به طور قطع یک دعوت خدایی و یک بانگ گوش نواز توحیدی را که براساس عدالت و الغای امتیازات و مساوی بودن آقا و نوکر، شاه و رعیت، سیاه و سفید، در برابر قانون و عدالت است، قبول می‌کند و از این جهت آنهایی که این دعوت برخلاف منافعشان بود، هرچه خواستند از آن جلوگیری کنند و مردم را از گرویدن به آن مانع شوند، نتوانستند؛ همه جا انقلاب می‌شد و در همه جا رژیم ظالم و وضع سابق را محکوم می‌کردند و اوضاع تغییر می‌کرد.

اوضاع جهان برای قبول دعوت حضرت مهدی علیه السلام که همان دعوت به اسلام

---

۱. سوره نحل، آیه ۹۰.

۲. سوره حجرات، آیه ۱۳.

و قرآن است، مطابق اخبار، به مراتب از اوضاع عالم در زمان بعثت پیغمبر ﷺ آماده‌تر خواهد شد و همان طور که کلمه اسلام در آغاز ظهور اسلام به سرعت پیشرفت کرد و صدای توحید بر همه صداها غالب شد، و اسلامی که در مقداری از تاریخش منحصر به پیغمبر اکرم ﷺ و علی و خدیجه علیها السلام بود، با فقدان وسایل در جهاد و دفع یورش مشرکان، به زودی موفق گردید و لشکرهای منظم مسلحی را که در دنیای آن روز مجهزترین سلاح‌ها را در دست داشتند، درهم شکست و نابود ساخت.

همین‌طور امام زمان علیه السلام نیز با اصحاب و یاورانش که از ابتدای کار به تعداد مجاهدین میدان جهاد بدر می‌باشند، می‌توانند دنیای منقلب و ناآرام آن روز را آرام و مردم را چنان امیدوار به آینده درخشان و پراز خیر و رحمت و برکت نمایند که در سریع‌ترین فرصت، همه به دین اسلام گرویده و آمادگی خود را برای قبول یک سازمان الهی اسلامی محکم و پایدار، تحت سرپرستی امام عصر علیه السلام نشان دهند.

وما ذلك على الله بعزيز

نحوه پیروزی امام زمان علیه السلام بر سلاح‌های ویرانگر

پرسش:

هنگام ظهور امام زمان علیه السلام به طوری که از ترقی کنونی بشر در صنعت و تکنیک ملاحظه می‌شود، دنیا مجهز به سلاح‌های بسیار مهیب و خطرناک خواهد بود. آن حضرت در برابر این سلاح‌های مخوف، چگونه مانند جدش با شمشیر قیام خواهد کرد؟ و چگونه با سلاح‌های قدیم، مثل شمشیر و غیره با ارتش‌های دنیای آن روز جهاد می‌نماید؟ و آیا می‌شود تصور کرد که کسی بتواند به وسیله شمشیر با بمب‌های هیدروژنی و امثال آن، جنگ و نبرد کند؟

پاسخ:

اولاً: مقصود از خروج با شمشیر، مأموریت به جهاد و توسل به اسلحه برای اعلای کلمه حق است.

بنابراین قیام با شمشیر، کنایه از قیام با اسلحه و پیکار و جهاد و تعیین نوع مأموریت آن حضرت است به اینکه آن حضرت مأمور به مصالحه با کفار نیست. بدیهی است با هر اسلحه‌ای که لازم باشد، آن حضرت و اصحابش با کفار و ستمگران جهاد می‌نمایند و از هرگونه اسلحه‌ای که در زمان ظهور آن حضرت،

متداول باشد و به استعمال آن حاجت داشته باشند، استفاده می نمایند.

ثانیاً: از کجا که در زمان ظهور آن حضرت، این اسلحه‌های مهیب در اختیار بشر باقی باشد؛ زیرا ممکن است در اثر حوادث و آشوب‌ها و انقلابات شدید و جنگ‌های خانمان سوز جهانی، که پیش از ظهور آن حضرت واقع می شود و دو ثلث بشر نیز نابود می گردد. این اسلحه‌های جهنمی معدوم گردد و شاید کسی باقی نماند که بتواند از این اسلحه‌ها استفاده کند یا آنها را تهیه نماید، و این احتمال هم کاملاً به جا و قابل توجه است.

یکی از اموری که در احادیث از آن خبر داده شده و اوضاع کنونی آن را ممکن الوقوع نشان می دهد، جنگ‌های جهانگیری است که در اثر آن، بیشتر نقاط زمین از سکنه خالی می گردد و شهرها ویران می شود، و صدها میلیون بشر را ره‌سپار دیار عدم می سازد.

تا یک قرن پیش، وقوع چنین جنگ‌هایی بسیار بعید به نظر می رسید؛ زیرا با آن اسلحه‌های سابق و با نبودن وسایل ارتباط جمعی بین شهرها و کشورها، اگر جنگی واقع می شد؛ اولاً، پیش از آنکه خبرش به کشورهای همسایه و یا دورتر برسد و دامنه جنگ گسترش یابد، آن جنگ به پایان می رسید. و ثانیاً؛ در آن زمان‌ها، تعیین غالب از مغلوب خاتمه یافتن جنگ، تسلط یکی از دو طرف یا از بین رفتن طرفین، متوقف بر کشتارهای عمومی و استعمال بمب و غیره نبود.

اما در عصر حاضر به طوری که همه پیش‌بینی می نمایند، با وسایل ارتباطی که همه عالم را به منزله یک شهر و یک محله نموده و با اسلحه‌ها و تجهیزات که در دست زمامداران بی‌ایمان است و هیچ وسیله‌ای برای کنترل خشم و شهوت و جاه‌پرستی آنها نیست، اگر جنگ شروع شود، علاوه بر آنکه غالب از مغلوب تشخیص داده نمی شود و طرفین از بین می روند، اکثر ملل و سکنه کره زمین ممکن

است در ظرف چند ساعت، فانی و نابود شوند.

پس اگر در احادیث شریفه فرموده‌اند: ظاهر نمی‌شود مهدی علیه السلام؛ مگر آنکه ثلث مردم کشته شوند و ثلث آنها بمیرند و ثلث آنان باقی بمانند. و یا فرموده‌اند: این ظهور واقع نخواهد شد، تا وقتی دو ثلث مردم از بین بروند.^۱ نباید تعجب کرد؛ بلکه باید آن را نشانه علوم بی‌پایان حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه طاهرین علیهم السلام و آگاهی آنها از آینده و اطلاعاتشان بر مغیبات به اذن و تعلیم خدا دانست و از معجزات و کراماتشان به شمار آورد.

«فَهُمْ مَوْضِعُ سِرِّهِ وَلَجَأُ أَمْرِهِ وَعَيْبَةُ عِلْمِهِ وَمَوْئِلُ حُكْمِهِ وَكُھُوفُ كُتُبِهِ وَجِبَالُ دِينِهِ».^۲

«وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ عَرَفَهُمْ وَعَرَفُوهُ، وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَنْكَرَهُمْ وَأَنْكَرُوهُ».^۳

جعلنا الله من محبيهم وخدام شيعتهم.

۱. رجوع شود به منتخب الاثر، ف ۶، ب ۵، ص ۴۵۲ و ۴۵۳.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۲.

۳. نهج البلاغه، خطبه ۳.

مکان حضرت مهدی علیه السلام در غیبت کبری

پرسش:

در عصر غیبت کبری، حضرت مهدی - ارواحنا فداه - در چه مکانی اقامت دارند و چگونه زندگی می نمایند؟ خوراک، غذا، لباس و خوابگاه ایشان چگونه است و از کجا تهیه می شود؟

پاسخ:

اصولاً باید توجه داشت که اگر در موضوع غیبت، اینگونه نقاط مکتوم بماند، ایجاد شک و شبهه ای نمی نماید، چنانکه روشن شدن آن نیز در ثبوت و اثبات اصل غیبت مداخله ای ندارد و وقتی غیبت شخص امام علیه السلام و مخفی بودن ایشان معقول و منطقی باشد (چنانکه هست و به آن ایمان داریم) مخفی بودن این خصوصیات به طریق اولی معقول و منطقی خواهد بود و جهل به اینگونه امور، دلیل بر هیچ مطلبی نخواهد شد.

این پرسش ها، با پرسش از اینکه امام هم اکنون در چه نقطه ای است؟ یا با ما چند متر یا چند هزار کیلومتر فاصله دارد؟ یا امروز چه غذایی میل فرموده است؟ یا چند ساعت استراحت کرده و چه مقدار راه پیمایی نموده؟ فرقی ندارد و بی اطلاعی

ما از آن به جایی ضرر نمی‌زند و عقیده‌ای را متزلزل نمی‌سازد، خدایبی که به حکمت بالغه و قوه قاهره و مصلحت تامه خود، امام را در پرده غیبت قرار داده است، قادر است این خصوصیات را نیز طبق مصلحت از مردم پنهان سازد.

با این حال، برای اینکه به این پرسش، پاسخ مختصری داده شود، عرض می‌کنیم: برحسب آنچه از بعضی احادیث و حکایات معتبر استفاده می‌شود، امام ع روحی له الفداء - در غیبت کبری، در مکان خاصی و در شهر معینی استقرار دایم ندارند که از آن مکان و آن شهر خارج نگردند و به محل دیگر تشریف نبرند؛ بلکه برای انجام وظایف و تکالیفی به مسافرت و سیر و حرکت و انتقال از مکانی به مکان دیگر می‌پردازند، و در اماکن مختلف - برحسب بعضی حکایات - زیارت شده‌اند. از جمله شهرهایی که یقیناً به مقدم مبارکشان مزین شده است؛ مدینه طیبه، مکه معظمه، نجف اشرف، کوفه، کربلا، کاظمین، سامرا، مشهد، قم و بغداد است؛ و مقامات و اماکنی که آن حضرت در آن اماکن تشریف فرما شده‌اند و بیشتر آمد و شدشان در آنجاها است، متعدد است؛ مانند مسجد کوفه، مسجد سهله، مقام حضرت صاحب الامر در وادی السلام نجف و حله و نیز مسجد جمکران قم.^۱

---

۱. از حکایات جالب و مورد اطمینان که در زمان ما واقع شده، اتفافی است که هنگام چاپ این کتاب برایم نقل شد و در آن نکات و پندهایی است، جهت مزید بصیرت خوانندگان که به خواندن این‌گونه حکایات علاقه دارند، در اینجا ضمیمه کتاب می‌نمایم:

چنان‌که اکثر مسافرینی که از قم به تهران و از تهران به قم می‌آیند و اهالی قم نیز اطلاع دارند، اخیراً در محلی که سابقاً بیابان و خارج از شهر قم بود، در کنار راه قم - تهران - سمت راست کسی که از قم به تهران می‌رود - جناب حاج یدالله رجسبانی از اخیار قم، مسجد مجلل و باشکوهی به نام مسجد امام حسن مجتبی علیه السلام بنا کرده است که هم‌اکنون دایر شده و نماز جماعت در آن منعقد می‌گردد.

در شب چهارشنبه بیست و دوم ماه مبارک رجب ۱۳۹۸ - مطابق هفتم تیرماه ۱۳۵۷ - شخصاً از

↔ صاحب حکایت، جناب آقای احمد عسکری کرمانشاهی که از اخیار بوده و سالها است در تهران متوطن می باشد، حکایت ذیل راجع به این مسجد را در منزل جناب آقای رجیبان با حضور ایشان و برخی دیگر از محترمین شنیدم.

آقای عسکری نقل کرد: حدود هفده سال پیش، روز پنج شنبه ای بود، مشغول تعقیب نماز صبح بودم، در زدند. رفتم بیرون، دیدم سه نفر جوان که هر سه مکانیک بودند، با ماشین آمده اند. گفتند: تقاضا داریم امروز روز پنج شنبه است، با ما همراهی نمایید تا به مسجد جمکران مشرف شویم و دعا کنیم، حاجتی شرعی داریم.

این جانب جلسه ای داشتم که جوانها را در آن جمع می کردم و نماز و قرآن می آموختم و این سه جوان از همان جوانها بودند. من از این پیشنهاد خجالت کشیدم، سرم را پایین انداختم و گفتم: من چه کاره ام بیایم دعا کنم؟ بالاخره اصرار کردند، من هم دیدم نباید آنها را رد کنم، موافقت کردم. سوار شدم و به سوی قم حرکت کردیم.

در جاده تهران (نزدیک قم) ساختمانهای فعلی نبود، فقط دست چپ یک کاروانسرای خرابه به نام قهوه خانه غلی سیاه بود. چند قدم بالاتر از همین جا که فعلاً حاج آقا رجیبان مسجدی به نام مسجد امام حسن مجتبی علیه السلام بنا کرده است، ماشین خاموش شد.

رفقا که هر سه مکانیک بودند، پیاده شدند و کاپوت ماشین را بالا زدند و به آن مشغول شدند. من از یک نفر آنها به نام علی آقا یک لیوان آب گرفتم برای قضای حاجت و تطهیر، رفتم که بروم توی زمینهای مسجد فعلی، دیدم سیدی بسیار زیبا و سفید، ابروهایش کشیده، دندانهایش سفید و خالی بر صورت مبارکش بود، با لباس سفید و عبای نازک و نعلین زرد و عمامه سبز مثل عمامه خراسانیها، ایستاده و با نیردهای که به قدر هشت - نه متر بلند است، زمین را خط کشی می نماید. گفتم: اول صبح آمده است اینجا جلوی جاده که دوست و دشمن می آیند رد می شوند، نیزه دستش گرفته است.

(آقای عسکری در حالی که از این سخنان خود پشیمان و عذرخواهی می کرد گفت:)

گفتم: عمو! زمان تانک و توپ و اتم است، نیزه را آورده ای چه کنی، برو درست را بخوان. و رفتم برای قضای حاجت نشستم.

صدا زد: آقای عسکری آنجا نشین، اینجا را که من خط کشیده ام، مسجد است.

من متوجه نشدم که از کجا مرا می شناسد؟! مانند بچه ای که از بزرگتر اطاعت کند، گفتم: چشم. و پا شدم.

↔ فرمود: برو پشت آن بلندی.

رفتم آنجا، پیش خود گفتم: سر سؤال با او را باز کنم و بگویم: آقا جان، سید، فرزند پیغمبر! برو درست را بخوان. و سه سؤال پیش خود طرح کردم:

۱- این مسجد را برای جن می سازی یا ملائکه، که دو فرسخ از قم آمده‌ای بیرون و زیر آفتاب نقشه می کشی؟ درس نخوانده معمار شده‌ای؟!

۲- هنوز مسجد نشده، چرا در آن قضای حاجت نکنم؟

۳- در این مسجد که می سازی، جن نماز می خواند یا ملائکه؟

این پرسش‌ها را پیش خود طرح کردم، آمدم جلو سلام کردم. بار اول او ابتدای به سلام کرد، نیزه را به زمین فرو برد و مرا به سینه گرفت، دست‌هایش سفید و نرم بود. چون این فکر را هم کرده بودم که با او مزاح کنم و (چنان‌که در تهران هر وقت سید شلوغ می کرد، می گفتم: مگر روز چهارشنبه است) عرض کنم: روز چهارشنبه نیست، پنج‌شنبه است. چرا آمده‌ای میان آفتاب؟ بدون اینکه عرض کنم، تبسم کرد و فرمود: پنج‌شنبه است و چهارشنبه نیست. و فرمود: سه سؤالی را که داری بگو ببینم!

من متوجه شدم قبل از اینکه سؤال کنم، از درون من اطلاع داد. گفتم: سید، فرزند پیغمبر! درس را ول کرده‌ای و اول صبح آمده‌ای کنار جاده، نمی‌گویی در این زمان تانک و توپ، نیزه به درد نمی‌خورد، برو درست را بخوان.

خندید، چشمش را انداخت به زمین، فرمود: دارم نقشه مسجد می‌کشم. گفتم: برای جن یا ملائکه؟ فرمود: برای آدمیزاد، اینجا آبادی می‌شود.

گفتم: بفرمایید ببینم اینجا که می‌خواستیم قضای حاجت کنم، هنوز مسجد نشده است؟

فرمود: یکی از عزیزان فاطمه زهرا علیها السلام در اینجا بر زمین افتاده و شهید شده است. من مربع مستطیل خط کشیده‌ام. اینجا می‌شود محراب، اینجا که می‌بینی قطرات خون است که مؤمنین می‌ایستند. اینجا که می‌بینی، مستراح می‌شود، و اینجا دشمنان خدا و رسول به خاک افتاده‌اند. همین‌طور که ایستاده بود، برگشت و مرا هم برگرداند، فرمود: اینجا می‌شود حسینیه! و اشک از چشمانش جاری شد، من هم بی‌اختیار گریه کردم. فرمود: پشت اینجا می‌شود کتابخانه، و تو کتاب‌هایش را می‌دهی؟

گفتم: پسر پیغمبر، به سه شرط: اول اینکه: من زنده باشم. فرمود: ان شاء الله.

شرط دوم این است که اینجا مسجد شود. فرمود: بارک الله.

↔ شرط سوم این است که به قدر استطاعت، و لو یک کتاب شده، برای اجرای امر تو پسر پیغمبر بیاورم؛ ولی خواهش می‌کنم برو درست را بخوان، آقا جان این هوا را از سرت دور کن. دو مرتبه خندید و مرا به سینه خود گرفت، گفتم: آخر نفرمودید اینجا را کی می‌سازد؟ فرمود: ید الله فوق ایدیهم.

گفتم: آقا جان! من این قدر درس خوانده‌ام، یعنی دست خدا بالای همه دست‌هاست. فرمود: آخر کار می‌بینی. وقتی ساخته شد، به سازنده‌اش از قول من سلام برسان. مرتبه دیگر هم مرا به سینه گرفت و فرمود: خدا خیرت بدهد!

من آمدم و رسیدم سر جاده، دیدم ماشین راه افتاده. گفتم: چطور شد؟ گفتند: یک چوب کبریت گذاشتیم زیر این سیم، وقتی آمدی درست شد. گفتند: با کی زیر آفتاب حرف می‌زدی؟ گفتم: مگر سید به این بزرگی را با نیزه ده متری که دستش بود، ندیدید که من با او حرف می‌زدم؟! گفتند: کدام سید؟ خودم برگشتم دیدم سید نیست، زمین مثل کف دست! پستی و بلندی نبود، هیچ کس نبود.

من یک تکانی خوردم، آمدم توی ماشین نشستم، دیگر با آنها حرف نزدیم. به حرم مشرف شدم، نمی‌دانم چطوری نماز ظهر و عصر را خواندم. بالاخره آمدم جمکران، ناهار خوردیم، نماز خواندم، گیج بودم، رفقا با من حرف می‌زدند، من نمی‌توانستم جوابشان را بدهم. در مسجد جمکران، یک پیرمرد یک طرف من نشسته، و یک جوان طرف دیگر، من هم وسط ناله می‌کردم و گریه می‌کردم. نماز مسجد جمکران را خواندم، می‌خواستم بعد از نماز به سجده بروم و صلوات را بخوانم، دیدم آقای سید که بوی عطر می‌داد، فرمود: آقای عسکری سلام علیکم! و نشست پهلوی من.

تُن صدایش همان تُن صدای سید صبحی بود و به من نصیحتی فرمود. رفتم به سجده، ذکر صلوات را گفتم. دلم پیش آن آقا بود و سرم به سجده، گفتم: سر بلند کنم و بپرسم شما اهل کجا هستید و مرا از کجا می‌شناسید؟! وقتی سر بلند کردم، دیدم آقا نیست.

به پیرمرد گفتم: این آقا که با من حرف می‌زد، کجا رفت، او را ندیدی؟ گفت: نه. از جوان پرسیدم، او هم گفت، ندیدم. یک دفعه مثل اینکه زمین لرزه شد، تکان خوردم، فهمیدم که حضرت مهدی علیه السلام بوده است. حالم به هم خورد، رفقا مرا بردند آب به سر و رویم ریختند و گفتند: چه شده؟

خلاصه، نماز را خواندیم، به سرعت به سوی تهران برگشتیم. مرحوم حاج شیخ جواد خراسانی

↔

↔ را هنگام ورود به تهران ملاقات کردم و ماجرا را برای ایشان تعریف کردم و خصوصیات را از من پرسید. گفت: خود حضرت بوده‌اند، حالا صبر کن، اگر آنجا مسجد شد، درست است. مدتی قبل، روزی یکی از دوستان پدرش فوت کرده بود، به اتفاق رفقای مسجدی، او را به قم آوردیم به همان محل که رسیدیم، دیدیم دو پایه خیلی بلند بالا رفته است، پرسیدم. گفتند: این مسجدی است به نام امام حسن مجتبی علیه السلام، که پسرهای حاج حسین آقا سوهانی می‌سازند. در حالی که اشتباه می‌گفتند.

وارد قم شدیم، جنازه را بردیم باغ بهشت و دفن کردیم. من ناراحت بودم. سر از پا نمی‌شناختم، به رفقا گفتم: تا شما می‌روید ناهار بخورید، من الآن می‌آیم. تاکسی سوار شدم، رفتم سوهان‌فروشی پسرهای حاج حسین آقا پیاده شدم. به پسر حاج حسین آقا گفتم: اینجا شما مسجد می‌سازید؟ گفت: نه. گفتم: این مسجد را کی می‌سازد؟

گفت: حاج یدالله رجبیان. تا گفتم یدالله، قلبم به تپش افتاد. گفت: آقا چه شد؟ صدلی گذاشت، نشستم، خیس عرق شدم، با خود گفتم: یدالله فوق‌ایدیهم. فهمیدم حاج یدالله است، ایشان را هم تا آن موقع ندیده و نمی‌شناختم.

برگشتم به تهران و به مرحوم حاج شیخ جواد گفتم. فرمود: برو سراغش، درست است. من بعد از آن که چهارصد جلد کتاب خریداری کردم و رفتم قم. آدرس محل کار (پشم‌بافی) حاج یدالله را پیدا کردم، رفتم کارخانه و از نگهبان پرسیدم، گفت: حاجی رفت منزل. گفتم: استدعا می‌کنم تلفن کنید و بگویید یک نفر از تهران آمده و با شما کار دارد. تلفن کرد، حاجی گوشی را برداشت، من سلام عرض کردم، گفتم: از تهران آمده‌ام، چهارصد جلد کتاب وقف این مسجد کرده‌ام، کجا بیاورم؟

فرمود: شما از کجا این کار را کردید و چه آشنایی با ما دارید؟ گفتم: حاج آقا چهارصد جلد کتاب وقف کرده‌ام.

گفت: باید بگویید مال چیست؟ گفتم: پشت تلفن نمی‌شود. گفت: شب جمعه آینده منتظر هستم، کتاب‌ها را بیاورید منزل؛ چهارراه شاه، کوچه سرگرد شکراللهی، دست چپ، در سوم. (لازم به ذکر: این آدرس مال زمان سابق بوده که هم‌اکنون تغییر نام یافته است).

رفتم تهران و کتاب‌ها را بسته‌بندی کردم. روز پنج‌شنبه با ماشین یکی از دوستان آوردم قم منزل حاج آقا، ایشان گفت: من این‌طور قبول نمی‌کنم، جریان را بگو. بالاخره جریان را گفتم و کتاب‌ها را تقدیم کردم. و رفتم در مسجد هم دو رکعت نماز حضرت خواندم.

↔

↔ او گریه کرد، سپس مسجد و حسینیه را طبق نقشه‌ای که حضرت کشیده بودند، به من نشان داد و گفت: خدا خیرت بدهد! تو به عهدت وفا کردی.

این بود حکایت مسجد امام حسن مجتبی علیه السلام که به طور اختصار نقل شد. علاوه بر این، حکایت جالبی نیز آقای رجیبان نقل کردند که آن را نیز مختصراً نقل می‌نمایم:

آقای رجیبان گفتند: شب‌های جمعه حسب معمول، حساب و مزد کارگرهای مسجد را مرتب کرده و وجوهی که باید پرداخت می‌شد، پرداخت کردم. شب جمعه‌ای، استاد اکبر بسای مسجد، برای حساب و گرفتن مزد کارگرها آمده بود، گفت: امروز یک نفر آقا (سید) تشریف آوردند در ساختمان مسجد و این پنجاه تومان را برای مسجد دادند، من به او عرض کردم: بانی مسجد از کسی پول نمی‌گیرد. با تندی به من فرمود: می‌گویم بگیر! این را می‌گیرد. من پنجاه تومان را گرفتم، روی آن نوشته بود: برای مسجد امام حسن مجتبی علیه السلام.

دو سه روز بعد، صبح زود زنی مراجعه کرد و وضع تنگ‌دستی و حاجت خودش و دو طفل یتیمش را شرح داد، من دست کردم در جیب‌هایم. پول موجود نداشتم، غفلت کردم که از اهل منزل بگیرم، آن پنجاه تومان مسجد را به او دادم و گفتم: بعد خودم خرج می‌کنم. و به آن زن آدرس دادم که بیاید تا به او کمک کنم. زن پول را گرفت و رفت و دیگر هم با اینکه به او آدرس داده بودم، مراجعه نکرد؛ ولی من متوجه شدم که نباید پول را داده باشم و پشیمان شدم.

تا جمعه دیگر استاد اکبر برای حساب آمد و گفت: این هفته من از شما تقاضایی دارم، اگر قول می‌دهید که قبول کنید، بگویم. گفتم: بگو! گفت: در صورتی که قول بدهید قبول کنید، می‌گویم. آقای استاد اکبر اگر بتوانم از عهده‌اش برآیم. گفت: می‌توانی. گفتم: بگو! گفت: تا قول ندهی، نمی‌گویم. از من اصرار که بگو، از او اصرار که قول بده تا من بگویم. آخر گفتم: بگو قول می‌دهم. وقتی قول گرفت، گفت: آن پنجاه تومان که آقا دادند برای مسجد، بده به خودم. گفتم: آقای استاد اکبر! داغ مرا تازه کردی. (چون بعد از دادن پنجاه تومان به آن زن پشیمان شده بودم و تا دو سال بعد هم، هر اسکناس پنجاه تومانی به دستم می‌رسید، نگاه می‌کردم شاید آن اسکناس باشد).

گفتم: آن شب مختصر گفتمی، حال خوب تعریف کن بدانم. گفت: بلی، حدود سه و نیم بعد از ظهر هوا خیلی گرم بود. در آن بحران گرما مشغول کار بودم، دو سه نفر کارگر هم داشتم، ناگه دیدم یک آقای از یکی از درهای مسجد وارد شد، با قیافه‌ای نورانی، جذاب و باصلابت که آثار بزرگی و بزرگواری از او نمایان است، وارد شدند. دست و دل من دیگر دنبال کار نمی‌رفت،

↔

اگر پرسش شود:

↔ می خواستم آقا را تماشا کنم.

آقا آمدند اطراف شبستان قدم زدند و تشریف آوردند جلو تخته‌ای که من بالایش کار می‌کردم، از زیر عبا پولی درآوردند و فرمودند: استاد این را بگیر، بده به بانی مسجد.

من عرض کردم: آقا! بانی مسجد پول از کسی نمی‌گیرد؛ شاید این پول را از شما بگیرم و او نگیرد و ناراحت شود. آقا تقریباً تغییر کردند، فرمودند: به تو می‌گویم بگیر. این را می‌گیرد. من فوراً با دست‌های گچ‌آلود، پول را از آقا گرفتم. آقا تشریف بردند بیرون.

پیش خود گفتم: این آقا در این هوای گرم کجا بود؟ یکی از کارگرها را به نام مهدی علی، صدا زدم و گفتم: برو دنبال این آقا ببین کجا می‌روند؟ با چه کسی و با چه وسیله‌ای آمده بودند؟ مهدی علی رفت. چهار دقیقه شد، پنج دقیقه شد، ده دقیقه شد، مهدی علی نیامد. خیلی حواسم پرت شده بود، مهدی علی را صدا زدم، پشت دیوار ستون مسجد بود، گفتم: چرا نمی‌آیی؟ گفتم: ایستاده‌ام آقا را تماشا می‌کنم. گفتم: بیا! وقتی آمد، گفتم: آقا سرشان را زیر انداختند و رفتند. گفتم: با چه وسیله‌ای؟ ماشین بود؟ گفتم: نه! آقا هیچ وسیله‌ای نداشتند، سر به زیر انداختند و تشریف بردند. گفتم: تو چرا ایستاده بودی؟ گفتم: ایستاده بودم آقا را تماشا می‌کردم.

آقای رجیبیان گفت: این جریان پنجاه تومان بود؛ ولی باور کنید که این پنجاه تومان، اثری روی کار مسجد گذارد، و خود من امید نداشتم که این مسجد به این‌گونه بنا شود و به تنهایی بتوانم آن را به اینجا برسانم. از موقعی که این پنجاه تومان به دستم رسید، روی کار مسجد و روی کار خود من اثر گذاشت.

نگارنده گوید: اگرچه متن این حکایت‌ها بر معرفی آن حضرت، غیر از اطمینان صاحب حکایت، به اینکه سید معظمی که نقشه مسجد را می‌کشید و در مسجد جمکران با او سخن فرمود، سخن آن حضرت بوده است، دلالت ظاهر دیگر ندارد؛ اما چنان‌که محدث نوری در باب نهم کتاب شریف "نجم ثاقب" شرح داده است، وقوع این‌گونه مکاشفات و دیدارها برای شیعیان آن حضرت، حداقل از شواهد صحیح مذهب و عنایات به واسطه یا بلاواسطه آن حضرت به شیعه است. و بالخصوص که مؤید به حکایات دیگری است که متن آنها دلالت بر معرفی آن حضرت دارد.

بعضی از آن حکایت‌ها در همین عصر خود ما واقع شده و به یاری خدای تعالی در کتاب جدیدی که مخصوص تشریف‌های معاصرین است، در اختیار شیعیان و ارادتمندان آن غوث زمان و قطب جهان - ارواحنا فداه - قرار خواهد گرفت، ان شاء الله تعالی.

پس حضرت امام زمان - عجل الله تعالی فرجه - با کوه رضوی و ذی طوی چه ارتباطی دارند، که در دعای ندبه است:

«لَيْتَ شِعْرِي أَيْنَ اسْتَقَرَّتْ بِكَ النَّوَى؛ بَلْ أَيُّ أَرْضٍ تُقَلِّكَ أَوْ تَرِي
أَبْرَضَوِي أَوْ غَيْرَهَا أَمْ ذِي طَوِي»؛

«کاش می دانستم کجا دل‌ها به ظهور تو قرار و آرام خواهد یافت؟ آیا در
کدامین سرزمین اقامت داری در زمین رضوی یا غیر آن، در دیار ذی طوی
متمکن گردیده‌ای؟».

پاسخ داده می‌شود:

راجع به این موضوع در کتاب فروغ ولایت (در بخش دوم) توضیح داده‌ایم، در
اینجا هم به طور مختصر اشاره می‌نماییم: این دو مکان برحسب کتب معاجم
و تواریخ نیز از اماکن مقدّس است و محتمل است که حضرت بعضی از اوقات
شریف خود را در این دو مکان به عبادت و خلوت گذرانده باشند، و این جمله هیچ
دلالتی بر اینکه این دو مکان، یا یکی از آنها اقامت‌گاه دائمی آن حضرت باشد،
ندارد.

چنان‌که در کتاب فروغ ولایت شرح داده‌ام، این استفهام‌ها، استفهام حقیقی
نیست؛ بلکه به انگیزه بیان سوز هجران و اظهار تأسف و تلهف از فراق و حرمان از
فیض حضور و تأخیر عصر ظهور گفته شده است؛ علاوه بر اینکه بعضی از عبادات
دعای شریف ندبه، دلالت دارد بر اینکه ایشان در بین مردم می‌باشند و از بین مردم
خارج نمی‌باشند؛ مثل این جمله:

«بِنَفْسِي أَنْتَ مِنْ مُغَيَّبٍ لَمْ يَخُلْ مِنَّا! بِنَفْسِي أَنْتَ مِنْ نَازِحٍ لَمْ يَنْزَحْ (ما
نَزَحَ) عَنَّا»؛

«جانم به قربانت، ای حقیقت پنهانی که از ما دور نیستی، وای دور از وطن

که کنار ما نیستی».

اگر کسی پرسد:

پس اینکه در بعضی زبان‌ها است و مخصوصاً برخی از علمای اهل سنت آن را بازگو می‌کنند و گاهی آن را بهانه حمله و جسارت به شیعه قرار می‌دهند که اینان حضرت صاحب الامر علیه السلام را در سرداب سامرا مخفی می‌دانند، چه مصدري دارد؟

پاسخ داده می‌شود که:

جز جهل بعضی از اهل سنت و غرض ورزی و خیانت برخی دیگر که شیعه اهل بیت علیهم السلام را متهم می‌سازند و از دروغ‌پردازی و تهمت و افترا کوتاهی نمی‌کنند، هیچ‌گونه مصدري ندارد و تمام اخبار و احادیث و حکایات، این موضوع را که امام علیه السلام در سرداب سامرا مخفی می‌باشند، رد می‌نمایند و در کتاب منتخب الاثر و نوید امن و امان، نیز کذب این افترا ثابت شده است، و در اخبار و احادیث حتی خبر رشیق، خادم معتضد عباسی اسمی از سرداب نیست.^۱

فقط در یک روایتی که برحسب آن روایت، خانه آن حضرت بار دیگر مورد حمله سپاهیان دولتی قرار گرفت، از سرداب، صدای قرائت شنیدند، اسمی از سرداب برده شده است^۲ و طبق این روایت هم، امام علیه السلام در حالی که فرمانده نظامیان با سربازانشان در سرداب را گرفته بودند، از سرداب بیرون آمدند و تشریف بردند.

پس از آن‌که سربازها همه رسیدند، فرمانده فرمان ورود به سرداب را داد سربازهایی که بیرون آمدن آن حضرت از سرداب را دیده بودند، گفتند: مگر آن کس

۱. منتخب الاثر، ف ۴، ب ۱، ص ۳۷۰، ح ۱۴.

۲. منتخب الاثر، ص ۳۷۳.

نبود که بیرون رفت و بر تو عبور کرد؟ گفت: او را ندیدم، چرا او را رها کردید؟ گفتند: ما گمان می کردیم تو او را می بینی.

حاصل اینکه موضوع مختلفی بودن آن حضرت در سرداب، یکی از دروغ های بزرگی است که به شیعه بسته اند؛ ولی قابل انکار نیست که خانه حضرت امام حسن عسکری علیه السلام سال ها (در دوران غیبت صغری) مقر آن حضرت بوده است و بعضی از خلفا هم این مطلب را می دانستند. ولذا در روایت رشیق خادم است که معتضد نشانی خانه و خادمی را که بر در آن ایستاده است، به رشیق داد.

چنان که از بعضی حکایات و تواریخ استفاده می شود، معتمد خلیفه و راضی؛ بلکه احتمالاً مقتدر، نیز از جریان امور کم و بیش مطلع بوده اند، و امام علیه السلام و نواب او را می شناختند، و بعد هم، از خلفای دیگر که در عصر غیبت کبری بوده اند، ناصر خلیفه که از اعظام و علمای خلفای بنی عباس است، عارف به آن حضرت بوده است و دری که هم اکنون بر صفا سرداب است و از آثار باستانی و نفایس اشیای عتیقه است، در عصر او و به امر او ساخته است.

به این جهت که خانه و سرداب موجود، از بیوت مقدس است و بدون شک و شبهه، محل عبادت و مقر و منزلگاه سه نفر از ائمه اهل بیت علیهم السلام بوده است، از آغاز مورد نظر شیعیان و دوستان و حتی خلیفه ای مثل "ناصر" بوده و عبادت و اطاعت خدا را در آن اماکن شریفه مغتنم می شمردند و آن را از مصادیق مسلم آیه شریفه ذیل می دانستند:

﴿ فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ۗ ﴾^۱

۱. سوره نور، آیه ۳۶.

پاسخ ده پرسش • مکان حضرت مهدی عجل الله فرجه در غیبت کبری ■ ۲۸۱

«در خانه‌هایی خدا رخصت داده که آنجا (انبیا و اولیا) رفعت یافته و ذکر

نام خدا شود و صبح و شام تسبیح و تنزیه ذات پاک او کنند».

و ما هم امروز بر اساس همین ملاحظات، این اماکن رفیع را احترام می‌کنیم و عبادت در آن اماکن را فوز عظیم می‌شماریم و آرزومند زیارت سرداب و نماز و عبادت در آنجا می‌باشیم.

اما پاسخ این پرسش که:

لباس و غذا و خوابگاه ایشان چگونه است؟

آنچه مسلم است، این است که حضرت در امور و کارهای عادی، ملتزم به توجیهاات و تکالیف شرعی می‌باشند و آداب و برنامه‌های واجب و مستحب را مو به مو رعایت می‌نمایند و محرمات و مکروهات را ترک می‌فرمایند؛ بلکه در مورد مباحات نیز، ترک و فعل ایشان بر اساس دواعی عالی و مقدس است و برای دواعی نفسانی، کاری از آن حضرت - اگرچه فایده آن جسمانی و اشباع غرایز جسمی باشد - صادر نمی‌شود. به عبارت دیگر: هر یک از اعمال و افعال برای آن حضرت وسیله است، نه هدف.

و اما اینکه امور معاش و تهیه غذا و پوشاک برای امام عجل الله فرجه در عصر غیبت به طور عادی است یا به نحو اعجاز؟ پاسخ این است که: به طور عادی بودن این امور امکان دارد و مانعی ندارد، چنان‌که بر حسب بعضی حکایات، در برخی موارد نیز به نحو اعجاز جریان یافته است.

در حالی که خداوند متعال، حضرت مریم مادر حضرت عیسی - علی نبینا و آله و علیه السلام - را مخصوص به عنایت خود قرار دهد و از عالم غیب او را روزی دهد، چنان‌که قرآن مجید صریحاً می‌فرماید:

﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا

قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ^۱؛

«هر وقت زکریا به عبادتگاه می آمد، روزی شگفت آوری می یافت، می گفت: ای مریم، این روزی از کجا برای تو می رسد؟ پاسخ داد: این از جانب خداست که همانا خدا به هر که خواهد روزی بی حساب می دهد». استبعادی ندارد که وصی اوصیا و خاتم اولیا و وارث انبیا را از خزانه غیب خود رزق و روزی دهد و تمام وسایل معاش او را، به هر نحوی که مصلحت باشد، فراهم سازد.

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

---

۱. سوره آل عمران، آیه ۳۷.

وظایف حضرت مهدی علیه السلام در عصر غیبت

پرسش:

امام علیه السلام در غیبت کبری چه مسؤولیت‌هایی را برعهده دارند؟ و به چه کارها و اعمالی اشتغال دارند؟ و این عمر طولانی را در چه شغل و عملی می‌گذرانند؟ و در برابر جوامع و افراد و شیعیان، چه برنامه‌ای را اجرا می‌نمایند؟

پاسخ:

در غیبت کبری کارها و مشاغل و مسؤولیت‌های امام علیه السلام بسیار حساس و مهم است و اگرچه تصرف و بسط ید و حکومت ظاهری بر اوضاع ندارند و رتق و فتق امور را دیگران در اختیار گرفته و نظام حکم و اداره را به خود اختصاص داده و بندگان خدا را استضعاف و استعباد می‌کنند، با این حال، امام علیه السلام ناظر بر اوضاع می‌باشند و عنایت‌هایی دارند و تصرفاتی می‌نمایند.

و بالجمله شؤون امامت و رهبری و زعامت را در حدود امکان متصدی شده و وظایف خود را به نحو احسن و اکمل انجام می‌دهند؛ خلاصه، عمر طولانی ایشان در اطاعت خدا می‌گذرد؛ هم تکالیف فردی خویش را انجام می‌دهند و هم برحسب حکایات متواتر، تکالیف اجتماعی را آنچه مقتضی و مصلحت باشد،

انجام می دهند؛ مانند هدایت اشخاص، یاری دادن مؤمنین بر مخالفین در بحث و احتجاج، حل مسائل مشکل، نصیحت و موعظه افراد، شفای امراض، هدایت گم شدگان و رساندن آنها به مقصد، تعلیم ادعیه، کمک مالی به نیازمندان، فریادرسی گرفتاران و درماندگان و زندانیان، یاری بیچارگان که بیشتر این اعمال در ضمن ظهور معجزات، از آن حضرت صادر شده است.^۱

به نظر این جانب، یکی از اموری که نشانه تصرف آن حضرت در قلوب و توجه نفس قدسی و اثر عنایت ایشان است، همین بقای سازمان رهبری و تشکیلات علمی و تبلیغی شیعه، فعالیت حوزه‌های علوم دینی و تألیف کتاب‌ها، مجالس تبلیغ، استمرار رشته اجتهاد و استنباط احکام و تأییداتی است که علی‌الدوام علما و فقها از آن برخوردارند، که در واقع اگرچه رسماً حکومت از فقها - که از جانب امام علیه السلام حکام شرعی می‌باشند - غصب شده است، با این حال، حکومت آنها بر قلوب باقی است و مواد اطاعت اختیاری جامعه شیعه از علما به مراتب بیشتر از مواد اطاعت اجباری آنها از رژیم است که در هر منطقه و ناحیه برقرار است و از راه ناچاری از آن اطاعت می‌نمایند.

اگر با دقت ملاحظه شود، رژیم رهبری امام علیه السلام به واسطه علما در سرتاسر زمین، در هر نقطه‌ای که یک نفر شیعه باشد، مورد قبول و احترام است، و حاکم همه، شخص حاکم الهی؛ یعنی حضرت صاحب الزمان علیه السلام می‌باشد.

مسئله این است که تأسیسات رهبری شیعه با تمام موانعی که از آغاز عصر غیبت کبری تا حال برای بقا و عرض وجود و اجرای برنامه‌ها و مداخله در کارها

۱. رجوع شود به «دار السلام» عراقی، «نجم ثاقب»، «جنة المأوی»، «عبقری الحسان» و بحار الانوار و غیره.

وامر به معروف ونهی از منکر، مبارزات ایجابی و سلبی، تربیت علما و هدایت جوامع شیعه وجود داشته است، در هر عصر وزمان برعهده قوی ترین بنیاد، وظایف بزرگی را انجام داده و حافظ شیعه از انقراض بوده وهست.

هیچ جمعیت و هیأتی، مثل جامعه روحانیت هدف تیرهای خطرناک بیگانگان داخل و خارجی نبوده ونیست. فرق مختلف و اقلیت هایی که بیگانگان آنها را به وجود آورده یا فعلاً به مزدوری و خیانت گرفته اند، با روحانیت سخت دشمن هستند، و از زدن هیچ ضربت کشنده ای به این جامعه خودداری نمی کنند و حتی با تهمت وبهتان و افترا می کوشند تا اذهان عوام و جوانان را نسبت به آنان مشوب و ایمان مردم را به آنها ضعیف سازند.

تبشیر و استعمار و الحاد و کمونیسم و مکتب های مختلف، همه با این طبقه به شدت وارد پیکار شده اند و تمام امکانات مادی و قوایی را که دارند، در این پیکار وارد کرده اند و پول های گزاف و مبالغ سرسام آوری که در راه از پای درآوردن روحانیت و تزلزل آن صرف می شود، بیش از حد تصور است.

گاهی آمارهایی که از دستشان در می رود و منتشر می شود، به ما نشان می دهد که بیگانگان؛ خصوصاً حکومت های آنها تا چه حد از اسلام و نفوذ علمای اسلام در قلوب مردم نگران هستند و آن را ضد منافع خود و مانع در استیلای آنان بر مسلمانان و معادن و ذخایر آنها می دانند.

از یک سو، زورمندان و طبقه حاکمه که همواره می خواسته اند به شکل یک واحد ممتاز، انسان ها را استعباد نمایند و حکومت فردی داشته باشند و از دیگران حق اظهار رأی و حقوق انسانی دیگر را سلب نمایند و مردم را به تعظیم و تکریم خود و اظهار کوچکی و تملق هایی که ننگ انسانیت است، وادار نمایند این طبقه را برای این مقاصد کثیف، خطر می دانستند و برای محو آنها و بی ثمر ساختن تبلیغات

و اعتراضات آنها، فعالانه کوشش می‌کردند و حتی اگر می‌توانستند اشتباه کاری کنند، افرادی را می‌ساختند و تحت عناوین والقبایی در برابر جامعه روحانیت، به اسم عالم و روحانی معرفی می‌کردند!

این اقویا و حکومت‌ها، از ظهور مفاهیم اسلامی و روشن شدن حقایق قرآن سخت بیمناکند؛ زیرا آنجا که قرآن است و آنجا که اسلام است و آنجا که ندای برابری و مساوات بلند است:

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقِيكُمْ﴾^۱

«همانا گرامی‌ترین شما در نزد خدا پرهیزکارترین شما است.»

و آنجا که بانگ:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾^۲

«وهمانا ما در میان هر امتی پیغمبری فرستادیم تا به خلق ابلاغ کند که خدای یکتا را بپرستید و از بتان دوری کنید.»

شب و روز به گوش‌ها می‌رسد، برای حکومت فردی و این تشریفات و تکریم‌ها و فردپرستی‌ها و این امتیازات و این همه فاصله‌ها و جدایی‌ها، جایی و حسابی نیست.

و این روحانیت است که رساندن و ابلاغ این نداها، و پیاده کردن این برنامه‌ها را به عهده گرفته است.

از سوی دیگر می‌بینیم، روحانیت شیعه چون به اصطلاح امروز دولتی نیست؛ یعنی نمی‌تواند در نظامات غیر اسلامی (که متأسفانه در همه نقاط دنیا مسلط

۱. سوره حجرات، آیه ۱۳.

۲. سوره نحل، آیه ۳۶.

هستند) خود را ادغام کند که از آنها حقوق و بودجه بگیرد و مجری برنامه‌های خاص و معین شده باشد.

اگرچه در نظام اسلامی، همه چیز تحت نظر حکومت و نظام اسلام است و رهبر اسلام بر همه امور نظارت دارد و باید با حسن جریان تمام رشته‌ها را کنترل کند و اداره نماید، که از جمله رشته تبلیغات و ارشادات و علوم اسلامی و گسترش دادن آن در بین تمام مردم است، به طوری که همه و همه در مسایل اسلامی وارد گردند و محققان عالی قدر بتوانند به تحقیق و بررسی مشغول باشند.

اکنون که رسماً نظام اسلام بر تمام دنیا حاکم نیست و نفوذ اسلام و برنامه‌های آن در نفوس باقی است، روحانیت و به عبارت دیگر، روای احادیث اهل بیت علیهم السلام به صورت صنف خاصی شکل گرفته است و در حقیقت، از نظر هر فرد شیعه متوجه و آگاه، روحانیت همان نقش هیأت حاکمه را که باید ناظر بر اوضاع و تربیت و تعلیم و حسن جریان تمام امور باشد، اجرا می‌نماید؛ ولی هر وقت نظام اسلامی رسماً در تمام دنیا یا در یک جامعه پیاده شود، روحانیت به این شکل فعلی باقی نخواهد ماند، که ما در این مقاله در مقام تفصیل و شرح این بحث نیستیم.

مقصود این است که روحانیت از جنبه بودجه و قوه و نظام مالی، نظامی که نیروی انتظامی و قوه مجریه رسمی آن را اجرا نماید، ندارد. و این خود مردم هستند که با کمال اختیار و بدون اینکه تحت فشار مطالبه مأمور و بازپرس و بازرس و اداره تشخیص مالیات‌ها و ادارات وصول و جرایم باشند، وجوه شرعی خود را تمام و کمال، بدون اینکه یک ریال کمتر بدهند، با نهایت خلوص نیت و با افتخار پرداخت می‌کنند.

و عجیب این است که تبلیغاتی علیه پرداخت وجوه شرعی به علما و مراجع در سطوح مختلف و به عناوین بسیار و به طور گسترده، ادامه دارد. با این حال،

تأثیری نمی‌کند و توجه مردم به پرداخت این وجوه و تقویت بنیه مالی دستگاه رهبری تشیع هر روز بیشتر می‌شود.

آری دشمنان می‌دانند یکی از راه‌های مؤثر در از کار انداختن روحانیت و تعطیل حوزه‌ها و جلوگیری از نشر معارف اسلام و تربیت علما و محققین روحانیت، استخدام کردن و دستگاہی و دولتی کردن افراد روحانی و تضعیف بنیه مالی اسلام می‌باشد، از این جهت با حملات زبانی و قلمی و عملی و تهمت و افترا و انتشارات فریبنده، می‌کوشند تا سازمان رهبری اسلام و مراکز فکری و تحقیقی و ثقل روحانیت را نیازمند سازند، و همکاری‌های مالی مردم را قطع کنند؛ ولی آنچه ملاحظه می‌کنیم، هرچه سعی می‌کنند با وسایل مختلف سمعی و بصری تبلیغی که در دست دارند، مردم را از پرداخت وجوه شرعی و سهم مبارک امام علیه السلام (که پر برکت‌ترین و مقدس‌ترین وجوه است) باز دارند، رغبت مردم به پرداخت آن وجوه بیشتر می‌شود و روز به روز وضع مالی حوزه‌های علمیه و کمک‌های مالی به مبلغین، محکم‌تر و زیادتر می‌شود. چرا؟

برای اینکه خدا می‌فرماید:

﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾^۱

«می‌خواهند نور خدا را با دهانشان خاموش سازند؛ ولی خداوند تمام

کننده نورش می‌باشد، هرچند کفار اکراه داشته باشند».

چرا؟ برای اینکه قلوب، در تحت تصرف ولایتی امام علیه السلام قرار دارد^۲ و هرچه

۱. سوره صف، آیه ۸.

۲. بسیاری به وسیله خواب ارشاد شده‌اند که حتی تعیین بدهی آنها در خواب شده و بعد که رسیدگی کرده‌اند مطابق مبلغ تعیین شده بود، نه کمتر و نه زیادتر و از خواب‌های عجیب، که

دشمنان بخواهند با تمهیدات و نقشه‌ها، قلوب را از علما و ثواب امام علیه السلام منصرف سازند، نمی‌توانند.

باید این چراغ روشن بماند و حجت‌های امام علیه السلام در بین مردم باقی بمانند و همان‌طور که خدا زمین و خلاق را بدون حجت نخواهد گذارد، امام علیه السلام نیز مردم و شیعیان را بدون حجتی از جانب خود نخواهد گذاشت، و این رشته نیابت و هدایت و حکومت از جانب امام علیه السلام - همان‌طور که از آغاز و از عصر غیبت کبری تا حال منقطع نشده - تا زمان ظهور آن حضرت نیز منقطع نخواهد شد:

﴿لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ﴾^۱

«تا مردم بر علیه خداوند حجتی نداشته باشند».

حاصل اینکه امام علیه السلام در عصر غیبت بر امور نظارت دارند و به طور مطلق از کارها کناره‌گیری ندارند.

اگر گفته شود: حال که چنین است، اگرچه ظهور کلی حضرت صاحب الامر - ارواحنا فداه - متوقف بر حصول شرایط و مقدمات و اذن خداوند متعال است؛ ولی اگر این‌گونه مداخلات و توجیهاات و مقابلات و تشریف دادن اشخاص به سعادت لقا و شرف‌یابی به حضور آن حضرت بیشتر باشد، که یک ظهور جزئی همیشه در بین باشد، اصلاحات مهمی انجام خواهد شد و بسیاری از مصالح تأمین و مفاسد زیادی دفع می‌گردد.

مثلاً اگر آن حضرت با علما و زعماء، به نحوی که او را هنگام ملاقات شناسند و بعد بشناسند، دیداری کند و آنها را راهنمایی بنماید، جریان امور مستقیم

↔ دلیل بر عنایات حضرت به جامعه روحانیت است و اینکه این جامعه جُند و سپاه آن حضرت می‌باشند، خواب صادق و عجیب آقای حاج ابوالقاسم کوپایی اصفهانی است.

۱. سوره نساء، آیه ۱۶۵.

می شود، پس چرا چنین برنامه‌ای نیست؛ البته خود آن حضرت دانایانتر به وظایف خود هستند و آنچه را وظیفه دارند و به مقداری که مصلحت باشد، این کارها را انجام می دهند و یقیناً به هر نحو عمل فرمایند، همان عین وظیفه و مصلحت است.

پاسخ این است که: سخن تمام همین است که گفته شود: وظایف و تکالیف حضرت بیشتر از آنچه انجام می دهند، نیست و آن حضرت، عالم به مصالح و موارد هستند و در حدودی که مصلحت باشد و به نظام غیبت و تربیت امت و آماده ساختن آنها برای ظهور کلی خلل وارد نشود، اقدام می فرمایند.

و اگر بنا باشد که امور، تحت نظر مستقیم ایشان قرار بگیرد و استناد علما و خواص و بلکه عوام در اعمال و اقدامات به راهنمایی‌های شخصی و خاص ایشان باشد، یک باب دیگر باز می شود و نظام دین و نظامی که در عصر غیبت کبری در نظر گرفته شده است، اختلال می یابد و برای هر لقا و دیدار و استنادی، خرق عادت و ظهور معجزه لازم می گردد و ارتباط با امام علیه السلام در غیبت کبری از غیبت صغری هم بیشتر می شود!

بنابراین برنامه و نظام غیبت کبری، همین نظامی است که اجرا می شود و از پیش معین شده است و بیش از این، سخن را در این بحث طولانی نمی کنیم و به این بیانات بلاغت نظام حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام کلام را تمام می کنیم:

«فَلَا تَسْتَعْجِلُوا مَا هُوَ كَائِنٌ مُرْصَدٌ، وَلَا تَسْتَبْطِئُوا مَا يَجِيءُ بِهِ الْغَدُ، فَكَمْ مِنْ مُسْتَعْجِلٍ بِمَا إِنْ أَدْرَكَهُ وَدَّ أَنْهُ لَمْ يُدْرِكْهُ، وَمَا أَقْرَبَ الْيَوْمَ مِنْ تَبَاشِيرِ غَدٍ. يَا قَوْمِ! هَذَا إِبَانُ وُرُودِ كُلِّ مَوْعُودٍ وَدُنُوِّ مَنْ طَلَعَهُ مَا لَا تَعْرِفُونَ. أَلَا وَإِنْ مَنْ أَدْرَكَهَا مِمَّا يَسْرِي فِيهَا بِسِرَاجٍ مُنِيرٍ، وَيَحْذُو فِيهَا عَلَى مِثَالِ الصَّالِحِينَ لِيَحُلَّ فِيهَا رِبْقًا، وَيُعْتَقَ فِيهَا رِقًا، وَيَصْدَعُ شَعْبًا، وَيَشَعَبَ صَدْعًا فِي سُتْرَةِ عَنِ النَّاسِ، لَا يُبْصِرُ الْقَائِفُ أَثَرَهُ، وَلَوْ تَابَعَ نَظْرَهُ، ثُمَّ لَيْشْحَذَنَّ فِيهَا قَوْمٌ

شَحَذَ الْقَيْنِ النَّضْلَ تُجَلَىٰ بِالتَّنْزِيلِ أَبْصَارُهُمْ وَيُرْمَىٰ بِالتَّفْسِيرِ فِي مَسَامِعِهِمْ وَيُغْبَقُونَ كَأْسَ الْحِكْمَةِ بَعْدَ الصُّبُوحِ»^۱

«در پیدایش تباهی‌هایی که واقع خواهد شد و انتظار آن می‌رود، شتاب نکنید و آن را دیر مپندارید که چه بسیار شتاب‌کننده‌ای در امری که چون آن را دریابد، آرزو می‌کند ای کاش به آن نرسیده بود. و امروز، چه بسیار به علایم و آثار فردا نزدیک است. ای گروه مردم! این زمان، موقع آمدن هر موعود و گاه نزدیک شدن دیدار فتنه‌هایی است که از آن آگاه نیستید. آگاه باشید هرکس از ما اهل بیت (حضرت صاحب الزمان علیه السلام) که آن فتنه‌ها را درک کند، در تاریکی آن حوادث، با چراغی نور دهنده (هدایت الهی) حرکت می‌کند و بر روش نیکان رفتار می‌نماید، تا آنکه در آن گرفتاری‌ها، ریسمان گمراهی‌ها را بگشاید و اسیر جهل و نادانی را آزاد کند و جمعیت اهل باطل را پراکنده سازد و تفرقه اهل حق را پیوسته گرداند؛ در حالی که در پرده و پنهانی از مردم است و حتی جوینده او نیز او را نمی‌یابد، هرچند که در پی او نظر افکند. پس از آن گروهی (جهت برابری با اهل باطل و حمایت از دین و امر به معروف و نهی از منکر و استقامت در راه حق) تیز (و نافذ و مؤثر) شوند؛ مانند شمشیری که شمشیرساز آن را تیز گرداند، به طوری که دیده‌های آنان به نور قرآن جلا داده شود و تفسیر قرآن در گوش ایشان القا گردد و شبانگاه جام حکمت به آنان نوشانند، بعد از اینکه در بامداد هم آشامیده باشند.

زندگانی شخصی حضرت مهدی علیه السلام

پرسش:

آیا حضرت صاحب الامر علیه السلام همسر دارند و صاحب عائله و فرزند می باشند؟
اگر دارند کجا اقامت دارند و آیا آنها شناخته شده اند، یا به طور ناشناس زندگی
می کنند و کسی آنها را نمی شناسد؟

پاسخ:

باید متذکر بود که پاسخ این پرسش، در هاله قدس غیبت امام علیه السلام قرار دارد
و خفای امر امام علیه السلام که یکی از نشانه ها و خصایص آن حضرت است، در پاسخ این
پرسش نیز اثر می گذارد. لذا به طور تحقیق و یقین نمی توان به آن پاسخ داد، چون در
این زمینه احادیث و روایات اطمینان بخشی در دست نداریم، یا اینکه به نظر حقیر
نرسیده است، و اگر در عصر ائمه علیهم السلام و وقت صدور سایر روایات، این گونه
پرسش ها مطرح شده باشد، شاید بعضی از روایات احادیث، برای اینکه در جوهر
مطلب دخالت نداشته اند، به حفظ و ضبط احادیث آن همت نگماشته اند.

بعضی از روایاتی هم که در دسترس است، با چشم پوشی از وضع سند و متون
آنها، یا از جهت اختلاف نسخه یا غرابت متن ضعف دارند، مانند روایت شیخ

الطائفه (شیخ طوسی رحمته الله) در کتاب "غیبت" از مفضل بن عمر از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که:

«لَا يَطَّلِعُ عَلَى مَوْضِعِهِ أَحَدٌ مِنْ وُلْدِهِ وَلَا غَيْرِهِ»؛^۱

«بر مکان ایشان هیچ کس، حتی فرزندی از فرزندانش اطلاع ندارد».

اگرچه این جمله با قطع نظر از مناقشه بعضی در آن، بر وجود فرزند برای آن حضرت دلالت دارد؛ اما "غیبت نعمانی" این جمله را چنین روایت کرده است:

«لَا يَطَّلِعُ عَلَى مَوْضِعِهِ أَحَدٌ مِنْ وُلِيِّ وَلَا غَيْرِهِ»؛^۲

«از مکان ایشان هیچ کس حتی دوستانشان نیز خبر ندارند».

با وجود این اختلاف، استناد به نقل "غیبت شیخ" اطمینان بخش نیست؛ بلکه نقل "غیبت نعمانی" از برخی جهات مانند علو سند و لفظ حدیث معتبرتر به نظر می‌رسد.

بعضی از روایات، مثل خبر "کمال الدین انباری" و خبر "زین الدین مازندرانی" از جهت غرابت و ضعف ظاهری که در متن آنها است، قابل استناد نمی‌باشند. و بعضی دیگر؛ همچون فقرات برخی از "ادعیه و زیارات" نیز صراحت ندارند و قابل حمل بر عصر ظهور می‌باشند. علاوه بر این، با فرض قبول دلالت، متعرض خصوصیات و تفصیلات نبوده، فقط به طور اجمال، اصل متزوج بودن و فرزند داشتن آن حضرت را بیان می‌کنند.

خلاصه سخن آنکه: اگرچه همسر و فرزند داشتن آن حضرت محتمل است؛ اما در بررسی اخبار و احادیث به حدیث معتبری که موجب اطمینان باشد

۱. غیبت شیخ طوسی، ص ۱۰۲.

۲. منتخب الاثر، ص ۲۵۲.

و خصوصاً متضمن تفاسیل این موضوع باشد، نرسیدیم، و دنبال کردن و تعقیب این موضوع هم لزومی ندارد.

چنان‌که وضع جناب خضر - که به اتفاق شیعه و سنی در حیات است و بنا بر تفاسیر، همان بنده‌ای است که سرگذشت ایشان با حضرت موسی علیه السلام در سوره کهف آمده است - از این جهات نیز بر ما نامعلوم است.

و همچنین وضع حضرت عیسی علیه السلام با اینکه زنده است، در این امور عادی از جهات متعدد نامعلوم است؛ بلکه وضع "دجال" بنا بر قول آنان که فعلاً او را زنده می‌دانند، و "ابن صائد" و "ابن صیاد" که مسلم در "صحیح" و ترمذی و ابوداود و ابن ماجه، هر یک در "سنن" خود روایت نموده‌اند^۱ از این جهات همه مجهول است، و با وجود این، اهل سنت به وجود آنها و حیات فعلی آنها معترفند.

---

۱. به کتاب منتخب الاثر، ص ۲۷۴ و ۲۷۵ مراجعه شود.

پیرامون ظهور جزئی حضرت مهدی علیه السلام

در ایام غیبت کبری

پرسش:

چرا حضرت ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه - برای رفع ظلم و ارشاد مردم، تا حدودی که ممکن است، ظاهر نمی شوند؟ مگر امکان ندارد تا وقت ظهور کلی - که در شرایط خاص و آماده شدن طبیعت جهان و جهانیان واقع می شود - امام علیه السلام در مناسبات و فرصت‌هایی ظاهر شوند و راهنمایی‌هایی بنمایند؟ و به دوستان و شیعیان و حق پرستان مدد‌هایی بدهند و هر زمان خطری برای ذات شریفشان جلو آمد یا مصلحتی اقتضا کرد، غایب شوند؟ و به همین نحو، ظهورهای جزئی، یکی بعد از دیگری داشته باشند، تا آن ظهور کلی فرارسد؟

پاسخ:

این نحو ظهور و غیبت، خلاف مصلحت نبوات و خلاف مصالح تربیتی جامعه است، و مانند مداخله یک قوه مستمر غیبی در کادر اختیار بشر و سلب اختیار از انسان می باشد، و بالاخره با هدف خلقت انسان، تکامل عادی و اختیاری و سیر

ارادی و تدریجی او به سوی کمالی که:

﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾^۱

«ما او را از آب نطفه مختلط خلق کردیم و دارای قوای چشم و گوش گردانیدیم».

آن را بیان می‌دارد، سازگار نیست و موجب وقوف و بازماندن بشر از سیر ترقی و کمال است؛ و مانند آن است که همه چیز، وابسته به معجزه گردد و جریان طبیعی و عادی که سنت خدا بر آن قرار دارد، متروک شود.

ما می‌دانیم که شرایط و مقدمات ظهور، دفعتاً و به طور ناگهانی حاصل نمی‌شود؛^۲ بلکه از قرن‌ها پیش و به تدریج فراهم می‌گردد و دنیا به سوی آن پیش می‌رود و از آن استقبال می‌نماید؛ بلکه ظهور، نتیجه حرکت و سیر جامعه انسانی و تحولات فکری مختلف و دیدن مکتب‌ها و کلاس‌های متعدد بسیاری است.

چنان‌که می‌دانیم، از مقدمات و شرایط ظهور آن حضرت، این است که باید سطح اندیشه و طرز تفکر مردم، آمادگی برای ظهور و قبول حکومت واحد و جهانی اسلام را داشته باشد و این ویژگی در اثر سیر عادی جامعه در جهات علمی و فکری و سیاسی و اجتماعی حاصل می‌گردد، و این نحو غیبت و ظهور (غیبت در عین ظهورهای پراکنده) مانع از حصول این اهداف و موجب غیر عادی شدن وضع رشد و ترقی افراد و جوامع خواهد شد. به علاوه، این ظهور و اختفا، اگر ملازم با شناختن

۱. سوره انسان، آیه ۲.

۲. این نکته با مسأله دفعی و ناگهانی بودن ظهور آن حضرت، که بر حسب روایات، اصل مسلم ظهور آن حضرت است، منافات ندارد؛ زیرا غرض ما از این شرایط و مقدمات، اموری است که بر حسب اراده و حکمت باری تعالی، قبل از ظهور باید تحقق یافته باشد؛ به طوری که آن ظهور ناگهانی، موجب آن تحول عظیم و تغییر مسیر حرکت جهان گردد.

شخص امام عجل الله فرجه باشد، لازمه آن این است که هر وقت در بین حوادث، به حسب وضع عادی، اهل باطل به حسب ظاهر غالب شده و آن حضرت در خطر افتادند، او که برنامه‌اش یک سلوک عادی و رهبری متعارف رهبران الهی است، برای حفظ جانش (که ودیعه خدا برای ظهور کلی است) مختفی گردد و مردم را تنها بگذارد. بدیهی است که این برنامه، عکس العمل مساعدی نخواهد داشت و اگر با شناختن ایشان ملازم نباشد و متنگراً و به طور ناشناس باشد، این ظهور و غیبت نیست؛ بلکه استمرار غیبت است؛ زیرا که با مداخله داشتن در امور، به حسب امکان و مصالح، (که البته هست، هر چند ما نحوه دخالت ایشان را ندانیم) از کجا آن حضرت، مثلاً در جنگ‌های صلیبی شرکت نکرده باشند، منتهی تحت فرمان کسی نبوده‌اند؟ و یا اینکه اصحاب و خواص ایشان به فرمان ایشان شرکت نجسته‌اند. ما در حوادث بسیار، تأثیر غیبی می‌بینیم که اگر عنایت غیبی نبود، وضع آن حوادث طور دیگر گشته بود و فاتحه اسلام خوانده شده بود، یا صدمات جبران ناپذیری وارد می‌شد. این حوادث بسیار است، حتی در عصر خود ما نیز می‌توانیم مواردی را نشان بدهیم.

حال اسم آنها هرچه باشد، رجال الغیب یا ابدال یا اوتاد یا اصحاب خاص امام عجل الله فرجه؛ بالاخره معلوم است که تحت نظر و فرمان ولی امر - عجل الله فرجه - انجام وظیفه می‌نمایند.

در نتیجه، این طور نیست که امام عجل الله فرجه در عصر غیبت به طور کلی از امور رعیت خود و جریان اوضاع برکنار و بی تفاوت باشند؛ و شاید فرمایش رسول اکرم صلی الله علیه و آله در حدیث جابر، اشاره به همین نکته باشد، آنجا که عرضه داشت:

«وَهَلْ يَقَعُ لِشِيعَتِهِ الْإِنْتِفَاعُ بِهِ فِي غَيْبَتِهِ؟ قَالَ: أَيْ وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالنُّبُوَّةِ أَنَّهُمْ لَيَسْتَضِيئُونَ بِنُورِهِ، وَيَنْتَفِعُونَ بِوِلَايَتِهِ فِي غَيْبَتِهِ كَأَنْتِفَاعِ النَّاسِ

بِالشَّمْسِ إِنْ سَتَرَهَا سَحَابٌ»^۱

«جابر پرسید: آیا شیعه او در عصر غیبتش از او نفع می‌برند؟ حضرت فرمود: آری، سوگند به آن‌کس که مرا به پیغمبری برانگیخت، در دوران غیبت او، به نور او روشنی می‌گیرند و به ولایت او بهره‌مند می‌شند، مانند سودبری مردم از آفتاب پشت ابر».

یکی از اقسام بهره‌مندی و انتفاع از وجود امام علیه السلام، همین مداخلات و تصرفات است که دلیل بر این‌که امام علیه السلام امر شیعیان را مهمل نگذارده و رها نفرموده است چنان‌که از آن حضرت در "احتجاج طبرسی" روایت شده است، فرمودند:

«إِنَّا غَيْرُ مُهْمِلِينَ لِمُرَاعَاتِكُمْ، وَلَا نَاسِينَ لِذِكْرِكُمْ، وَلَوْلَا ذَلِكَ، لَنَزَلَ بِكُمْ
الْأَوَاءُ وَاضْطَلَمَكُمُ الْأَعْدَاءُ»^۲

«ما در مراعات شما کوتاهی نمی‌کنیم و شما را فراموش نمی‌نماییم و اگر این نبود شر و بدی بر شما نازل می‌گشت و دشمنان بر شما مستولی می‌گردیدند».

در اینجا مناسب است به این مسأله هم توجه شود که: این درک شیعه و ایمان به اینکه حضرت در پشت پرده، پشتیبان آنهاست و آنها را در مقاصد و اهداف اسلامی به شیوه‌های مختلف و مناسب یاری می‌دهد، نهضت‌ها و حرکات اسلامی و جنبش‌ها را مایه می‌دهد و انسان‌ها را امیدوار می‌سازد و به جهاد و کوشش بیشتر برای برقراری نظام اسلام تشویق می‌نماید.

۱. منتخب الاثر، ف ۱، ب ۸، ص ۱۰۱، ح ۴.

۲. احتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۳۲۳.

آخرین نکته: که تذکر آن در اینجا لازم است، این است که: این طرح‌ها و پرسش‌ها در برابر یک امر واقع شده (غیبت امام عج) از جانب افرادی که در تعیین برنامه آن حضرت صلاحیت دخالت ندارند، اگر از جنبه فکری تا حدی مفید شمرده شود، از جنبه عملی اثری ندارد و واقعیت را عوض نمی‌سازد.

غیبت به این نحو که واقع شده، صورت گرفته است؛ مثل اینکه انسان یا مخلوقات دیگر، همه و همه، به همین نحو که آفریده شده‌اند، خلق شده‌اند. و گفتن اینکه: "چرا این چنین شده، و چرا آن چنان نشده است؟" دخالت در کار دیگری و در دایره اختیار و سلطنت و مالکیت و آزادی دیگری، خصوصاً خدای عالم قادر مختار حکیم، امری بیهوده است، و به فرمایش حکیم طوسی:

هرچیز که هست آن چنان می‌باید و آن چیز که آن چنان نمی‌باید نیست
بنابراین، از جنبه عملی باید به برنامه این امر واقع شده توجه داشت و تکالیف و وظایفی را که داریم، انجام دهیم. آنچه واقع نشده است، نه با حیات و نه با معاش ما، و نه با دنیا و نه با آخرت ما ارتباط ندارد.

پیرامون امکان شرف یابی

به خدمت حضرت امام عصر علیه السلام در غیبت کبری

پرسش:

چنان که می دانیم، اشخاص جلیل القدر و مورد وثوق و اعتماد، در حکایات بسیاری که از حدّ تواتر هم گذشته است، تشرّف بسیاری را به فیض حضور انور حضرت مهدی علیه السلام نقل نموده اند که با سندهای معتبر، در کتاب های مشهور ثبت و ضبط است.

در همین عصر خودمان نیز، برخی به این سعادت عظمی نایل گردیده اند، با اینکه در توقیع صادر به نام جناب "علی بن محمد سمّری" نایب چهارم از "نواب اربعه" در عصر غیبت صغری اعلام شده است که:

«وَقَعَتِ الْغَيْبَةُ التَّامَّةُ، فَلَا ظَهْرَ إِلَّا بَعْدَ إِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ... وَسَيَأْتِي لِشِيعَتِي مَنْ يَدَّعِي الْمُشَاهَدَةَ قَبْلَ خُرُوجِ السُّفْيَانِيِّ وَالصَّيْحَةِ، وَهُوَ كَذَّابٌ مُفْتَرٍ...»^۱

۱. منتخب الاثر، ف ۴، ب ۳، ص ۴۰۰، ح ۱۳.

«غیبت کامل آغاز شده و هر کس پیش از خروج سفیانی و صیحه آسمانی ادعای مشاهده نماید، کذاب و مفتری است».

بنابراین، چون آن حکایات به هیچ وجه قابل خدشه نیست، این توقیع را چگونه باید تفسیر کرد؟

پاسخ:

این توقیع، اعلام پایان یافتن «غیبت صغری» و شروع «غیبت کبری» است. در آن به جناب «علی بن محمد سمري - رضوان الله علیه -» امر شده است که به احدی وصیت ننماید که بعد از او، قائم مقام او و نایب خاص باشد.

و نیز اعلام صریح بطلان ادعای افرادی است که در غیبت کبری، ادعای نیابت و سفارت خاصه و وساطت بین امام علیه السلام و مردم می نماید.

بنابراین - چنانکه بعضی بزرگان هم فرموده اند - ممکن است مراد از اینکه «مدعی مشاهده کذاب و مفتری خوانده شده، کسانی باشند که ادعای نیابت کنند و بخواهند با ادعای مشاهده و شرف یابی، خود را واسطه بین امام و مردم معرفی نمایند، و همین حکایات و وقوع تشرف اشخاص به خدمت آن حضرت هم، قرینه و دلیل است بر اینکه در این توقیع، نفی مطلق مشاهده و شرف یابی مراد نیست؛ بلکه مقصود نفی ادعایی است که دلیل بر تعیین شخص خاصی به نیابت باشد.

و ممکن است مراد از توقیع مذکور نفی ادعای اختیاری بودن مشاهده و ارتباط باشد؛ یعنی اگر کسی مشاهده و ارتباط را به اختیار خود ادعا کند، به این صورت که هر وقت بخواهد خدمت امام علیه السلام شرف یاب می شود یا ارتباط پیدا می کند، کذاب و مفتری است، و این ادعا از احدی در غیبت کبری پذیرفته نیست، یا اینکه چنین کسی که به راستی این سمت را داشته باشد، پیدا نخواهد شد و اگر هم کسی آن را دارا باشد، از دیگران مکتوم می دارد و به کسی اظهار و افشا نمی نماید.

علاوه بر این، پیرامون این توقیع، توضیحات دیگری نیز علمای اعلام داده‌اند و در کتاب‌هایی مثل "جَنَّةُ الْمَأْوَى" مرحوم محدث نوری نقل شده است. اجمالاً با این توقیع، در آن همه حکایات و وقایع مشهور و متواتر نمی‌توان خدشه نمود و برحسب سند نیز، ترجیح با این حکایات است. اگر خواننده عزیز، خود به کتاب‌هایی مثل "نجم الثاقب" رجوع نماید، می‌بیند که در این حکایات، وقایعی است که هرگز شخص عاقل در صحت آن نمی‌تواند شک کند.

بنابراین، هم شرف‌یابی اشخاص به حضور آن حضرت ثابت است و هم کذب و بطلان ادعای کسانی که در غیبت کبری ادعای سفارت و نیابت خاصه و وساطت بین آن حضرت و مردم را می‌نمایند، معلوم است.

چگونگی غیبت حضرت مهدی علیه السلام

پرسش:

غیبت حضرت صاحب الامر علیه السلام چگونه است؟ آیا جسم شریف ایشان از نظرها پنهان است؟ و چشم حضرت اگر شناخته نشود، دیده نمی شود؟ یا اینکه جسم آن حضرت دیده می شود؛ ولی کسی ایشان را نمی شناسد؟

پاسخ:

باید دانست که غیبت جسم شخص یا اشیای دیگر و مخفی ماندن فعل و عمل انسان از انظار حاضرین، در تاریخ معجزات و کرامات انبیا و اولیا و خواص مؤمنین بی سابقه نیست، و مکرر اتفاق افتاده است.

از جمله در تفسیر آیه کریمه:

﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا﴾^۱

«و هنگامی که قرآن را قرائت می نمایی، ما در میان تو و کسانی که ایمان به

---

۱. سوره اسراء، آیه ۴۵.

آخرت نمی آورند، پرده پوشیده و پنهانی قرار می دهیم».

علاوه بر آنکه ظاهر آیه دلالت دارد بر اینکه خدای متعال، رسول اعظم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را در هنگامی که قرائت قرآن می نمود، از کفاری که قصد ایدای آن حضرت را داشتند، پنهان و مستور می داشت، در برخی از تفاسیر است که خداوند متعال، پیغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را در هنگام قرائت قرآن، از ابوسفیان، نضر بن حارث، ابوجهل و حمالة الحطب مستور می فرمود. آنان می آمدند و از نزد آن حضرت می گذشتند و ایشان را نمی دیدند.^۱

ابن هشام در "سیره" حکایتی از مستور ماندن وجود مقدس پیغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از نظر امّ جمیل (حمالة الحطب) روایت کرده که در پایان آن، این جمله را از پیغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نقل نموده است:

«لَقَدْ أَخَذَ اللهُ بَبَصَرِهَا عَنِّي»^۲؛

«خداوند دید او را از من گرفت و مرا از او پنهان نمود».

در وقت هجرت از مکه معظمه به مدینه طیبه نیز، بر حسب تواریخ معتبر، مشرکین که برای کشتن پیغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بر در خانه او اجتماع کرده بودند، آن حضرت را ندیدند. بدین ترتیب که پیغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بعد از آنکه حضرت علی عَلِيٌّ را مأمور فرمود تا در بستر او بخوابد، بیرون آمد و مشتی خاک برگرفت و بر سر آنها پاشید و «يَسْ * وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ *» را تا «فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ» قرائت کرد و از آنها گذشت و کسی آن حضرت را ندید.^۳

۱. مجمع البیان، روح المعانی، و الدر المنثور.

۲. سیره ابن هشام، ج ۱، ص ۳۷۸ و ۳۷۹ و روایات دیگری از «ابن مردویه»، «بیهقی»، «ابی یعلی»، «ابی شیبه» و «دارقطنی» در الدر المنثور در تفسیر آیه شریفه نقل شده است.

۳. سیره ابن هشام، ج ۲، ص ۹۵ و ۹۶؛ طبقات ابن سعد، ج ۱، ص ۲۲۸؛ کامل ابن اثیر، ج ۲،

باسخ ده پرسش • چگونگی غیبت حضرت مهدی علیه السلام ■ ۳۰۵

و در تفسیر الدر المنثور^۱ حکایتی است طولانی راجع به خبری که امام صادق علیه السلام آن را از پدر بزرگوارش، و آن حضرت از امام زین العابدین و او از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده است که از شواهد این موضوع است.

و نیز در تفسیر آیه کریمه:

﴿ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴾^۲

«و در مقابل و پشت سر آنها مانع قرار دادیم و آنها را به وسیله آن مانع پوشانیدیم، پس آنها نمی بینند.»

در کتب تفاسیر، روایاتی است که دلالت بر این موضوع دارند.^۳

در تاریخ زندگی ائمه علیهم السلام نیز بر این موضوع، شواهد متعددی وجود دارد؛ مانند غایب شدن حضرت امام زین العابدین علیه السلام از نظر مأموران عبدالملک مروان که علاوه بر علمای شیعه، علمای اهل سنت مثل "ابن حجر" نیز آن را روایت کرده اند. پس مسأله غایب شدن شخص، مسأله ای واقع شده و سابقه دار می باشد. و اما خفای عنوان و ناشناخته ماندن انسان، بدون غایب شدن بدن بسیار بسیط و ساده است و در بسیاری از موارد، محتاج به اعجاز و خرق عادات نمی باشد و همواره اشخاصی را می بینیم که کاملاً در نظرها آشکارند؛ ولی آنها را نمی شناسیم.

پس از این مقدمه، در جواب سؤال گفته می شود: اگرچه فلسفه و صحت

↔ ص ۱۰۳. و از کتب معاصرین: مع الانبياء في القرآن، ص ۳۶۷.

۱. الدر المنثور، ج ۴، ص ۱۸۶.

۲. سوره یس، آیه ۹.

۳. تفاسیری چون: التبیان، الدر المنثور، نور الثقلین، مجمع البیان و تفاسیر دیگر.

و فایده غیبت، به هریک از دو نحو (غایب شدن جسم و ناشناس بودن) حاصل می‌شود و این جهات که امر امام عَلَيْهِ السَّلَامُ مخفی باشد و کسی او را نشناسد، یا نتواند متعرض ایشان گردد و سایر هدف‌ها و مقاصدی که در غیبت آن حضرت است، در هر دو حال حاصل است؛ اما از جمع بین روایات و حکایات تشریف افراد به خدمت آن حضرت، و استفاده تفسیر بعضی از آنها از برخی دیگر دانسته می‌شود که غیبت آن حضرت به هر دو شکل (ناپیدا شدن و ناشناس بودن) وقوع دارد و بلکه گاهی در زمان واحد، هر دو شکل واقع شده است؛ یک نفر ایشان را دیده و شناخته است و دیگری در همان حال، اصلاً آن حضرت را ندیده است؛ چنان‌که - در بعضی از وقایعی که به آن اشاره شد - بعضی پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را می‌دیدند و بعضی نمی‌دیدند.

نهایت این است که در غیبت صغری، در برخی مواقع که مکان آن حضرت معلوم بوده است، غیبت غالباً به صورت غایب شدن جسم و بدن آن حضرت، و بلکه در بعضی حکایات، به صورت غایب شدن مکان و منزل ایشان نیز بوده است. و بسا که حتی بعضی از نواب خاص - رضی الله عنهم - که از مکان آن حضرت مطلع بوده و می‌دانسته‌اند که آن حضرت کجا تشریف دارند، با وجود این، آن حضرت را در آن مکان رؤیت نمی‌کردند.

در غیبت کبری هم، امکان دارد که نسبت به اغلب و اکثر مردم، غیبت به همین صورت باشد و در بعضی فرصت‌ها و مناسبات و بعضی از منته و امکانه، نسبت به بعضی از افراد، امکان رؤیت جسم حاصل باشد؛ چه آن‌که در حال رؤیت، آن حضرت را بشناسند (که به ندرت اتفاق می‌افتد) یا این‌که بعد از تشریف و سعادت دیدار ملتفت این موضوع شوند، یا اصلاً توجه پیدا نکنند.

اخبار و حکایات معتبر، این تفصیلات را روشن می‌سازد، البته بر حسب

پاسخ ده پرسش • چگونگی غیبت حضرت مهدی علیه السلام ■ ۳۰۷

بعضی از اخبار، در موسم حج، مانع رؤیت جسم مرتفع می شود؛ ولی با دیدن جسم ایشان، کسی آن حضرت را نمی شناسد.

مطلبی که توجه به آن لازم است، این است که: غیبت جسم بدون اعجاز و خرق عادت واقع نمی شود؛ اما پنهان شدن نام و عنوان و ناشناخته بودن به طور عادی نیز واقع می شود، هرچند در بعضی مواقع، استمرار آن یا جلوگیری از التفات اشخاص به استعلام و طلب معرفت، محتاج به خرق عادت و تصرف در نفوس است که خداوند قادر متعال برای تحقق اراده خود و حفظ ولی امر - عجل الله تعالی فرجه الشریف - تمام اسباب عادی و غیر عادی آن را توسط خود آن حضرت و یا مستقیماً - هرطور که مصلحت باشد - فراهم می سازد.

وما ذلك على الله بعزيز

علت غیبت امام عصر علیه السلام

با وجود آمادگی شرایط ظهور

پرسش:

«دوایت م. نلدسن» خاورشناس، پیرامون غیبت حضرت مهدی علیه السلام بیاناتی دارد. از جمله بیانات او این است که: شیعه دوران‌های گوناگونی را پشت سر گذاشته، گاهی تشیع در اعتلا و قوت بوده است؛ مانند عصر «آل بویه» و «صفویه» وزمانی ظلم و جنگ و فتنه و فساد، در ممالک اسلامی شایع بوده است؛ مثل اعصار جنگ‌های صلیبی و دوران هجوم و یورش مغول به شهرهای ایران. با این حال، امام مهدی علیه السلام ظهور نکرده‌اند، مانند آن‌که علایم ظهور آشکار شده؛ ولی امام ظاهر نشده باشند.^۱

او در این زمینه، سخنان دیگری از این قبیل گفته و در اذهان مردم پاره‌ای شبهه ایجاد کرده است.

---

۱. کتاب «عقیده الشیعه» ص ۳۴۸ و ۳۴۹.

پاسخ:

اصولاً باید توجه داشت که سخنان خاور شناسان در مسایل اسلامی، به خصوص در مواردی که برخلاف نظر محققان و دانشمندان مسلمان باشد، مورد اعتماد نیست، و به اعترافات و سخنان آنها صرفاً در برابر خوشان و برای ملل دیگر، و در مقام تأیید و آرای علمای اسلام می توان استشهاد کرد؛ ولی در مقام تحقیق و کشف حقیقت، به چند جهت که ذیلاً یادآور می شویم، گفتار آنان اصل نبوده و قابل استناد نمی باشد:

۱- بسیاری از خاورشناسان، عمال استعمار و صهیونیسم و تبشیر و دستگاه پاپ هستند و از جانب وزارت های مستعمرات یا مراکز دیگر حتی «یونسکو» - که تحت نفوذ کامل «صهیونیسم» قرار دارد - مأموریت دارند که برای مسلمانان کتاب و رساله و مقاله بنویسند.

این دسته از خاورشناسان، پیش قراول استعمال و غرب زدگی بوده و در جدا کردن مسلمانان از فرهنگ و آداب اسلام و تضعیف علایق اسلامی و کم کردن التزام مسلمانان از فرهنگ و آداب اسلام و تضعیف علایق اسلامی و کم کردن التزام مسلمانان به احکام و تعالیم دین نقش مؤثری داشته، و نقشه هایی که علیه مسلمانان طرح کرده و پیشنهادهایی که بسا به صورت دلسوزی و دعوت به ترقی و تعالی می دهند، از سوء نیت و خبث باطن آنها حکایت می کند، و متأسفانه گفته های آنها در مطبوعات و جراید و مجلات غرب زده و مقلد و مزدور مسلمانان نیز منعکس می گردد.

یکی از آنها، فردی است به نام «ماسینیون» که مأمور وزارت مستعمرات فرانسه بود. وی همان کسی است که پیشنهاد داد تا برای تجزیه و تفرقه ملل عرب و برای متروک کردن لغت قرآن و بیگانه کردن مسلمانان از منطق قرآن و هدایت ها

و ارشادات آن، باید در هر منطقه از بلاد عرب، لغت‌های محلی را رسمیت داد، تا به تدریج زبان قرآن و منطق و تعلیمات قرآن مهجور گردد و کسی چیزی از آن را درک نکند و همه از آن بیگانه شوند.^۱

بعضی از این مستشرقان مانند "جولد تسیهر" در کتاب‌هایی که نوشته‌اند، مغرضانه مطالب را تحریف کرده‌اند و مانند "لامنس" سعی می‌کنند که در تاریخ اسلام تصرف نموده و واقعیات را انکار کنند و افرادی را که خیانت کرده و با مسیحیت همکاری داشته‌اند، تبرئه نمایند، و حکومت‌هایی مثل حکومت بنی امیه را شرعی و نمونه نظام اسلام معرفی کنند!

برخی دیگر فریب‌کارانه پیرامون اسلام کتاب نوشته و قصدشان این بوده است که در یک یا دو مورد حساس، حقیقتی را مسخ یا تهمتی را به اسلام وارد کنند و آن را طوری عرضه بدارند که حتی بسیاری از مسلمان‌ها هم ملتفت و متوجه سوء نیت و غرض آنها نگردند.

برخی هم به منظور سابقه‌سازی برای اقلیت‌هایی که اختراع کرده یا تحت حمایت و مزدور و جاسوس خود قرار داده‌اند، به استشراق می‌پردازند و برای این اقلیت‌ها، تاریخ و نفوذ و دین جعل می‌نمایند. چنان‌که در مورد وهابی‌ها، قادیانی‌ها، بهایی‌ها، شیخی‌ها و حتی صوفی‌ها کوتاهی نکرده و در خیانت‌ها و جاسوسی‌های بزرگ از آنها بهره برده‌اند.

۲- گروه دیگری از خاورشناسان، به واسطه قلت اطلاع و ضعف بررسی، اظهار

---

۱. چنان‌که تغییر خط و الفبا که در ترکیه عملی شد و اکنون هم استعمار آن را در نقاط دیگر زمزمه می‌کند، به همین منظور بود که جامعه تُرک از اسلام و قرآن مجید و کتاب‌ها و معارف اسلام بیگانه گردد و خیال استعمار و غرب و مسیحیت از جانب او راحت باشد و «سلطان محمد فاتح» دیگر پیدا نشود.

نظریات غلط و جاهلانه و دور از حقیقت می نمایند، و بسا که صلاحیت علمی و حدود اطلاعاتشان از حد مسافرت عادی به چند کشور شرقی و کارمندی یک سفارتخانه یا یک مؤسسه در یک کشور شرقی تجاوز نکند.

بدیهی است که بررسی ها و آرای این افراد، عامیانه و مبتذل و بی ارزش است؛ ولی با این همه، غرب زدگان شرق چون شیفته هر رأی و نظری می باشند که صاحبش اسم فرنگی داشته باشد و به او "مستر" یا "مسیو" یا "میس" یا "مادام" بگویند، به گفتار و نوشته های آنان به نظر احترام نگریسته و مثل اصل مسلمی می پذیرند.

۳- گروه دیگری را تعصب مسیحیت، کور و کر کرده و بر اساس تعصب، از تحریف و قلب حقایق و بستن هرگونه تهمت و افترا به مسلمانان باک ندارند.

۴- بعضی از خاورشناسان، به کاوش و تجسس از آرای غیر مشهور پرداخته و اسامی و نام های فرقه های از بین رفته یا وجود نیافته را زنده می نمایند و این کار را به نظر خود کشفی شمرده و مسلمانان را متهم می سازند.

۵- برخی دیگر در مقام ایجاد تفرقه بین مسلمانان و در برابر یکدیگر قرار دادن و به اتحاد اسلامی ضربه زدن، در بلاد اسلام گردش می کنند، و از این فرقه یا اهل این منطقه چیزی را شنیده یا نشنیده، به فرقه دیگر و اهل منطقه دیگر می رسانند و تخم عداوت و کینه و بدبینی را بین آنها می پاشند.

۶- بعضی دیگر برای اینکه وضع موجود را متزلزل ساخته و شعائر اسلامی را تضعیف نمایند، در گذشته ها و سوابق بسیار دور ملل و جوامع تجسس می کنند و سپس با تجدید آن گذشته ها، فرهنگ مرده و کهنه را به آنها عرضه می دارند و مردم را عقب گرا می نمایند و التزام و تعهدشان را به سنن و شعائری که به آن ملتزم و متعهد هستند، ضعیف می سازند و سرگردان و بی علاقه و بی شخصیتشان کرده،

و خصایص دینی و قومی آنها را از آنان سلب می‌نمایند.

۷- معدودی مستشرقین بی‌غرض نیز هستند که تا حدودی صلاحیت بررسی و کاوش دارند و مقصودشان کشف حقایق و تحقیق ساده است که بر حسب درجات معلومات و تخصصی که دارند، نوشته‌های آنها ارزش دارد؛ ولی با وجود این، نوشته‌های این افراد نیز خالی از اشتباه نیست و نیاز به تحقیق و تلخیص دارد، هرچند بررسی‌های آنها در بعضی از رشته‌ها مفید، و مخصوصاً برای رفع تهمت‌هایی که قرن‌ها مسیحیت متعصب و خودخواه به اسلام زده است، سودمند می‌باشد.

پس از این مقدمه می‌گوییم: از بررسی کتاب "عقیده الشیعه" استفاده می‌شود که نویسنده با اینکه شانزده سال در مشهد مقدس اقامت داشته است؛ ولی مسایل را با عینک حقیقت‌بینی مطالعه ننموده و حتی مانند یک فرد نه مسلمان و نه مسیحی دنبال تحقیق نبوده؛ بلکه اسلام و مجامع اسلامی و برنامه و آداب مسلمانان را از دیدگاه یک نفر مسیحی مأمور و گزارش‌گر مطالعه می‌کرده است.

اگرچه در بعضی موارد، به ناچار اعترافاتی دارد و از خلال نوشته‌هایش حقایق بسیار روشن می‌شود؛ ولی چون حقانیت اسلام را قبول نداشته و بررسی او هم برای حقیقت‌شناسی و رسیدن به دین حق نبوده است، در توجیه و تفسیر مسایل و حوادث، چنان روشی را پیش گرفته است که به آشکار شدن بطلان کلیسا و مسیحیت کنونی و حقانیت اسلام منتهی نگردد.

این‌گونه بررسی و تحقیق در عقاید و آرا و جهات افتراق فریق، کار سازمان‌های شرق‌شناسی تبشیر و استعمار را آسان می‌سازد و آنان را در راه گسترش نفوذ و تسلط بر کشورهای شرقی یاری می‌دهد.

کتاب "عقیده الشیعه" باید مورد نقد و بررسی دقیق محققان شیعه قرار بگیرد

و پیرامون اشتباهات و غرض ورزی هایی که در آن است، توضیحات لازم داده شود. نویسندگان در قسمت های مختلف این کتاب، به گفته های خاورشناسان مغرض یا اشتباه کاری همچون: آرنولد، لامنس، نیکلسون، جولد تسیهر، براون، مویر، مرغلیو، نیکلین، لسترینج، برتن، مک دونالد فریدلاندر، بروکلین، ستانلی لین بول، سریری سایکس، بردلیم رمزی و هیوارز، نیز استناد کرده و به نتایج بررسی های آنها اعتماد نموده است.

در بین خاورشناسان نامبرده، افرادی هستند که در قلب حقایق و تحریف مطالب و غرض ورزی و دشمنی با اسلام و مسلمین، مشهور و معروفند.

این مطالبی که در کتاب مزبور (صفحه ۳۴۸ و ۳۴۹) پیرامون غیبت امام علیه السلام نگاشته است، نمونه ای از اشتباهات او یا غرض ورزی ها و دشمنی های او با شیعه و مسلمانان است؛ زیرا هرکس در عقاید شیعه و اخبار و احادیث راجع به غیبت حضرت صاحب الامر علیه السلام و کتاب هایی که در این موضوع نوشته شده، بررسی مختصر هم کرده باشد، می فهمد که مسأله انتظار و شرایط و برنامه آن، از دید شیعه و منطق احادیث و اخبار، از این مناسبت ها که "نلدسن" ذکر کرده است، گسترده تر بوده و با اوضاع عمومی جهان ارتباط دارد، و مسأله انتظار یک مسأله طایفه ای و منطقه ای و مربوط به گوشه ای از جهان نیست؛ بلکه مسأله تمام زمین و تمام جهان و انقلاب جهانی مطرح است؛ مسأله مهدویت با حکومت آل بویه و سلطنت صفویه، با فرض اینکه برنامه کار آنها تا حدودی به نظام حکومت اسلام نزدیک بوده و احکام اسلام و نظام اسلام را تا آنجایی که حکومت و استبداد آنها در مخاطره قرار نگیرد، پیاده می کردند، ارتباط ندارد.

در مسأله آمادگی برای ظهور حضرت مهدی علیه السلام، بایستی غیر از منطقه حکومت آل بویه و صفویه وضع سایر مناطق و امکانات بسیار دیگر را نیز در نظر

گرفت، تا معلوم شود که این ظهور در آن زمان‌ها انجام‌پذیر نبوده است. علاوه بر آن‌که حضور آن حضرت یک ظهوری است که حصول تمام شرایط و زمینه‌ها و وقت آن را، فقط خدا می‌داند.

همچنین از نظر جنگ و فتنه و فساد و بیدادگری و خونریزی، وضع منطقه خاصی را نمی‌توان در نظر گرفت و شرایط ظهور را مساعد شمرد؛ زیرا همیشه کم و بیش این حوادث بوده و هست، در منطقه‌ای حکومت شر و ظلم و فساد وجود دارد و در منطقه دیگر حکومت بالنسبه معتدل‌تر به چشم می‌خورد. اینها مناسباتی نیست که در آن، ظهور کلی عدل و آرامش و نظام اصلح صورت‌پذیر باشد.

در جنگ‌های صلیبی، ظلم و جور به اصطلاح عرفی حتی در مناطق طرفین وجود نداشت، اگرچه ظلم و جور به معنای حقیقی وجود داشت. چون همه آن حکومت‌ها بر اساس استضعاف و استبداد بودند. اما رشد جوامع به حدی نبود که آن را درک کنند، و سنگینی و فشاری را که آن حکومت‌ها بر روح انسان دارد، احساس نمایند؛ و معدودی هم از مردمان آشنا با منطق حقیقی قرآن، اگرچه درک می‌کردند، ولی در اقلیت محض بودند و جنگ‌هایی را هم که آتش روشن بود، عدل و حق‌خواهی می‌شمردند.

در هجوم مغول نیز وضع به همین‌گونه بود، تأسیس حکومت جهانی اسلام و انقلاب عظیم توحیدی آن، امکان‌پذیر نبود و همان مردمی که گرفتار این حمله بودند، این مسایل عالی را درک نمی‌کردند.

بر افرادی که به نسبت از اختیار شمرده می‌شدند، افکار ضعیف‌پرور و از بین برنده شهامت و شجاعت و طرز تفکر درون‌گرای صوفیانه مسلط بود، که از عالم پهناور اسلام، حال مقاومت و دفاع از چنین یورش‌هایی را سلب کرده بود؛ چنان‌که داستان قتل شیخ "نجم‌الدین صوفی" در مسجد جامع و اهانت‌هایی که از جانب

مغول به قرآن مجید و مقدسات اسلام شد، نمونه‌ای از این وضع اسفناک و افکار منحرف و راکد مسلمانان است.

غرض این‌که: زمینه برای حکومت جهانی اسلام فراهم نبود، نه افکار و اندیشه‌ها و سطح بینش و بصیرت و رشد مردم آماده بود، و نه مردم حاضر به فداکاری و همکاری در این سطح جهانی بودند.

چنان‌که گفتیم، ما نمی‌توانیم این شرایط را از هر جهت به دست بیاوریم و حصول تمام آن مقدمات را در یک عصر معین پیش‌بینی کنیم که مثلاً: در چند قرن و چند هزار سال فراهم می‌شود، و اینکه بشر باید چه کلاس‌ها و مکتب‌هایی را ببیند و چه رژیم‌هایی را پشت سر بگذارد، و از اینکه آنها بتوانند اصلاحات را در سطح واحد و به نفع تمام بشریت انجام دهند، مأیوس گردد و خود را برای استقبال از آن عصر علم و پاکی و عصر فضیلت و عدالت آماده کند.

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید:

«ما أطولَ هذا العناءَ وأبعدَ هذا الرجاءَ»^۱

«چه طولانی و دراز است این رنج و چه دور است این امید».

این همه اخبار، که در آنها این جمله وارد شده است:

«يَمْلَأُ اللهُ بِهِ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا بَعْدَ مَا مَلَأَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا»^۲

«خدا پر می‌کند به وسیله او زمین را از قسط و عدل بعد از اینکه پر شده

باشد از ظلم و جور».

و مانند این فرمایش امیرالمؤمنین علیه السلام که می‌فرماید:

۱. نهج البلاغه، صبحی صالح، خطبه ۱۸۷.

۲. منتخب الاثر، ف ۲، ب ۱.

«ذَٰكَ حَيْثُ تَكُونُ ضَرْبَةُ السَّيْفِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَهْوَنَ مِنَ الدَّرْهِمِ مِنْ حِلِّهِ.
ذَٰكَ حَيْثُ يَكُونُ الْمُعْطَىٰ أَكْثَرَ مِنْ الْمُعْطِي. ذَٰكَ حَيْثُ تَسْكُرُونَ
مِنْ غَيْرِ شَرَابٍ؛ بَلْ مِنْ النِّعْمَةِ وَالنَّعِيمِ، وَتَحْلِفُونَ مِنْ غَيْرِ اضْطِرَارٍ
وَتَكْذِبُونَ مِنْ غَيْرِ إِحْرَاجٍ. ذَٰكَ إِذَا عَضَّكُمْ الْبَلَاءُ كَمَا يَعْضُ الْقَتَبُ غَارِبَ
الْبَعِيرِ»^۱

«این (ظهور و فرج) هنگامی به وقوع می‌پیوندد که ضربت شمشیر بر مؤمن آسان‌تر است از به دست آوردن یک درهم حلال؛ این وقتی است که عطا شونده، اجر و مزدش، از عطا کننده عظیم‌تر باشد. این هنگامی است که مست می‌گردید از غیر شراب؛ بلکه از نعمت و نعمی، و سوگند یاد می‌کنید نه از روی ناچاری دورغ می‌گویید، و نه از جهت ضرورت. این در زمانی است که بلا شما را بگذرد، چنان‌که پالان کوهان شتر را می‌گذرد». این احادیث دورنمایی از وضع آن زمان است. اما چه اسباب و شرایطی فراهم می‌شود که در زمین پر از ظلم و جور شود، و این سختی‌ها و تغییرات پیش بیاید و این اسباب و شرایط، مقدماتش از چه زمان فراهم می‌شود؟ به نظر می‌رسد که مرور اعصار و تحولات و پیدایش مکتب‌های گوناگون و رژیم‌ها و نظامات در قرن‌ها و دوران‌ها، این اسباب را آماده می‌سازند و جهان را برای این ظهور عظیم آماده می‌نمایند.

«نلدسن» بدون توجه و بررسی این دقایق و نکات و جواب موضوع یا با توجه به اینها و به صورت مغرضانه، مانند آن‌که علایم و نشانی‌های ظهور آشکار شده باشد و امام عجل الله تعالی فرجه ظاهر نشده باشد، در اینجا سخن گفته است و افکار افراد بی‌اطلاع

۱. نهج البلاغه، صبحی صالح، خطبه ۱۸۷.

و شیعه‌شناس را گمراه کرده و تحقیق و بررسی را بدنام ساخته است.
بدیهی است مسلمانان آگاه در مورد نوشته‌ها و کتاب‌های خاورشناسان، که
بیشتر یا مغرض یا بی‌اطلاع هستند، به دستور:

﴿فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمْ
اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمُ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾^۱

«ای رسول ما) بشارت رحمت ده بر آن بندگانی که چون سخن بشنوند،
نیکوتر آن را عمل کنند. آن کسانی که خدا آنان را به لطف خاص خود
هدایت فرموده و آنان نیز به حقیقت، خردمندان عالمند».

لطف الله صافی گلپایگانی

۲۸ جمادی الاولی ۱۳۹۸ هـ ق

مطابق ۱۵ خرداد ۱۳۵۷ هـ ش

---

۱. سوره زمر، آیه ۱۷ و ۱۸.

باورداشت مهدویت

باورداشت مهدویت

بدون شک "عقیده به مهدویت" و اعتقاد به ظهور حضرت مهدی علیه السلام به عنوان منجی عالم بشریت، باوری صرفاً اسلامی است که براساس کتاب و سنت پدید آمده و همگی مسلمانان پیشین و پسین، بر آن اتفاق نظر دارند و حتی گروهی از بزرگان و صاحب نظران به متواتر بودن^۱ احادیث وارده در این باب حکم نموده‌اند. این باورداشت، به عنوان اندیشه‌ای اسلامی، بر پایه قوی‌ترین برهان‌های نقلی و عقلی استوار است و بررسی تاریخ و شواهد بسیار آن، بهترین تأیید بر صحت متانت آن به شمار می‌رود و هیچ یک از مسلمانان - چه از شیعیان و چه از اهل سنت - به انکار یا تشکیک در آن نپرداخته است، مگر برخی از افراد تازه به دوران رسیده که تحت تأثیر تبلیغات غربیان قرار گرفته و در دام‌های استعمارگرفتار آمده و فرهنگ را جز با انکار الهام و روایات قطعیه و یا تعریف و تأویل آن در چهارچوب مقاصد منکرین دیانت و مادی‌گرایان تفسیر و تحلیل نمی‌کنند.

---

۱. متواتر به معنی "پیایی"؛ و در اصطلاح حدیث‌شناسی، به احادیث متعدده‌ای گفته می‌شود که روایت کنندگان آن در هر طبقه، به گونه‌ای زیاد باشند که از مجموع روایات آنها "علم عادی" به صدور آن کلام از معصوم علیه السلام حاصل آید. به عبارت دیگر: اختلاف راویان و تعدد آنها در نقل یک‌خبر از معصوم علیه السلام به حدی باشد که توافق آنان بر "کذب" و همدستی آنان در "جعل خبر" ممکن نباشد.

این کژاندیشان بدین وسیله کوشیدند تا دری را بگشایند که اگر -خدای
نخواستہ -گشوده گشت، دیگر راهی برای اعتماد بر سنت و استناد به آن و اطمینان
به ظاهر کتاب و سنت باقی نمی ماند و آیین شریف اسلام و دعوت پیامبر ﷺ
بر اساس خواسته بدعت گزاران و هواپرستان، دست خوش تغییر و تحریف قرار
می گیرد.

به راستی اگر چنین روایاتی که بزرگان علم حدیث و کارآزمودگان و نام آوران
این رشته در گذشته و حال به تواتر و قطعی بودن آنها تصریح کرده اند، بتواند مورد
انکار و تردید قرار گیرد، پس وضع و حال دیگر روایاتی که "خبر واحد" ^۱ شمرده
می شوند، یا حداقل در این درجه از اعتبار نیستند، چه خواهد بود؟

گروهی از اندیشمندان اسلامی نسبت به این گونه منحرفین از کتاب و سنت، که
با جرأت و جسارت نسبت به ساحت قدس خداوند و پیامبر گرامی اش ﷺ، به
ایجاد شک و تردید و تحریف در اصل مسلم مهدویت پرداخته اند، اعلام خطر
نموده و کتابها و مقالاتی را در رد و ابطال نظریات آنان نگاشته اند.

آنچه مسلم است اینکه: در پس پرده این توطئه، جز دست های یلید کسانی که
در صدد سست کردن اعتقادات مسلمانان و خدشه دار کردن متون اسلامی هستند،
دستی را نمی توان دید. در گذشته همین التزام و اعتقاد و پایبندی مردم به کتاب
و سنت پاک پیامبر ﷺ بود، که دشمنان و استعمارگران را از نفوذ در کشورهای
اسلامی باز می داشت و راه سلطه بر این بلاد را بر روی آنان می بست و اکنون نیز به

---

۱. "خبر واحد": خبری است که نقل کننده آن، یک یا چند "راوی" باشد، تا آنجا که به حد
"تواتر" نرسیده باشد. و در اصطلاح حدیث شناسی، تقسیم بندی های مختلف و اقسام
گوناگونی دارد. مشهورترین اقسام آن در رابطه با "راوی" عبارتند از: «صحیح، حسن، موثق
و ضعیف».

خوبی پیدا است که چیزی جز سست شدن همین مبانی اعتقادی و کم شدن پایبندی‌ها به قرآن مجید و روایات شریفه نیست، که راه نفوذ و سلطه را بر بیگانگان گشوده است! خداوند ما را از فتنه‌های گمراهان و هواپرستان و مزدوران استعمار در امان بدارد.

قابل ذکر اینکه: در تضعیف "باور مهدویت" و احادیث مربوط به آن، اثری از پیشگامان اهل سنت نیست و در بین صحابه قرن اول هجری و تابعین نیز ذکری از آن به میان نیامده است. و خنده‌آور است که این بی‌خبران و غرب‌باوران - که به شدت از شناخت حقایق اسلامی و فهم مصالح مسلمین دور هستند - گاهی دایه مهربان‌تر از مادر شده، و این عقیده را سبب اختلاف و درگیری بین مسلمانان و قیام علیه حکومت‌ها و موجب تبلیغات سیاسی دانسته‌اند و گاهی نیز به برخی اختلافاتی که بین پاره‌ای از احادیث این باب است، استناد کرده‌اند.^۱

و همه اینها، از عجیب و غریب‌ترین نوع استدلالاتی است که در رد سنت شریف نبوی ﷺ به آن تمسک شده است. از آن رو که:

اولاً: بر وقوع ذکر این عقیده بین صحابه و تابعین صدر اول اسلام، و بر اینکه خود پیامبر ﷺ اولین پایگاه برای نشر "عقیده به مهدویت" در بین مسلمانان بوده‌اند، چه دلیلی قوی‌تر و محکم‌تر از وجود خود این احادیث متواتره، در اصلی‌ترین و معتبرترین کتاب‌های اهل سنت است؟!!

۱. از جمله این اختلافات، اختلاف بر سر نام "پدر" بزرگوار حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه است که در پاره‌ای از روایات اهل سنت، عبارت "اسم ابیه اسم ابی" به حدیث مشهور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله: «اسمه اسمی و کنیته کنیتی» افزوده شده است. به این معنا که: «نام مهدی همان من، و کنیه او همانند کنیه من، و اسم پدر او مانند اسم پدر من است» و یا اختلاف بر سر زمان تولد و مدت عمر و علامات قبل از ظهور، که همگی این موارد در خود مدارک اهل سنت قابل بررسی بوده و نظر مشهور شیعه نیز بر طبق احادیث وارده در همان کتاب‌ها قابل اثبات است.

و چه برهانی روشن‌تر از اجماع علمای مسلمین، و این‌که آنان هیچ‌کس از مدعیان مهدویت را با استناد به "عدم صحّت ظهور مهدی علیه السلام" ردّ نکرده‌اند؛ بلکه در ردّ ادّعای چنان افرادی، به "عدم وجود صفات و نشانه‌های خاص مهدی علیه السلام" در آنها استناد کرده‌اند، چنان‌که حکایت "محمد بن عجلان" با "جعفر بن سلیمان" و آنچه فقیهان و اشراف اهل مدینه درباره آنان گفته‌اند، شاهدی آشکار در این زمینه به شمار می‌رود.^۱

پس اگر این همه احادیث، با توجه به فراوانی و تواتری که دارند و با عنایت به اجماع و اتفافی که از ناحیه علمای اسلامی بر مضمون این احادیث صورت گرفته است، نتواند دلیل بر صحّت و استواری "عقیده به مهدویت" باشد، پس به کدامین دلیل می‌توان استناد کرد؟ و درستی انتساب کدامین عقیده اسلامی به صحابه و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را می‌توان اثبات نمود؟

ثانیاً: شاید هرگز هیچ عقیده و یا اصلی را نتوان یافت که بر سر آن اختلاف و درگیری و نزاع صورت نگرفته باشد. حتی می‌توان گفت که: نزاع‌ها و درگیری‌ها پیرامون مسائل خداشناسی و نبوت پیامبران الهی صلی الله علیه و آله نیز، بیش از مسئله

۱. جریان محمد بن عجلان در کتاب "البرهان فی علامت مهدی آخر الزمان" ص ۱۷۴ نقل شده است. محمد بن عجلان یکی از فقهای مدینه بود که در زمان حکومت بنی عباس با مردی به نام محمد بن عبدالله محض که از نسل امام حسن مجتبی علیه السلام بود، بیعت کرد. منصور، خلیفه عباسی که بسیاری از سادات حسنی را به جرم مخالفت با دستگاه حکومت کشته بود، محمد بن عجلان را احضار کرد و بعد از تحقیق درباره بیعت او با محمد بن عبدالله، دستور داد که دست او را ببرند، و گفت: این دستی که با دشمن من بیعت کرده است، باید بریده شود. فقهای مدینه وساطت کردند و گفتند: این مرد تقصیری ندارد؛ چون فقیه است و بر طبق روایات خیال کرده که محمد بن عبدالله بن محض، همان "مهدی امت" است. از این رو با او بیعت کرده و قصد دشمنی با تو را نداشته است.

«مهدویت» به وقوع پیوسته است، چنان‌که بین مکتب اشاعره و غیر آنان، و بین پیروان مذاهب اهل سنت (شافعی، حنفی، حنبلی، مالکی) و غیر آنان، درگیری‌ها؛ بلکه جنگ‌های خونین بسیار اتفاق افتاده است.

بلکه می‌شود گفت: بر سر مفاهیمی همچون «عدالت» و «امنیت» و سایر مفاهیمی که همه انسان‌ها بر لزوم آن اتفاق نظر دارند، و بر سر تحقق آنها و یا دفع کسانی که آنها را وسیله‌ای برای مقاصد سیاسی خویش قرار می‌دادند، جنگ‌های خانمان برانداز و معرکه‌های خونینی در گرفته است. و چه بسا که تعداد قربانیان بشریت، که به اسم «اقامه حق» و «رعایت عدالت و برابری» و «حمایت از آزادی انسان و حقوق او» به خاک و خون غلطیده‌اند، بیشتر از تعداد قربانیان هر موضوع و عنوان دیگری باشد.

نتیجه اینکه: پوشیده شدن حق به باطل، و عرضه باطل به جای حق، اگرچه از طرف اهل باطل و منحرفین، بسیار صورت می‌گیرد؛ لکن به حق ضرری نمی‌رساند و خدشه‌ای وارد نمی‌کند، چنان‌که خداوند بزرگ می‌فرماید:

﴿بَلْ تُقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ﴾^۱

«بلکه ما حق را بر باطل می‌افکنیم تا آن را در هم شکافد و باطل را نابود گرداند، آن زمان باطل از بین رفته و باطل‌شدنی است، و وای بر شما از آنچه درباره خداوند توصیف می‌کنید.»

علاوه بر اینکه باید توجه داشت: فریب خوردن عوام و قبول ادعای دروغین

---

۱. سوره انبیاء، آیه ۱۸.

دجال‌گونه‌های مدعی مهدویت^۱ توسط آنان، در بیشتر موارد به خاطر عدم آشنایی آنان به نشانه‌های حضرت مهدی علیه السلام و نسب شریف ایشان و ویژگی‌های خاصی است که برای ایشان در احادیث گوناگون^۲ مورد تصریح قرار گرفته است، و گرنه در این باب، جایی برای گمراهی و گمراه ساختن دیگران وجود ندارد.

این وظیفه علما و اندیشمندان است که "عقیده به مهدویت" را تبیین کنند و هدف‌های آن را به مردم بشناسانند و ویژگی‌ها و نشانه‌هایی را که به وسیله آنها "حضرت مهدی موعود علیه السلام" از دغل‌پیشگان مدعی "مقام مهدویت" باز شناخته می‌شود، برای توده مسلمانان برشمارند و توضیح دهند.

ثالثاً: یکی از فرق‌هایی که بین احادیث متواتره و غیره متواتره^۳ وجود دارد، این است که: در "متواتر لفظی تفصیلی"^۴ یقین و باور قطعی نسبت به صدور آن حدیث معین از ناحیه معصومین علیهم السلام - به عین همان کلمات و الفاظ موجود در متن حدیث - حاصل می‌شود و در چنین حدیثی ممکن نیست اختلاف و تعارض ایجاد

۱. تعداد کسانی که در طی تاریخ اسلام، ادعای مهدویت داشته و به انگیزه‌های مختلف، به دروغ خود را "قائم آل محمد علیهم السلام" معرفی کرده‌اند، یا برخی از مریدان آنها، این عنوان را به دروغ بر ایشان تبلیغ و ترویج کرده‌اند، بیش از پنجاه نفر می‌باشد.
۲. برای شناختن این خصوصیات، از حیث اصل و نسب و سیمای ظاهری و کیفیت اخلاق و رفتار، و از حیث علامات و معجزات و نحوه ظهور و حکومت آن بزرگوار، می‌توان به کتاب‌هایی که در این باب نوشته شده؛ همچون مهدی موعود، منتخب الاثر و ... مراجعه نمود.
۳. غیر متواتر؛ اعم از خبر یک یا چند راوی، و اعم از اینکه قرآینی بر صحت و صدور آن از معصوم علیه السلام وجود داشته یا نداشته باشد، تعبیری دیگر از همان "خبر واحد" است.
۴. احادیث بسیاری با اسناد گوناگون و به وسیله راویان مختلف، از معصومین علیهم السلام نقل شده‌اند؛ اما همگی آنها از حیث مضمون و لفظ کاملاً یکسان بوده و در تعبیر و کلمات، هیچ اختلافی با هم ندارند؛ چنان‌که همه این راویان، اتفاق دارند بر اینکه: از پیغمبر صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمود: «أني تارك فيكم الثقلين، كتاب الله و عترتي».

شود، مگر توسط حدیث متواتر دیگری که با همین خصوصیات، مفاد معنایی خلاف^۱ حدیث اول داشته باشد؛ که در این صورت باید به وسیله ایجاد موافقت بین دو معنا و جمع بین دو حدیث به وسیله حمل عام بر خاص (تخصیص عام) و حمل مطلق بر مقید (تقیید مطلق) و یا حمل ظاهر بر اظهر (تقدیم اظهر) و مانند اینها، تنافی و اختلاف ظاهری و ابتدایی بین دو روایات را حل کرد.

اگر چنین جمعی ممکن نبود، ظاهر هر دو روایت از اعتبار ساقط گردیده و هیچ کدام صلاحیت برای استناد حکمی به آن را نخواهد داشت.

اما در "متواتر اجمالی"^۲؛ اختلاف و تعارضی که در عبارات و متون احادیث هست، مشکلی ایجاد نمی‌کند؛ بلکه به آن روایتی که از همه روایت‌های آن مجموعه، اخص است و شمول کمتری دارد، اخذ می‌شود.

-
۱. این مخالفت بین دو حدیث متواتر، به گونه‌ای نیست که با هم تضاد و تناقضی داشته باشند. بلکه یکی از آن دو به عنوان شرط یا قید یا خصوصیتی زاید بر دیگری، قابل جمع با آن می‌باشد.
  ۲. احادیث متعدده‌ای که اگرچه در الفاظ و تعبیرشان اختلافاتی وجود دارد؛ اما به خاطر کثرت راویان، به گونه‌ای هستند که می‌توان علم اجمالی پیدا کرد به اینکه حداقل یکی از آنها با همین الفاظ و کلمات وارده در حدیث از معصوم علیه السلام صادر گردیده است. مثلاً در بعضی از این گونه روایات آمده است که: خبری که راوی مؤمن آن را نقل کرده باشد، حجت است. و در بعضی دیگر آمده است: خبری که راوی آن راستگو باشد، حجت است. در بعضی دیگر آمده است: خبری که روایت کننده آن، عادل باشد، حجت است.
- در اینجا علم پیدا می‌کنیم که حداقل یکی از این روایت‌ها، صحیح و صادر شده از معصوم است. حال در این میان، روایتی را که خاص‌تر از بقیه روایات است، و شمول کمتری دارد، و به عبارت دیگر: بقیه روایات هم آن را به نوعی تأیید می‌کنند، اختیار کرده و به مضمونش عمل می‌نماییم. در مثال مذکور، آخرین دسته این روایات؛ یعنی حجت بودن "خبر عادل" است؛ زیرا اگر راوی عادل باشد، حتماً مؤمن و راستگو هم هست، و دو دسته قبلی آن را شامل می‌شوند.

اما در "متواتر معنوی"^۱؛ به قدر مشترک همه احادیث و مضمونی که در همگی آنها تکرار شده و مورد اتفاق کل آن مجموعه است، أخذ می شود. بنابراین، اختلاف داشتن متن و مضمون احادیث، زیانی به متواتر بودن آنها نمی زند؛ بلکه در احادیث غیر متواتر نیز، این اختلاف متن، ضرری به صحت آن "حدیث صحیحی" که بین آنهاست، وارد نمی کند؛ زیرا در این صورت هم روایت صحیح تر، و روایتی که به خاطر مطابقت مضمون آن با کتاب یا سنت قطعی یا به خاطر قوی بودن متن حدیث یا به خاطر تأیید مضمون آن توسط شواهد و قراینی خاص، نسبت به حدیث دیگر متعارض با آن، رجحان و برتری دارد، مورد عمل قرار می گیرد.

این امور را، جز کسانی که در علم حدیث شناسی دارای تجربه و مهارت کافی باشند، باز نمی شناسند، و اگر جز این بود و به خاطر کمترین تعارض و اختلافی باید همه احادیث متعارض کنار گذاشته می شد، لازم بود که کلیه روایات یا حداقل اغلب آنها، از درجه اعتبار ساقط باشند، که نتیجه اش تغییر چهره دین اسلام در اکثر احکام شرعی و دستورات فقهی بود؛ زیرا کمتر موضوعی در عقاید و احکام و تاریخ

---

۱. مجموعه‌ای از احادیث که همگی بر معنایی خاص یا حکمی معین "دلالت مشترک" دارند. اگرچه در الفاظ و تعبیر با یکدیگر اختلاف دارند. به شکلی که در بین این مجموعه، هیچ حدیثی را نتوان یافت که به طور قطع و یقین، مضمون و متن و الفاظش، همگی از ناحیه معصوم علیه السلام صادر شده است.

مثل روایت‌هایی که درباره کیفیت جنگ‌های امیرالمؤمنین علیه السلام با الفاظ و تعبیر و مضامین گوناگون وارد شده‌اند، ولی همگی آنها در اثبات شجاعت بی نظیر برای مولا علیه السلام متفق هستند و مثل حکایات فراوان و نقل‌های متفاوتی که درباره بخشش و کرم حاتم طایی در کتاب‌های مختلف وجود دارد که از همگی آنها به آنه که قدر مشترک و مضمون عام بین همه آنهاست، یقین و علم قطعی پیدا می شود و آن، وجود حاتم در زمانی که زمان‌های گذشته و دارا بودن جود و بخشش بسیار توسط او می باشد.

و تفسیر قرآن کریم و مانند آنها پیدا می‌شد، که احادیث وارد شده در آن موضوع، بدون اختلاف و تعارض باشند؛ اگرچه تعارضی "ناپایدار" به "عموم و خصوص" یا "اطلاق و تقیید".

بنابراین، در از بین بردن این تعارضات ابتدایی که در گفتگوهای عادی مردم نیز وجود دارد، و در تشخیص حدیث درست از نادرست و حدیث قوی از ضعیف و روایت معتبر از غیر معتبر، تنها راه این است که به قواعد و مقرراتی که در نزد عقلا و اندیشمندان معتبر است، استناد گردد و به خبرگان و متخصصان صلاحیت دار رجوع شود و بدین وسیله بعضی از احادیث را به بعضی دیگر بازگردانده و در صورت امکان جمع بین روایات و عمل به روایتی که از نظر سندی یا مضمونی قوت و متانت بیشتر دارد، یا با قرآن کریم و سنت ثابت شده و مانند آن، موافق تر است، به این قاعده عمل شود و از رد کردن روایت و نادیده گرفتن آن خودداری گردد.

نتیجه کلام اینکه: اخبار و روایاتی که درباره "مهدویت" از معصومین علیهم السلام وارد شده، همگی باید در پرتو چنین قواعدی بحث و بررسی شود، چنانکه احادیث متواتره‌ای داریم، مورد عمل قرار گیرد، و در اخبار غیر متواتره نیز، بعضی به بعضی تقویت شده، و برخی، برخی دیگر را تفسیر کند، و اگر خبر ضعیفی هم هست، ملاحظه شواهد و قرائن و بقیه موارد تأیید معتبر، در آن عمل شود.

از این رو می‌توان گفت: هیچ‌کسی احادیث وارده در باب "عقیده به مهدویت" را مردود و شبهه‌دار نمی‌پندارد، مگر ناآگاهان به صناعت حدیث شناسی، یا آگاهانی که تحت تأثیر تبلیغات باطل و فتنه‌های گمراهی آفرین استعمارگران، با سنت پیامبر صلی الله علیه و آله به دشمنی برخاسته‌اند.

الهام‌گیری از باورداشت مهدویت

بر کسی پوشیده نیست که عقیده به ظهور حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه، عقیده‌ای است که امید می‌آفریند و نشاط و تلاش ایجاد می‌کند، سستی و ناامیدی و کسالت را از بین می‌برد، حرکت‌های اصلاح‌گرانه و اسلام‌خواهانه را تشویق می‌کند، و جان‌های شورنده بر استکبار و استضعاف را تقویت می‌نماید.

[دین] اسلام هنوز به کمال اهداف خویش نرسیده و به مرحله تحقق همه آرمان‌هایی که برای جامه عمل پوشاندن به آنها آمده است، دست نیافته است. آینده از آن اسلام است و ناگزیر باید روزی فرا برسد که اسلام عزیز بر همه گیتی حکمروا باشد و همه ستمگری‌ها و حق‌کشی‌ها را از بین ببرد.

دنیا به زودی به دامن اسلام پناه خواهد آورد و نیاز دنیا به اسلام هر روز ظاهرتر از روز پیش به چشم می‌خورد. نور اسلام هر روز روشن‌تر، و پرتوی آن هر روز درخشان‌تر از قبل در همه دنیا احساس می‌شود.

شکست نظام‌های استکباری رایج و فروپاشی احزاب شرک‌آلود غیر انسانی، و عدم موفقیت برنامه‌های اقتصادی و سیاسی آنان در گسترش امنیت و آسایش مردمی، و ناکام ماندن این سیاست‌ها در تحقق اهداف انسانی، و از بین بردن جهل و ستم و کینه‌جویی‌ها و نژادپرستی‌ها، روز به روز دل‌ها را برای قبول اسلام آماده‌تر ساخته و مردم دنیا را برای پذیرش برنامه‌های الهی آن - که یگانه راه حل مشکلات بشریت است - مشتاق‌تر می‌سازد.

بشریت سرگردان امروز، هرگز گمشده خود را در نظام‌های شرقی و غربی نیافته و نخواهد یافت؛ بلکه این نظام‌ها و مکتب‌های غیر الهی، برای انسان امروز دست آوردی جز فروماندگی بیشتر و دشوارتر شدن کارها و مشکلات و فزونی فحشا، منکرات، فساد، گردن‌فرازی و استکبار نداشته است.

«اعتقاد به مهدویت» درک ما را نسبت به «کرامت انسان» بیدار می‌کند و این باور را که: «زمین، نه از آن ستم‌پیشگان و استعمارگران؛ بلکه از آن خداست، و فرجام کار برای تقوای پیشگان است و خداوند آخرین پیامبر و رسول گرامی‌اش حضرت محمد ﷺ را با هدایت و آیین حق برای غلبه بر تمامی ادیان تاریخ فرستاده است» تقویت می‌کند و دوستی حقیقت و عدالت و نیکوکاری را در دل‌های ما جای می‌دهد و ما را برای برتری بخشیدن به کلمه توحید و برپا داشتن حدود الهی و اجرای حکم و قانون اسلام، به نهضت و قیام و امی دارد و پیوند ما را با مبادی و اصول اسلامی پایدار می‌سازد و در عمل به مسؤولیت‌هایی که برعهده داریم، مورد بازخواست قرار می‌دهد.

خدای تبارک و تعالی - که راست‌گوترین است - در این باره می‌فرماید:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ^۱

«اوست که رسول گرامی‌اش را با هدایت و آیین حق فرستاد تا آن را بر همه

دین‌ها برتری بخشد، اگرچه ناخوشایند مشرکین باشد.»

و می‌فرماید:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ
كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ
وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ

ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۱؛

«خداوند به کسانی از شما که ایمان آورند و عمل شایسته انجام دهند، وعده داده است که آنان را در زمین به خلافت رساند، چنان‌که پیشینیان آنان را خلافت بخشید و دینی را که بر ایشان پسندیده است، اقتدار و تمکین دهد و ترس و هراس را به آرامش و امنیت تبدیل کند، تا تنها مرا بپرستند و چیزی را شریک و همتای من قرار ندهند، و هرکس بعد از آن، کفر ورزد از فاسقان به شمار آید.»

و چنان‌که می‌فرماید:

وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ الْأَوَارِيثِينَ ۲؛

«ما می‌خواهیم بر مستضعفین زمین منت گذاریم و آنان را پیشوایان مردم و وارثان زمین قرار دهیم.»

و باز چنان‌که می‌فرماید:

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ۳ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ۴ وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ۵؛

«کلمه و تقدیر ما از ابتدا درباره بندگان رسالت یافته خود - قبل از انگیزش آنان به پیامبری - بر این قرار گرفته که همانا آنان یاری شدگانند و لشکریان ما پیروزمند و غلبه یافتگانند.»

۱. سوره نور، آیه ۵۵.

۲. سوره قصص، آیه ۵.

۳. سوره صافات، آیه ۱۷۱ - ۱۷۳.

اساس عقیده به مهدویت

اساس در عقیده به مهدویت و غلبه اسلام بر تمامی ادیان و منتهی شدن سیر طبیعی دنیا به حاکمیت اسلام و فرامین الهی، و یگانه شدن قوانین و نظام‌های موجود، و خلافت مؤمنان و شایستگان در زمین، و تبدیل ترس و هراس بشریت به امان و امنیت، و نابودی همه مظاهر استضعاف و استکبار، همگی در همان نیروی اولیه‌ای است که به طرزی شگفت، برای نابودی همه مظاهر شرک و استکبار و آزادسازی انسان از سلطه طواغیت و خارج ساختن بشریت از ذلت بندگی مردم به سوی عزت بندگی خداوند، در نهاد دعوت اسلام و باور توحیدی و کلمه اخلاص به ودیعت نهاده شده است.

اینکه می‌بینیم: دنیا به سوی جامعه‌ای یگانه و بین‌المللی و ادغام بعضی جوامع در بعضی دیگر و کاستن امتیازات سیاسی و نظامی و نژادی در حرکت است و دانش و پیشرفت صنعتی؛ یگانه شدن بشریت و یکی شدن اقوام و ملیت‌های مختلف را میسر ساخته است و توسعه ارتباطات و پیوندهای بین ملت‌ها و قومیت‌های گوناگون، آن را مانند اهل شهری؛ بلکه محله‌ای واحد قرار داده است؛ همگی زمینه‌ساز آینده‌ای درخشان، بر اساس تعالیم اسلام و قرآن به شمار می‌رود؛ یعنی همان‌طور که بشریت جامعه‌های قبیله‌ای را پشت سر نهاده و در حرکت خویش، به تأسیس جوامع شهرنشین، بر اساس وحدت منطقه یا منافع سیاسی یا اقتصادی یا نژادی رسیده است که هر کدام خواستار غلبه و تسلط بر دیگری است، یقیناً در همین سیر رو به رشد، روزی از این حکومت‌های جزئی و وحدت‌های ناچیز رهایی یافته و به وحدتی بزرگ و حکومتی الهی و جهانگیر - که هیچ اختصاصی به فرد یا طایفه یا منطقه یا نژادی مخصوص نخواهد داشت - دست پیدا خواهد کرد که همانا حکومت اسلام و قرآن است، حکومتی که همگان را شامل

می شود و همه در آن مساوی اند.

ما مسلمانان، همچنان که همه خبرهای غیبی خدا و پیامبر ﷺ را باور داریم و چنان که به فرشتگان خدا و کتاب‌ها و پیامبران او ایمان داریم، و آنچه را که از جزئیات و تفصیل معاد و بهشت و دوزخ و مانند آن - که جز به وسیله وحی و خبر دادن پیامبر ﷺ قابل اثبات نیست - به ما خبر داده‌اند، تصدیق می‌کنیم، همین‌طور به وعده خداوند نیز - که آن را در کتاب مجیدش خطاب به ایمان‌آوردگان و همه بشریت بیان فرموده و ما را زبان پیامبران و رسولانش نسبت به آن بشارت بخشیده، و پیامبر راستگو و امین ما آن را به آگاهی ما رسانده است - ایمان داریم و نسبت به تحقق این وعده الهی در وراثت صالحان و حکومت اسلام و قرآن در تمام جهان، تردیدی به خود راه نمی‌دهیم و از خدا می‌خواهیم که ما را بر این عقیده و بر تمام مبادی و اصول اسلامی و باورهای اصیل و صحیح، پایدار و ثابت قدم بدارد.

«رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ»^۱

«پروردگارا! بعد از اینکه ما را هدایت فرمودی، ضلالت و گمراهی را به دل‌های ما راه مده و از جانب خویش رحمتی خاص به ما عنایت کن، که همانا تو بسیار بخشنده و عنایت‌کننده‌ای.»

کتاب‌های مستقل درباره مهدویت

دانشمندان اسلامی همواره به روایات مربوط به حضرت مهدی ﷺ اهتمامی خاص داشته و در استخراج و تحقیق و رساندن آنها به جامعه و محکم کردن ایمان به آنها در قلوب مردم، سعی و تلاش فراوان داشته‌اند. از این رو علاوه بر آوردن این

۱. سوره آل‌عمران، آیه ۸.

روایات در کتب "سنن" و "مسانید" و "جوامع" و غیره، کتاب‌های روایی مستقل و مجموعه‌های احادیث خاص در این زمینه فراوان نگاشته‌اند.

از آن میان، ما به افزون از سی کتاب که به شکل مستقل، به کوشش بزرگان اهل سنت در این باره تألیف شده است، آگاهی یافتیم که به عنوان نمونه می‌توان از کتاب‌های "البیان فی اخبار صاحب الزمان" و "القول المختصر فی علامات المهدی المنتظر علیه السلام" و "عقد الدرر" و "العرف الوردی" و ... نام برد. این کتاب‌ها و نظایر آنها، کمترین چیزی را که اثبات می‌کنند، این است که "باورداشت مهدویت" باوری اسلامی است که اساس آن به کتاب و سنت نبوی صلی الله علیه و آله و سلم برمی‌گردد و همه پیشینیان و صحابه و تابعین به آن اعتقاد داشته‌اند و اختصاصی به مذهبی خاص از مذاهب مختلف مسلمین ندارد.

اینکه خود این عقیده، یکی از دلایل قطعی بر پایان یافتن سلسله پیامبران الهی به وجود شریف پیامبر گرامی اسلام «حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم» است، و اینکه آیین او هرگز نسخ نخواهد گشت و اینکه حضرت مهدی علیه السلام - چنان‌که در کتاب "المهدی" از "سنن ابوداود" آمده و احادیث صحیحه متعددی به آن تصریح دارند - دوازدهمین جانشین اوست. آخرین نفر از جانشینانی است که رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم امت خویش را به آمدن یکایک آنان بشارت بخشیده است و این بشارت همگی در احادیث گوناگونی که با سندهای فراوان در "مسند احمد بن حنبل" و "صحیح بخاری" و "صحیح مسلم" و غیر آنها نقل شده است، مورد اعتراف همگان است. هرکس بخواهد به میزان قوت و اعتبار آنچه که مدرک و مستند مسلمانان در «عقیده به مهدویت» قرار گرفته، آگاهی یابد و کثرت روایات این باب، و فراوانی مؤلفین و جمع آورندگان آنها را دریابد، و شهرت این روایات در بین اندیشمندان و دانشمندان اسلامی را غیر قابل انکار بیند، باید به کتاب‌های "جوامع"، "سنن"،

«مسانید» و کتاب‌های «تفسیر»، «تاریخ»، «رجال»، «فرهنگ‌نامه‌ها»، «لغت‌نامه‌ها» و غیر آن مراجعه نماید، تا بفهمد که برشمردن همه این احادیث و کتاب‌های مربوطه کاری بسیار دشوار است.

ما در این مختصر، تنها درباره یکی از این کتاب‌ها که پیرامون این موضوع نگاشته شده، سخن می‌گوییم و به عنوان نمونه‌ای از این‌گونه تألیفات و به عنوان دلیلی بر بسیاری چشمگیر این مطالب در کتاب‌های دیگر، به بررسی آنچه در این کتاب آمده است، می‌پردازیم. این کتاب «البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان علیه السلام»^۱ نام دارد.

اما کتاب و مؤلف آن، هر دو بی‌نیاز از تعریف هستند؛ زیرا خود کتاب از کتاب‌های مشهور و معروف است که نسخه خطی آن در چندین کتابخانه بزرگ موجود است و اخیراً چاپ جدیدی از این کتاب با استفاده از تصویربرداری از نسخه خطی موجود در کتابخانه مسجد الحرام در مکه مکرمه عرضه شده است و ما خود نیز نسخه خطی دیگری از آن را که در کتابخانه مسجد اعظم قم - از یادگارهای مرحوم مغفور آیت الله العظمی بروجردی - حفظ و نگهداری می‌شود، مشاهده کرده‌ایم.

مؤلف این کتاب، عالم بزرگ و محدث مشهور «علی بن حسام الدین بن عبدالملک المتقی الشاذلی المدینی الهندی» متوفی به سال ۹۷۷ هجری قمری است. وی نویسنده‌ای معروف است و شرح حالش در کتاب‌هایی که پیرامون زندگی نامه‌های علما و بزرگان اهل سنت نگاشته شده است، موجود است. چنان‌که

---

۱. این کتاب که متأسفانه تاکنون به فارسی ترجمه نشده است، دارای ابواب مختلف است که در هر باب مجموعه‌ای از مشهورترین و معتبرترین روایات اهل سنت، درباره حضرت مهدی علیه السلام و خصوصیات آن حضرت و نشانه‌های ظهور ایشان جمع‌آوری شده است.

در مقدمه و نسخه چاپ شده همین کتاب نیز شرح زندگانی و آثار و مقامات او درج گردیده است.

برخی از آنچه در این کتاب آمده و برآینم تا آگاهی مختصری نسبت به آن پیدا کنیم، عبارتند از: اسامی آن دسته از مشایخ و راویان و صاحبان کتاب‌های "جامع"، "سنن" و "مسانید" که احادیث مربوط به "عقیده به مهدویت" را در کتاب‌های خویش روایت کرده‌اند، و مؤلف این کتاب نیز روایات وارده را از ایشان نقل کرده است. و نیز اسامی گروهی از علمای مشهور و تابعینی^۱ که پس از عهد پیامبر ﷺ این احادیث و اخبار را روایت کرده‌اند و نیز اسامی گروهی از صحابه که خود، بدون واسطه از رسول الله ﷺ نقل حدیث کرده‌اند.

اسامی مشایخ و اساتید فن و صاحبان کتاب‌های جامع حدیث

- ۱- طبرانی ۲- ابونعیم اصفهانی ۳- خطیب بغدادی ۴- ابن ابی شیبه ۵- نعیم بن حماد، یکی از اساتید امام بخاری صاحب "صحیح بخاری" ۶- الحاکم ۷- احمد ۸- مارودی ۹- بزاز ۱۰- ترمذی ۱۱- دارقطنی ۱۲- ابن ماجه ۱۳- ابویعلی موصلی ۱۴- ابن عساکر ۱۵- مسلم ۱۶- ثعلبی ۱۷- ابوداود ۱۸- ابن جوزی ۱۹- ابن ابی اسامه ۲۰- تمام بجلی ۲۱- رویانی ۲۲- ابن منده ۲۳- حسن بن سفیان شیبانی ۲۴- عثمان بن سعید دانی ۲۵- ابوالحسن حوبی ۲۶- ابن کثیر ۲۷- ابن سعد ۲۸- واقفی ۲۹- ابوبکر بن مقرئ ۳۰- ابن مناوی ۳۱- ابوغنم کوفی ۳۲- ابن مردویه ۳۳- ابن خزیمه ۳۴- ابوعوانه ۳۵- ابوبکر اسکافی ۳۶- دیلمی ۳۷- قرطبی ۳۸- ابن

---

۱. تابعین به کسانی گفته می‌شود که زمان پیامبر ﷺ را درک نکرده‌اند؛ لکن با اصحاب و یاران نزدیک پیامبر ﷺ که پس از پیامبر می‌زیسته‌اند، همنشینی و مصاحبت داشته و از آنان نقل روایت نموده‌اند.

لهیعه ۳۹- ابوبکر احمد بیهقی ۴۰- ابوالحسن آبری ۴۱- ابن حبان ۴۲- ابوبکر احمد بن محمد بن عبدالله بن صدقه.

اسامی برخی از مشاهیر از تابعین

- ۱- عاصم بن عمرو بجلی ۲- سعید مسیب ۳- ابوجعفر محمد بن علی الباقر علیه السلام
- ۴- اسحاق بن یحیی ۵- شهر بن حوشب ۶- زهری ۷- مطر الوزاق ۸- طاووس ۹- صباح ۱۰- عمرو بن علی ۱۱- مکحول ۱۲- کعب بن علقمه ۱۳- قتاده ۱۴- عبدالله بن حارث ۱۵- محمد بن حبیر ۱۶- ارطاة بن منذر ۱۷- حکم بن عینه ۱۸- ابوقبیل ۱۹- ابن ابی طلحه ۲۰- کثیر بن مرّه ۲۱- ابن سیرین ۲۲- مجاهد ۲۳- خالد بن سعد ۲۴- ابومریم ۲۵- شریک ۲۶- ابوارطاة ۲۷- ضمرة بن حبیب ۲۸- حکم بن نافع ۲۹- خالد بن معدان ۳۰- محمد بن حنفیه ۳۱- سدی ۳۲- سلیمان بن عیسی ۳۳- بقیة بن ولید ۳۴- ولید بن مسلم ۳۵- قیس بن جابر ۳۶- عمرو بن شعیب ۳۷- ابن شوذب ۳۸- دینار بن دینار ۳۹- معمر ۴۰- فضل بن دکین ۴۱- سالم بن ابی جعد ۴۲- محمد بن صامت ۴۳- حکیم بن سعد ۴۴- ابراهیم بن میسرہ ۴۵- ابوامیہ.

اسامی روایت کنندگان درباره حضرت مهدی علیه السلام

از اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله

- ۱- علی بن ابی طالب ۲- عمار بن یاسر ۳- حذیفه یمانی ۴- ابوسعید خدری ۵- طلحة بن عبیدالله ۶- ابن عمر ۷- عبدالله بن مسعود ۸- جابر بن عبدالله ۹- عبدالرحمان بن عوف ۱۰- عمر بن خطاب ۱۱- ابن عباس ۱۲- ابوهریره ۱۳- انس بن مالک ۱۴- ابوامامه ۱۵- هلالی ۱۶- ابوطفیل ۱۷- الحسن علیه السلام ۱۸- الحسین علیه السلام ۱۹- ثوبان ۲۰- ابی بن کعب ۲۱- جابر بن سمره ۲۲- جابر صدفی ۲۳- عبدالله بن عمرو بن عاص ۲۴- عمرو بن عاص ۲۵- ام سلمه ۲۶- عایشه ۲۷- اسماء بنت عمیس ۲۸-

امّ حبیبیه.

در اینجا بعد از ذکر اسامی، به خاطر افزایش آگاهی خواننده و خالی نبودن این نوشتار از متون این احادیث و نیز به منظور کسب ثواب و اجری که در احادیثی مانند:

«مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقِيهَا»^۱

«هر کس از امت من، چهل حدیث را حفظ نماید، خداوند روز قیامت، او را به عنوان فقیه محشور می‌فرماید».

وعده داده شده است،^۲ در صد د برآمدیم که چهل حدیث از احادیث نقل شده در این کتاب را - که افزون از دویست حدیث می‌باشد - در این نوشتار ذکر نماییم. وما توفیقی الا بالله.

---

۱. از فرمایشات رسول الله ﷺ.

۲. از شافعی نقل شده است که درباره این‌گونه احادیث گفت: مراد از این چهل حدیث، احادیثی است که درباره فضایل و مناقب علی بن ابی طالب عليه السلام وارد شده است. در همین زمینه، داستان عجیبی از احمد بن حنبل نیز نقل شده است که طالبین آن می‌توانند به کتاب اربعین از شیخ ابوالفتح محمد بن احمد بن ابی الفوارس متوفی سال ۴۱۲ هجری قمری مراجعه نمایند.

چهل حدیث پیرامون
باورداشت مهدویت

چهل حدیث

۱- احمد و ابن ابی شیبہ و ابن ماجه و نعیم بن حماد در کتاب "فتن"، از علی رضی اللہ عنہ نقل کرده اند که آن حضرت فرمود: رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم فرمودند:

«الْمَهْدِيُّ مِنَّا أَهْلُ الْبَيْتِ، يُصَلِّحُهُ اللَّهُ فِي لَيْلَةٍ»؛^۱

«مهدی رضی اللہ عنہ از ما اهل بیت است، خداوند امر او را در یک شب اصلاح خواهد فرمود».

۲- ابوداود و ابن ماجه و طبرانی و حاکم، از ام سلمه روایت کرده اند که گفت: شنیدم رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم می فرماید:

«الْمَهْدِيُّ مِنْ عِزَّتِي، مِنْ وُلْدِ فَاطِمَةَ»؛^۲

«مهدی رضی اللہ عنہ از سلاله من است، از فرزندان فاطمه رضی اللہ عنہا».

۳- حاکم و ابن ماجه و ابونعیم، از انس بن مالک روایت کرده اند که وی گفت: شنیدم رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم می فرماید:

«نَحْنُ سَبْعَةٌ وُلْدِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ سَادَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ: أَنَا وَحَمْزَةُ وَعَلِيٌّ وَجَعْفَرُ

---

۱. ص ۸۹، باب ۲، ح ۱.

۲. ص ۸۹، باب ۲، حدیث ۲.

وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ وَالْمَهْدِيُّ^۱؛

«ما هفت نفر از فرزندان عبدالمطلب، سروران اهل بهشت هستیم: من و حمزه و علی و جعفر و حسن و حسین و مهدی».

۴- ترمذی به طریق صحیح از ابوهریره نقل کرده است که گفت: رسول خدا ﷺ فرمود:

«لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ، لَطَوَّلَ اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ، حَتَّى يَلِيَّ الْمَهْدِيُّ^۲؛
«اگر از عمر دنیا جز یک روز باقی نماند، خداوند آن روز را آنقدر طولانی می‌کند که مهدی ﷺ در پی آید».

۵- طبرانی در الاوسط از طریق عمرو بن علی روایتی را از علی بن ابی طالب ﷺ نقل کرده که از پیامبر ﷺ سؤال کرد:

«أَمِنَّا الْمَهْدِيُّ أَمْ مِنْ غَيْرِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: بَلْ مِنَّا؛ بِنَا يَخْتِمُ اللَّهُ كَمَا بِنَا فَتَحَ، وَبِنَا يَسْتَنْقِذُونَ مِنَ الشَّرْكِ، وَبِنَا يُؤَلِّفُ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ بَعْدَ عَدَاوَةِ الشَّرْكِ^۳؛

«آیا مهدی از بین ماست یا از بین دیگران؟ یا رسول الله! در جواب فرمود: بلکه از ماست، خداوند همچنان که به ما آغاز فرمود، به ما هم ختم خواهد کرد. به وسیله ماست که مردم از شرک نجات می‌یابند، به وسیله ماست که خداوند بین دل‌های مردم الفت و پیوند ایجاد می‌کند، بعد از آنکه به دشمنی حاصله از شرک، بینشان جدایی افتاده باشد».

۶- نعیم بن حماد و ابونعیم از طریق مکحول از علی بن ابی طالب ﷺ روایت

۱. ص ۸۹، باب ۲، حدیث ۳.

۲. ص ۹۰، باب ۲، حدیث ۵.

۳. ص ۹۱، باب ۲، حدیث ۷.

کرده‌اند که فرمود:

«قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَمِنَّا أَلْ مُحَمَّدٍ الْمَهْدِيُّ أَمْ مِنْ غَيْرِنَا؟ فَقَالَ: لَا بَلْ مِنَّا، يَخْتِمُ اللَّهُ بِهِ الدِّينَ كَمَا فَتَحَ بِنَا، يُنْقِذُونَ مِنَ الْفِتْنَةِ كَمَا أَنْقَذُوا مِنَ الشِّرْكِ، وَبِنَا يُؤَلَّفُ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ، وَبِنَا يُصْبِحُونَ بَعْدَ عَدَاوَةِ الْفِتْنَةِ إِخْوَانًا كَمَا أَصْبَحُوا بَعْدَ عَدَاوَةِ الشِّرْكِ إِخْوَانًا فِي دِينِهِمْ»^۱

«گفتم: ای رسول خدا! آیا مهدی علیه السلام از بین ما آل محمد صلی الله علیه و آله است یا از بین غیر ما؟ فرمود: نه بلکه از بین ماست، خداوند دین را همچنانکه گشود، به وجود او ختم خواهد کرد، مردم به وسیله ما از فتنه نجات می‌یابند چنانکه از شرک نجات یافتند، و به وسیله ماست که خداوند بین دل‌های مردم الفت و پیوند ایجاد می‌کند، و به وسیله ماست که مردم بعد از دشمنی برخاسته از فتنه، با یکدیگر برادر شدند».

۷- حارث بن ابی اسامه و ابونعیم از ابوسعید نقل کرده‌اند که گفت: رسول

خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«لَتَمْلَأَنَّ الْأَرْضَ ظُلْمًا وَعُدْوَانًا، ثُمَّ لَيُخْرِجَنَّ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي حَسَنًا يَمْلَأُهَا قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ عُدْوَانًا وَظُلْمًا»^۲

«زمین پر از ستم و دشمنی می‌شود و به درستی، مردی از اهل بیت من قیام خواهد کرد تا زمین را از عدل و داد پر کند چنانکه پر از دشمنی و ستم شده باشد».

۸- طبرانی در کتاب «الکبیر» و ابونعیم از ابن مسعود نقل کرده‌اند که گفت:

۱. ص ۹۱، باب ۲، حدیث ۸

۲. ص ۹۱ و ۹۲، باب ۲، حدیث ۱۰

رسول الله ﷺ فرمود:

«يَخْرُجُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي، يُوَاطِئُ اسْمَهُ اسْمِي وَخُلُقَهُ خُلُقِي، يَمْلَأُهَا قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مَلِئْتُ ظُلْمًا وَجَوْرًا»؛^۱

«مردی از اهل بیت من قیام خواهد کرد، اسمش همانند اسم من و اخلاقش همانند اخلاق من است، او زمین را پر از عدل و داد کند، چنانکه پر از ظلم و جور شده باشد».

۹- ابونعیم از حدیث نقل کرده است که گفت: رسول الله ﷺ فرمود:

«وَيُحِبُّ هَذِهِ الْأُمَّةَ مِنْ مُلُوكِ جَبَابِرَةٍ، يَقْتُلُونَ وَيُخَيِّفُونَ الْمُطِيعِينَ إِلَّا مَنْ أَظْهَرَ طَاعَتَهُمْ؛ فَالْمُؤْمِنُ التَّقِيُّ لِبَصَانَتِهِمْ بِلِسَانِهِ، وَيَفِرُّ مِنْهُمْ بِقَلْبِهِ وَجَنَانِهِ. فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يُعِيدَ الْإِسْلَامَ عَزِيزًا قَصَمَ كُلَّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَهُوَ الْقَادِرُ عَلَى مَا يَشَاءُ أَنْ يُصْلِحَ أُمَّةً بَعْدَ فَسَادِهَا. يَا حُدَيْفَةُ! لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ، لَطَوَّلَ اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَمْلِكَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي رَجُلٌ، تَجْرِي الْمَلَا حِمَّ عَلَى يَدَيْهِ، وَيُظْهِرُ الْإِسْلَامَ وَلَا يُخْلِفُ وَعْدَهُ، وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ»؛^۲

«وای بر این امت از پادشاهان ستمگر! مردم را می‌کشند و اطاعت‌کنندگان پروردگار را می‌ترسانند، مگر کسی را که فرمان‌بری و اطاعت از آنان را اظهار کند. پس انسان باایمان و پرهیزکار باید با زبانش با آنان بسازد؛ اما در قلب و با جوارحش از آنان بگریزد. پس اگر خدای بزرگ بخواهد اسلام را عزیز گرداند، هر ستمگر عناد پیشه‌ای را درهم خواهد شکست و او بر

۱. ص ۹۲، باب ۲، حدیث ۱۱.

۲. ص ۹۲، باب ۲، حدیث ۱۲.

آنچه بخواهد تواناست و می‌تواند امت را بعد از تباهی اصلاح فرماید - و حالشان را نیکو گرداند - ای حذیفه! اگر از عمر دنیا جز یک روز باقی نمانده باشد، خداوند همان یک روز را آنچنان طولانی خواهد کرد که مردی از اهل بیت من به حکومت رسد، به دست او پیشامدهایی عجیب به وقوع می‌پیوندد و خداوند - به دست او - اسلام را پیروز می‌کند و در وعده‌هایش خلاف نمی‌کند و او محاسبه‌گری سریع است».

۱۰ - حسن بن سفیان و ابونعیم از ابوه‌ریره نقل کرده‌اند که گفت:

رسول خدا ﷺ فرمود:

«لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا لَيْلَةٌ، لَيَمْلِكُ فِيهَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي»؛^۱

«اگر از عمر دنیا جز یک شب باقی نمانده باشد، خداوند در همان یک شب، مردی از اهل بیت مرا به حکومت خواهد رسانید».

۱۱ - رویانی در کتاب مسند خویش و ابونعیم از حذیفه نقل کرده‌اند که گفت:

رسول خدا ﷺ فرمود:

«الْمَهْدِيُّ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِي، لَوْنُهُ لَوْنُ عَرَبِيٍّ، وَجِسْمُهُ إِسْرَائِيلِيٌّ، عَلَى خَدِّهِ الْأَيْمَنِ خَالٌ كَأَنَّهُ كَوَكَبٌ دُرِّيٌّ، يَمَلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا كَمَا مَلَأَتْ جَوْرًا وَظُلْمًا، يَرْضَى فِي خِلَافَتِهِ أَهْلُ الْأَرْضِ وَأَهْلُ السَّمَاءِ وَالطَّيْرِ فِي الْجَوْ»؛^۲

«مهدی ﷺ مردی از فرزندان من است، رنگ رخساره‌اش، رنگ عرب‌ها و اندامش، اندام اسرائیلی‌هاست،^۳ بر گونه راستش خالی هست که مانند ستاره‌ای درخشان است. زمین را از عدالت پر می‌سازد چنان‌که از ستم

۱. ص ۹۲، باب ۲، حدیث ۱۳.

۲. ص ۹۳ و ۹۴، باب ۲، حدیث ۱۶.

۳. یعنی از نظر جثه و طول قامت مثل آنهاست.

و حَقَّ كَشْيَ پَر شَدَه بَاشَد. دَر زَمَان خَلَافَت وَ رَهْبَرِي اُو، زَمِينِيَان
وَ اَسْمَانِيَان وَ پَرنَدگان فضا راضي و خوشنود خواهند بود.»

۱۲- ابونعیم از حسین عليه السلام روایت کرده است که همانا پیامبر صلى الله عليه وآله به فاطمه
زهرا عليها السلام فرمودند:

«يَا بِنْتَهُ! الْمَهْدِيُّ مِنْ وُلْدِكَ»؛^۱

«ای دخترک من! مهدی از فرزندان تو است.»

۱۳- ابن عساکر از حسین عليه السلام روایت کرده است که همانا پیامبر صلى الله عليه وآله فرمود:

«إِبْشِرِي يَا فَاطِمَةُ! الْمَهْدِيُّ مِنْكَ»؛^۲

«ای فاطمه! تو را بشارت باد که مهدی عليه السلام از نسل تو است.»

۱۴- طبرانی در کتاب الکبیر و ابونعیم از هلال - یا هلالی - نقل کرده‌اند که

پیامبر صلى الله عليه وآله به فاطمه عليها السلام فرمود:

«وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ مِنْهُمَا - يَعْنِي الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ - مَهْدِي هَذِهِ الْأُمَّةِ.
إِذَا صَارَتِ الدُّنْيَا هَرَجًا وَمَرَجًا، وَتَظَاهَرَتِ الْفِتْنُ وَتَقَطَّعَتِ السُّبُلُ، وَأَغَارَ
بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ، فَلَا كَبِيرٌ يَرْحَمُ صَغِيرًا وَلَا صَغِيرٌ يُوقِرُ كَبِيرًا، يَبْعَثُ اللَّهُ
عِنْدَ ذَلِكَ مِنْهُمَا مَنْ يَفْتَحُ حُصُونِ الضَّلَاةِ وَقُلُوبًا غَفَلًا؛ يَقُومُ بِالدِّينِ فِي
آخِرِ الزَّمَانِ، كَمَا قُمْتُ بِهِ فِي أَوَّلِ الزَّمَانِ، وَيَمْلَأُ الدُّنْيَا عَدْلًا كَمَا مَلَأْتُ
جَوْرًا»؛^۳

«سوگند به آن که مرا به حقیقت مبعوث گردانید! مهدی این امت از نسل

این دو نفر است - اشاره به حسن و حسین عليهما السلام - زمانی که دنیا آشفته گردد

۱. ص ۹۴، باب ۲، حدیث ۱۷.

۲. ص ۹۴، باب ۲، حدیث ۱۷.

۳. ص ۹۴ و ۹۵، باب ۲، حدیث ۱۹.

و فتنه‌ها ظاهر شوند و راه‌ها کوتاه گردند و برخی مردم بر برخی دیگر هجوم آورند که نه بزرگسالان به خردسالان رحم کنند و نه خردسالان به بزرگسالان احترام نهند. در آن زمان خداوند از نسل این دو، کسی را بر می‌انگیزد که حصارهای گمراهی را می‌گشاید و دل‌های غفلت زده را بیدار می‌کند و در آخر الزمان دین را به پا می‌دارد، چنان‌که من در ابتدا آن را به پا داشتم و دنیا را از عدالت پر می‌سازد چنان‌که از ستم پر شده باشد».

۱۵- نیز او (نعیم بن حماد) از علی عَلِيٍّ و عایشه از پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نقل کرده است که

فرمود:

«الْمَهْدِيُّ رَجُلٌ مِنْ عَشْرَتِي، يُقَاتِلُ عَلِيَّ سُنَّتِي كَمَا قَاتَلْتُ أَنَا عَلِيَّ
الْوَحْيِ»^۱

«مهدی مردی از خاندان من است، او بر طبق سنت من - با مخالفین - می‌جنگد چنان‌که من بر طبق وحی الهی می‌جنگیدم».

۱۶- نیز او (نعیم بن حماد) از علی عَلِيٍّ نقل کرده است که فرمود:

«الْمَهْدِيُّ رَجُلٌ مِنَّا مِنْ وُلْدِ فَاطِمَةَ»^۲

«مهدی عَلِيٍّ مردی از - نسل - ما از فرزندان فاطمه عَلِيٍّ است».

۱۷- طبرانی از عوف بن مالک نقل کرده است که پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

«يَجِيءُ فِتْنَةٌ غِبْرَاءَ مُظْلَمَةٍ، تَتَّبِعُ الْفِتْنُ بَعْضُهَا بَعْضًا حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ
أَهْلِ بَيْتِي يُقَالُ لَهُ الْمَهْدِيُّ؛ فَإِنْ أَدْرَكَتْهُ فَاتَّبِعْهُ وَكُنْ مِنَ الْمُهْتَدِينَ»^۳

«فتنه‌ای سخت تیره و تاریک فرا می‌رسد، فتنه‌ها پشت سر هم - بر مردم -

۱. ص ۹۵، باب ۲، حدیث ۲۱.

۲. ص ۹۵، باب ۲، حدیث ۲۳.

۳. ص ۱۰۳، باب ۴، فصل ۱، حدیث ۲.

وارد می شوند، تا اینکه مردی از اهل بیت من قیام کند که مهدی خوانده می شود. اگر او را دریافتی پیروی او باش تا از هدایت یافتگان باشی».

۱۸- دانی از حکم بن عیینه نقل کرده است که گفت: به محمد بن علی عرضه داشتم: شنیدم که از نسل شما مردی ظهور می کند که در این امت عدالت را برپا می دارد، فرمود:

«إِنَّا نَرْجُو مَا يَرْجُو النَّاسُ، وَإِنَّا نَرْجُو مَا لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمَ لَطَوَّلَ اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَكُونَ مَا تَرْجُوهُ هَذِهِ الْأُمَّةُ. وَقَبْلَ ذَلِكَ فِتْنٌ شَرٌّ؛ فِئْتَنَةٌ يُمَسِّي الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، وَيُصْبِحُ مُؤْمِنًا وَيُمَسِّي كَافِرًا، فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَلْيَكُنْ مِنْ إِبْرَاهِيمَ»؛^۱

«همانا ما به همان چیزی که مردم امید دارند، امید بسته ایم و امیدواریم که اگر از عمر دنیا جز یک روز باقی نمانده باشد، خداوند همان یک روز را آن چنان طولانی کند که آنچه را این امت به آن امید بسته اند، تحقق پذیرد و قبل از آن بدترین فتنه ها پدید می آید، چنان که شخصی از برخی مردم، در شب مؤمن است و صبح که می شود کافر شده است، یا در صبح مؤمن است و شب که می رسد کافر گردیده است، پس اگر کسی از شما به چنین فتنه ای گرفتار شد، باید تقوای الهی پیشه کند و باید کساره گزینی و خانه نشینی اختیار کند».

۱۹- امام ابو عبد الله نعیم بن حماد در کتاب الفتن از عمار بن یاسر نقل کرده است:

«إِذَا قُتِلَتِ النَّفْسُ الزَّكِيَّةُ، وَأَخُوهُ نَقُلٌ بِمَكَّةَ ضَيْعَةً، نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ:

۱. ص ۱۰۴، باب ۴، فصل ۱، حدیث ۷.

أَنَّ أَمِيرَكُمْ فُلَانٌ وَذَلِكَ الْمَهْدِيُّ الَّذِي يَمْلَأُ الْأَرْضَ حَقًّا وَعَدْلًا؛^۱

«زمانی که نفس زکیه کشته شود و برادرش در مکه به نبرد ی شدید پردازد، ندا دهنده‌ای از آسمان ندا دهد که امیر و فرمانروای شما فلانی است و او همان مهدی است؛ کسی که زمین را از حقیقت و عدالت آکنده سازد».

۲۰- طبرانی در کتاب الاوسط از طلحة بن عبیدالله، از پیامبر ﷺ روایت

کرده است:

«سَتَكُونُ فِتْنَةٌ لَا يَهْدَأُ مِنْهَا جَانِبٌ إِلَّا جَاشَ مِنْهَا جَانِبٌ، حَتَّى يُنَادِيَ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: أَنَّ أَمِيرَكُمْ فُلَانٌ»؛^۲

«فتنه‌ای خواهد بود، هنوز طرفی از این فتنه آرام نگرفته که طرف دیگری بر می‌شورد - قسمتی از آن آرامش نیابد مگر آن‌که قسمتی دیگر از آن برمی‌آشوبد - تا آن‌که ندا دهنده‌ای از آسمان ندا در می‌دهد: همانا امیر و فرمانروای شما فلانی است».

۲۱- ابونعیم و خطیب در کتاب "تلخیص المتشابه" از ابن عمر نقل کرده‌اند که

گفت: رسول خدا ﷺ فرمود:

«يَخْرُجُ الْمَهْدِيُّ وَعَلَى رَأْسِهِ مَلَكٌ يُنَادِي: إِنَّ هَذَا مَهْدِيُّ فَاتَّبِعُوهُ»؛^۳

«مهدی قیام می‌کند در حالی که بالای سر او فرشته‌ای ندا می‌دهد: این مهدی است از او پیروی کنید».

۲۲- ابونعیم از علی عليه السلام روایت کرده که فرمود:

«إِذَا نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: أَنَّ الْحَقَّ فِي آلِ مُحَمَّدٍ، فَعِنْدَ ذَلِكَ يَظْهَرُ

۱. ص ۱۱۲، باب ۴، فصل ۲، حدیث ۷.

۲. ص ۷۱، باب ۲، حدیث ۱.

۳. ص ۷۲، باب ۲، حدیث ۲.

الْمَهْدِيِّ عَلَى أَفْوَاهِ النَّاسِ وَيَشْرَبُونَ حُبَّهُ، وَلَا يَكُونُ لَهُمْ ذِكْرٌ غَيْرُهُ»؛^۱

«زمانی که نداده‌سند ای از آسمان ندا می‌دهد که: حق در خاندان محمد ﷺ است. در آن هنگام نام مهدی بر زبان‌های مردم آشکار می‌گردد و محبت او را به دل می‌گیرند و از غیر او یاد نمی‌کنند».

۲۳- نیز او (نعیم بن حماد) از شهر بن حوشب نقل کرده است که گفت: رسول

خدا ﷺ فرمود:

«فِي الْمُحَرَّمِ يُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: أَلَا إِنَّ صَفْوَةَ اللَّهِ مِنْ [اخْلُقِهِ فُلَانًا] فَاسْمَعُوا لَهُ، أَطِيعُوهُ فِي سَنَةِ الصَّوْتِ الْمُعَمَّعَةِ»؛^۲

«در ماه محرم، ندا کننده‌ای از آسمان ندا می‌دهد: آگاه باشید که برگزیده خدا - از میان خلائق - فلانی است، پس فرمانش را گوش کنید و از او اطاعت کنید در سالی که جنگ‌ها و فتنه‌ها فراوان است و سال صدای آسمانی است».

۲۴- از امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب عليه السلام نقل شده است که فرمود:

«تُخْتَلَفُ ثَلَاثُ رَايَاتٍ: رَايَةٌ بِالْمَغْرِبِ وَرَايَةٌ بِالْجَزِيرَةِ وَرَايَةٌ بِالشَّامِ؛ تَدُومُ الْفِتْنَةُ بَيْنَهُمْ سَنَةً. ثُمَّ ذَكَرَ خُرُوجَ السُّفْيَانِيِّ وَمَا يَفْعَلُهُ مِنَ الظُّلْمِ وَالْجَوْرِ، ثُمَّ ذَكَرَ خُرُوجَ الْمَهْدِيِّ وَمُبَايَعَةَ النَّاسِ لَهُ بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ. وَقَالَ: يَسِيرُ بِالْجُيُوشِ حَتَّى يَسِيرَ بِوَادِي الْقُرَى فِي هُدُوءٍ وَرَفَقٍ، وَيَلْحَقُهُ هُنَاكَ ابْنُ عَمِّهِ الْحَسَنِيُّ فِي اثْنِي عَشَرَ أَلْفِ فَارِسٍ، فَيَقُولُ لَهُ: يَا بَنَ عَمِّ! أَنَا أَحَقُّ بِهَذَا الْجَيْشِ مِنْكَ، أَنَا ابْنُ الْحَسَنِ وَأَنَا الْمَهْدِيُّ. فَيَقُولُ لَهُ الْمَهْدِيُّ: بَلْ أَنَا

۱. ص ۷۳، باب ۱، حدیث ۴.

۲. ص ۷۵، باب ۱، حدیث ۹.

الْمَهْدِيُّ. فَيَقُولُ لَهُ الْحَسَنِيُّ: هَلْ لَكَ مِنْ آيَةٍ فَأَبَايِعُكَ؟ فَيَوْمِي الْمَهْدِيُّ إِلَى الطَّيْرِ فَيَسْقُطُ عَلَى يَدَيْهِ، وَيَغْرَسُ قُضَيْبًا فِي بُقْعَةٍ مِنَ الْأَرْضِ فَيُخْضِرُ وَيُورِقُ، فَيَقُولُ لَهُ الْحَسَنِيُّ: يَا بَنَ عَمِّي هِيَ لَكَ»^۱

«سه پرچم به مخالفت با یکدیگر برافراشته شود؛ پرچمی در مغرب و پرچمی در عربستان و پرچمی در شام، و فتنه و جنگ بین آنها یک سال طول می‌کشد - سپس از قیام سفیانی و ظلم و ستمی که بر مردم روا می‌دارد، یاد کرد و پس از آن از ظهور و قیام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه و بیعت کردن مردم با او در بین رکن و مقام یاد نمود - و فرمود: لشکریان خویش را حرکت می‌دهد تا در کمال آرامش و مدارا به وادی القری می‌رسند. در آنجا پسرعمویش^۲ سید حسنی همراه با دوازده هزار سوار به او می‌رسد و می‌گوید: ای پسرعمو! من به فرماندهی این لشکر سزاوارتر از تو هستم؛ زیرا من فرزند امام حسن عجل الله تعالی فرجه هستم و مهدی من هستم. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه به او می‌فرماید: بلکه من مهدی هستم. حسنی می‌گوید: آیا تو را نشانه و معجزه‌ای هست تا با تو بیعت کنم؟ پس حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه به پرنده‌ای اشاره می‌نماید و پرنده در دست‌هایش قرار می‌گیرد و نی خشکی را می‌گیرد و در زمین می‌کارد - بلافاصله - سبز می‌شود و برگ می‌دهد. آن زمان «سید حسنی» به او عرض می‌کند: ای پسرعموی من!

۱. ص ۷۶ و ۷۷، باب ۱، حدیث ۱۵.

۲. از اینکه در این روایت، چند مورد تصریح شده است که سید حسنی - که از نسل امام حسن عجل الله تعالی فرجه است - حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه را به عنوان پسرعمو خطاب می‌کند، می‌توان استفاده کرد که: قائم آل محمد عجل الله تعالی فرجه از نسل امام حسین عجل الله تعالی فرجه می‌باشد، چنان‌که عقیده همه علمای شیعه و بسیاری از بزرگان اهل سنت است، و در کتاب‌های مختلف از جمله منتخب الاثر مجموعه‌ای از روایات اهل تسنن و تشیع در این باره نقل شده است.

این مقام سزاوار توست».

۲۵- نعیم و ابونعیم از ابوسعید نقل کرده‌اند که گفت: رسول خدا ﷺ فرمود:
 «يَكُونُ عِنْدَ انْقِطَاعِ مِنَ الزَّمَانِ وَظُهُورِ مِنَ الْفِتَنِ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ الْمَهْدِيُّ،
 يَكُونُ عَطَاؤُهُ حَثِيًّا»^۱

«هنگامی که آخرالزمان شود -و یأس و ناامیدی رخ نماید- و فتنه‌ها ظاهر شود، مردی خواهد بود که مهدی نامیده می‌شود و بخشش و عطایایش ریزان و سرشار است».

۲۶- ابونعیم از عبدالرحمن بن عوف نقل کرده است که گفت: رسول خدا ﷺ

فرمود:

«يَكُونُ عِنْدَ انْقِطَاعِ مِنَ الزَّمَانِ لَيَبْعَثَنَّ اللَّهُ مِنْ عِثْرَتِي رَجُلًا أَفْرَقَ الثَّنَايَا
 أَجْلَى الْجِبْهَةِ يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا، يَفِيضُ الْمَالَ فَيْضًا»^۲

«هنگامی که آخرالزمان شود -یأس و ناامیدی و قحطی رخ نماید- به تحقیق خداوند مردی از خاندان مرا برخواهد انگيخت، دندان‌های پیشینش فاصله دار و جبینش گشاده است. زمین را از عدالت پر می‌سازد و مال فراوان می‌بخشد».

۲۷- احمد و مسلم از ابوسعید و جابر، از رسول خدا ﷺ روایت کرده‌اند که آن

حضرت فرمود:

«يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ خَلِيفَةً يُقَسِّمُ الْمَالَ وَلَا يَعْدُهُ»^۳

«در آخرالزمان خلیفه‌ای خواهد بود که مال را بدون اینکه بشمارد،

۱. ص ۸۴، باب ۱، حدیث ۳۳.

۲. ص ۸۴، باب ۱، حدیث ۳۲.

۳. ص ۸۳، باب ۱، حدیث ۲۸.

تقسیم می‌کند».

۲۸- حدیقه یمانی از پیامبر ﷺ روایت کرده که آن حضرت - دربارہ قضیه حضرت مهدی عجل الله فرجه و بیعت کردن مردم با او در بین رکن و مقام خانه کعبه و خروج او به سوی شام - فرمود:

«وَجَبْرَائِيلُ عَلَى مَقْدِمَتِهِ، وَمِيكَائِيلُ عَلَى سَاقَتِهِ، يَفْرَحُ بِهِ أَهْلُ السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ وَالْوَحْشِ وَالْحَيْتَانُ فِي الْبَحْرِ»^۱

«و جبرئیل در رأس پیشاهنگان لشکر و میکائیل در رأس دنباله داران لشکر او قرار دارند، آسمانیان و زمینیان و پرندگان و حیوانات وحشی و ماهیان دریا، همگی به ظهور او شاد می‌شوند».

این روایت را ابو عمر و عثمان بن سعید مقری نیز در کتاب «سنن» خود نقل کرده‌اند.

۲۹- احمد و باوردی در کتاب المعرفة و ابونعیم از ابوسعید نقل کرده‌اند که

گفت: رسول خدا ﷺ فرمود:

«بُشْرَاكُمْ بِالْمَهْدِيِّ! رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ مِنْ أُمَّتِي عَلَى اخْتِلَافٍ مِنَ النَّاسِ
وَزَلَا زَلًا، فَيَمَلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مِلْتُمْ جَوْرًا وَظُلْمًا، وَيَرْضَى عَنْ
سَاكِنِ السَّمَاءِ وَسَاكِنِ الْأَرْضِ، وَيُقَسِّمُ الْمَالَ صِحَاحًا بِالسُّوِيَّةِ بَيْنَ النَّاسِ
وَيَمَلَأُ قُلُوبَ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ غَنًى، وَيَسْعُهُمْ عَدْلُهُ حَتَّى إِنَّهُ يَأْمُرُ مُنَادِيًا
فَيُنَادِي: مَنْ لَهُ حَاجَةٌ؟ فَمَا يَأْتِيهِ أَحَدٌ إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ، يَأْتِيهِ بِسَأَلِهِ فَيَقُولُ:
إِنَّ السَّادِنَ يُعْطِيكَ. فَيَأْتِيهِ فَيَقُولُ: أَنَا رَسُولُ الْمَهْدِيِّ إِلَيْكَ لَسْتُعْطِيَنِي
مَالًا، فَيَقُولُ: احْثْ! فَيَحْثِي، فَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَحْمِلَهُ. فَيَلْقَى حَتَّى يَكُونَ

۱. ص ۷۷، باب ۱، حدیث ۱۶.

قَدَرًا مَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَحْمِلَهُ فَيَخْرُجُ بِهِ وَيُنْدِمُ، فَيَقُولُ: أَنَا كُنْتُ أَجْشَعُ أُمَّةٍ
 مُحَمَّدٍ نَفْسًا، كُلُّهُمْ دَعَى إِلَى هَذَا الْمَالِ فَتَرَكَهُ غَيْرُهُ، فَيُرَدُّ عَلَيْهِ فَيَقُولُ: إِنَّا
 لَا نَقْبَلُ شَيْئًا أُعْطِينَاهُ، فَيَلْبَثُ فِي ذَلِكَ سِتًّا أَوْ سَبْعًا أَوْ تِسْعَ سِنِينَ، وَلَا
 خَيْرَ فِي الْحَيَاةِ بَعْدَهُ»^۱

«شما را به مهدی بشارت باد! مردی از قریش از بین امت من، در زمانی که مردم با هم به مخالفت و ستیز بر می‌خیزند و زلزله‌ها روی می‌دهد، او زمین را از عدالت و برابری پر می‌سازد چنان‌که از ظلم و جور پسر شده باشد. آسمانیان و ساکنان زمین از او راضی و خشنود می‌شوند. او مال را به درستی و برابری بین مردم تقسیم می‌کند و دل‌های امت محمد ﷺ را از بی‌نیازی می‌آکند و عدالت او همگان را شامل می‌شود، تا آنجا که فرمان می‌دهد منادی ندا در دهد: کیست که نیازی داشته باشد؟ پس هیچ کس جز یک مرد به نزد او نمی‌آید. آن مرد نزد او می‌آید و درخواست می‌کند، می‌فرماید: به نزد نگهبان پرده‌دار برو، به تو [نیازت را] می‌دهد. به نزد او می‌رود و می‌گوید: من فرستاده مهدی هستم، نزدت آمده‌ام که مالی به من عطا کنی. پس می‌گوید: بریز و آن قدر از مال به دامنش می‌ریزد که نمی‌تواند آن را حمل کند. پس مال را بیرون می‌برد، در حالی که پشیمان است و با خود می‌گوید: من طمع‌کارترین و حریص‌ترین فرد از امت محمد ﷺ بودم، همه آنان به این مال فراخوانده شدند؛ اما جز من کسی آن را قبول نکرد. پس باز می‌گردد و پول‌ها را به نگهبان پس می‌دهد. او می‌گوید: ما چیزی را که به کسی بخشیدیم، باز پس نمی‌گیریم. پس آن

۱. ص ۷۹ و ۸۰، باب ۱، حدیث ۲۱.

حضرت، در چنان حکومتی شش یا هفت یا نه سال درنگ می‌کند و بعد از او، خیری در زندگانی نیست».

۳۰- نیز او (نعیم بن حماد) از عبدالله از ابوسعید، از پیامبر ﷺ روایت کرده است که آن حضرت فرمود:

«الْمَهْدِيُّ مِنَّا، أَجَلِي الْجِبْهَةِ أَقْنَى الْأَنْفِ»^۱

«مهدی از نسل ماست، گشاده پیشانی است و وسط بینی او قدری برآمده است».

۳۱- نعیم بن حماد از ابوسعید خدری نقل کرده است که گفت: رسول خدا ﷺ

فرمود:

«سَتَكُونُ بَعْدِي فِتْنٌ؛ مِنْهَا فِتْنَةُ الْأَحْلَاسِ يَكُونُ فِيهَا حَرْبٌ وَهَرَبٌ، ثُمَّ بَعْدَهَا فِتْنَةٌ أَشَدُّ مِنْهَا، ثُمَّ تَكُونُ فِتْنَةٌ، كُلَّمَا قَبِلَ: انْقَطَعَتْ تَمَادَتُ حَتَّى لَا يَبْقَى بَيْتٌ إِلَّا دَخَلْتَهُ، وَلَا مُسْلِمٌ إِلَّا مَلَّتُهُ حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ عَشْرَتِي»^۲

«پس از من فتنه‌هایی رخ خواهد داد؛ یکی از آن فتنه‌ها، فتنه تنگدستی و بیچارگی و خانه نشینی خواهد بود. در آن فتنه، جنگ‌ها و گریزها به وقوع می‌پیوندند، و بعد از آن فتنه‌ای سخت‌تر و پس از آن فتنه‌ای دیگر خواهد بود. هرچه گفته می‌شود: دیگر فتنه به پایان رسید، گسترش بیشتر می‌یابد، تا جایی که هیچ خانه‌ای نمی‌ماند مگر آن‌که فتنه‌ای آن را در بر می‌گیرد، و هیچ مسلمانی نیست مگر آن‌که فتنه‌ها او را دلزده و دل‌سنگ

۱. ص ۹۹، باب ۳، حدیث ۳.

۲. ص ۹۹، باب ۳، حدیث ۳.

ساخته باشد، تا اینکه مردی از خاندان من قیام کند».

۳۲- نعیم از علی علیه السلام روایت کرده است که آن حضرت فرمود:

«لَا يَخْرُجُ الْمَهْدِيُّ حَتَّى يُقْتَلَ ثَلَاثًا، وَيَمُوتَ ثَلَاثًا، وَيَبْقَى ثَلَاثًا»؛^۱

«مهدی قیام نخواهد کرد تا زمانی که یک سوم مردم کشته شوند، یک سوم

دیگر بمیرند و -تنها- یک سوم آنها باقی بمانند».

۳۳- ابن ابی شیبہ نقل کرده است که گفت: فلانی -مردی از اصحاب

پیامبر صلی الله علیه و آله - برایم روایت کرد که:

«إِنَّ الْمَهْدِيَّ لَا يَخْرُجُ حَتَّى تَقْتُلَ النَّفْسَ الزَّكِيَّةَ، فَإِذَا قُتِلَتِ النَّفْسُ الزَّكِيَّةُ

غَضِبَ عَلَيْهِمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ؛ فَأَتَى النَّاسَ، فَزَفُوهُ كَمَا

تَزِفُ الْعَرُوسُ إِلَى زَوْجِهِ لَيْلَةَ عُرْسِهَا، وَهُوَ يَمَلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا،

وَتَخْرُجُ الْأَرْضُ نَبَاتِهَا وَتَمَطِّرُ السَّمَاءُ مَطَرَهَا وَتَنْعَمُ أُمَّتِي فِي وِلَايَتِهِ نِعْمَةً

لَمْ تَنْعَمْهَا قَطُّ»؛^۲

«همانا مهدی علیه السلام قیام نخواهد کرد تا آن زمان که نفس زکیه کشته شود.

وقتی نفس زکیه کشته شد، هر کس در آسمان و هر کس در زمین است، بر

کشندگان او خشمگین می شوند، پس مردم می آیند و شادمانه گرداگردش

می چرخند چنان که در شب عروسی شادمانه گرد عروس می چرخند.

و مهدی علیه السلام زمین را از عدل و داد پر می کند و امت من در زمان ولایت

و حکومت او از چنان نعمتی برخوردار می شوند که هرگز در گذشته از آن

بهره مند نبوده اند».

۳۴- ابو عمرو دانی در کتاب «سنن» خویش از خدیفه نقل کرده است که گفت:

۱. ص ۱۰۳ و ۱۰۴، باب ۴، فصل ۲، حدیث ۴.

۲. ص ۱۱۲، باب ۴، فصل ۲، حدیث ۶.

رسول خدا ﷺ فرمود:

«يَلْتَفِتُ الْمَهْدِيُّ وَقَدْ نَزَلَ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ كَأَنَّمَا يَقْطُرُ مِنْ شَعْرِهِ الْمَاءُ. فَيَقُولُ الْمَهْدِيُّ: تَقَدَّمَ! صَلَّى بِالنَّاسِ! فَيَقُولُ عِيسَى: إِنَّمَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ لَكَ، فَيُصَلِّي خَلْفَ رَجُلٍ مِنْ وُلْدِي»^۱

«مهدی ﷺ متوجه می شود که عیسی بن مریم نازل شده است و چنان است که گویا از موهایش آب می چکد. مهدی ﷺ به او می فرماید: بفرما، پیش برو و با این مردم نماز بگذار. عیسی گوید: این نماز برای اقتدای به تو به پا داشته شده. پس پشت سر مهدی ﷺ که مردی از فرزندان من است، نماز می خواند.»

۳۵- طبرانی در کتاب الاوسط و حاکم از ام سلمه روایت کرده اند که گفت:

رسول خدا ﷺ فرمود:

«يُبَايِعُ الرَّجُلُ بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ عِدَّةَ أَهْلِ بَدْرٍ، فَيَأْتِيهِ عَصَائِبُ أَهْلِ الْعِرَاقِ وَأَبْدَالِ أَهْلِ الشَّامِ، فَيَغْزُوهُ جَيْشٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ حَتَّى أَنْتَهُوا بِالْبَيْدَاءِ خَسْفٌ بِهِمْ»^۲

«عده ای به تعداد لشکریان بدر با آن مرد - مهدی ﷺ - بین رکن و مقام کعبه بیعت می کنند، پس جمعی از بزرگان اهل عراق و صالحین اهل شام به یاری او می آیند. پس لشکری از اهل شام با او و یارانش می جنگند، تا به منطقه ای به نام بیداء می رسند، زمین آنان را (لشکر شام) را در خود فرو می برد.»

۳۶- نعیم از محمد بن حنفیه نقل کرده است که گفت: نزد علی ﷺ بودیم، پس

۱. ص ۱۶۰، باب ۹، حدیث ۹.

۲. ص ۱۱۷، باب ۴، فصل ۲، حدیث ۱۸.

مردی از او درباره مهدی عجل الله فرجه سؤال کرد، آن حضرت فرمود: هیهات، چقدر دور است! سپس با دستش نه عدد شمرد^۱ و بعد فرمود:

«ذَلِكَ يَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ، وَإِذَا قِيلَ لِلرِّجَالِ: اللَّهُ اللَّهُ! قُتِلَ؛ فَيَجْمَعُ اللَّهُ لَهُ قَوْمًا قَزَعًا كَقَزَعِ السَّحَابِ يُؤَلَّفُ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ، لَا يَسْتَوْحِشُونَ عَلَى أَحَدٍ، وَلَا يَفْرَحُونَ بِأَحَدٍ، دَخَلَ فِيهِمْ عَلَى؛ عِدَّةِ أَصْحَابِ بَدْرٍ، لَمْ يَسْبِقْهُمْ الْأَوْلُونَ وَلَا يُدْرِكْهُمْ الْآخِرُونَ، وَعَلَى عَدَدِ أَصْحَابِ طَالُوتَ الَّذِينَ جَاوَزُوا النَّهْرَ مَعَهُ»^۲

«او در آخر الزمان ظهور خواهد کرد و در زمانی که درباره اش گفته شود: خدا را! خدا را! که او کشته شده است،^۳ پس خداوند برای او از جای جای زمین گروهی را که همچون قطعه های ابر پراکنده اند، گرد هم می آورد و بین دل هایشان الفت و پیوند ایجاد می کند، به گونه ای که از هیچ کس نمی هراسند و به هیچ کس شادمان نمی شوند. به تعداد اصحاب بدر در این گروه وارد می شوند، کسانی که پیشینیان بر آنان سبقت نگرفته

۱. این نه بار باز و بسته کردن دست یا شمردن نه عدد با دست (عقد بیده تسعاً) چه مفهومی دارد؟ در این باره گفته شده است: حضرت علی عجل الله فرجه به این وسیله خواستند اشاره ای داشته باشند به اینکه تعداد امامان معصوم از نسل حسین عجل الله فرجه نه نفر است که نهمین آنان مهدی عجل الله فرجه است. از این رو، وقتی به نهمین شماره رسیدند، فرمودند: «ذَلِكَ يَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ».

۲. ص ۱۴۴، باب ۶، حدیث ۸.

۳. عبارت متن کتاب این است: «اللَّهُ اللَّهُ قِيلَ؛ يَعْنِي خُذَا رَا! خُذَا رَا! كَقَزَعِ السَّحَابِ»؛ لکن ظاهر این است که عبارت صحیح به این گونه باشد: «اللَّهُ اللَّهُ قُتِلَ؛ يَعْنِي خُذَا رَا! خُذَا رَا! كَقَزَعِ السَّحَابِ»؛ با این همه در کشف الاستار به گونه ای دیگر آمده است: «إِذَا قَالَ الرَّجُلُ: اللَّهُ تَعَالَى قُتِلَ؛ يَعْنِي مَرْدِي كَقَزَعِ السَّحَابِ».

و افزوده است که: حافظ ابو عبدالله حاکم در کتاب مستدرک خود آن را نقل کرده و گفته است که: این حدیث، بر مبنای بخاری و مسلم صحیح شمرده می شود، اگرچه خود آن دو ذکر آن را ندارند.

و پسینیان توفیق درک و وصول به آنان را نمی یابند و آنان به تعداد اصحاب طالوت اند که با او از نهر گذشتند».

۳۷- ابن ماجه و طبرانی از عبدالله بن حارث بن جزء زبیدی نقل کرده اند، که گفت: رسول خدا ﷺ فرمودند:

«يَخْرُجُ نَاسٌ مِنَ الْمَشْرِقِ، فَيُؤَطِّقُونَ لِلْمَهْدِيِّ سُلْطَانَهُ»؛^۱

«مردمی از مشرق زمین قیام می نمایند و برای سلطنت و حکومت حضرت مهدی عجل الله فرجه زمینه سازی می کنند».

۳۸- ابو غنم کوفی در کتاب فتن از علی بن ابی طالب رضی الله عنه روایت کرده است که آن بزرگوار فرمود:

«وَيْحاً لِلطَّالِقَانِ! فَإِنَّ اللَّهَ بِهَا كُنُوزٌ لَيْسَتْ مِنْ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ؛ وَلَكِنْ بِهَا رِجَالٌ عَرَفُوا اللَّهَ حَقَّ مَعْرِفَتِهِ، وَهُمْ أَنْصَارُ الْمَهْدِيِّ فِي آخِرِ الزَّمَانِ»؛^۲

«آه از طالقان - رحمت باد بر طالقان! - خدا را در آن شهر گنجینه هایی است که از طلا و نقره نیستند؛ بلکه در آن مردانی هستند که خدا را به حقیقت معرفت شناخته اند و آنان در آخر الزمان، یاوران مهدی عجل الله فرجه خواهند بود».

۳۹- ابونعیم از ابوسعید نقل کرده است که گفت: رسول خدا ﷺ فرمود:

«مِنَّا الَّذِي يُصَلِّي عِيسَى بِنُ مَرْيَمَ خَلْفَهُ»؛^۳

«از نسل ماست آن کسی که عیسی بن مریم پشت سر او نماز می خواند».

۴۰- ابوبکر اسکافی، در کتاب فوائد الاخبار از جابر بن عبدالله نقل کرده است

که گفت: رسول خدا ﷺ فرمودند:

۱. ص ۱۲۷، باب ۷، حدیث ۲.

۲. ص ۱۵۰، باب ۷، حدیث ۱۴.

۳. ص ۱۵۸، باب ۹، حدیث ۱.

«مَنْ كَذَّبَ بِالذَّجَالِ فَقَدْ كَفَرَ، وَمَنْ كَذَّبَ بِالْمَهْدِيِّ فَقَدْ كَفَرَ»^۱

«کسی که دجال را تکذیب کند کافر شده، و کسی که مهدی علیه السلام را تکذیب

کند کافر شده است.»

خدای تعالی را سپاس می‌گوییم که مرا به نقل این چهل حدیث از بین روایات

وارد شده درباره حضرت مهدی علیه السلام شرافت و توفیق بخشید.

در این باره، هرکس خواستار احادیثی بیشتر و بحثی گسترده‌تر است، می‌تواند

در کتاب‌های "مسانید" و "جوامع" و کتاب‌های مبسوطی چون "بحار الانوار"

و "العوالم" و کتاب "کمال الدین" از شیخ صدوق و "غیبت" از شیخ طوسی و "کفایة

الاثر" و کتاب ما "منتخب الاثر" به بررسی و تحقیق پردازد. الحمد لله رب العالمین

۱۲ رجب الخیر ۱۴۰۱

قم مقدسه

لطف الله صافی گلپایگانی

به سوی دولت کریمه

سخنی با منتظران

برادر و خواهر عزیز که روز و شب در انتظار ظهور آقا و مولایت و مولای همه، حضرت صاحب الامر مهدی علیه السلام هستی، به یاد آن زمان و آن عصر الهی اشک شوق می ریزی و آرزو می کنی در التزام رکاب آن حضرت به درجه رفیعه شهادت برسی، در روزهای عید فطر و قربان و غدیر و هر روز جمعه دعای ندبه^۱ را عاشقانه با آن شور و سوز و گریه و ندبه می خوانی و با هر وسیله ممکن می خواهی ارتباط خود را با آن حجت خدا، زنده و زنده تر سازی.

درود بر تو و آفرین بر احساسات پاک و تابناک

«ثَبَّتَكَ اللهُ عَلَى هَذِهِ الْحَالَةِ النُّورِيَةِ الرَّوْحَانِيَةِ لَقَدْ فَزْتَ فَوْزاً عَظِيماً».

عزیزان منتظرا شما که به حق، رضای امام زمان - ارواحنا فداه - را فوز اکبر می دانید، ویژگی هایی که در این نوشتار می خوانید برخی از خصوصیات نظام و جامعه ای است که شما منتظر آن هستید؛ هر کس در خط ولایت و انتظار قدم برمی دارد، باید آن ویژگی ها را بشناسد و خودش را با توجه به آنها، به طوری که

---

۱. دعای ندبه که مشتمل است بر عقاید شیعه و تأسف بر غیبت حضرت قائم علیه السلام ... منقول است که سنت است این دعای ندبه را در چهار عید بخوانند (یعنی در روز جمعه و روز عید فطر و روز عید قربان و روز عید غدیر). زاد المعاد علامه مجلسی رحمته الله، ط اسلامیه، ص ۴۹۱.

لایق عضویت در آن جامعه جهانی و الهی شود، بسازد؛ باید همه این ویژگی‌ها را دوست داشته و برای تحقق آنها در جامعه و کشور و شهرش تلاش نماید؛ کسانی که به ارزش‌های ضد آن جامعه جهانی گرایش دارند، باید در وضع خود تجدید نظر کنند و با گرایش به ارزش‌های اسلامی صداقت خود را در دعوی انتظار نشان بدهند و با اجرای احکام الله و اقامه عدل و قسط و احقاق حقوق و ساده زیستن و حفظ شخصیت اسلامی خود، رضای آن آقای عزیز و موعود انبیا را فراهم نمایند.

«اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ، تُعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ»؛^۱

«خداوندا ما دولت باکرامتی را از لطف تو مشتاق هستیم که با آن اسلام و اهلش را عزیز گردانی».

یکی از برنامه‌های مهم رسالات انبیا، خصوصاً رسالت رسول خاتم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، سوق دادن جامعه اسلامی به سوی امت واحد و دولت عدل جهانی است که این برنامه در متن دعوت اسلام قرار گرفته و به طور حتم و یقین با ظهور حضرت مهدی -صلوات الله و سلامه علیه- این جامعه و حکومت برقرار می‌شود و دنیا تحت یک نظام و قانون واحد و امت واحد اداره خواهد شد؛ این وعده الهی است که قرآن کریم و احادیث بسیار و متواتر بر آن دلالت و صراحت دارند.

از جمله در سوره توبه آیه ۳۳ و در سوره صف آیه ۹ می‌فرماید:

«هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ»؛

«او (خدا) کسی است که پیامبر خود را به هدایت و دین حق فرستاد تا

اینکه دین حق را بر هر دین دیگر غالب نماید».

اهل ادب می‌دانند: اگر لام در "ليظهره" لام غایب و نهایت باشد، مفاد آیه این

۱. مفاتیح الجنان، مرحوم حاج شیخ عباس قمی، دعای افتتاح.

است که: این دین حق پیش می‌رود تا خدا آن را به نهایت کمال برساند و بر همه ادیان غالب گرداند. و اگر لام برای تعلیل باشد، باز هم علت غایی فرستادن پیامبر را که غلبه یافتن دین او بر همه ادیان است، بیان می‌نماید.

و نیز در همین دو سوره وعده می‌دهد: تلاش‌های کفار که می‌خواهند با دهان‌های خود نور خدا را خاموش کنند، نقش بر آب و بی‌نتیجه خواهد شد و خدا نورش را تمام و کامل می‌گرداند.

در سوره انبیا، نور، قصص، صفات و سوره‌های دیگر قرآن، آیات متضمن وعده و بشارت به این ظهور و این حکومت الهی بسیار آمده است.

و در احادیث معتبر که در جوامع حدیث و صحاح و مسانید شیعه و سنی روایت شده، نیز این وعده به صراحت داده شده است.

در تأکید بر حتمیت این ظهور و اینکه وقوع آن - هرچند به تأخیر افتد - تخلف‌ناپذیر است، یکی از روایات معروف که اشعار به امتداد بسیار طولانی زمان قبل از ظهور دارد، به این مضمون است:

«اگر از دنیا باقی نماند مگر یک روز، خدا آن قدر آن را طولانی و دراز می‌نماید تا امام موعود ظهور نماید و عالم را پر از قسط و عدل نماید، چنان‌که پر از ظلم و جور شده است»^۱.

بدیهی است: شخص مؤمن به خدا و رسول؛ نه وقوع این ظهور را استبعاد می‌نماید؛ چون خداوند متعال بر هر امری قادر و تواناست، خدایی که این عوالم بزرگ و کوچک و این میلیاردها و میلیاردها کسکشان‌ها و منظومه‌ها را آفریده

---

۱. مراجعه شود به مجموعه احادیث در این مورد به کتاب «معجم احادیث الامام المهدي عليه السلام»، ج ۱، احادیث النبی ﷺ.

و عجایب و نیروهایی که در ذرات این عالم و اتم‌ها خلق کرده است، عقل بشر را به حیرت انداخته و کوچک‌ترین مخلوق او، اندیشه‌های همه کاوش‌گران را به خود مشغول ساخته است، قادر است مقدمات و تمام اسباب این ظهور را فراهم نماید. و نه در صدق پیامبری که وعده‌های بسیارش از غیب و آینده جهان و اشخاص به وقوع پیوسته، شک و تردید می‌نماید؛ چون واضح است زمینه تصدیق پیغمبر ﷺ بعد از وقوع این همه خبرهای غیبی قرآن کریم و خود آن حضرت و امیرالمؤمنین علی علیه السلام برای کسانی که در بسیاری از این وعده‌ها، صدق آن حضرت را تجربه کرده و درک نموده‌اند، به مراتب زیادتر و وسیع‌تر از آغاز ظهور اسلام و اعلام این وعده‌هاست. با این حال، مسلمانان مؤمن و روشندل که به آن حضرت ایمان آورده بودند، به همه وعده‌های آن حضرت ایمان محکم داشتند. توضیحاً اضافه می‌شد: پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله از آغاز بعثت و هنگامی که خودش بود و غیر از فرزند نورسته عمویش ابوطالب، علی علیه السلام و همسر بیداردل و آگاهش خدیجه رضی الله عنها که علناً ایمان و همبستگی خود را به او اعلام می‌کردند، و غیر از ابوطالب که یگانه حامی و پشتیبان و مدافع او بود و ایمان خود را مانند مؤمن آل فرعون کتمان می‌کرد و کمتر به زبان می‌آورد، طرفدار و همراه و یار و یاور نداشت و همه سران کفار و بت پرستان و گردن‌کشان قریش در برابر او بودند و دعوت او را به مسخره و استهزا می‌گرفتند و نفوذ او را در یک روستا و یک قبیله باور نمی‌کردند، در آن هنگام مردم را به پرستش خدای یگانه دعوت می‌کرد که بگویند: "لا إله إلا الله" تا مستکبران و ابرقدرت‌های جهان را از مرکب استکبار و قدرت پیاده کرده و خلع سلاح نمایند و گنج‌ها و خزاین آنها را انفاق نمایند و ... برای بسیاری - غیر از آن چهار نفر (شخص پیامبر صلی الله علیه و آله و ابوطالب و علی و خدیجه رضی الله عنها) - این وعده‌ها از جانب کسی که در شهر و محله خودش در معرض اذیت و آزار است و قوم

و قبیلدهاش با او به شدت به ضدیت برخاسته و هیچ لشکر و سپاه و تجهیزات و امکانات مادی در اختیار ندارد، باور کردنی و به اصطلاح امروز واقع بینانه و دوزاندیشانه نبود؛ ولی همان مردم دیدند که زمان به سرعت گذشت و در مدت کوتاه بیست و سه سال عصر رسالت، اسلام مشکلات بسیار بزرگی را یکی پس از دیگری پشت سر گذاشت، همه اقوام و قبایل را به دین خدا فراخواند و همه فوج فوج به اسلام گرویدند و عادات ناپسندی که شمشیر و زور هیچ امپراتوری نمی توانست تغییر دهد متروک و فراموش شد.

زن ها که در آن جامعه ضد انسانی زنده به گور می شدند، آزاد شدند. ربا و قمار و میگساری و فحشا و آدم کشی و راهزنی همه منسوخ گردید و جای خود را به اخلاق و روش های انسانی داد و از همه مهم تر و بالاتر؛ کیش بت پرستی که با خون و جان مردم درآمیخته بود، محو و نابود و همه بت ها شکسته و معدوم گردید و دین توحید، آن دل های سخت و تیره را نرم و روشن نمود و صدای دلنواز «أشهد أن لا إله إلا الله» پرده های شرک را پاره کرد؛ علاوه بر مکه و مدینه، تمام شبه جزیره در قلمرو نظام الهی اسلام قرار گرفت و دعوت آن حضرت دل ها را مسخر نمود و به آینده امیدوار ساخت. پس از آن هم قلمرو نفوذ اسلام آن گونه گسترش یافت و اسلام دل های مردم هوشمند ایران را که از مظالم نظام استبدادی شاهنشاهی و تبعیضات طبقاتی به ستوه آمده بودند، فتح نمود و هنوز یک قرن نگذشته اسلام از شرق تا دیوار چین و از سوی غرب به دریای آتلانتیک رسید.

با این رویدادها، همه صدق دعوت پیغمبر اعظم ﷺ و قوت دعوت و نفوذ رسالت او را که از پشت پرده های ضخیم عادات و تعصبات و اخلاق زشت به درون قلوب وارد می شد و مردم را منقلب و شیفته و دلباخته اسلام می ساخت، همواره ظاهر می شد و مسلمانان با اطمینان به اینکه آتیه روشن و تابناکی در پیش دارند، به

جلو می‌رفتند و از مهالک و انبوه لشکریان تا دندان مسلخ ایران و روم و آن همه تشریفات رعب‌آمیز نمی‌هراسیدند.

این وقایع که رسول خدا ﷺ از آن خبر داده بود، صدق دعوت آن حضرت را بر همگان آشکار و آشکارتر ساخت و باورها را به نبوت و رسالت محکم‌تر نمود و همه را در انتظار وقوع این وعده قرآنی - که اسلام بر همه ادیان غالب و حکومت عدل الهی جهانی برقرار خواهد شد - قرار داد، حصول آن همه وعده‌ها و وقوع آن همه خبرهای غیبی را همه دیدند؛ حصول این وعده را نیز همگان خواهند دید.

ان شاء الله

امداد غیبی

و

ویژگی‌های جامعه موعود

امداد غیبی و ویژگی‌های جامعه موعود

برحسب آنچه از آیات و احادیث استفاده می‌شود، این ظهور پس از امتحانات شدید و رفتن بسیار به مدد الهی همراه با معجزات و خوارق عادات و آیات بزرگ تحقق می‌یابد و ویژگی‌هایی که دارد، اگرچه تمام در ضمن تعالیم اسلام بیان شده است و برخی از آن ویژگی‌ها را در عصر رسالت و عصر زمامداری امیرالمؤمنین علی علیه السلام مشاهده می‌کنیم؛ ولی فعلیت تمام آنها در جامعه موعود تحقق خواهد یافت.

شناخت این ویژگی‌ها از نظر عقیده و ایمان و معرفت امام علیه السلام دارای اصالت و اهمیت است، تا آنجا که در خبر مشهور بین مسلمین از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت می‌شود:

«هر کس بمیرد و امام زمان خود را نشناخته باشد، مرده است به مردن جاهلیت».^۱

و فخر رازی روایت می‌کند از آن حضرت:

«هر کس بمیرد و امام زمان خود را نشناسد، بمیرد اگر می‌خواهد یهودی

---

۱. غیبت نعمانی، ص ۱۲۹، حدیث ۶.

و اگر می‌خواهد نصرانی^۱.

و از نظر اسلام‌شناسی و شناخت نوع حکومت و چگونگی و اهداف حکومت در اسلام و ولایت حاکم و مسایل مهم دیگر نیز ارزنده و مفید است. و از این نظر که آن جامعه و آن نظام، جامعه و نظام کامل اسلامی و تمام شرعی است، نظامی الگو و اسوه و معیار و میزان است و جوامع کوچک یا بزرگ، هر چه به آن همانندتر و شباهت بیشتر داشته باشند، مشروعیت بیشتر دارند، شناخت این جامعه برای تعیین جهت و سمتی که جوامع باید به سوی آن داشته باشند، مفید و سودمند است.

و بالاخره از این لحاظ که مؤمنان به آن ظهور و وعده الهی، مشتاقانه در انتظار آن هستند و برای وقوع آن تحول بزرگ جهانی و الهی، چشم به آینده دوخته و در هیچ شرایطی از بهبود اوضاع ناامید نمی‌شوند و در میان طوفان‌های شداید و سختی‌های قوی القلب، باایمان، استوار و محکم، به آینده امیدوار و با قاطعیت به سوی جلو قدم بر می‌دارند و بر کوشش و تلاش و اقدام خود می‌افزایند، شایان اهمیت است.

از همه این جهات و ابعاد دیگر، شناخت این جامعه به استقامت فکر و اخلاق و اعمال انسان کمک می‌نماید؛ اما در این گفتار به این فایده و وظیفه بزرگ نظر و اشارت داریم که چنین جامعه یگانه‌ای را که انبیای گذشته بشارت آن را داده‌اند و آیات قرآن مجید و روایات متواتر، با صراحت به تحقق آن تأکید دارند و آن را اوج کمال اجتماع بشری و نظام عدل کامل الهی معرفی کرده‌اند.

۱. قال رسول الله ﷺ: «من مات ولم يعرف إمام زمانه فلیمت إن شاء یهودياً وإن شاء نصرانياً»؛ رساله المسائل الخمسون فخر رازی، ص ۳۸۴، مسأله ۴۷ (این رساله در ضمن کتابی به نام «مجموعه الرسائل» در مصر به سال ۱۳۲۸ هـ ق چاپ شده است).

هرکس که به آن معتقد است، باید به سوی آن گام بردارد و ویژگی‌های آن را در خود و جامعه متجلی سازد.

باید فاصله را با آن کم کرد و با تلاش و مجاهده به آن نزدیک و نزدیک‌تر شد. باید به شدت پرهیز کنیم از اینکه فاصله ما و جامعه مان با آن جامعه و رهبر عزیز آن زیاد شود و از او دور باشیم.

باید اخلاق و اعمالی را که با عضویت در چنان جامعه‌ای سازگار نیست و صاحب آنها از آن جامعه مطرود است، ترک کنیم و برای قبول شدن در چنان جامعه‌ای خود را بسازیم و تلاش نماییم؛ و این است معنای صحیح انتظار.

اصلاً یکی از فواید بزرگ معرفت پیغمبر و امام و یکی از حکمت‌های گزینش پیغمبر و امام از خود بشر همین است که آنها اسوه باشند و رفتار و روش و سیره آنها - علاوه بر گفتار و تعلیمات قولی آنان هم - راهنمای زندگی باشد که در قرآن مجید می‌فرماید:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾^۱

«البتّه شما را در اقتدا کردن به رسول خدا خیر و سعادت بسیار است».

و هم می‌فرماید:

﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبَسُونَ﴾^۲

«چنانچه فرشته‌ای نیز به رسالت بفرستیم، هم او را به صورت بشری درآوریم و بر آنان همان لباس که مردمان بپوشند، می‌پوشانیم».

بلکه در معرفت خداوند متعال که بالذات کمال انسان است و نهایت همه

۱. سوره احزاب، آیه ۲۱.

۲. سوره انعام، آیه ۹.

کمالات است و بالاتر از آن کمالی نیست، همین کیفیت برای شخص خداشناس ارزنده است که با معرفت به اسماء الحسنی و صفات علیای الهی، چنانکه فرموده‌اند: «تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللَّهِ»؛ تخلق به این اسما و صفات را وجهه همت قرار می‌دهد؛ مثلاً چنانکه خداوند ستار العیوب و غفار الذنوب و حلیم و علیم و بخشنده و مهربان و شکور و محسن و... است، بنده خداشناس و کمال دوست او نیز خود را به این صفات متحلی می‌سازد.

معرفت امام وقت و صاحب عصر و ولی امر و آن موعود عظیم‌الشان نیز باید همین اثر را داشته باشد و کیمیایی باشد که مس وجود دوست و منتظران او را به طلای اصل و خالص مبدل نماید.

باید در شخص عارف به آن حضرت و سیره و اعمال و برنامه‌های آن بزرگوار، عملاً علاقه به آن اخلاق و روش ظاهر باشد که از صمیم جان مشتاق حضور و عضویت در آن جامعه موعود باشد.

بنابراین معرفت امام عصر، حضرت مهدی موعود - ارواح العالمین له الفداء - و شناخت و ویژگی‌های ظهور و حکومت و چگونگی اداره و نظامی که در عالم برقرار می‌کند و جامعه‌ای را که به وجود می‌آورد، برای ما که در عصر غیبت و عصر امتحان زندگی می‌کنیم، بسیار سودمند و لازم است.

هم راهنما و خط دهنده است، و هم عامل مهمی در بازسازی از خطا و گناه و اخلاق ناپسند، و هم مشوق میل و اقبال به کارهای نیک و عدالت و التزام و احترام به نظامات شرعی است.

تذکر لازم

پیش از اینکه به بیان ویژگی‌های جامعه موعود بپردازیم، این تذکر لازم است که ویژگی‌های جامعه جهانی اسلامی، ویژگی‌های نظام و جامعه اسلامی است که

به سوی دولت کریمه • امداد غیبی و ویژگی‌های جامعه موعود ■ ۳۷۷

باید در جهان برقرار شود و هدف‌های بعثت حضرت خاتم الانبیا ﷺ است؛ آن جامعه جهانی ادامه تحقق اهداف انقلاب عظیم اسلام است.

آنچه از این ویژگی‌ها تاکنون تحقق نیافته، یا به طور کامل حاصل نشده است، به واسطه فقدان شرایط خارجی یا موانع است؛ رسیدن جامعه به آن جامعه جهانی، سیر اسلام و دعوت حضرت رسول خدا ﷺ است که این رسالت و دعوت، به آن نقطه کمال و فعلیت اهدافی که داشته و دارد، خواهد رسید.

وما ذلك على الله بعزيز

قوانین حاکم، قوانین واحکام اسلام است

قوانین حاکم بر این نظام و اجتماع، قوانین اسلام است که به وسیله وحی اعلام شده و احدی می تواند چیزی بر آن بیفزاید یا چیزی را از آن کم کند که

«حلال محمد ﷺ حلال الی یوم القیامة و حرام محمد ﷺ حرام الی

یوم القیامة».

باید همگان خصوصاً هیأت حاکمه در این خط مستقیم با احساس مسؤولیت و تعهد قدم بردارند و هوی و سلیقه های شخصی یا گروهی خود را کنار بگذارند و به راست و چپ منحرف نشوند، چنانکه در حدیث است، از شخص رسول اکرم ﷺ که می فرمایند:

«لا یكون العبد مؤمناً حتی یكون هواه تبعاً لما جئت ولا یزیغ عنه به»؛

«بنده ای مؤمن نخواهد بود تا هوی و خواست او تابع آنچه من آورده ام

باشد و از آن مایل نشود».

جلوه های بسیاری از این احساس مسؤولیت و خوف از خدا را در ارتباط با زمامداری و اداره اجتماع و حقوق مردم مخصوصاً محرومان و مستضعفان و طبقات به ظاهر پایین اجتماع در زندگی رسول خدا ﷺ و امیرالمؤمنین علی ﷺ

به سوی دولت کریمه • قوانین حاکم، قوانین و احکام اسلام است ■ ۳۷۹

دنیا مشاهده کرد که در ادای تکالیف و وظایف خود، ذره‌ای کوتاهی ننموده‌اند؛ لیکن از این مسؤولیت زمامداری به شدت نگران بوده و می‌گریستند، و نشان دادند که در نظام اسلام اگر زمامداری تکلیف و وظیفه نبود، هیچ انگیزه‌ای صاحبان شرعی این مقام را به قبول آن بر نمی‌انگیخت.

در اینجا در رابطه با زمامداری و مدیریت‌ها در سطوح مختلف، درس‌های بسیار آموزنده در سیره پیغمبر و امیرالمؤمنین علی - علیهما الصلاة والسلام - داریم که متأسفانه به خاطر طولانی شدن کلام از بیان آنها معذوریم.

حاکم خلیفة الله و امام زمان است

حاکم و رهبر و پیشوای کل نظام موعود جهانی مانند نظام مدینه در عصر رسول اکرم ﷺ و نظام کوفه در عصر امیرالمؤمنین علی علیه السلام، نایب خدا و خلیفة الله است که عادل و معصوم از گناه و خطا و عمل به هوای نفسانی است؛ در پرهیزکاری و رعایت حق و عدالت، در تصمیمات و عزل و نصب و تصرف در بیت المال الگو و نمونه و آئینه تمام نمای قوانین عدل و قسط اسلام است.

علامه حلی رحمته الله علیه^۱ در کتاب الفین، یک هزار دلیل محکم اقامه فرموده است که: امام و خلیفه خدا و رهبر جامعه باید به آن متصف و متحلی باشد و در این امت برای احدی غیر از فاطمه زهرا و ائمه اثنی عشر علیهم السلام - که امامت و خلافت آنها بر حسب صدها حدیث معتبر منصوص است - قابل اثبات نیست.

و از جمله آیاتی که بر لزوم صلاحیت علمی، عملی و اخلاقی رهبر آن نظام منصوص - که یگانه نظام مشروع است - بر آن استناد شده است، این آیات است:

﴿أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ مَنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ﴾^۲

۱. شرح حال علامه حلی در تمام کتابهای رجال و تراجم و معاجم مضبوط است.

۲. سوره یونس، آیه ۳۵.

به سوی دولت کریمه • حاکم خلیفه الله و امام زمان است ■ ۳۸۱

«آیا کسی که راه می‌نماید (مردم را) به سوی حق، سزاوارتر است که از او پیروی کنند، یا کسی که خود راه نمی‌یابد مگر آن‌که راهنمایی‌اش کنند».

﴿ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴾^۱

«آیا یکسانند آنان که می‌دانند و آنان که نمی‌دانند؟!».

﴿ وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴾^۲

«(به یاد آور) زمانی که آزمود ابراهیم را پروردگارش به اموری چند، پس او به انجام رسانید آنها را، خدا گفت: البته من قرار دادم تو را برای مردم پیشوا (در دین). ابراهیم گفت: و از فرزندان من نیز (چنین فرما). خدا گفت: نرسد عهد من (که امامت است) به ستمکاران».

بدیهی است مقام امامت که اعظم مناصب و خلافت الله است، به کسی اعطا می‌شود که از همه صالح‌تر و عالم‌تر و پاک‌تر باشد و سوابق سوء و انحراف از حق در پیرونده زندگی‌اش ثبت نشده باشد.

در این نظام، درگزینش برای مقامات پایین نیز همین اصل صلاحیت علمی و عملی و قدرت بر اداره و حسن تدبیر معیار است و با وجود اصلح و اَلِيق و اعلم، به صالح و لایق و عالم مقامی اعطا نمی‌شود.

از خیانت‌های بزرگ در دایره این نظام، این است که: مقام و منصبی به کسی اعطا شود در حالی که شخص دیگری برای تصدی آن مقام صالح‌تر از او باشد، چنان‌که قبول هر مقام و منصب با علم به صلاحیت و کفایت بیشتر دیگری نیز جایز

---

۱. سوره زمر، آیه ۹.

۲. سوره بقره، آیه ۱۲۴.

نیست و در نظام اسلام، هیچ کس خود را به جای صالح تر از خود معرفی نمی کند و نامزد مقامی که صالح تر از او برای آن نامزد شده است، نمی نماید؛ اگر هم به او پیشنهاد کنند، مردم را به اصلح از خود راهنمایی می نماید.

این روشی است که در جوامع کنونی غیر مسلمان دنیا اصلاً دیده نمی شود و در جوامع اسلامی هم به ندرت مشاهده می شود. و در پایان مناسب است به سخن جامع و کامل خلیل بن احمد^۱ اشاره کنیم، که از او پرسیدند: دلیل بر امامت علی علیه السلام بر کل امت چیست؟

آن مرد بزرگ این گونه پاسخ داد:

«احتیاج الكل اليه و غناؤه عن الكل دليل على انه امام الكل»؛

«محتاج بودن همه به وی (حضرت علی علیه السلام) و بی نیازی او از همه کس،

دلیل آن است که او امام و پیشوای همه است.»

---

۱. در مورد خلیل بن احمد مراجعه شود به لغت نامه دهخدا و تأسیس الشیعه ص ۱۵۰ تا ۱۵۴ و ص ۱۷۸ و ۱۷۹ و نور القیس ص ۵۶ و ۵۷ که در آن کتاب، مؤلف در ضمن ترجمه او، کلام ممتاز دیگری از خلیل بن احمد، در بیان برتری امیرالمؤمنین علی علیه السلام بر سایر اصحاب و تشاکل با یکدیگر و تفرده امام علیه السلام به خصائص عالی نقل نموده است.

امتیازات و تبعیضات نژادی و طبقه‌ای وجود ندارد

امتیازات نژادی و طبقه‌ای و صنفی و القاب و عناوین ظاهری در جامعه اسلامی - که جامعه موعود جهانی و همگانی خواهد بود - ملغی و بی اعتبار است؛ در برابر قانون همه با هم برابرند؛ عالم با جاهل، عادل با فاسق، والی و رئیس، و صاحب هر مقام سیاسی با هر شخصی عادی و متعارف مساوی هستند؛ مثلاً حکم قتل عمد، قصاص و حکم قتل شبه عمد و خطا، دیه است؛ قاتل هرکس که باشد و مقتول هم هرکس باشد، و همچنین حکم خدا در مورد سارق با شرایطی که در فقه بیان شده، قطع دست است و حکم زانی رجم یا جلد است؛ سارق وزانی، هرکس و فرزند هرکس و صاحب هر سابقه و وابسته به هرکس و هر فامیل باشد، حکم هرگز تفاوت نخواهد کرد.

این ویژگی جامعه بزرگ اسلامی را در سیره شخص پیغمبر اکرم ﷺ و امیرالمؤمنین علی علیه السلام در جامعه اسلامی مدینه و کوفه ملاحظه کنید، در این دو جامعه احکام اسلام نسبت به همگان به طور مساوی اجرا می شد، همان طور که در نماز جماعت فقیر در کنار غنی، سیاه در کنار سفید و بنده در کنار مولی یا در صف مقدم قرار می گرفت، در اجرای احکام سیاسی و انتظامی نیز به همه به طور مساوی

نگاه می شد و حتی به مجالست و معاشرت با فقرا بیشتر رغبت نشان می دادند و آن را عامل تربیت و توانمندی روح و موجب تقرب به خدا می دانستند و به عکس مجالست با اغنیا و توانگران و مرفهان را که نسبت به اسلام و مسلمین و اوضاع اجتماعی بی تفاوت بودند، موجب دل مردگی و سقوط انسان می شمردند.

برحسب قرآن مجید و تفاسیر، ملاء و سران قریش از حضرت تقاضا کردند که از فقرا و طبقات پایین اجتماع فاصله بگیرد؛ زیرا حضور آنها را با خودشان خلاف شأن و اعتبار پوچ خود می دانستند، وقتی پیشنهاد دادند که مجلس آنها با مجلس این به اصطلاح اشراف از هم جدا باشد؛ حضرت نپذیرفت و این آیه نازل شد:

﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدْوَةِ وَالْعَشيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ
وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن
ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوِيَهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا ۱﴾

«خودت را با آنها که خدا را در بامداد و شامگاه می خوانند و وجه او (قرب رضای او) را می خواهند، شکیباً بدار و چشم‌هایت را از آنها برنگردان در حالی که خواستار زینت زندگی دنیا باشی، و اطاعت نکن کسی که دلش را از یادمان غافل کرده‌ایم (و از لذت یاد خودمان محروم ساخته‌ایم) و پیروی هوای خود کرده و کارش از حد گذشته و در افراط افتاده است».

در احادیث به این مضمون رسیده است که: روزی یک نفر از اغنیا نشسته بود، یکی از فقرا وارد شد و در کنار او نشست. مرد ثروتمند خود را جمع کرد - مثل بعضی از اهل رفاه و ثروتمندان زمان ما که از تماس با فقرا و زیردستان و هم‌نشینی و هم‌گامی با آنها پرهیز می نمایند و آن را کسر شأن خود می دانند - پیغمبر ﷺ از این

کار او ناخرسند شده، فرمودند:

«ترسیدی از فقر او چیزی به تو برسد یا از مال و ثروت تو به او چیزی

برسد».

مرد ثروتمند از آن موعظه بیدار و هوشیار شد، عرض کرد: به کفاره این عمل

نصف یا تمام مالم را به او بخشیدم.

مرد فقیر نپذیرفت، گفت: می‌ترسم به من، آن وارد شود که بر تو وارد شده

بود.^۱

یکی از خصایص و فضایل امیرالمؤمنین علی علیه السلام این است که خداوند به او

دوستی محرومان و فقرا را عطا کرده بود و آنها هم آن حضرت را دوست می‌داشتند.

یکی از نمایش‌های این تساوی، تواضع آن بزرگواران و مظاهر حضور آنها در

اجتماع است که هیچ‌گونه تشریفاتی نداشتند؛ مانند فردی عادی بودند.

در سیره رسول اکرم صلی الله علیه و آله همه از ساده‌زیستن و زهد و بی‌امتیازی حکایت دارد.

در مقابل، زندگی ارباب جاه و مناصب دنیا و کاخ سفید و کرم‌لین و بوگینکهام و الیزه

و همه اختصاصات و تشریفات این کاخ‌نشین‌ها و هواپیماهای اختصاصی

و خودروهایی آن‌چنانی و هزار و یک امتیاز دیگر را در نظر بگیرید و تعجب کنید.

آری اینها مردان دنیا و انسان‌های بی‌محتوایی هستند که اگر آن تشریفات را

نداشته باشند و این جاه و جلال‌های ظاهری را به رخ مردم نکشند، هیچ‌کس برای

آنها حسابی باز نمی‌کند: اما مردان خدا و رجال الهی به این ظواهر نیاز ندارند؛

عظمت روح آنها مردم را مسخر آنها و تحت نفوذ آنها قرار می‌دهد.

---

۱. رجوع کنید به اصول کافی، ج ۳، ص ۳۶۱، کتاب الایمان و الکفر، باب فضل الفقراء

المسلمین.

کلام گهربار امیرالمؤمنین علی علیه السلام در وصف رسول خدا صلی الله علیه و آله بسیار آموزنده است؛ از خوانندگان خواهشمند است مکرر آن را بخوانند و در آن تأمل نمایند. هرگز ارباب قدرت ظاهری و وابستگان به تشریفات، نمی‌توانند باور کنند که مردی با این ظهور و حضور در صحنه اجتماع بتواند آن انقلاب بی‌مانند فکری و سیاسی و اجتماعی را به این استحکام پایه ریزی نماید؛ که امروز پس از هزار و چهارصد سال، راه او همچنان در دنیا زنده و استحکام و استواری‌اش هر روز بیش از پیش ظاهرتر می‌شود. این اوصافی که امیرالمؤمنین علی علیه السلام بیان می‌نماید اوصاف فریادگر توحید، و آن آورنده قرآن و آن منادی حق و عدل و حریت؛ یعنی عقل کل و خاتم رسل و شمع سبل حضرت محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله است.

محمد کازل تا ابد هر چه هست به آرایش نام او نقش بست

چراغی که انوار بینش از اوست فروغ همه آفرینش از اوست

همان فردی که فلاسفه و انسان‌شناسان جهان همه در برابر عظمتش سر تعظیم

فروود آورده‌اند و با شبلی شمیل همزبان می‌گویند:

مِنْ دُونِهِ الْأَبْطَالُ فِي كُلِّ الْوَرَى   مِنْ حَاضِرٍ أَوْ غَائِبٍ أَوْ آتٍ

آری، علی علیه السلام که از پیش از بعثت و در حال بعثت و بعد از بعثت با رسول

خدا صلی الله علیه و آله بود و محرم اسرار و آگاه از پنهان و آشکار او بود، سیره و زندگانی آن

حضرت را چنین توصیف می‌نماید:

«فَتَأْسُ بِنَبِيِّكَ الْأَطْيَبِ الْأَطْهَرِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ... وَلَقَدْ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ عَلَى الْأَرْضِ

وَيَجْلِسُ جِلْسَةَ الْعَبْدِ وَيُخْصِفُ بِيَدِهِ نَعْلَهُ وَيَرْقَعُ بِيَدِهِ ثَوْبَهُ وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ

الْعَارِيَّ وَيُرْدِفُ خَلْفَهُ...»^۱

۱. نهج البلاغه، فیض الاسلام، ص ۵۰۰، خطبه ۱۵۹.

به سوی دولت کریمه • امتیازات و تبعیضات نژادی و طبقاتی وجود ندارد ■ ۳۸۷

«تأسی کن به پیغمبر خوشبوتر و پاکیزه‌ترت ﷺ... بر روی زمین غذا می‌خورد و مانند برده می‌نشست و پارگی کفش خود را به دست خود می‌دوخت و به دست خود جامه‌اش را وصله می‌زد و بر مرکب بی‌پالان سوار می‌شد و کسی را هم ردیف خود می‌ساخت...».

در سیره امیرالمؤمنین علی علیه السلام نیز، جلوه‌های بسیاری است که همه آموزنده است و یاد می‌دهد که چگونه باید مراقبت داشت از مقام خود، استفاده شخصی - هرچند خود اراده نکرده باشد - نبرد که این مقام و این منصب الهی باید در راه اطاعت خدا و خدمت به خلق قرار بگیرد.

در یکی از خطبه‌های نهج البلاغه است که پس از آن سخنان مشحون از علم و حکمت و معرفت، شخصی که تحت تأثیر آن علم بیکران و معارف بی‌پایان علوی قرار گرفت، زبان به مدح و ثنای آن حضرت گشود و متواضعانه و با تعظیم آن حضرت را مخاطب قرار داد؛ حضرت در بیانات مفصلی - که فرازها و جمله‌های آن انسان را تکان می‌دهد - به او تذکر داد که با من با این الفاظ سخن نگویند و این چنین مرا مخاطب نسازید، که من و شما همه بندگان پروردگار و خدایی هستیم که غیر از او خدایی نیست و...^۱

داستان آن مردمانی که به استقبال او آمده و برنامه‌ای را به احترام آن حضرت انجام دادند، معروف و در نهج البلاغه مذکور است.

حضرت از آنها پرسید: این چه کار و برنامه‌ای است؟ گفتند: روش و برنامه‌ای است که به عنوان تعظیم و احترام از امرای خود انجام می‌دهیم، فرمود:

«وَاللَّهِ مَا يَنْتَفِعُ بِهَذَا أَمْرًاؤُكُمْ وَإِنَّكُمْ لَتَشُقُّونَ عَلَيَّ أَنْفُسِكُمْ فِي دُنْيَاكُمْ

۱. نهج البلاغه، صبحی صالح، ص ۳۳۴، خطبه ۲۱۶.

وَتَشْقُونَ بِهِ فِي آخِرَتِكُمْ، وَمَا أَخْسَرَ الْمَشَقَّةَ وَرَاءَهَا الْعِقَابُ وَأَرْبَحَ الدَّعَةَ
مَعَهَا الْأَمَانُ مِنَ النَّارِ؛^۱

«سوگند به خدا! حکمرانان شما در این کار سود نمی‌برند و شما خود را در دنیایتان به رنج و در آخرتتان با این کار به بدبختی گرفتار می‌سازید (چون فروتنی برای غیر خدا گناه و مستلزم عذاب است) و چه بسیار زیان دارد رنجی (فروتنی برای غیر خدا) که پی آن کیفر باشد و چه بسیار سود دارد آسودگی (رنج نبردن برای خوش آمدن مخلوق) که همراه آن ایمنی از آتش (دوزخ) باشد».

همچنین حکایت است که حضرت علی عليه السلام سواره و در حال حرکت بود، شخصی عرایض و مطالبی را که داشت، به عرض ایشان رسانید، سپس به احترام در رکاب آن حضرت پیاده می‌رفت؛ امام عليه السلام او را نهی کردند؛ چون برای او ذلت و برای والی و حاکم فتنه است. بدیهی است که آن حضرت از اینکه تحت تأثیر این برنامه‌ها قرار بگیرد و این برنامه‌ها مقام و منصب او را عوض کند، منزّه و مبرا بود.

علی عليه السلام بود که می‌فرمود:

«وَاللَّهِ لَوْ أُعْطِيَ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ أَفْلَاكِهَا عَلِيٌّ أَنْ أُعْصِيَ اللَّهَ فِي
نَمْلَةٍ أَسْلَبَهَا جُلْبَ شَعِيرَةٍ مَا فَعَلْتُهُ وَإِنَّ دُنْيَاكُمْ عِنْدِي لِأَهْوَنُ مِنْ وَرَقَةٍ فِي
فَمِ جَرَادَةٍ تَقْضُمُهَا مَا لِعَلِيٍّ وَلِنَعِيمٍ يَفْنَى وَلَذَّةٍ لَا تَبْقَى»؛^۲

«سوگند به خدا! اگر هفت اقلیم را به هرچه در زیر آسمان‌های آنها است، به من بدهند؛ برای اینکه خدا را درباره مورچه‌ای که پوست جوی از آن

۱. نهج البلاغه، فیض الاسلام، ص ۱۰۹۴، حکمت ۳۶.

۲. نهج البلاغه، فیض الاسلام، ص ۷۰۵، خطبه ۲۱۵.

به سوی دولت کریمه • امتیازات و تبعیضات نژادی و طبقه‌ای وجود ندارد ■ ۳۸۹

بربایم تا نافرمانی نمایم، نمی‌کنم و به تحقیق دنیای شما نزد من پست‌تر و خوارتر است از برگی که در دهان ملخی باشد که آن را می‌جوید. چه کار است علی را با نعمتی که از دست می‌رود و خوشی که برجا نمی‌ماند؟!». بلکه برای سرمشق به دیگران و به هم نزدیک کردن راعی و رعیت و زمامدار و جامعه این برنامه‌ها را پیاده می‌کردند و این سخنان و تذکرات را می‌دادند؛ مبادا در جامعه اسلامی کسی را جاه و مقام سست نماید. خطری که در اسلام به بزرگان و همه صاحبان مقامات و زیردستان از هجوم آن هشدار داده‌اند، که حتی فرموده‌اند:

«لَيْسَ شَيْءٌ أَضَرَّ بِالرِّجَالِ مِنْ خَفَقِ النَّعَالِ»؛

«چیزی ضرر زننده‌تر به شخصیت‌ها از صدای کفش مردم که پشت سرشان می‌روند، نیست».

در این رابطه از حضرت رسول ﷺ روایت است که: «كَانَ يَسُوقُ أَصْحَابَهُ». ابن اثیر می‌گوید: معنایش این است که حضرت اصحاب خود را جلو می‌انداخت و از روی تواضع و فروتنی، خودش پشت سر آنها می‌رفت و احدی را نمی‌گذارد که پشت سرش راه برود.

در این موضوع سخن بسیار است؛ اما جهت اینکه سخن از این طولانی‌تر نشود، به همین اندازه اکتفا می‌کنیم.

کیست که اندکی مطالعه در تاریخ و سیره پیغمبر و ائمه هدی علیهم‌السلام داشته باشد و تفصیل بسیار از این حقایق را نداند؟! اینها که گفتیم، از ویژگی‌های جامعه اسلامی است که بشریت به طور متعالی در آن جامعه موعود جهانی به آن خواهد رسید.

حذف تجمل‌گرایی

در جامعه جهانی اسلام، تجمل‌گرایی و افراط در مصرف و خوش‌گذرانی و تکلف در پذیرایی‌ها و مهمانی‌ها و مراسم دیگر و لباس و پوشاک و مرکب و مسکن و ... مطرود است. اموری که در زمان ما عامل مهم دشواری زندگی و کمبود عواید از هزینه و مخارج است؛ حتی در مراسمی که برای اموات برگزار می‌شود، نیز رقابت در پذیرایی‌های کمرشکن رایج شده است، به طوری که مصیبت صاحب‌عزا دوچندان می‌شود!

در حالی که هزارها جوان دختر و پسر بی‌همسر، به واسطه فقر از زندگی زناشویی و تشکیل خانواده محروم هستند و مفسد اجتماعی گوناگون آن، سعادت همه جامعه و امنیت را تهدید می‌نماید. ملاحظه می‌شود که برخی مرفهان در مجلل‌ترین هتل‌ها مبالغی را صرف می‌نمایند که با آن می‌شود خانواده‌هایی را از فقر نجات داد. روشن است وقتی در جامعه این‌گونه امور افتخار و احترام‌آفرین باشد، فسادهای بسیار گریبان‌گیر آن جامعه می‌شود.

تحریم اسراف و تبذیر و تشویق به اقتصاد و میانه‌روی، و هدایت مردم به استفاده‌های صحیح از مال و سرمایه که موجب استحکام بنیان اجتماع و بی‌نیازی از

بیگانگان می شود و تعالیم بسیار دیگر، همه در کنترل این گرایش مردم به تجمل پرستی و حفظ اعتدال مؤثر است.

از رسول خدا ﷺ روایت است:

«نَحْنُ مَعَاشِرُ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْلِيَاءِ بُرَاءٌ مِنَ التَّكْلِيفِ»^۱

«ما گروه پیغمبران و اولیا از تکلف بیزاریم».

در سیره پیغمبر اکرم ﷺ درباره ساده زیستن و دوری از تجملات حکایت های آموزنده بسیار است که با توجه به آن، نمی توان کسانی را که تجملات خانه و اتاق و نیز محل کارشان، بسا به میلیون ها بالغ می شود و در انواع تنعمات خارج از اندازه و غیر لازم؛ و بلکه لغو با وسایل تفریحی و سرگرمی گران بها غرق و غافل زندگی می کنند، به راستی تربیت شده مکتب آن حضرت شمرد.

پیشوا و پیامبری که هنگام بازگشت از سفر، وارد خانه یگانه فرزند عزیزش - که از بس او را دوست می داشت، هر وقت از سفری می آمد، اول به دیدار او می شتافت و در هنگام عزیمت به سفر آخرین کسی را که با او وداع می کرد، او بود - شد و به دیدار او رفت، پرده هایی که بر در خانه دختر عزیزش آویخته بود، مشاهده کرد، از خانه بیرون آمد، وقتی فاطمه زهرا علیها السلام آن پرده ها را نزد آن حضرت می فرستند که به اهل صغه و یا فقرا بدهد، خوشحال و مسرور می شود و می فرماید: «فِداها أبوها».

معلوم است چقدر به زندگی دور از تکلفات و ساده اهمیت می داده است. او همان بزرگواری است که وقتی با آن همه عظمت و شوکت و قدرت مکه را فتح می کند در حالی که آن لشکر مجهز را - که از جهت تجهیزات و نفقات تا آن زمان شبه

۱. بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۳۹۴.

جزیره به خود ندیده بود - زیر فرمان داشت و همه اشراف مکه افتخار می کردند که از او مانند بزرگترین ابرقدرت‌ها با تشریفات و غذاهای رنگارنگ و سفره‌های گسترده پذیرایی نمایند؛ در چنین موقعیتی آن بنده خالص و متواضع خدا در آن روز بزرگ و تاریخی، به خانه ام‌هانی دختر مکرمه ابوطالب و خواهر امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌رود - که بر حسب بعض اخبار همان خانه‌ای است که معراج و عروجش به عالم بالا از آنجا واقع شد - وقتی بر او وارد شد و تقاضایی را که او در مورد پناهندگان به خانه‌اش داشت، پذیرفت و فرمود:

«هَلْ عِنْدَكَ مِنْ طَعَامٍ نَأْكُلُهُ؟»

«آیا طعامی داری که از آن بخوریم؟»

عرض کرد:

«لَيْسَ عِنْدِي إِلَّا كَسْرَةٌ يَابِسَةٌ، وَإِنِّي لَأَسْتَحْيِي أَنْ أُقَدِّمَهَا إِلَيْكَ»؛

«غیر از نان پاره‌های خشک ندارم و من حیا می‌کنم که با آنها از شما پذیرایی کنم.»

فرمود:

«هَلُمِّي بِهِنَّ»؛

«همان نان پاره‌ها را بیاور.»

و رسول خدا صلی الله علیه و آله آن نان پاره‌ها را در مقداری آب تربیت کرد، ام‌هانی قدری

نمک هم حاضر کرد، سپس فرمود:

«هَلْ مِنْ أَدَامٍ؟»

«آیا نان خورش است؟»

ام‌هانی عرض کرد: غیر از مقداری سرکه چیزی حاضر نیست، فرمود: بیاور آن

را! سپس آن را بر روی آن نان‌ها ریخت و از آن میل فرمود، پس از آن، حمد خدای

عزوجلّ را به جا آورد و فرمود:

«نِعْمَ الْأَدَامُ الْخَلُّ يَا أُمَّ هَانِي! لَا يُقْفَرُ بَيْتٌ فِيهِ خَلٌّ»^۱

«خوب نان خورشی است سرکه، خانه‌ای که در آن سرکه باشد، خالی از

نان خورش نیست».

امیرالمؤمنین علی عليه السلام نیز همین سیره و روش را داشت؛ در وقتی که خلافت

ظاهری هم در اختیار او قرار گرفت، معاش و لباس و برخورداری‌های او از دنیا همان

بود که همه شنیده و خوانده‌اید.

روزی احنف بن قیس بر معاویه وارد بود، هنگامی که سفره انداختند، در آن

همه رنگ غذا دیده می‌شد که احنف از آنها تعجب کرد، از آن جمله یک رنگ

غذایی بود که احنف آن را نشناخت، از معاویه پرسید، در جواب گفت: این

روده‌های مرغابی است که از مغز آن را پر کرده، و باروغن پسته سرخ شده و شکر بر

آن پاشیده‌اند.

احنف به گریه افتاد، معاویه از سبب گریه او پرسید، گفت: به یاد علی عليه السلام

افتادم که روزی در خدمت او مشرف بودم، وقتی هنگام افطار شد، از من خواست

که در خدمتش باشم، انبانی سر به مهر نزد او آوردند، پرسیدم: در این انبان چیست؟

فرمود: اردی است از سبوس جو، از سر به مهر بودن آن پرسیدم، فرمود: می‌ترسم

حسن یا حسین آن را به روغن مخلوط نمایند.^۲

علی عليه السلام خودش لباس خود را وصله می‌زد، وقتی ابن عباس آن حضرت را در

حال اصلاح کفش خود دید، به ابن عباس فرمود:

۱. معجم صغیر طبرانی، ج ۲، ص ۹۷.

۲. نثر الدرر، به نقل از اصل الشیعه و اصولها از آیت الله العظمی کاشف الغطاء.

«ما قِيَمَةُ هَذَا النَّعْلِ؟»

«این کفش چقدر قیمت دارد؟»

عرض کرد:

«لا قِيَمَةَ لَهَا»^۱

«بهایی ندارد.»

فرمود:

«وَاللَّهِ لَهِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَمْرَتِكُمْ إِلَّا أَنْ أُقِيمَ حَقًّا وَأُدْفَعَ بَاطِلًا»^۲

«به خدا سوگند این کفش بی قیمت از امارت و فرمانروایی بر شما نزد من بهتر است مگر آنکه حقی را به پا دارم یا باطلی را دفع کنم.»

یعنی این منصب و مقام وقتی ارزشی دارد که صاحب آن با آن اقامه حق و دفع باطل نماید؛ در جامعه موعود حضرت ولی عصر - ارواحنا فداه - نیز برنامه همین است و سیره آن حضرت همین سیره است، در احادیث آمده است:

«ما لِبَاسِ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَّا الْغَلِيظُ، وَمَا طَعَامُهُ إِلَّا الْجَشْبُ»^۳

«لباس حضرت قائم عَلَيْهِ السَّلَامُ جز جامه خشن (مثل لباس جنگ) و غذای او جز غذای ناگوار (نان جو ساده و بدون خورش) نیست.»

۱. من عرض می‌کنم: یا امیرالمؤمنین! قربان خاک راه قنبرت و همه شیعیانت! آن کفش بی قیمت بود، به این معنی که برای آن با جواهرات و اثمان جهان تعیین قیمت ممکن نبود، ای کاش در برابر بذل جان برای من تشرف بوسیدن آن میسر می‌شد.

۲. نهج البلاغه، فیض الاسلام، ص ۱۰۲، خطبه ۳۳.

۳. غیبة النعمانی، ص ۲۳۳، باب ۱۳، حدیث ۲۰ و منتخب الاثر، ص ۳۰۷، فصل ۲، باب ۴۲، حدیث ۱ و ۲ و ۳.

تذکر و رفع اشتباه

مفهوم این ویژگی های جامه اسلامی و سیره های حضرت پیغمبر و ائمه طاهرین علیهم السلام این نیست که از نعمت های الهی و جمال حیات دنیا که جلوه های آن بسیار است و بی شمار و بر جمال خداوند جمال آفرین دلالت دارند، نباید بهره گرفت، یا به کار و فعالیت و سعی و عمل و تولید و زراعت و صناعت و علمی که جامعه به آن نیازمند است، نپرداخت و غرایز و استعدادات را حبس و ضایع و معطل نمود و گوشه گیری و کم کاری پیشه کرد. این افکار، افکاری است که اسلام با آن به ضدیت برخواسته و با تعالیم آن سازش ندارد.

در قرآن مجید می فرماید:

«أَقْلُ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ»^۱

«بگو ای پیامبر! چه کسی زینت های خداوند را که برای بندگانش آفرید و روزی های پاک را حرام کرده است؟!».

و نیز می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا»^۲

«ای رسولان ما! از غذاهای پاکیزه و حلال تناول کنید و عمل صالح انجام دهید.».

همچنین کار و زحمت و انواع مشاغل حلال برای توسعه بر عائله و بی نیازی از دیگران و هدف های عالی تر، مثل رسیدن جامعه مسلمان به خودکفایی و رفع وابستگی اقتصادی به کفار نه تنها ممنوع نیست؛ بلکه از عبادات و طاعات

۱. سوره اعراف، آیه ۳۲.

۲. سوره مؤمنون، آیه ۵۱.

بزرگ است.

خدای تعالی در قرآن مجید می فرماید:

«وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ»^۱

«عزت مخصوص خداوند و پیامبرش و مؤمنین است».

بدیهی است یکی از موجبات مهم عزت و حفظ شرافت، استقلال اقتصادی و خودکفایی در همه شعب زندگی است؛ چنانکه از عوامل مهم ذلت، فقر و احتیاج به بیگانه است و باید هر مسلمانی برای مبارزه با این ذلت و حفظ آن عزت، هرچه در امکان دارد تلاش نماید.

حرص و فخر به مال و تجمل‌گرایی و حب دنیا که سر هر گناه است، غیر از کار و عمل به تعطیل نکشاندن قوا و استعداد است؛ و به عبارت دیگر: دنیا را برای دنیا، برای تکاثر و استکبار و استعلا به هر شکل و صورت خواستن، مذموم و ضد ارزش‌های والای انسانی است؛ اما دنیاخواهی برای مقاصد صحیح و هدف‌های مشروع و خودکفایی شخصی و عمومی ممدوح و پسندیده است.

برداشت‌های نادرستی که از زهد و قناعت و توکل و دعا و زیارت و عزاداری سیدالشهدا علیه السلام و انتظار ظهور و فرج و ثواب بسیاری از دعاها و اعمال نیک و آثار توبه و سایر این‌گونه اصطلاحات و اعمال مذهبی می‌شود و بعضی به اصطلاح روشنفکر، آنها را به مذهبی‌ها نسبت می‌دهند، هیچ وقت در بین نبوده و سبب ایستایی جامعه و رکون و رکود و غرور نگشته و عرف اجتماع مذهبی همه را در جای خود شناخته است و اگر هم افرادی دیده شوند که این اصطلاحات را به مفهوم واقعی آنها شناخته باشند، معدودند و روی برداشت آنها نمی‌توان دآوری

۱. سوره منافقون، آیه ۸.

کرد، اینها همه در نظام تربیتی اسلام جایگاه ویژه و مفهوم خاص خود را دارند. هدف اسلام ساختن انسان الهی است. نه انسان مال و نه انسان مقام و نه انسان ماشین و تکنولوژی و سایر مظاهر مادی؛ هدف انسانی است که همه اینها را به طور صحیح و مشروع به خدمت کمال انسانی خود بگیرد که همه مظاهر زندگی، حتی جنگ او و جبهه الهی داشته باشد.

«لِتَكُونَ كَلِمَةً اللَّهُ هِيَ الْعُلْيَا وَكَلِمَةً الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى».

اما تجمل گرایی همان است که: هرکس می تواند نظایر آن را در خانه های شمال بعضی شهرها و تزئینات ظاهر و داخل آنها ببیند.

حاصل سخن این است که: راهها مشخص است و عرف مسلمان معنای لفظ زهد و قناعت و حرص و تکاثر و تجمل و اسراف و تبذیر و موارد دیگر را تشخیص می دهد و از مظاهر زندگی و خانه و ماشین و لباس و مهمانی و عزا و عروسی اشخاص، آن را که حاصل تربیت اسلامی و محبوب خدا است، یا به آن شباهت بیشتر دارد، و آن را که به تربیت غیر اسلامی و قارون مآبی و طاغوت گرایی شبیه است، می شناسد؛ و کار و عمل و تلاش و تولید و صنعت و اختراع و کسب های مشروع را با تکاثرهای قارونی و تشریفات طاغوتی اشتباه نمی کند.

البته باید پیرامون تمام این مفاهیم و جنود عقل و جهل و تعلیمات قولی و عملی پیغمبر اکرم و ائمه طاهرین علیهم السلام و مواضع آنها در مقامات و مواجبه با جریانها و جوهای مختلف، همیشه تعلیم و تعلم ادامه داشته باشد و مکتب آموختن از آن بزرگواران باز و مفتوح باشد و ما در اینجا از اطاله بحث بیش از این معذوریم.

امنیت و صلح عمومی

امنیت و صلح واقعی و آرامش از ویژگی‌های دولت آقا امام زمان - روحی لتراب مقدمه الفداء - است، خوف‌ها زایل می‌شود و جان و مال و آبروی اشخاص در ضمان امان قرار می‌گیرد و در سراسر جهان امن عمومی حاکم می‌شود و اختناق و استبداد و استکبار و استضعاف - که همه از آثار حکومت‌های غیر الهی است - از جهان ریشه کن می‌گردد و حکومت‌های طواغیت به هر شکل و هر عنوان برچیده می‌شود.

از اخبار و روایات استفاده می‌شود که:

«به واسطه حضرت ولی عصر - ارواحنا فداه - راه‌ها آنقدر امن می‌شود که احدی حتی ضعیف‌ترین مردم از مشرق به مغرب سفر می‌نماید، از احدی به او اذیت و آزار نمی‌رسد».^۱

---

۱. مراجعه کنید به منتخب الاثر، ص ۳۰۸، فصل ۲، باب ۴۳، حدیث ۲.

شکوفایی وضع اقتصادی

در دولت آن حضرت، وضع اقتصاد عمومی بهبود کامل یافته، نعمت‌ها فراوان، آب‌ها مهار، زمین‌ها آباد و حاصل خیز و معادن ظاهر می‌شود، تا جایی که دیگر فقیری که از بیت المال چیزی دریافت کند، باقی نماند، و کسی برای دریافت کمک مالی به خزانه عمومی مراجعه ننماید. و اگر اتفاقاً کسی مراجعه کرد، به خود او می‌گویند: هر اندازه نیاز دارد، دریافت کند، که او هم پس از دریافت وجه از گرفتن پشیمان می‌شود و در مقام رد آن به خزانه برمی‌آید؛ ولی از او قبول نمی‌شود.^۱

---

۱. مراجعه کنید به منتخب الاثر، ص ۴۷۳، فصل ۷، باب ۴.

همه خدا را می پرستند

از ویژگی های ممتاز دیگر آن جامعه جهانی این است که همگان موحد و خدا را به یگانگی پرستش می نمایند و شریکی برای او قرار نمی دهند، او را بی شریک و بی نظیر و واحد و یگانه و یکتا می شناسند.

و هو الفرد اصل معرفتش	و حده لا شریک له صفتش
عقل از گُنه ذاتش آگه نه	شرک را سوی وحدتش ره نه
شرک نالایق و شریک محال	هست در وصف کبریا و جلال
که خوانندش خداوندان خداوند	تعالی الله یکی بی مثل و مانند
تعالی شأنسه عما یقولون	منزه ذات او از چند و از چون
صفتش قل هو الله احد بس	بری از ضدّ وند و خویش و از کس

این یک امتیاز بزرگ و از ویژگی های جامعه اسلامی است که در آن عصر عزیز، همه افراد به آن ممتاز و سرفراز می باشند، همه حق را می پرستند و در پرستش حق کسی و چیزی را شریک او نمی کنند و توحید خالص و منزه و پاک از هر شائبه شرک حاکم می شود.

یکی از جامعه شناسان معروف در کتاب خود (تمدن اسلام و عرب) می گوید:

به سوی دولت کریمه • همه خدا را می پرستند ■ ۴۰۱

«عقیده به توحید تاج افتخاری است که در میان ادیان بر سر دین اسلام قرار دارد».

هرچند برحسب قرآن مجید، همه انبیا دعوت به توحید داشتند و موحد بوده‌اند؛ اما این جامعه‌شناس نظر به معتقدات جوامع فعلی بشری دارد که از طریق توحید منحرف و گرایش به شرک دارند؛ که اگر دین آنها براساس توحید بوده است، در حال حاضر به واسطه وقوع تحریفات، در این ادیان به شرک گراییده و موحد شمرده نمی‌شوند و این اسلام است که دعوتش به توحید خالص و پاک باقی مانده و پیروانش بر این عقیده ثابت و استوارند. و این فقط مسلمانان هستند که بانگ دل‌نواز و روح‌پرور و معراج‌آفرین توحیدشان در هنگام اذان به گوش جهانیان می‌رسد و این قرآن، کتاب آسمانی مسلمانان است که اعلام می‌کند که همه انبیا به توحید دعوت کرده‌اند:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾^۱

«و به تحقیق در میان هر امتی پیامبری را مبعوث کردیم (تا به خلق ابلاغ کند) که خدای یکتا را عبادت کنید و از (اطاعت) طاغوت دوری کنید».

و می‌فرماید:

﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ﴾^۲

«خدا شرع و آیینی که برای شما مسلمانان قرار داد، حقایق و احکامی

۱. سوره نحل، آیه ۳۶.

۲. سوره شوری، آیه ۱۳.

است که نوح را هم به آن سفارش کرد و بر تو نیز همان را وحی کردیم و به ابراهیم و موسی و عیسی هم آن را سفارش کردیم که دین خدا را برپا دارید و هرگز تفرقه و اختلاف در دین نکنید. مشرکان را که به خدای یگانه دعوت می‌کنی، بسیاری در نظرشان بزرگ می‌آید».

کلمه توحید، کلمه‌ای است که هیچ کس بشر را به کلمه‌ای پربارتر و سازنده‌تر از آن نخوانده است؛ کلمه اخلاص، کلمه توحید، کلمه آزادی، کلمه برابری و مساوات، کلمه انسان، کلمه زمین و آسمان و کوه‌ها و دریاها و ستاره‌ها و کهکشان‌ها و عرش و کرسی و همه موجودات و همه کلمات است. کلمه‌ای بود که از آغاز پیغمبر ﷺ مردم را به آن دعوت فرمود؛ «قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَفْلِحُوا» و تا پایان هرچه فرمود، تفسیر و تبیین و شرح این کلمه بود؛ کلمه همه‌انتهایی است که به اسلام گرویدند و خواهند گروید، کلمه اعلام عقیده به توحید و ایمان به خدای یگانه است.

قرآن مجید در خطاب به اهل کتاب می‌فرماید:

وَيَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ؛^۱

«بیایید به سوی کلمه‌ای که میان ما و شما مساوی و برابر است؛ یعنی ما و شما و همه را در یک خط و یکسان و مساوی فرار می‌دهد و آن این است که: پرستش نکنیم مگر خدا را و چیزی را برای او شریک نگیریم».

در اینجا چون می‌خواهیم ویژگی‌های جامعه اسلامی را بشناسیم، باید متوجه باشیم که توحید در عبادت و شریک برای خدا قرار ندادن، به این است که خدا را به

۱. سوره آل عمران، آیه ۶۴.

عبادتی که شرع دستور داده، یا عبادیت و مناسبت آنها را با عبادت، امضا فرموده است، عبادت کنیم و از انجام این عبادات برای غیر خدا و همچنین اعمالی که مشرکان به عنوان پرستش و عبادت مشرکانه انجام می دادند، اجتناب نماییم؛ چنانکه باید از برنامه های عبادی صوفیه و مدعیان دروغین عرفان که از طریق اهل بیت و کتب حدیث نرسیده، به عنوان انجام برنامه و وظیفه و پیروی از سران این طوایف خودداری شود، که این همه مرتبه ای از شرک است. و خلاصه اقتضای توحید این است که در تعالیم قرآن و احکام اسلام ذوب شویم و به هیچ جا و هیچ کس و نقطه ای غیر از خدا و پیغمبر و ائمه هدی علیهم السلام توجه نکنیم، و در کار دین و برنامه های زندگی فقط به آنها اعتماد نماییم؛ ضمناً نباید تعظیم و احترام از شعائر و مشاهد و بیوت و مقامات انبیا و اولیا را - که قرآن و سنت بر جواز و بلکه استحباب بسیار مؤکد، حتی وجوب آن دلالت دارند - با احترام و تعظیم از چیزها و اشخاصی که به خدا استناد ندارند و کتاب و سنت آن را تأیید نمی نمایند، اشتباه کرد؛ خانه های انبیا و اولیا و اماکن مقدسه، از خانه هایی است که باید مورد احترام باشند و در آنجاها خدا یاد شود و تسبیح خدا گفته شود، چنانکه آیه کریمه بر آن صراحت دارد:

«فِي بُيُوتِ الَّذِينَ نُرْفَعُ وَيُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ»^۱

«در خانه هایی، خداوند اجازه داده آنجا رفعت یابد و نام خداوند یاد شود و صبح و شام، تسبیح و تنزیه ذات پاک او کنند.»

در روایات، از طریق اهل سنت است که: ابوبکر از پیغمبر صلی الله علیه و آله سؤال کرد: آیا

---

۱. سوره نور، آیه ۳۶.

بیت فاطمه و علی علیهما السلام از این بیوت است؟ فرمود: از فاضل‌ترین آنهاست. نکته دیگری که در اینجا به آن اشاره می‌کنیم تا اهل انتظار فرج امام علیه السلام به آن هم توجه داشته باشند، این است که: توحید در عبادت مفهوم ابتدایی و شاید مطابقش؛ پرستش نکردن به غیر از خدا و اخلاص در عبادت حق تعالی است؛ اما به نظر وسیع‌تر: توحید در عبادت و خلوص آن از هر شائبه، فرمان‌بری از خداوند متعال است به گونه‌ای که غیر از خدا و کسانی که اطاعت آنها در طول اطاعت خدا و به امر خدا است، از احدی و مقامی به عنوان اینکه خود به خود یا طبق نظامات مختلف مستحق اطاعت است، اطاعت ننماید؛ زیرا این استحقاق بالذات و بنفسه برای خدا ثابت است و برای غیر خدا مثل انبیا و ائمه هدی علیهم السلام و کسانی که از جانب آنها بالخصوص یا به طور عام ولایت دارند، نیز از این جهت ثابت است. اطاعت از آنها موضوع اطاعت از خداوند متعال است؛ در نتیجه اطاعت از طواغیت و سلاطین و هر حاکمی که مأذون من جانب الله یا مأذون از جانب مأذون من قبل الله نباشد؛ خواه حکومت‌های استبدادی و فردی یا به اصطلاح قانونی و نظام اکثریت یا حزبی باشد، هیچ یک با توحید در اطاعت سازگار نیست. و اگر نگوییم؛ همان شرک جلی در عبادت، به مفهوم واضح و مصداق روشن آن است، نوعی شرک خفی است که با خلوص موحدین در توحید منافات دارد. و شاید این معنی از این آیه هم استفاده شود:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾^۱

«و به تحقیق، ما در میان هر امتی رسولی را مبعوت کردیم (تا به خلق ابلاغ

کند) خدا را عبادت کنید و از طاغوت دوری کنید.»

زیرا ممکن است گفته شود که: چنین استفاده می شود که اجتناب از طاغوت به هر صورت و به هر شکل که اهم آن عبادت و اطاعت او است، مضاد عبادت خدا است؛ و مثل این آیه نیز ممکن است که به همین معنی دلالت داشته باشد:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾^۱

«امر نشدند مگر اینکه خدا را عبادت کنند در حالی که خالص کنندگان دین و اطاعت برای خدا باشند».

و از این میان، معنای تفسیری که از آیه شریفه ذیل شده است:

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ
أَحَدًا﴾^۲

«پس هرکس به لقای خداوند امیدوار است، باید عمل صالح انجام دهد و در عبادت پروردگارش احدی را شریک قرار ندهد».

ظاهر می شود، که فرموده اند: «وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ»؛ یعنی «لَا يُشْرِكْ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي
أَحَدًا فِي الْخِلَافَةِ»؛ نه این است که مراد از رب در اینجا، امیرالمؤمنین علی علیه السلام باشد؛ چون اطلاق آن بر غیر خدا نیز جایز است؛ بلکه مراد از رب، همان رب حقیقی و خداوند متعال است؛ ولی چون غیر علی علیه السلام را با آن حضرت شریک در امر خلافت و واجب الطاعه دانستن، هیچ گاه در طول اطاعت از خدا و موضوع آن قرار نمی گیرد، - و اطاعت از غیر خدا است - پس با خلوص توحید خصوصاً توحید در عبادت منافات دارد.

و مثل این روایت نیز، مسأله اطاعت از رژیم های مختلف غیر مشروع را

۱. سوره بینه، آیه ۵.

۲. سوره کهف، آیه ۱۱۰.

اگرچه نظام اکثریت باشد - آشکار می سازد.

حبیب سجستانی از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که:

خداوند متعال فرموده است:

«لَا عَذْبَنَ كُلِّ رَعِيَّةٍ فِي الْإِسْلَامِ دَانَتْ بِوِلَايَةِ كُلِّ إِمَامٍ جَائِرٍ لَيْسَ مِنْ
الله...»^۱

«البته عذاب می‌کنم هر رعیت را که در اسلام ملتزم و متدین شود، به ولایت هر پیشوای جائری که از سوی خدا نیست؛ اگرچه آن رعیت در کارهای خود نیکوکار و پرهیزکار باشد...».

خلاصه از آنچه بیان شد، معلوم می‌شود که در حکومت حقّه امام عصر - ارواح العالمین له الفداء - و آن جامعه موعود اهداف زیر تحقق خواهد یافت:

اولاً: در سراسر جهان خدا پرستش می‌شود و از شرک اثری باقی نمی‌ماند.

ثانیاً: اطاعت مختص به خدا و نظام الهی اسلامی و ولایت منصوصه حضرت ولی عصر - ارواحنا فداه - می‌گردد و این بساط‌های مشرکانه رژیم‌های گوناگون که همه از مصادیق آیه ذیل می‌باشند، برچیده می‌شود:

«إِنَّ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ»^۲

«آنها (لات، عزی، منات) جز اسم‌هایی که شما و پدران‌تان بر بت‌ها نامیده‌اید، نیستند و خداوند هیچ دلیلی بر معبود بودن آنها نازل نفرموده است.»

بنابراین از آیه فوق استفاده می‌شود که: دین و اطاعت خالص برای خدا

۱. اصول کافی، ج ۲، ص ۲۰۶، باب فیمن دان الله عزوجل بغير امام من الله عزوجل.

۲. سوره نجم، آیه ۲۳.

به سوی دولت کریمه • همه خدا را می پرستند ■ ۴۰۷

می گردد و توحید در ولایت و حکومت و سلطنت و مالکیت، همه تحقق می یابد و عالم، عالم ظهور اسماء الحُسنى؛ مانند "هو الولی" و "هو الحاکم" و "هو السلطان" و "هو المالك" می گردد و ایمان همگانی به معنای "له الحکم" و "له الأمر" و "له السلطان" ظاهر می شود؛ البته همه اینها معانی و اموری است که مؤمن به آن ظهور، باید تلاش کند که خودش را مناسب با آنها و با الهام از آنها بسازد و در حدّ ممکن، در جامعه‌ای که در آن زندگی می کند، آن را پیاده نماید.

قسط و عدل جهانی

بارزترین ویژگی های آن جامعه موعود و دولت کریمه، گسترش جهانی قسط و عدل است که در بیش از یک صد خبر به آن تصریح شده است. از جمله در بعض روایات به این لفظ:

«يَمْلَأُهَا قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جَوْرًا وَظُلْمًا».

و به این لفظ:

«يَمْلَأُ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جَوْرًا وَظُلْمًا».

و در روایاتی به این لفظ رسیده است:

«بَعْدَ مَا مُلِئَتْ جَوْرًا وَظُلْمًا».

و در بعض دیگر به تقدیم ظلم بر جور.

این الفاظ مشهور و معروف است و علمای علم حدیث شیعه و سنی در احادیث بسیار روایت کرده اند و یکی از احادیث که مانند دیگر احادیثی که به آن اشاره شد، مشهور نیست؛ اما جالب و شایان توجه است، این عبارت است:

«يَمْلَأُ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ نُورًا بَعْدَ ظُلْمَتِهَا وَعَدْلًا بَعْدَ جَوْرِهَا وَعِلْمًا بَعْدَ

جَهْلَهَا؛^۱

«خدا زمین را به وسیله حضرت مهدی علیه السلام پر از نور و روشنایی می‌کند بعد از تاریکی و ظلمت آن، و پر از عدل می‌کند بعد از جور و ستم، و پر از علم و دانایی می‌کند بعد از جهل و نادانی».

البته روشن است که مقصود از تاریکی و ظلمتی که در این حدیث، به آن اشاره شده است، تاریکی ظاهری که در اثر غروب آفتاب یا خاموشی‌های برق پیدا می‌شود، نیست؛ بلکه مقصود تاریکی‌هایی است که در آن روزگار در اثر دوری از معارف حقه و نداشتن بینش صحیح و گم کردن راه ارتباط با خدا، جامعه به آن مبتلا می‌شود.

چنان‌که مقصود از نور هم نور حسی نیست؛ بلکه نور معرفت خدا و پیغمبر و امام و درک حقایق و نور عقل و فطرت و وجدان است.

و همچنین مراد از جهل، جهل به علوم متعارفه و مبادی تمدن مادی و تکنولوژی نیست؛ بلکه مراد همین جهلی است که امروز بر دنیای علم و صنعت مستولی شده و روز به روز رو به افزایش است.

و مراد از علوم، علوم حقیقت و دانایی‌ها و دانش‌هایی است که به انسان کمال می‌بخشد و او را از ظاهر این عالم به باطن آن می‌رساند و سبب خوف و خشیت از خداوند متعال می‌گردد.

همانا واقعیت امر این است که از میان بندگان خداوند، تنها اهل علم

---

۱. کمال الدین، ج ۱، ص ۲۶۰، باب ۲۴، حدیث ۵؛ منتخب الاثر، ص ۹۲، فصل ۱، باب ۷، حدیث ۲۴.

و معرفت، او را عبادت می‌کنند، چنان‌که در قرآن مجید می‌فرماید:

« إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ »^۱

«جز این نیست که می‌ترسند از خدا دانایان از بندگان».

عدل و قسط از اموری است که همه افراد بشر به برقرار نمودن آن اظهار علاقه و میل می‌نمایند و بالفطره می‌خواهند همگان عادل باشند و به حکم وجدان خود نمی‌توانند حسن عدل و فضل شخص عادل را انکار کنند و اگر به زبان هم انکار کنند، در پیشگاه وجدان به فضیلت آن اعتراف دارند.

هدف از فرستادن پیامبران و نزول کتاب‌های آسمانی و قوانین و موازین محکم الهی برپایی امور مردم به قسط است، برحسب این آیه شریفه:

« لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ »^۲

«به تحقیق پیامبران خود را با ادله روشن فرستادیم و همراه آنها کتاب و میزان عدل را نازل کردیم تا مردم به عدل برپا گردند».

عدل و قسط؛ خواه آنها را مانند دو کلمه مترادف دارای مفهوم واحد بدانیم چنان‌که بعضی از مفسرین و اهل لغت گفته‌اند و قسط را - مخصوصاً در مواردی که به تنهایی استعمال شده است - به عدل معنی کرده‌اند، چنان‌که ظاهر آن هم همین معنی است؛ و خواه برای آنها - خصوصاً در مواردی که با هم در کلامی آورده شده باشند - معنای مشابه و مرتبط به هم در نظر بگیریم؛ هم شامل اعتدال و تناسب در

۱. سوره فاطر، آیه ۲۸.

۲. سوره حدید، آیه ۲۵.

سهام و حقوق و نظامات مالی و اقتصادی و اجتماعی است، و هم شامل عمل به این حقوق و مقررات و تخطی نکردن از آنها، و هم شامل حکم به این نظامات است؛ بنابراین، حاکم عادل آن کسی است که نظاماتی را اجرا می‌نماید که بر اساس قسط و اعتدال و تناسب مقرر شده باشد.

اما اگر قانون، ضعیف و ناقص تدوین شده باشد؛ مثل قوانین بشری، به کسی که آن قانون را اجرا می‌نماید، عادل اطلاق نمی‌شود. عدل حاکم بدون عدل قانون مفهوم پیدا نخواهد کرد، همان‌طوری که عدل قانون نیز بدون عدل مجری مثمر نخواهد شد.

انزال کتاب و میزان در آیه شریفه، اشاره به قوانین کافی و جامعی است که بر انبیا نازل شده و در هر جهت حقوق و مقرراتی که بیان نموده‌اند، بر اساس قسط است.

در دین اسلام چنان نیست که کسی بتواند بگوید: جایی که دل راضی است، قسط ناخشنود است - هرچند قسط را به معنی تعادل در نصیب و سهم بگیریم - زیرا قوانین اسلام که به عقیده هر مسلمانی کامل و جهانی است، عدل در سهام و حقوق را رعایت کرده است، هرچند در بعض موارد نکته آن بر ما یا عده‌ای معلوم نباشد؛ بنابراین هر حاکمی که احکام اسلام را اجرا نماید و هرکسی حکم برطبق موازین اسلامی بدهد، حکمش به عدل است، هم از این جهت که برطبق آن موازینی حکم کرده که مطابق با قسط و عدل بوده؛ و هم از این جهت که خودش در این حکم از قانون خدا منحرف نشده است.

و خلاصه کلام این است که: عدل و قسطی که حضرت ولی عصر، صاحب

الزمان - عجل الله تعالى فرجه الشريف - جهان را از آن پر می نمایند، معلول اجرای کامل احکام اسلام است که یگانه راه رسیدن به عدالت اجتماعی صحیح است و با اجرای آن، این مظاهر زرق و برق و بی کنترل مترفین و مرفهین از میان می رود و خصوصاً امکانات دولتی بیت المال همه در اختیار نیازمندان قرار می گیرد.

به امید آن روز و آن عصر و آن دولت کریمه

در اینجا به علت طولانی شدن مقاله، از بیان سایر ویژگی‌های دولت کریمه و جامعه موعود معذوریم، می‌توانید با مراجعه به کتاب "منتخب الاثر" - تألیف حقیر - بخش‌های دیگر از این ویژگی‌ها را بررسی فرمایید اگرچه در آنجا هم موفق به استقصای همه ویژگی‌ها نشده‌ایم.

در پایان به عرض می‌رسانم: یکی از علل مهمی که موجب به وجود آمدن آن جامعه سالم است، تکامل عقول و رشد فکری مردم است که با توجه به این ویژگی، بسیاری از کمبودها و نواقصی که در اجتماعات کنونی است، مرتفع می‌شود. تنگ‌نظری‌ها و زور و زوراندوزی در چنان جامعه و جهت همت همه یا بیشتر افراد نیست، زندگانی آنها در عین حالی که انواع تنعمات در اختیار افراد است، زندگی عقلانی و روحانی و انسانی است. همان اهداف و فضایی که امروز هم باید شیعیان آن حضرت و منتظران آن دولت به آن آراسته باشند. و اگر این دعا را می‌خوانند:

«اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ، تُعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ، وَتُدِلُّ بِهَا
الْبِغَاقَ وَأَهْلَهُ، وَتَجْعَلُنَا فِيهَا مِنَ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ»؛

«خداوندا از تو خواستاریم دولتی گرامی که به وسیله آن اسلام و مسلمین

را عزت بخشی و نفاق و منافقین را منکوب سازی و ما را در آن دولت از
زمره خوانندگان مردم به سوی اطاعت تو قرار دهی».

عملاً رغبت خود را به برقراری آن دولت و علاقه مندی خود را به عزت اسلام
و ذلت کفر و نفاق با حضور در صحنه های خدمت به اعلیٰ کلمه اسلام نشان دهند
و دعوت به راه خدا و دین خدا را قولاً و عملاً و جهة همت قرار دهند و طوری خود
را بسازند و به قوت ایمان و صبر و ایثار و جهاد و تلاش بیارایند که از بوته هر
امتحان، بی غل و غش بیرون آیند تا از آنها باشند که مورد این بشارت بزرگ هستند.
«أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا وَشِيعَتُنَا صِدْقًا وَالِدُعَاةُ إِلَى دِينِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ
سِرًّا وَجَهْرًا».

و هم این بشارت ها شامل حالشان باشد:

«طُوبَى لِلْمُتَّقِينَ فِي غَيْبَتِهِ! طُوبَى لِلصَّابِرِينَ فِي مَحَبَّتِهِ. أُولَئِكَ مَنْ
وَصَفَهُمْ فِي كِتَابِهِ، فَقَالَ: «الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ... أُولَئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ».

وَعَجَّلِ اللَّهُمَّ فِي ظُهُورِ مَوْلَانَا صَاحِبِ الزَّمَانِ وَاجْعَلْنَا مِنْ أَعْوَانِهِ
وَأَنْصَارِهِ. وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

ربيع المولود ۱۴۱۲

لطف الله صافی گلپایگانی قم

فهرست مطالب

نوید امن وامان

پیرامون شخصیت، زندگانی، غیبت و ظهور حضرت ولی عصر (عج)

مقدمه مؤلف	۷
مقدمه	۸
بامداد میلاد	۹

بشارت‌های قرآن و احادیث

به ظهور حضرت صاحب الزمان ارواحنا فداه

بخش نخست: پیرامون بشارت‌های قرآن مجید و احادیث به ظهور حضرت صاحب الزمان (عجل الله تعالی فرجه)	۱۷
ایمان به غیب	۱۷
آیا چند خبر معتبر برای باور شما کافی است؟	۲۶
مصلح جهان	۲۸
۱- آیات قرآن مجید	۲۹
۲- اجماع مسلمین	۳۳
۳- احادیث اهل سنت	۳۵

- ۳۶ ..... ۴- روایت و اخبار شیعه
- ۴۰ ..... ائمه اثنی عشر علیهم السلام (دوازده امام)
- ۴۱ ..... تعیین زمامدار صالح
- ۴۲ ..... انتخاب بشر مقرون به صواب نیست
- ۴۷ ..... احادیث ائمه اثنی عشر:
- ۴۷ ..... راویان احادیث دوازده امام از صحابه
- ۴۹ ..... کتاب‌هایی که این احادیث در آنها تخریج شده
- ۶۰ ..... اوصاف و مشخصات حضرت مهدی علیه السلام
- ۶۷ ..... السَّلَامُ عَلَى الْمَهْدِيِّ الَّذِي وَعَدَ اللَّهُ بِهِ الْأُمَّمَ
- ۶۷ ..... ۱- قرآن شریف و حضرت مهدی منتظر علیه السلام
- ۶۸ ..... ۲- احادیث وارده در موضوع ظهور
- ۶۹ ..... ۳- تواتر احادیث
- ۷۰ ..... ۴- نام جمعی از صحابه که این احادیث را اهل سنت از آنها روایت...
- ۷۲ ..... ۵- نام مشاهیر علمای بزرگ اهل سنت، و کتاب‌های آنها که احادیث...
- ۷۷ ..... ۶- کتاب‌هایی که علمای اهل سنت در این موضوع و مسایل مربوط به...
- ۷۹ ..... ۷- اتفاق مسلمین بر ظهور حضرت مهدی علیه السلام
- ۸۱ ..... ۸- بعضی از صفات و علایم حضرت مهدی علیه السلام در کتب اهل سنت
- ۸۳ ..... ۹- اسامی جمعی از علمای عامه که به ولادت و حیات آن حضرت...
- ۸۳ ..... ۱۰- کفر منکر مهدی علیه السلام
- ۸۷ ..... در انتظار یک آینده درخشان
- ۹۵ ..... مصلحی که جهان در انتظار اوست
- ۹۹ ..... جامعه جهانی اسلامی

۹۹	..... دعوت همگانی
۱۰۰	..... توحید حقیقی
۱۰۱	..... حکومت الهی
۱۰۲	..... اعلامیه آزادی بشر
۱۰۲	..... پیشرفت سریع
۱۰۳	..... پرچم اسلام
۱۰۴	..... حکومت متحد جهانی
۱۰۵	..... برادری ایمانی
۱۰۵	..... نقش ایمان
۱۰۶	..... فراهم شدن زمینه وحدت
۱۰۸	..... آیات قرآن مجید
۱۱۰	..... احادیث شریفه

اسرار و فلسفه غیبت

۱۱۵	..... بخش دوم: پیرامون اسرار و فلسفه غیبت
۱۱۵	..... سرّ غیبت
۱۱۸	..... سخنی در فواید غیبت
۱۲۱	..... حکمت و فلسفه غیبت
۱۳۱	..... بیم از کشته شدن
۱۳۴	..... به گردن نداشتن بیعت
۱۳۵	..... تخلیص و امتحان
۱۳۹	..... آماده شدن اوضاع جهان
۱۴۲	..... پیدایش مؤمنان از پشت کفار

- کلام محقق طوسی ۱۴۴
- علت تولد امام قرن‌ها قبل از ظهور چه بوده و فایده امام غایب چیست؟ .. ۱۴۶
- چرا غیبت صغری امتداد نیافت؟ ۱۵۲
- سرداب سامرای مشرفه ۱۵۵
- طول عمر حضرت ولی عصر ارواحنا فداء ۱۵۹
- بخش سوم: پیرامون طول عمر حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه) . ۱۶۱
- عمر بسیار طولانی ۱۶۱
- طول عمر از نظر دانش و علم ۱۶۲
- هشتصد سال زندگی ۱۶۲
- هفتاد هزار سال عمر ۱۶۳
- طول عمر از نظر ادیان ۱۶۶
- دین مقدس اسلام ۱۶۷
- نتیجه ۱۶۸
- اما طول عمر حضرت ولی عصر (ارواح العالمین له الفداء) ۱۶۹
- تفاوت و اختلاف مخلوقات در عمر و طول عمر بشر ۱۷۱
- و قیاس آن به استثنائات ۱۷۱
- استثنا در کرات ۱۷۲
- استثنا و اختلاف عمر در دنیای اتم ۱۷۴
- استثنا و اختلاف در عالم گیاه و درخت ۱۷۴
- تفاوت و اختلاف در عالم حیوانات ۱۷۷
- استثنا در جهان انسان‌ها ۱۷۷
- عمر جاودان ۱۷۹

به سوی دولت کریمه • فهرست مطالب ■ ۴۱۹

۱۸۲	..... و اما در خصوص نتایج تحقیق و مطالعات علمی
۱۸۸	..... نیروی جوانی پایدار
۱۹۴	..... بقای نیروی جوانی معمرین
۱۹۶	..... اما اخبار
۱۹۷	..... سخنی با برادران اهل سنت
۲۰۲	..... سرگذشت معمرین در تاریخ
۲۰۳	..... اسامی برخی از معمرین

شرح و چگونگی ولادت حضرت ولی عصر ارواحنا فداه

۲۲۱	..... بخش چهارم: شرح و چگونگی ولادت حضرت ولی عصر <small>علیه السلام</small>
۲۲۷	..... ولادت و امامت امام <small>علیه السلام</small> از نظر علما و مورخین اهل سنت
۲۳۱	..... عقیده به ظهور مهدی ۷ عقیده‌ای اسلامی است
۲۳۸	..... عقیده به ظهور مهدی و قیام مدعیان مهدویت
۲۴۴	..... تأثیر عقیده به ظهور مهدی در اخلاق

پاسخ ده پرسش

پیرامون امامت، خصایص و اوصاف حضرت مهدی ارواحنا فداه

۲۵۳	..... ۱: پیرامون استمرار نظام امامت
۲۶۱	..... ۲: چگونگی تسخیر جهان با یاران معدود
۲۶۷	..... ۳: نحوه پیروزی امام زمان <small>علیه السلام</small> بر سلاح‌های ویرانگر
۲۷۰	..... ۴: مکان حضرت مهدی <small>علیه السلام</small> در غیبت کبری
۲۸۳	..... ۵: وظایف حضرت مهدی <small>علیه السلام</small> در عصر غیبت
۲۹۲	..... ۶: زندگانی شخصی حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>

- ۷: پیرامون ظهور جزئی حضرت مهدی علیه السلام در ایام غیبت کبری ۲۹۵
- ۸: پیرامون امکان شرف یابی به خدمت حضرت امام عصر علیه السلام در غیبت کبری . . . ۳۰۰
- ۹: چگونگی غیبت حضرت مهدی علیه السلام ۳۰۳
- ۱۰: علت غیبت امام عصر علیه السلام با وجود آمادگی شرایط ظهور ۳۰۸

باورداشت مهدویت

- باورداشت مهدویت ۳۲۳
- الهام‌گیری از باورداشت مهدویت ۳۳۰
- اساس عقیده به مهدویت ۳۳۳
- کتاب‌های مستقل درباره مهدویت ۳۳۴
- اسامی مشایخ و اساتید فن و صاحبان کتاب‌های جامع حدیث ۳۳۷
- اسامی برخی از مشاهیر از تابعین ۳۳۸
- اسامی روایت‌کنندگان درباره حضرت مهدی علیه السلام ۳۳۸
- از اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله ۳۳۸

چهل حدیث پیرامون باورداشت مهدویت

- چهل حدیث ۳۴۳

به سوی دولت کریمه

- سخنی با منتظران ۳۶۵
- امداد غیبی و ویژگی‌های جامعه موعود ۳۷۱
- امداد غیبی و ویژگی‌های جامعه موعود ۳۷۳
- تذکر لازم ۳۷۶

به سوی دولت کریمه • فهرست مطالب ■ ۴۲۱

- ۱: قوانین حاکم، قوانین و احکام اسلام است ۳۷۸
- ۲: حاکم خلیفه الله و امام زمان است ۳۸۰
- ۳: امتیازات و تبعیضات نژادی و طبقه‌ای وجود ندارد ۳۸۳
- ۴: حذف تجمل‌گرایی ۳۹۰
- تذکر و رفع اشتباه ۳۹۵
- ۵: امنیت و صلح عمومی ۳۹۸
- ۶: شکوفایی وضع اقتصادی ۳۹۹
- ۷: همه خدا را می‌پرستند ۴۰۰
- ۸: قسط و عدل جهانی ۴۰۸
- به امید آن روز و آن عصر و آن دولت کریمه ۴۱۳
- فهرست مطالب ۴۱۵